

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

**ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBU**

RĪGA

2007. GADA JŪLIJS

Ja Jums ir komentāri, jautājumi vai ierosinājumi, lūdzam tos adresēt:

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijai

Brīvības ielā 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis 371-67013119

Fakss 371-67280882

E-pasts: macro@em.gov.lv

Mājas lapa: <http://www.em.gov.lv>

Ziņojumu sagatavojuši: O.Barānovs (Ziņojuma apkopošana, 1., 4.1.1., 4.4., 6.1.), G.Piņķe (3.1., 3.2.1., 3.2.2., 3.3.1., 3.3.2., 3.5., 4.1.2., 4.1.3., 4.3.1., 4.3.2., 5.1.), E.Gergelevičs (2., 3.2.4.), I.Freimane (3.1.), A.Bessonovs (3.2.1., 3.2.2., 3.4.), M.Kubliņš (3.3.1., 3.3.2.), I.Skribāne (3.2.3., 4.3.3., 5.2.), D.Dravnieks (3.3.3., 6.3.2.), J.Salmiņš (4.1.2., 4.1.3.), A.Krūze (4.1.3.), I.Šnīdere (4.2., 4.3.1., 4.3.2.), Č.Gržibovskis (5.1.), I.Krupenkovs (5.3.), I.Šulcs, G.Silovs, M.Jansons (6.2.1.), A.Gulbis, D.Klinsone, L.Stauvere, J.Zlēmeta, A.Ševčenko, G.Ābele, (6.2.2.), A.Laizāne, I.Eglītis, R.Bērziņš (6.2.3.), T.Grīnfelds (6.3.1.), D.Merirands, D.Eberšteina (6.3.2.), A.Liepa (6.3.3.), A.Andriksone, I.Grīnberga (6.3.4.), I.Beināre, I.Benga, I.Bloma (6.4.), U.Vanaga, V.Zeps (6.5.), L.Neiders, I.Eglītis (6.6.), E.Breča (6.7.), J.Linkeviča, M.Stenders, I.Tarvāne (6.8.), J.Miķelsons (6.9.), I.Ozoliņa (6.10.), L.Zemīte, K.Riekstiņa, B.Vītoļiņa (6.11.), R.Ansone, E.Beļskis, J.Maurāns, V.Zvejs, M.Eberšteine (6.12.), K.Lore, D.Jirģena, B.Joffe, G.Vigupe (6.13.), I.Līpovska (6.14.), I.Bērziņa (6.14., 6.15.3.) Z.Kubuliņa (6.15.1.), I.Galiņa (6.15.2.).

Visa skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti Latvijas maksājumu bilances, banku un monetāro rādītāju raksturojumā. Valsts kases dati ir izmantoti valsts finanšu rādītāju raksturojumā.

Ziņojums sagatavots Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra K.Gerharda vadībā.

Vāka dizains: Ingmārs Usas

Sagatavots iespiešanai un iespiests:

SIA „ABC JUMS”

Rūpniecības iela 3, Aizkraukle, LV-5101

Tālrunis: 65122888, tālrunis/fakss: 67142383

ISSN 1407-4095

© Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2007

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta.

Godātais lasītāj!

Ekonomikas ministrijas speciālisti ir sagatavojuši divdesmit sesto **Ziņojumu par Latvijas tautsaimniecības attīstību**. Pirmais Ziņojums tika izdots 1994. gada septembrī, nākamie kopš 1995. gada – tradicionāli divreiz gadā jūnijā un decembrī. Tāpat kā iepriekšējos Ziņojumos, arī šajā vērtēts valsts ekonomiskais stāvoklis un reformu gaita, prognozētas tautsaimniecības attīstības perspektīvas.

Esmu gandarīts, ka Latvijā jau ilgstoši turpinās strauja ekonomiskā izaugsme. Kopš 2004. gada IKP vidēji ik gadu ir palielinājies par 10,4%, 2006. gadā tas pieauga vēl straujāk – par 11,9%. Arī 2007. gads Latvijas tautsaimniecībā ir iesācies veiksmīgi. Iekšzemes kopprodukts 1. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, pieauga par 11,2%. Šis straujais iekšzemes kopprodukta pieaugums neapšaubāmi mazina mūsu valsts atpalicību no vecajām Eiropas Savienības valstīm, un es esmu pārliecināts, ka arī nākamajos gados tautsaimniecības izaugsme Latvijā saglabāsies augstā līmenī.

Mēs esam gandarīti par saviem panākumiem, bet arī skaidri apzināties esošās problēmas, veidojot attiecīgu politiku to risināšanai. Viens no galvenajiem ekonomikas attīstības riskiem Latvijā ir augstā inflācija un liels tekošā konta deficīts, kura pamatā ir augstais iekšzemes pieprasījums.

Latvijas inflācijas līmeni nosaka daudzi, dažkārt savstarpēji nesaistīti faktori, tai skaitā gan strukturālas izmaiņas saistībā ar dalību ES, gan pasaules cenu kāpums energoresursiem, gan administratīvi regulējamo cenu izmaiņas u.c. Būtiskākais faktors tomēr ir strauji augošais iekšējais pieprasījums, ko stimulē gan strādājošo straujais algu pieaugums, gan strauji pieaugošais kredītēšanās apjoms. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka inflācija līdz šim nav bijis būtisks šķērslis straujai izaugsmei. Tomēr augsts inflācijas līmenis, kas saglabājas jau trīs gadus, pašreizējos apstākļos var radīt draudus Latvijas ekonomikas stabilitātei un turpmākai izaugsmei. Tāpēc šīs problēmas risināšanai Latvijas valdība piešķir īpašu uzmanību, un 2007. gada martā Ministru kabinets apstiprināja pasākumu plānu inflācijas ierobežošanai, kas vērsts uz iekšējā pieprasījuma samazināšanu.

Ekonomikas ministrijas darbības prioritāte ir uzņēmējdarbības un uz zināšanām balstītas ekonomikas veicināšana. Īstenojot *Pasākumu plānu uzņēmējdarbības vides uzlabošanai*, Latvija ar katru gadu uzlabo savas pozīcijas pasaulē. Pasaules Bankas ziņojumā „*Uzņēmējdarbība 2007. gadā*” Latvijas uzņēmējdarbības vide 175 valstu vidū ir ierindota 24. vietā pasaulē, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir novērtēta par divām vietām augstāk.

Lai celtu Latvijas konkurētspēju, Ministru kabinets ir apstiprinājis Uzņēmējdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmu 2007.-2013. gadam. Programmā ir definēti konkrēti veicamie pasākumi uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai, finanšu pieejamības sekmēšanai, jaunu uzņēmējdarbības iniciatīvu attīstībai un to konkurētspējas veicināšanai, sabiedrības izpratnes sekmēšanai par inovāciju lomu konkurētspējas veicināšanā, rūpniecības, izglītības un

zinātnes sektoru sadarbības sekmēšanai, zināšanu pārnei un komercializācijai, kā arī rūpniecības nozaru attīstības veicināšanai un produktivitātes paaugstināšanai. Minēto pasākumu īstenošanai ir plānots finansējums 464 milj. latu apjomā, tai skaitā piesaistot 420 milj. latu ES struktūrfondu finansējumu. Gribu uzsvērt, ka šobrīd, izstrādājot kritērijus ES fondu izmantošanai, arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta uzņēmējdarbības attīstībai ārpus Rīgas un Pierīgas.

Viens no Ekonomikas ministrijas tuvāko gadu galvenajiem izaicinājumiem būs arī īstenot enerģētikas attīstības politiku, lai paaugstinātu energoapgādes drošumu un samazinātu atkarību no importa energoresursiem.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, turpināsim dialogu ar mūsu sociālajiem partneriem – uzņēmējiem un viņus pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām. Tikai tādā veidā ilgtermiņa skatījumā ir iespējams nodrošināt ilgtspējīgu izaugsmi.

Ziņojumā Jūs atradīsiet informāciju gan par galveno ekonomisko un sociālo rādītāju un tautsaimniecības nozaru attīstību un ārējo ekonomisko vidi, gan arī par valdības ekonomisko politiku izaugsmes un nodarbinātības veicināšanai, ārējās tirdzniecības politiku, Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošanu, inovāciju un uzņēmējdarbības politiku un citām ekonomiskajām reformām. Nobeigumā Ziņojuma autori dod rekomendācijas valsts ekonomiskās politikas pilnveidošanai.

Ne visus Ziņojumā aplūkotos jautājumus ir vērtējis Ministru kabinets, tāpēc daudzi spriedumi par valsts ekonomisko attīstību un priekšlikumi par turpmāko rīcību atspoguļo tikai Ekonomikas ministrijas speciālistu viedokli.

Ceru, ka Ziņojums noderēs ekonomistiem, uzņēmējiem, visiem, kurus interesē Latvijas tautsaimniecības attīstības problēmas, un rosinās valsts institūciju, dažādu organizāciju un interešu grupu pārstāvju, ekonomistu un citu interesentu domu apmaiņu.

Vēlos pateikties Ziņojuma autoriem par veikumu.

2007. gada jūlijs

Jurijs Strods,
ekonomikas ministrs

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi, mērvienības un nosacītie apzīmējumi	6
1. Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums	8
2. Pasaules ekonomikas attīstība	12
3. Izaugsme un produktivitāte	15
3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un produktivitāte	15
3.2. IKP izlietojums	17
3.2.1. Kopīgais pieprasījums	17
3.2.2. Privātais un valsts patēriņš	17
3.2.3. Investīcijas	18
3.2.4. Eksports un imports	21
3.3. Nozaru ieguldījums	25
3.3.1. Tautsaimniecības struktūra un dinamika	25
3.3.2. Apstrādes rūpniecība	26
3.3.3. Enerģētika	38
3.4. Reģionu attīstība	40
3.5. Prognozes	43
4. Makroekonomiskā stabilitāte	46
4.1. Valsts finanses	46
4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds	46
4.1.2. Kopbudžeta ieņēmumi	50
4.1.3. Kopbudžeta izdevumi	52
4.2. Cenas	56
4.2.1. Privātā patēriņa cenas	56
4.2.2. Ražotāju cenas	59
4.3. Maksājumu balance	61
4.3.1. Tekošais konts	61
4.3.2. Finanšu plūsmas	62
4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas	63
4.4. Finanšu un kapitāla tirgi	66
4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss	66
4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība	68
4.4.3. Noguldījumi un kredīti	69
5. Darba tirgus	73
5.1. Nodarbinātība un bezdarbs	73
5.2. Darbaspēka izmaksas	75
5.3. Nodarbinātības politika	77

6. Ekonomiskā politika un struktūrpolitikas prioritātes	81
6.1. Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam	81
6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā	87
6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana	87
6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika	93
6.2.3. ES iekšējais tirgus	99
6.3. Nozaru attīstības politikas	100
6.3.1. Rūpniecības politika	100
6.3.2. Enerģētikas politika	101
6.3.3. Būvniecības politika	103
6.3.4. Tūrisma politika	106
6.4. Uzņēmējdarbības vide	108
6.5. Inovācijas un jaunās tehnoloģijas	110
6.6. Informācijas sabiedrība	112
6.7. Mazie un vidējie uzņēmumi	115
6.8. Konkurences politika	120
6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana	124
6.10. Eksporta veicināšanas politika	126
6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība	127
6.12. Kvalitātes nodrošināšana	131
6.12.1. Kvalitātes struktūrpolitika	131
6.12.2. Standartizācija, metroloģija, akreditācija	132
6.13. Privatizācija	134
6.14. Valsts un privātā partnerība	138
6.15. Ekonomikas ministrijas konsultatīvās padomes	140
6.15.1. Tautsaimniecības padome	140
6.15.2. Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome	142
6.15.3. Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome	144
7. Rekomendācijas	145

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Saīsinājumi

AS	akciju sabiedrība
AES	atomelektrostacija
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
ĀIPL	Ārvalstu investoru padome Latvijā
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums
CAEV, CAE	Centrāl- un Austrumeiropas valstis
CIF cena	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz importētājvalsts robežai
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas deklarācija
ECB	Eiropas Centrālā banka
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds
EM	Ekonomikas ministrija
EMS	Ekonomikas un monetārā savienība
ERAF	Eiropas Reģionālais attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
SF	Eiropas Savienības struktūrfondi
ES-15	Eiropas Savienība pirms 2004. gada 1. maija paplašināšanās
ES-25	Eiropas Savienība pēc 2004. gada 1. maija paplašināšanās
ESF	Eiropas Sociālais fonds
FIAS	Ārvalstu investīciju konsultāciju dienests
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FOB cena	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz eksportētājvalsts robežai
HES	hidroelektrostacija
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
INTERREG	ES Kopienas iniciatīva, kas tiek finansēta no Eiropas reģionālās attīstības fonda
IT	informācijas tehnoloģijas
ISPA	Eiropas Savienības pirmsiestāšanās finansu instruments, kas orientēts uz liela apjoma vides un transporta infrastruktūras projektu finansiālu atbalstīšanu (<i>Instrument for the Structural Policies for Pre-accession</i>)
IVVI	importa vienības izmaiņu indekss
KF	Kohēzijas fonds
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
LATAK	Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LEVP	Latvijas eksporta veicināšanas programma
LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
LHZB	Latvijas Hipotēku un zemes banka
LR	Latvijas Republika
LVS	Latvijas Standarts

MK	Ministru kabinets
MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
MVUAP	Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome
NAP	Nacionālais attīstības plāns
NATO	Ziemeļatlantijas līguma organizācija
NSID	Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	nevalstiska organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PCL	Partnerības un sadarbības līgums (<i>Partnership and Cooperation Agreement</i>)
PHARE	Eiropas Savienības ekonomiskās palīdzības programma Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVAS	privatizējamā valsts akciju sabiedrība
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
RAPLM	Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija
RFB	Rīgas Fondu birža
RCI	ražotāju cenu indekss
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SOLVIT	Eiropas Savienības koordinācijas centru tīkls iekšējā tirgus problēmu risināšanai
SPRK	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
TAI	tirdzniecības aizsardzības instrumenti
TEC	termoelektrocentrāle
TEN-T	Eiropas Kopienas atbalsts transporta, telekomunikāciju un enerģijas infrastruktūras tīkliem
TSP	Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome
VAS	valsts akciju sabiedrība
VCi	ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VKM II	Eiropas valūtas kursa mehānisms II
VPD	Vienotais programmdokuments
VPP	valsts un privātā partnerība
XCI	ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai
ZVFI	Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments

Mērvienības

EUR, EURO	eiro, oficiālā Eiropas Savienības naudas vienība
kcal, Gcal, PJ	kilokalorija, gigakalorija, petadžauls
Ktce	tūkst. tonnu nosacītā kurināmā
kWh, GWh	kilovatstunda, gigavatstunda
Ls, LVL	lats
SDR	Pasaules valūtu grozs, Starptautiskā Valūtas fonda norēķinu vienība

Nosacītie apzīmējumi

—	parādība nav konstatēta
...	trūkst datu vai tie ir apšaubāmi

1. EKONOMISKAIS STĀVOKLIS: ĪSS KOPSAVILKUMS

Valstī veiktās reformas un integrācija ES ir pozitīvi ietekmējušas ekonomisko attīstību. **Latvijā ir vērojami augstākie izaugsmes tempi ES.** Kopš 2004. gada IKP vidēji ik gadu ir palielināties par 10,4%, 2006. gadā tas pieauga vēl straujāk – par 11,9%. Strauja Latvijas ekonomiskā izaugsme turpinās arī 2007. gadā. IKP šā gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar attiecīgo 2006. gada periodu, palielinājās par 11,2 procentiem.

Augstos izaugsmes tempus galvenokārt nodrošina stabila iekšzemes pieprasījuma dinamika, ko sekmē ienākumu pieaugums, finanšu sistēmas stabilitāte, kredītiespēju paplašināšanās, iestāšanās NATO un ES, pozitīvo nākotnes paredzējumu veidošanās. Privātais patēriņš 2006. gadā gandrīz par 20% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Strauji pieaug arī investīcijas pamatlīdzekļos, kuras 2006. gadā bija krietni lielākas (par 18,3%) nekā iepriekšējā gadā.

Augstais iekšzemes pieprasījums veicina importu, kas 2006. gadā pieauga par 17,5%, krietni pārsniedzot eksporta pieauguma (par 5,3%) tempu. Izaugsme, kas balstīta uz strauju iekšējā pieprasījuma pieaugumu, ir riskanta, jo palielina ārējo nesabalansētību un finanšu sektora ievainojamību. Lai ierobežotu iekšzemes pieprasījumu, Ministru kabinets 2007. gada 6. martā atbalstīja inflācijas ierobežošanas pasākumus, kuri ir saistīti ar budžeta un nodokļu politiku, kredītesanu un citām jomām, kas var uzlabot situāciju nekustamo īpašumu tirgū, darba tirgu un produktivitāti, kā arī konkurences politiku.

Ekonomiskā aktivitāte pieaug visās galvenajās tautsaimniecības nozarēs. Pēdējos gados lielāko ieguldījumu izaugsmē nodrošina pakalpojumu nozares. Iekšzemes pieprasījuma pieaugums jo īpaši veicina tirdzniecības, viesnīcu un restorānu attīstību, un šo nozaru pieaugums laika periodā no 2004.-2006. gadam kopumā ik gadu bija vidēji 15,5%. Savukārt finanšu starpniecība un operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumi un citi komercpakalpojumi minētajā laika posmā kopumā ik gadu pieauga vidēji par 12,4 procentiem.

Pieaugot iedzīvotāju ienākumiem un patēriņa kredītu izplatībai, ir paredzams arī turpmāks tirdzniecības (īpaši nepārtikas preču tirdzniecības) un arī citu komercpakalpojumu pieaugums, taču izaugsmes tempi būs zemāki nekā līdz šim. Ir sagaidāms, ka pierīms nekustamā īpašuma cenu pieaugums un mazināsies kredītesānas tempi.

Straujais investīciju pieaugums labvēlīgi ietekmē būvniecības attīstību. Laika periodā no 2004.-2006. gadam ražošanas apjomi būvniecībā ik gadu pieauga vidēji par 14,1%. 2006. gadā tā pieauga par 13,6%. Būvniecības nozarē strauji pieaug ielu un ceļu, dzīvojamo un tirdzniecības ēku, viesnīcu, kā arī rūpniecības u.c. objektu celtniecība. Augsti būvniecības

attīstības tempi ir sagaidāmi arī nākotnē saistībā ar hipotekārās kredītesānas attīstību, ekonomiskās aktivitātes un investīciju pieaugumu, kā arī ES fondu finansētu projektu realizāciju.

Mērenāks ir apstrādes rūpniecības ieguldījums izaugsmē. Laika periodā no 2004.-2006. gadam ražošanas apjomi apstrādes rūpniecībā ik gadu pieauga vidēji par 6,2%. Šajos gados vislielākais ieguldījums rūpniecības pieaugumā bija kokrūpniecībai, mašīnbūvei un metālizstrādājumu ražošanai.

2006. gadā apstrādes rūpniecības izlaide pieauga par 6,2%. Augsti pieauguma tempi bija ķīmiskajā rūpniecībā, tekstilizstrādājumu, kā arī metālizstrādājumu ražošanā. Šo nozaru straujo izaugsmi galvenokārt noteica eksporta iespēju paplašināšanās. Pārējās nozarēs saglabājās iepriekšējie izaugsmes tempi vai arī nedaudz samazinājās. Vienā no lielākajām Latvijas eksporta nozarēm – kokapstrādē jau otro gadu nav vērojama izaugsme, 2006. gadā ražošanas apjomi pat nedaudz samazinājās. Ražošanas modernizācija un rekonstrukcija, arī ES fondu līdzekļu izmantošana vairo nozares produktivitāti un konkurētspēju, tāpēc ir sagaidāms, ka rūpniecība turpinās attīstīties.

Lauksaimniecības izaugsmes tempi atpaliek no tautsaimniecības kopējās izaugsmes tempiem. 2006. gadā nelabvēlīgo laika apstākļu dēļ izlaide nozarē samazinājās par 2,8%. Lauksaimniecības turpmākā attīstība būs atkarīga no lauksaimniecības ražotņu un produktu pielāgošanas ES standartiem un kvalitātes kritērijiem, un no ārējā pieprasījuma. Latvijas iestāšanās ES nodrošina vienlīdzīgākas konkurences iespējas lauksaimniekiem ES iekšējā tirgū, savukārt ES fondu sniegtais atbalsts veicina lauksaimniecības modernizāciju un darbības diversifikāciju.

Svarīga vieta Latvijas tautsaimniecībā ir tranzītpakalpojumiem, kas veido aptuveni 15% no Latvijas preču un pakalpojumu eksporta ienākumiem jeb aptuveni 5% no IKP. Lai arī tranzītpakalpojumu apjomi pieaug, tomēr to īpatsvars tautsaimniecībā kopumā un nozarē „Transports un sakari” samazinās. Tas ir izskaidrojams tādējādi, ka transporta nozares pakalpojumu iekšējais pieprasījums pēdējos gados pieaug straujāk nekā ārējais. Divas trešdaļas no nozares „Transports un sakari” izaugsmes nosaka iekšējais pieprasījums (sakarū, noliktavu, autostāvvietu pakalpojumu, tūrisma attīstība u.c.) un tikai trešdaļu – ārējais pieprasījums (tranzīts).

Kopumā nozare „Transports un sakari” laika periodā no 2004.-2006. gadam ik gadu pieauga vidēji par 11,0%, bet 2006. gadā – par 9,3%. Pēc iestāšanās ES īpaši strauji palielinājās kravu pārvadājumi, kā arī pieauga pasažieru transporta pakalpojumi, t.sk. gaisa transporta pakalpojumi.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka kopumā **2007. gadā Latvijā IKP pieaugs par 9,5 procentiem.**

Lai uzturētu stabilu makroekonomisko vidi, **Latvijas Banka de facto īsteno fiksētā nacionālās valūtas maiņas kursa politiku.** Tas samazina nenoteiktību, novērš valūtas risku un dod uzņēmējiem stabilu pamatu plānošanai un cenu noteikšanai. Ar 2005. gada 1. janvāri ir mainīta lata piesaiste no SDR uz eiro (1 EUR = Ls 0,702804). Lata piesaistes maiņu noteica Latvijas plāni pievienoties Eiropas valūtas kursa mehānismam II (VKM II) un pēc nepieciešamo kritēriju

izpildes iestāties Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS).

Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro, proti, 1 EUR = 0,702804 LVL. Kad ES Padome pieņems lēmumu, ka Latvija ir gatava piedalīties EMS, Latvijā nacionālo valūtu nomainīs eiro un Latvijas Banka pārtrauks īstent neatkarīgu monetāro politiku. Ministru kabinetā apstiprinātais eiro ieviešanas laika grafiks paredz Latvijas pievienošanos EMS 2008. gada 1. janvārī. Ņemot vērā, ka augstās inflācijas dēļ valdības izvirzītais mērķis ir kļuvis nesasniedzams, šobrīd tiek izvērtēta situācija, un tiks noteikts jauns šī mērķa sasniegšanas datums.

1.1. tabula

Latvija: ekonomiskās attīstības pamatrādītāji

	2003	2004	2005	2006	2007 p
	(pieaugums pret iepriekšējo gadu, procentos)				
Iekšzemes kopprodukts	7,2	8,7	10,6	11,9	9,5
Privātais patēriņš	8,2	9,5	11,5	19,8	10,0
Valsts patēriņš	1,9	2,1	2,7	4,0	3,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana	12,3	23,8	23,6	18,3	15,0
Eksports	5,2	9,4	20,3	5,3	9,0
Imports	13,1	16,6	14,8	17,5	18,0
Patēriņa cenas	2,9	6,2	6,7	6,5	8,0
	(procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi)				
Vispārējās valdības sektora bilance	-1,6	-1,0	-0,2	0,4	0
Vispārējās valdības parāds	14,4	14,5	12,0	10,0	9,0
Maksājumu bilances tekošais konts	-8,2	-12,9	-12,6	-21,1	-22,6
Gada laikā saņemtās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā	2,7	4,6	4,5	8,1	7,0
Nodarbinātības līmenis	61,8	62,3	63,3	66,3	67,0
Bezdarba līmenis					
(darba meklētāju īpatsvars % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-74 gadi)	10,6	10,4	8,7	6,8	6,0

p – prognoze

Pēdējos gados ir vērojams relatīvi augsts inflācijas līmenis. Tā straujāku pieaugumu 2004. gadā pamatā izraisīja vairāku vienreizēju efektu kombinācija (administratīvi regulējamo cenu kāpums, netiešo nodokļu likmju harmonizācija, ar iestāšanos ES saistītās inflācijas gaidas, augstās pasaules naftas cenas). 2005. gadā un 2006. gadā inflācija saglabājās augstā līmenī galvenokārt pasaules degvielas cenu kāpuma un inflācijas otrās kārtas (inerces) dēļ, ko stimulēja iepriekšējo gadu jūtamais algu palielinājums un augstie kredītešanas pieauguma tempi. Arī 2007. gadā inflācija ir sagaidāma relatīvi augstā līmenī, jo ir paredzēts būtisks administratīvi regulējamo cenu kāpums un akcīzes nodokļa likmju tabakas izstrādājumiem un degvielai celšana.

Savukārt vidēja termiņa periodā, sarūkot minēto cenu paaugstinošo faktoru ietekmei un valdībai īstenojot inflācijas samazināšanas pasākumus, inflācija pakāpeniski kritīsies.

Latvijas Banka sakarā ar pieaugošo iekšzemes pieprasījumu, lai bremsētu kredītu pieauguma tempu, kopš 2004. gada marta vairākkārt ir paaugstinājusi refinansēšanas likmi un rezervju normu. Tomēr Latvijā šo pasākumu ietekmi ierobežo fiksētā valūtas kursa režīms, kā arī vairāki specifiski faktori, tādi kā banku salīdzinoši vieglā pieeja ārvalstu resursiem un salīdzinoši liels ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvars kredītu struktūrā.

Augstāk minētajā Ministru kabinetā atbalstītajā pasākumu plānā inflācijas ierobežošanai cita starpā ir paredzēts veikt virkni pasākumu kredītešanas pieauguma kontrolei. Izsniedzamajiem kredītiem būs jānosaka obligāta pirmā iemaksa – ne mazāka par 10-15% no kredīta lieluma, kā arī jānosaka maksimālais kredīta apjoms pret ķīlas vērtību. Tāpat ir nolemts izveidot vienotu vispārēju kredītņēmēju reģistru, aptverot visas finanšu iestādes (gan hipotekāros, gan

patēriņa kreditus), lai finanšu iestādes apzinātu klientu patieso parādu apjomu.

Budžeta deficīts Latvijā ir zemāks par Māstrihtas līgumā pieļautajiem 3% no IKP. 2006. gadā vispārējās valdības sektorā bija pārpalikums 47,4 milj. latu jeb 0,4% no IKP apmērā. Likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam” apstiprinātais valsts konsolidētā budžeta finansiālais deficīts 2007. gadā ir 177,8 milj. latu apmērā jeb 1,3% no IKP. Tomēr Ministru kabinets 2007. gada 6. martā, atbalstot „Ziņojumu par patēriņu cenu inflācijas attīstību un samazināšanas priekšlikumiem”, nolēma sasniegt bezdeficīta budžetu jau 2007. gadā. 2008. gadā tiek plānota sabalansēta valsts konsolidētā budžeta finansiālā bilance, savukārt 2009. gadā un 2010. gadā valsts konsolidētais budžets tiek plānots ar pārpalikumu.

Svarīgs vidēja termiņa fiskālās politikas pasākums ir valsts budžeta bāzes izdevumu pārskatīšana, nodrošinot šo izdevumu samazināšanu. Lai to panāktu, Ministru kabineta 2007. gada 20. marta sēdē nolēma, ka ministrijām ir jāveic institucionālais audits un jāizvērtē veicamo funkciju efektivitāte un rezultativitāte, lai samazinātu valsts budžeta izdevumus. Budžeta izlietojuma efektivitātes paaugstināšanai pakāpeniski tiek ieviesta vidēja termiņa budžeta plānošana un stratēģiskā plānošana ministrijās.

Valdības parāda līmenis Latvijā ir viens no zemākajiem ES, un paredzams, ka tā līmenis vidējā termiņā saglabāsies ievērojami zem Māstrihtas līgumā noteiktā kritērija.

Viens no galvenajiem ekonomikas attīstības riskiem Latvijā ir relatīvi augstais tekošā konta deficīts, kura pamatā ir augstais iekšzemes pieprasījums, it sevišķi investīciju straujais pieaugums.

2006. gadā tekošā konta deficīts bija 21,1% apjomā no IKP, kas ir par 8,5 procentpunktiem vairāk nekā 2005. gadā. Tekošā konta negatīvā saldo pieaugumu 2006. gadā noteica gan preču un ienākumu, gan arī pakalpojumu un kārtējo pārvedumu saldo pasliktināšanās.

Jāatzīmē, ka tekošā konta deficīts tiek segts ar ārvalstu tiešajām investīcijām un ilgtermiņa aizņēmumiem. Latvijas Bankas rezerves aktīvi palielinās un tīrās ārējās rezerves pilnībā sedz naudas bāzi. Tekošā konta deficīts neizraisa tūlītējus draudus makrostabilitātei, bet liek nopietni izvērtēt ekonomikas attīstības ilgtspēju.

Vidējā termiņā tiek prognozēts pakāpenisks tekošā konta deficīta samazinājums, galvenokārt iekšējā pieprasījuma pieauguma tempu samazināšanās un strukturālo reformu nodrošināta straujāka eksporta pieauguma dēļ. Tomēr saglabāsies arī salīdzinoši augsts pieprasījums pēc importa, ko noteiks turpmāka tautsaimniecības modernizācija un ekonomikas atvērības pieaugums.

Galvenais Latvijas tirdzniecības partneris ir ES. Kopš neatkarības atgūšanas ārējās tirdzniecības apjomi ar ES valstīm pieaug, un šobrīd 75% no Latvijas eksporta un importa ir saistāmi ar ES.

2006. gadā Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījumā vislielākais īpatsvars bija Vācijai (13,7% no kopapjoma), Lietuvai (13,6%), Igaunijai (9,4%), Krievijai (8,2%), Polijai (5,6%) un Zviedrijai (5,5%).

Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ļoti strauji pieaug Latvijas tirdzniecība ar Lietuvu un Igauniju, kā arī ar citām jaunajām ES dalībvalstīm. Salīdzinot ar periodu pirms iestāšanās ES, divu gadu laikā Latvijas tirdzniecība ar pārējām Baltijas valstīm ir pieaugusi vairāk nekā divas reizes.

2006. gadā eksportētās produkcijas vērtība par 14% pārsniedza 2005. gada līmeni, savukārt imports palielinājās krietni straujāk – par 31,1%. 2006. gadā visstraujāk palielinājās eksports uz NVS valstīm, kas bija gandrīz par trešdaļu lielākā vērtībā nekā iepriekšējā gadā, būtiski palielinoties pārtikas produktu, ķīmisko preču un dažādu mašīnu un iekārtu eksportam. Uz ES valstīm eksporta pieaugums bija par 12%, kur lielākais ieguldījums bija pārtikas produktu un mašīnu un iekārtu eksporta palielinājumam.

Līdz ar ekonomisko izaugsmi palielinās arī iedzīvotāju ienākumi. Neraugoties uz ievērojamo cenu kāpumu, strādājošo reālā darba samaksa laika periodā no 2004. gada līdz 2006. gadam ir pieaugusi par 29,9%, tai skaitā 2006. gadā – par 15,6%. Kopējo algu pieaugumu 2006. gadā lielā mērā ietekmēja iepriekšējo gadu augstā inflācija, kā arī vairāku budžeta iestāžu darbinieku algu palielinājums, piemēram, skolotājiem un ārstiem.

Arī vecuma pensiju pieaugums 2006. gadā bija vērā ņemams (par 19% jeb par 15 latiem lielāks nekā 2005. gadā). Reālās pensijas līmenis šajā periodā palielinājās par 12 procentiem.

No 2006. gada 1. janvāra tika palielināta gan minimālā mēneša darba alga no 80 latiem uz 90 latiem, gan palielināts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais minimums mēnesī no 26 latiem uz 32 latiem, kā arī par apgādībā esošu personu – no 18 latiem uz 22 latiem mēnesī. Savukārt no 2007. gada 1. janvāra minimālā darba alga ir palielināta līdz 120 latiem, ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais minimums mēnesī līdz 50 latiem, bet nodokļa atvieglojums par apgādībā esošu personu – līdz 35 latiem.

Latvijā pēdējos gados vērojamā ekonomikas attīstība pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū. Pēdējos trīs gados nodarbināto skaits ik gadu palielinās caurmērā par 2,6% (2004.-2006.g.), bet bezdarba līmenis ir samazinājies no 10,5% 2003. gadā līdz 6,8% 2006. gadā.

Lai gan samazinās iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits palielinās un pieaug nodarbinātības līmenis. Pēdējo trīs gadu laikā (2004.-2006.) nodarbinātības līmenis ir palielinājies par 4,5 procentpunktiem. 2003. gadā nodarbinātības līmenis Latvijā salīdzinājumā ar ES vidējo bija par 1,1 procentpunktu zemāks, bet 2006. gadā tas to pārsniedza par 1,6 procentpunktiem.

Sieviešu nodarbinātības līmenis Latvijā ir augstāks nekā ES, turklāt šai atšķirībai ir tendence palielināties – 2003. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis bija par 2,9 procentpunktiem augstāks nekā ES, bet 2006. gadā – par 5,1 procentpunktu. Savukārt vīriešu nodarbinātības līmenis, kam ir tendence ar katru gadu paaugstināties, vēl joprojām atpaliek no ES vidējā līmeņa (2003. gadā par 4,7 procentpunktiem, 2006. gadā – par 1,6 procentpunktiem).

Bezdarbnieku skaits samazinās ne tikai uz nodarbinātības līmeņa pieauguma rēķina. Pēdējos gados pēc Latvijas iestāšanās ES vērojama darbaspēka aizplūšana uz daļu no vecajām ES dalībvalstīm, kur darbaspēka tirgi ir atvērti jauno ES dalībvalstu pilsoņiem (Īrija, Lielbritānija un Zviedrija). Līdz ar to Latvijas darba tirgū sāk veidoties darbaspēka trūkums atsevišķās nozarēs.

Ekonomiskās izaugsmes potenci vislabāk raksturo investīciju pieaugums. Pēdējo trīs gadu laikā investīcijas pamatlīdzekļos ir pieaugušas par 81% (vidēji gadā par 22%). Investīciju pieauguma temps un tā īpatsvars IKP Latvijā ir viens no augstākajiem ES.

Investīcijas sekmē vairāki faktori, īpaši tādi kā finanšu stabilitāte, uzņēmējdarbības vides nepārtrauktā pilnveidošana, augsts iekšzemes pieprasījums, samērā zemas reālās procentu likmes, ārvalstu kapitāla ieplūde u.c. Vienlaikus relatīvi zems nodokļu slogs un ražotās produkcijas noieta pieaugums augošā pieprasījuma dēļ, pozitīvi ietekmēja uzņēmumu finansiālo stāvokli, tādējādi palielinot investēšanas iespējas.

2006. gada beigās Latvijā uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) bija 4037,2 milj. latu jeb 36% no IKP gada apjoma. Līdz ar Latvijas iestāšanos ES krietni ir palielinājies ienākošo ĀTI apjoms. Pēdējo trīs gadu laikā ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā Latvijas tautsaimniecībā ir ieguldījuši gandrīz četras reizes vairāk nekā laika periodā no 2001. gada līdz 2003. gadam. Turklāt 2006. gadā to apjoms bija divas reizes lielāks nekā 2005. gadā.

Uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju nozaru struktūrā lielāks īpatsvars ir ieguldījumiem pakalpojumu nozarēs. 2005. gadā un 2006. gadā visapjomīgākie ieguldījumi tika veikti banku sektorā. Uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjoms Latvijā, rēķinot uz vienu iedzīvotāju, 2006. gada beigās bija Ls 1768 jeb 3299 ASV dolāri.

Trīs ceturtdaļas no ĀTI ir saistītas ar ES dalībvalstīm, un lielākie ieguldītāji ir Zviedrijas (17% no uzkrātām ĀTI 2006. gada beigās), Igaunijas (13,1%) un Vācijas (11,7%) uzņēmēji. 7,7% investīciju ir no Krievijas.

Iepriekšējā desmitgadē veiktās reformas ir nostiprinājušas privāto sektoru, ir radīti attīstībai labvēlīgi apstākļi, uzlabojas uzņēmējdarbības vide. Investīcijas turpina strauji palielināties, veicinot ražošanas modernizāciju un pāreju uz jaunām produktīvākām tehnoloģijām. Jo īpaši Latvijas tautsaimniecības attīstību sekmē Latvijas iestāšanās ES. Galvenie izaugsmes riski saistīti ar augsto inflāciju, straujo algu pieaugumu un ārējā sektora nesabalansētības problēmām. Inflācija un ražošanas izmaksu pieaugums nav labvēlīgs Latvijas ārējai konkurētspējai. Savukārt, pieaugot ārējā parāda līmenim un tā apkalpošanas izdevumiem, aizņemšanās iespējas samazināsies, kas var sašaurināt iekšējo patēriņu. Ārējie riski ir saistāmi ar energoresursu cenām, kā arī ar situāciju Latvijas eksporta tirgos. 2007. gada izaugsme var saglabāt augsto līdzšinējo līmeni, tomēr par pāris procentpunktiem tempam samazinoties. To noteiks mērenākie privātā patēriņa pieauguma tempi. Vidēja termiņa periodā var sagaidīt ikgadēju IKP pieaugumu 6-8% apmērā.

2. PASAULES EKONOMIKAS ATTĪSTĪBA¹

Pasaules ekonomiskā attīstība 2006. gadā bija samērā strauja – izaugsme par 5,4%. ASV izaugsmi ierobežoja nekustamā īpašuma tirgus nelabvēlīgās svārstības, savukārt eirozonas valstīs izaugsme bija straujākā pēdējo sešu gadu laikā, galvenokārt spēcīgā iekšzemes pieprasījuma dēļ.

Straujā izaugsme un augošās naftas cenas 2006. gada sākumā raisīja bažas par inflācijas rādītājiem, tomēr gada otrajā pusē tām samazinoties, inflācija stabilizējās.

Savukārt par globālās attīstības riskiem tuvākajā nākotnē tiek uzskatīta finanšu tirgus nestabilitāte, augstā inflācija, naftas cenu kāpums, kā arī ar mazāku varbūtību – globālā nesabalansētība.

Kopējā izaugsme 2007.-2008. gadiem tiek prognozēta nedaudz mērenāka nekā pērn (skatīt 2.1. tabulu).

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta pieaugums
(procentos pret iepriekšējo gadu)

	2002-2004 vidēji	2005	2006	2007 p	2008 p
Pasaule	4,1	4,9	5,4	4,9	4,9
ASV	2,7	3,2	3,3	2,2	2,8
Japāna	1,5	1,9	2,2	2,3	1,9
ES	1,8	1,9	3,2	2,8	2,7
NVS	7,2	6,6	7,7	7,0	6,4

Avots: "The World Economic Outlook April 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze.

2006. gada sākumā straujā **Amerikas Savienoto Valstu** ekonomiskā izaugsme otrajā gada pusē nedaudz pierima. Kaut arī privātais patēriņš turpināja augt, vāji attīstījās mājokļu tirgus, zemā līmenī bija investīcijas, kā arī vājš pieprasījums neļāva veiksmīgi attīstīties rūpniecībai, it īpaši autorūpniecībai un būvniecībai.

Izaugsmes tempu pieaugums ASV 2007. gadam tiek vērtēts 2,2% apmērā, savukārt 2008. gadā izaugsme varētu paaugstināties – līdz 2,8 procentiem.

2006. gada pirmajā pusē **Japānas** ekonomika attīstījās samērā gausi, galvenokārt pateicoties negaidītajam patēriņa sarukumam, savukārt gada otrajā pusē izaugsme bija samērā strauja. Kopumā 2006. gada reālā izaugsme bija augstāka nekā potenciālā, galvenokārt pateicoties privāto investīciju un eksporta apjomu pieaugumiem.

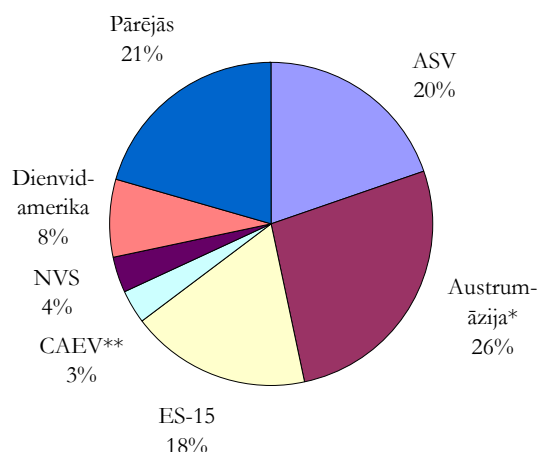
Japānas izaugsme 2007. un 2008. gados tiek vērtēta attiecīgi 2,3% un 1,9% apmērā, kā riskus minot

nestabilu privāto patēriņu un iespējamo eksporta sarukumu.

2.1. zīmējums

Pasaules IKP sadalījums pa valstu grupām 2006. gadā

(struktūra, IKP pēc pirktspējas paritātes vienībām)

Avots: "The World Economic Outlook September 2006", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>

* Japāna, Ķīna, Dienvidkoreja, Malaizija, Singapūra, Taizeme, Filipīnas

** Albānija, Bosnija un Hercegovina, Bulgārija, Horvātija, Čehija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Maķedonija, Malta, Polija, Rumānija, Serbija un Melnkalne, Slovākija, Slovēnija, Turcija

Ekonomiskā izaugsme **vecajās ES dalībvalstīs** 2006. gadā bija gandrīz divreiz straujāka nekā pirms gada, pateicoties stabilajam iekšzemes pieprasījumam un augošajām investīcijām. Labi rādītāji bija vērojami arī darbaspēka tirgū, kas izpaudās zemākajā bezdarba līmenī pēdējo 15 gadu laikā (7,6% 2006. gada beigās).

2007. gadā ir paredzams, ka izaugsme būs nedaudz mērenāka – par 2,3%, tomēr arī tā ir virs potenciālās. Arī 2008. gadā izaugsme varētu būt līdzīga – 2,3% apmērā.

2006. gads **Vācijas** ekonomikā bija samērā veiksmīgs. Izaugsmi lielākoties nodrošināja eksporta pieaugums, augošās investīcijas, kā arī ievērojamie ienākumi, kurus nodrošināja vasarā notikušais pasaules futbola čempionāta finālturnīrs. PVN likmes izmaiņas Vācijā varētu negatīvi ietekmēt inflāciju šogad.

Vācijas izaugsme 2007. gadā kopumā tiek vērtēta nedaudz zemāka nekā gadu iepriekš – par 1,8%, savukārt 2008. gadā – 1,9% apmērā.

¹ Sadaļas sagatavošanai izmantoti: "World Economic Outlook", International Monetary Fund, April 2007, ja nav norādīts citādi.

2.2. tabula

Attīstīto valstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums			Patēriņa cenu izmaiņas			Investīcijas (% pret IKP)			Tekošā konta deficīts (% pret IKP)			Budžeta deficīts (% pret IKP)		
	ASV	ES	Japāna	ASV	ES	Japāna	ASV	ES	Japāna	ASV	ES	Japāna	ASV	ES	Japāna
2005	3,2	1,9	1,9	3,4	2,3	-0,6	19,7	20,3	23,4	-6,4	-0,4	3,6	-3,7	-2,4	-4,8
2006	3,3	3,2	2,2	3,2	2,3	0,2	20,0	20,9	24,1	-6,5	-0,8	3,9	-2,6	-1,8	-4,3
2007 p	2,2	2,8	2,3	1,9	2,2	0,3	19,0	21,4	24,7	-6,1	-0,9	3,9	-2,5	-1,4	-3,8
2008 p	2,8	2,7	1,9	2,5	2,2	0,8	18,9	21,8	24,8	-6,0	-1,0	3,6	-2,5	-1,3	-3,5

Avots: "The World Economic Outlook April 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>

p – prognoze.

Izaugsme **Francijā** 2006. gadā bija nedaudz vājāka nekā prognozēta iepriekš. To galvenokārt balstīja privātais patēriņš, kā arī nodarbinātības pieaugums. Izaugsmi bremzēja gada pirmajā pusē augošās naftas produktu cenas, kā arī nelabvēlīgās eiro kursa svārstības.

2007. gadā kopumā izaugsme Francijā tiek prognozēta līdzīgi kā pirms gada – 2% apmērā, savukārt 2008. gadā izaugsme tiek prognozēta nedaudz straujāka – par 2,4 procentiem.

2006. gadā izaugsme **Lielbritānijā** bija samērā strauja – 2,7% līmenī, galvenokārt pateicoties iekšzemes pieprasījumam, kā arī investīciju un eksporta pieaugumiem. Arī turpmāk ir paredzams, ka izaugsme būs samērā labā līmenī, kas balstījās gan uz nodarbinātības, gan produktivitātes pieaugumu. Savukārt riski varētu būt saistīti ar augošo inflāciju, kā arī ar dažādiem ārējiem faktoriem.

Izaugsme Lielbritānijā 2007. un 2008. gados tiek prognozēta samērā augstā līmenī – attiecīgi 2,9% un 2,7% apmērā.

2.3. tabula

ES jauno dalībvalstu un kandidātvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji
(procentos)

	IKP pieaugums				Patēriņa cenas				Tekošā konta deficīts (% pret IKP)			
	2005	2006	2007 p	2008 p	2005	2006	2007 p	2008 p	2005	2006	2007 p	2008 p
Kopā	5,5	6,0	5,5	5,3	4,9	5,1	4,8	3,7	-5,3	-6,7	-6,6	-6,5
Igaunija	10,5	11,4	9,9	7,9	4,1	4,4	4,8	5,3	-10,5	-13,8	-12,9	-12,2
Latvija	10,2	11,9	10,5	7,0	6,7	6,5	7,3	6,5	-12,7	-21,3	-23,0	-22,7
Lietuva	7,6	7,5	7,0	6,5	2,7	3,8	3,5	3,4	-7,1	-12,2	-12,3	-11,0
Čehija	6,1	6,1	4,8	4,3	1,8	2,5	2,9	3,0	-2,6	-4,2	-4,1	-4,2
Ungārija	4,2	3,9	2,8	3,0	3,6	3,9	6,4	3,8	-6,7	-6,9	-5,7	-4,8
Polija	3,5	5,8	5,8	5,0	2,1	1,0	2,2	2,9	-1,7	-2,1	-2,7	-3,6
Slovākija	6,0	8,2	8,2	7,5	2,8	4,4	2,4	2,3	-8,6	-8,0	-5,7	-4,6
Slovēnija	4,0	5,2	4,5	4,0	2,5	2,7	2,7	2,4	-2,0	-2,3	-2,6	-2,5
Bulgārija	5,5	6,2	6,0	6,0	5,0	7,3	5,3	3,6	-11,3	-15,9	-15,7	-14,7
Malta	2,2	2,5	2,3	2,3	2,5	2,6	2,4	2,3	-10,5	-11,2	-11,5	-11,0
Kipra	3,9	3,8	3,9	4,0	2,6	2,5	2,1	2,1	-5,6	-6,1	-5,2	-5,1
Rumānija	4,1	7,7	6,5	4,8	9,0	6,6	4,5	5,0	-8,7	-10,3	-10,3	-9,8
Horvātija	4,3	4,6	4,7	4,5	3,3	3,2	2,7	2,8	-6,4	-8,1	-8,3	-7,8
Turcija	7,4	5,5	5,0	6,0	8,2	9,6	8,0	4,3	-6,3	-8,0	-7,3	-6,8

Avots: "The World Economic Outlook April 2007", International Monetary Fund, <http://www.imf.org>

p – prognoze.

Augsti ir izaugsmes tempi **jaunajās ES dalībvalstīs un kandidātvalstīs**. Samērā strauji auga eksports, pateicoties arī augošajam pieprasījumam no vecajām ES dalībvalstīm. Tāpat palielinājās iekšējais pieprasījums, pieauga ĀTI ieplūde un paaugstinājās nodarbinātības līmenis.

Nākamajos gados izaugsme varētu nedaudz samazināties. Kā riski tiek minēti ārējā pieprasījuma sarukums, kā arī finansu nosacījumu pasliktināšanās, kas varētu vājināt ārvalstu investoru vēlmi ieguldīt līdzekļus reģionā.

Kopumā reģionā, pēc SVF aprēķiniem, izaugsme 2007. gadā – par 5,5% varētu būt nedaudz vājāka nekā 2006. gadā, bet 2008. gadā tā varētu vēl nedaudz palēnināties – līdz 5,3 procentiem.

Baltijas valstīs joprojām saglabājas pārliecinoši augstākie izaugsmes tempi ES dalībvalstu vidū, kam par pamatu tiek minēts ne tikai „zemais starta līmenis” un dinamiskā ārējās tirdzniecības attīstība, bet arī veiksmīgās makroekonomiskās politikas un īpaši veiksmīgā uzņēmējdarbības vides attīstība un investīciju piesaistes politika (Lietuva un Igaunija ir starp 20 veiksmīgākajām valstīm pasaulē Pasaules Bankas pētījumā par uzņēmējdarbības vidi).

Arī turpmāk izaugsme Baltijas valstīs joprojām tiek prognozēta augstā līmenī, Lietuvā un Igaunijā 2007. gadā kopumā tās tempi varētu sasniegt attiecīgi 7% un 9,9%, savukārt 2008. gadā izaugsme varētu nedaudz stabilizēties – attiecīgi līdz 6,5% un 7,9 procentiem.

2006. gadā izaugsme **Neatkarīgo Valstu Savienības (NVS) grupā** joprojām tiek vērtēta kā veiksmīga, kam par pamatu tiek minēts eksports, ko īpaši veicina enerģētikas produktu cenu kāpums, kā arī stabili pieaugošais iekšējais pieprasījums. Pievērsoties atsevišķām valstīm, jāsecina, ka ievērojami uzlabojies tekošā konta stāvoklis naftas produktu eksportētājvalstīm, turpretī pārējām valstīm tekošais konts ir pasliktinājies augošā importa dēļ. Tuvākajos gados izaugsme šajā valstu grupā varētu samazināties ārējā pieprasījuma un eksporta samazinājuma dēļ.

Kaut gan izaugsmes tempi 2007. gadā varētu būt nedaudz zemāki nekā pirms gada, tomēr tie saglabās samērā augstu līmeni – 7%. Savukārt 2008. gadā

izaugsme varētu nedaudz stabilizēties – līdz 6,4%. Reģionam kopumā tiek ieteikts pievērst lielāku uzmanību primārā sektora eksporta preču diversifikācijai. Ņemot vērā pašreizējo reģiona zemo investīciju līmeni, tiek uzsvērtā nepieciešamība aktīvāk piesaistīt investīcijas.

2.4. tabula

Galvenie makroekonomiskie rādītāji NVS grupā
(procentos)

	2005	2006	2007 p	2008 p
IKP pieaugums	6,6	7,7	7,0	6,4
t.sk. Krievijā	6,4	6,7	6,4	5,9
Patēriņa cenas	12,4	9,6	9,0	8,3
t.sk. Krievijā	12,7	9,7	8,1	7,5
Tekošā konta saldo (pret IKP)	8,8	7,7	5,0	4,4
t.sk. Krievijā	10,9	9,8	6,2	5,0

Avots: “The World Economic Outlook April 2007”, International Monetary Fund, <http://www.imf.org>
p – prognoze.

Kaut gan tiek paredzēta globālās izaugsmes tempu samazināšanās, kas galvenokārt tiek saistīta ar ASV un eirozonas valstu izaugsmes palēnināšanos, tie joprojām tiek vērtēti pozitīvi. Par galvenajiem attīstības riskiem tiek uzskatītas iespējamās ASV nekustamā īpašuma tirgus nelabvēlīgās svārstības, iespējama inflācijas pieaugums, naftas cenu kāpums un globālā nesabalansētība. Ņemot vērā minēto, uzmanība jāpievērš struktūrpolitiku izstrādei un ieviešanai. Savukārt par faktoru, kas varētu labvēlīgi ietekmēt globālo izaugsmi, tiek uzskatīts augošais iekšējais pieprasījums, īpaši Eiropas reģiona valstīs. Kopumā globālā izaugsme 2007. gadā un 2008. gadā tiek vērtēta 4,9% apmērā.

3. IZAUGSME UN PRODUKTIVITĀTE

3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un produktivitāte

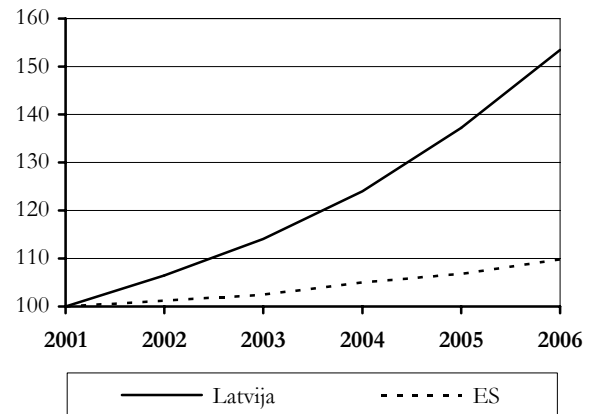
Jau vairākus gadus Latvijā ir vērojama strauja ekonomiskā izaugsme. Pēdējos trīs gados (2004-2006) IKP ik gadu pieauga vidēji par 10,4 procentiem.

Īpaši strauja izaugsme bija 2005. un 2006. gadā – attiecīgi par 10,6% un 11,9%. Augstos izaugsmes tempus nodrošina stabilā iekšējā pieprasījuma dinamika un spēja paplašināt eksporta tirgus.

Lai gan pēdējos gados ES valstu vidējā izaugsme ir vāja, jauno dalībvalstu attīstības tempi ir augsti un noturīgi, it īpaši Baltijas valstīs, t.sk. Latvijā. Turklāt Latvijas IKP pieaugums 2006. gadā un 2007. gada 1. ceturksnī ir bijis visstraujākais.

3.1. zīmējums

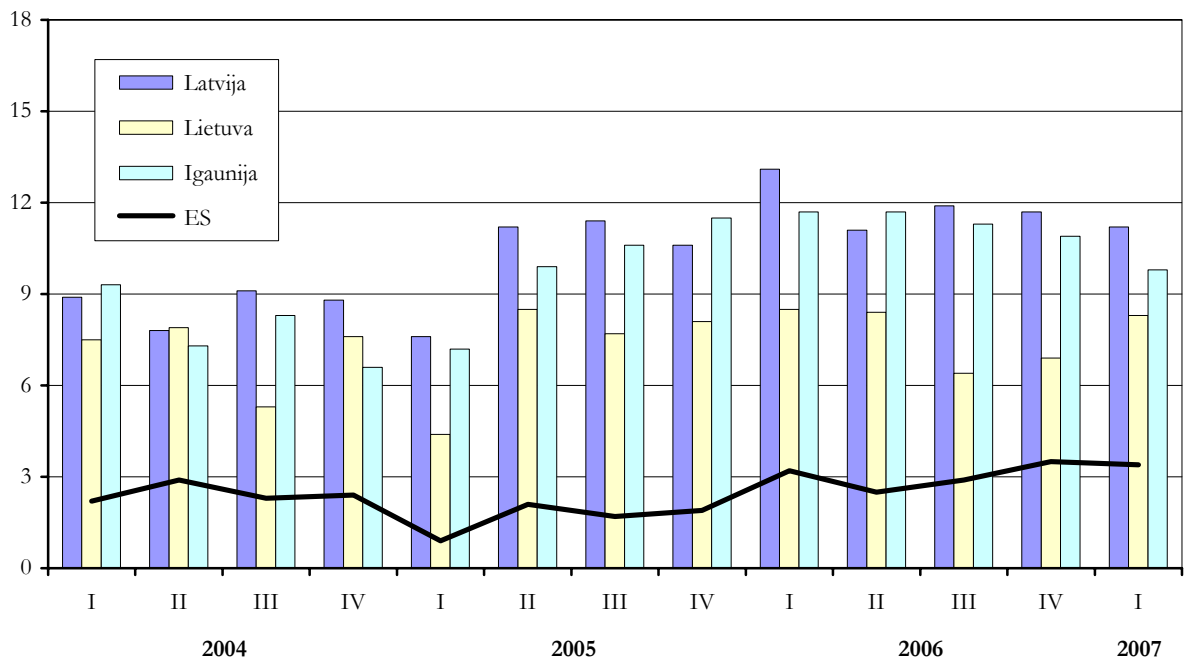
IKP dinamika Latvijā un ES
(2001.g. = 100%)

Avots: Eurostat

3.2. zīmējums

IKP dinamika Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un ES ceturkšņu griezumā
(procentos pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

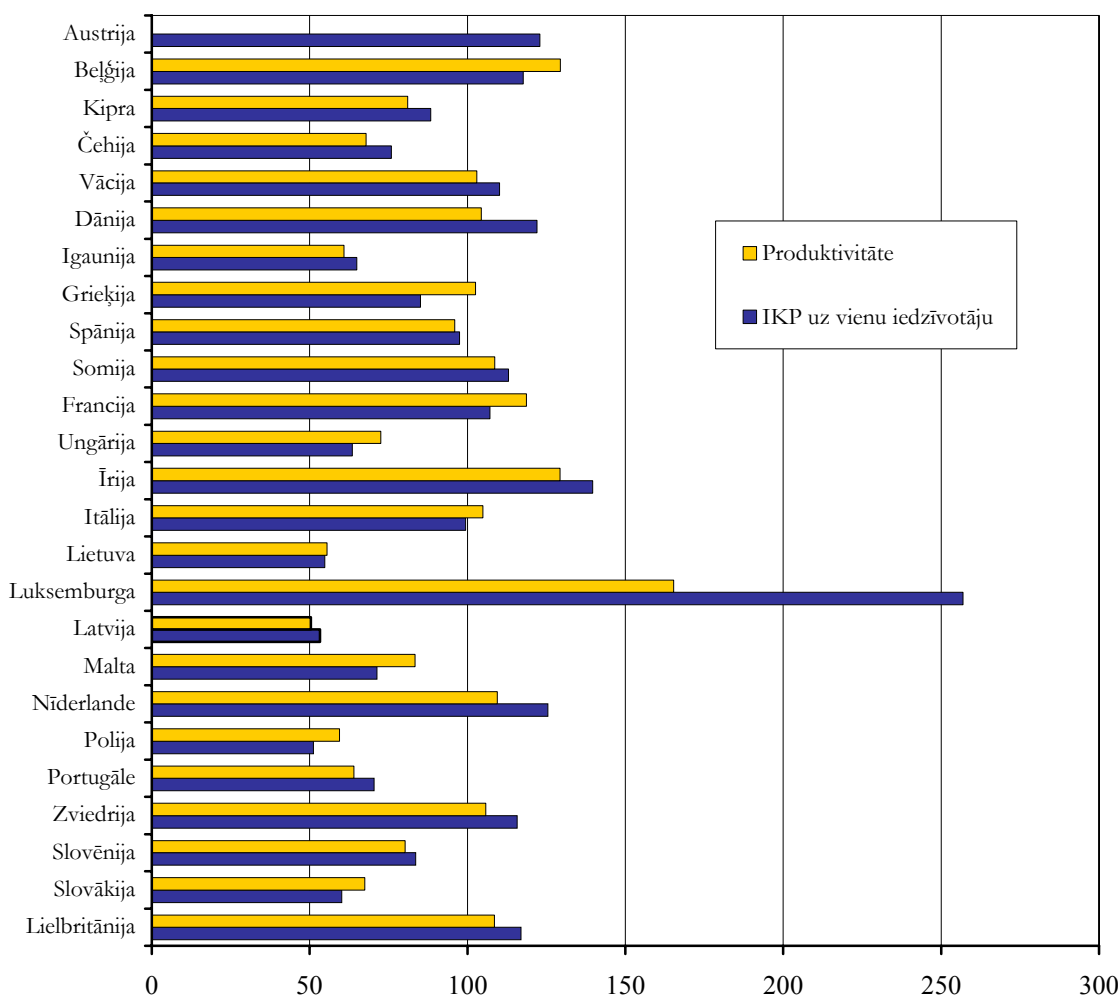
Avots: Eurostat

IKP uz vienu iedzīvotāju, rēķināts pirktspējas paritātes vienībās, 2006. gadā Latvijā, pēc Eurostat novērtējuma, bija 50% no ES vidējā līmeņa.

Salīdzinājumā ar 2004. gadu atpalcību no ES valstu vidējā līmeņa ir izdevies mazināt par 6,6 procentpunktiem.

3.3. zīmējums

Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju un vienu strādājošo 2006. gadā
(ES = 100, pēc pirkatspējas paritātes standartiem)

Avots: Eurostat novērtējums

Latvijas IKP palielinājumu sekmēja galvenokārt produktivitātes pieaugums un mazākā mērā nodarbinātības palielinājums. Produktivitātes izmaiņu temps pēdējos trīs gados pārsniedz 7% – 2004. gadā tā palielinājās par 7,5%, 2005. gadā par 8,7% un 2006. gadā par 7 procentiem.

Straujāk produktivitāte palielinās tirdzniecībā, transportā un sakaros, kā arī apstrādes rūpniecībā. Produktivitātes līmeņa kritums būvniecībā skaidrojams galvenokārt ar pozitīvām pārmaiņām darba tirgū, t.i., samazinās ēnu ekonomikas daļa, kas saistīta ar nedeklarēto nodarbinātību. Rezultātā šajā nozarē statistiskās atskaitēs strauji palielinās nodarbināto skaits. Tomēr apstrādes rūpniecībā tās līmenis vēl arvien atpaliek no vairāku pakalpojumu nozaru rādītājiem. Piemēram, produktivitātes līmenis finanšu pakalpojumos ir 2 reizes augstāks nekā apstrādes rūpniecībā.

3.1. tabula

Produktivitāte tautsaimniecības nozarēs – pievienotā vērtība uz vienu strādājošo

	Vidējās ikgadējās reālās izmaiņas periodā, 2004-2006, (%)	Līmenis, faktiskā cenās (latos uz 1 strādājošo) 2006
Primārās nozares	7,7	3192
Apstrādājošā rūpniecība	8,0	7306
Elektroenerģija, gāze, ūdens	2,6	14372
Būvniecība	-0,9	6344
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	9,4	10860
Transports un sakari	8,4	16550
Citi pakalpojumi	7,8	24605
Sabiedriskie pakalpojumi*	3,7	6860
Visa tautsaimniecība	7,7	9256

* Valsts pārvalde kopā ar veselības aizsardzību un izglītību

3.2. IKP izlietojums

3.2.1. Kopīgais pieprasījums

Straujās izaugsmes galvenais dzinulis pēdējos gados ir stabils iekšzemes pieprasījums (privātais patēriņš, valsts patēriņš, kopējā pamatkapitāla veidošana) palielinājums. Būtiski ir pieaudzis kā privātais patēriņš, tā investīcijas.

Mazāka loma izaugsmei ir eksporta iespēju palielinājumam. Neto eksporta ieguldījums izaugsmei pēdējos trīs gados ir negatīvs. Nedaudz labāka situācija bija 2005. gadā, kad eksports palielinājās straujāk nekā imports un tā pieauguma tempi pārsniedza arī privātā patēriņa palielinājumu.

3.2. tabula

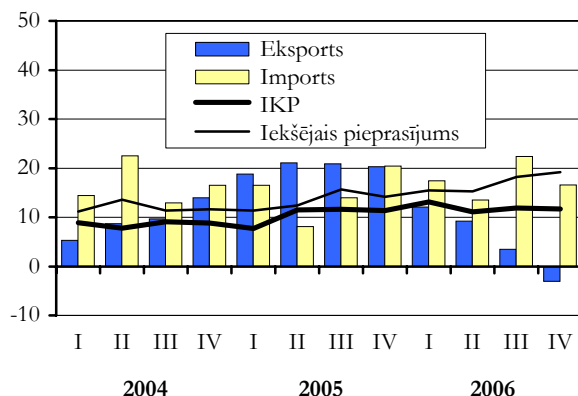
Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojums
(procentos)

	2004			2005			2006		
	struk- tūra	pieauguma tempi	ieguldījums pieaugumā	struk- tūra	pieauguma tempi	ieguldījums pieaugumā	struk- tūra	pieauguma tempi	ieguldījums pieaugumā
Iekšzemes kopprodukts	100,0	8,7	8,7	100,0	10,6	10,6	100,0	11,9	11,9
Privātais patēriņš	62,9	9,5	6,0	62,5	11,5	7,3	65,2	19,8	12,7
Valsts patēriņš	19,5	2,1	0,4	17,4	2,7	0,5	16,9	4,0	0,6
Kopējā pamatka- pitāla veidošana	27,5	23,8	6,6	30,6	23,6	7,5	34,4	18,3	6,5
Krājumi	5,7	—	0,7	3,8	—	-4,4	3,7	—	0,2
Neto eksports	-15,6	—	-5,1	-14,4	—	-0,2	-20,2	—	-8,1
— eksports	44,0	9,4	3,8	47,8	20,3	8,2	44,2	5,3	2,3
— imports	-59,6	16,6	-8,9	-62,2	14,8	-8,5	-64,4	17,5	-10,4

2006. gadā izaugsme bija straujāka, bet lielāka loma izaugsmei bija iekšējam pieprasījumam, kura rekordlielā izaugsme sasniedza 17,2%. Galvenokārt to ietekmēja kreditēšanas labvēlīgie nosacījumi, īpaši hipotekārās, bet privāto patēriņu vēl labvēlīgi ietekmēja strādājošo straujais algu pieaugums un līzings iespējas. Savukārt eksporta pieaugums saruka līdz 5,3%, kas būtiski pasliktināja Latvijas eksporta-importa bilanci un izraisīja lielu tekošo konta deficītu 2006. gada beigās.

3.4. zīmējums

Iekšzemes kopprodukta un tā izlietojuma posteņu
izmaiņas pa ceturkšņiem
(%, pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni)

3.2.2. Privātais un valsts patēriņš

Pēdējos trīs gados Latvijas mājāsaimniecību rīcībā esošais ienākums¹ vidēji bija 59,7% no IKP. Savukārt privātā patēriņa izdevumi caurmērā bija 63,7% līmenī, bet 2006. gadā sasniedza 65,2%, tāpēc neto ietaupījumi ir negatīvi (skatīt 3.3. tabulu).

3.3. tabula

Mājāsaimniecību rīcībā esošie ienākumi un gala
patēriņa izdevumi, neto ietaupījumu līmenis

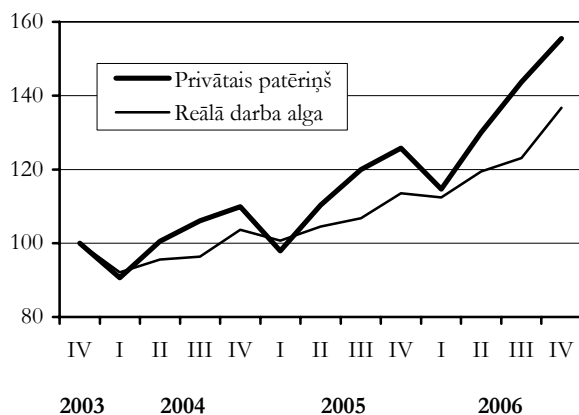
	2003	2004	2005	2006n
Mājāsaimniecību rīcībā esošais ienākums (% pret iepriekšējo gadu)	13,4	17,7	20,3	20,4
Mājāsaimniecību gala patēriņa izdevumi (% pret iepriekšējo gadu)	11,5	17,2	21,2	29,7
Neto ietaupījumi % pret rīcībā esošajiem ienākumiem	-3,4	-3,0	-3,8	-11,7
Neto ietaupījumi % pret IKP	-2,0	-1,8	-2,3	-6,9

n – Ekonomikas ministrijas novērtējums

¹ Mājāsaimniecību rīcībā esošais ienākums – ieņēmumi naudā un natūrā iegūtās produkcijas un pakalpojumu vērtība, pārrēķināta naudā, kas saņemta darba samaksas, citu ienākumu par darbu (pēc nodokļu nomaksāšanas), transfertu, neto ienākuma (ienākumi, no kuriem atskaitās izmaksas ražošanas vajadzībām) no uzņēmējdarbības un lauksaimnieciskās ražošanas, ienākumu no īpašuma, rentes u.tml. veidā.

3.5. zīmējums

**Reālās darba algas un privātā patēriņa
dinamika pa ceturkšņiem**
(2003.g. IV cet. = 100)

Mājsaimniecību izmantojamo ienākumu un gala patēriņa izdevumu dinamika parāda, ka divu pēdēju gadu laikā patēriņa izdevumi pieaug jūtami straujāk nekā ienākumi, kā rezultātā palielinās mājsaimniecību parāds attiecībā pret ienākumiem. Turklāt straujāk

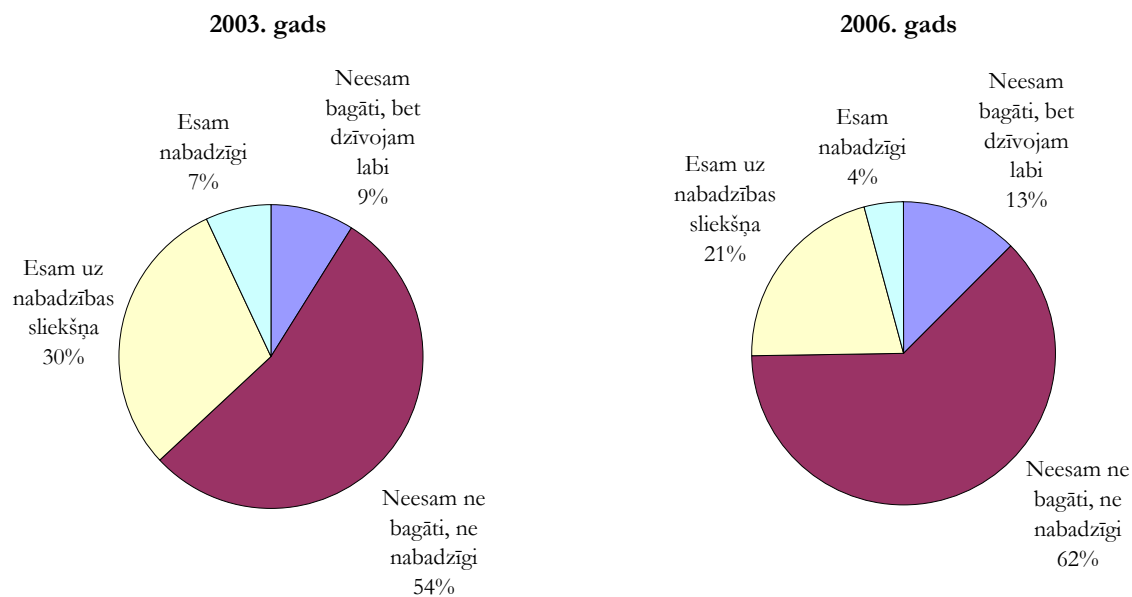
pieaug mājsaimniecību nodokļu maksājumi nekā sociālo pabalstu ieņēmumi, līdz ar to mājsaimniecību rīcībā esošā ienākuma izaugsmes temps ir lēnāks nekā darbinieku atalgojums.

Reālās darba algas un privātā patēriņa pieaugušās izaugsmes atšķirības 2005.-2006. gados liek domāt, ka, palielinoties darba algai, mājsaimniecības atļaujas patērēt arvien vairāk, turklāt lielākā apmērā nekā ir ienākumu pieaugums.

Par mājsaimniecību optimistiskāku savas ekonomiskās situācijas vērtējumu un tātad par iespējām vairāk tērēt liecina arī apsekojuma par mājsaimniecību materiālā stāvokļa pašnovērtējumu 2006. gadā rezultāti. Pakāpeniski palielinās to respondentu īpatsvars, kuri domā, ka nav bagāti, bet dzīvo labi. Tajā pašā laikā samazinās to respondentu īpatsvars, kuri uzskata, ka ir uz nabadzības sliekšņa vai ir nabadzīgi. Iepriecina, ka arī laukos, salīdzinot 2006. gada rezultātus (11%) ar rezultātiem 2005. gadā (7,8%), ir palielinājies to mājsaimniecību skaits, kuras uzskata, ka nav bagātas, bet dzīvo labi.

3.6. zīmējums

Mājsaimniecību materiālā stāvokļa pašnovērtējums
(respondentu atbilžu sadalījums, %)

Tomēr vēl arvien materiālā stāvokļa pašnovērtējums dažādos Latvijas reģionos ir atšķirīgs. Vislielākais mājsaimniecību īpatsvars, kuras sniedz atbildi „neesam bagāti, bet dzīvojam labi” dzīvo Kurzēmē (18%) un Rīgā (15%). Turpretī atbildes „esam uz nabadzības sliekšņa vai esam nabadzīgas” visvairāk izsaka Latgalē (35%). Taču salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu arī Latgalē dzīvojošo mājsaimniecību materiālā stāvokļa vērtējums ir uzlabojies.

3.2.3. Investīcijas

Investīcijas¹ ir viens no nozīmīgākajiem Latvijas ekonomikas izaugsmes faktoriem. Ik gadu pāri par ceturto daļu nacionālā ienākuma tiek izmantots investīcijām. Pēdējo trīs gadu laikā (no 2004. līdz 2006. gadam) tās pieauga par 81% (vidēji gadā par 22%).

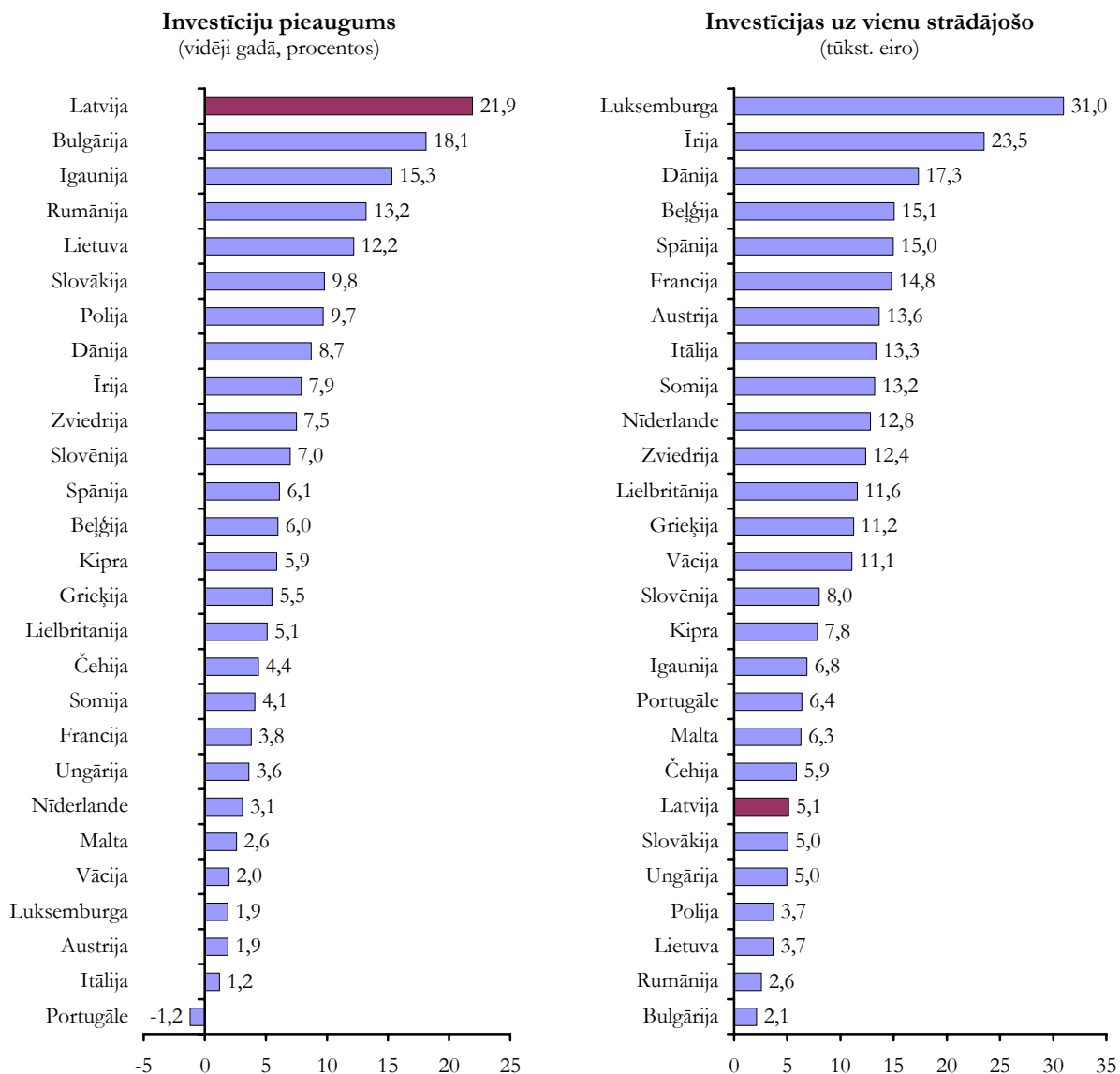
¹ Kopējā pamatkapitāla veidošana jeb investīcijas pamatlīdzekļos

Kā liecina *Eurostat* dati, investīciju gada vidējie pieauguma tempi Latvijas ekonomikā gandrīz sešas reizes pārsniedz investīciju ikgadējos pieauguma

tempus vidēji ES valstīs. Tomēr jāatzīmē, ka pēc investīciju apjoma uz vienu strādājošo Latvija gandrīz divas reizes atpaliek no ES vidējiem rādītājiem.

3.7. zīmējums

**Investīciju apjoms uz vienu strādājošo un investīciju pieauguma tempi
ES dalībvalstīs no 2004. gada līdz 2006. gadam**

Avots: *Eurostat*

Straujo investīciju dinamiku lielā mērā ietekmēja finanšu resursu pieejamības paplašināšanās, ko noteica divi galvenie apstākļi: pirmkārt, pastiprinātā ārvalstu kapitāla ielūde kopš Latvijas iestāšanās ES un, otrkārt, uzņēmumu finansiālā stāvokļa uzlabošanās, pateicoties relatīvi zēmam nodokļu slogam un augstam iekšzemes pieprasījumam. Gandrīz visās nozarēs peļņas norma (apgrozījuma rentabilitāte) 2006. gada deviņos mēnešos bija augstāka nekā 2005. gada atbilstošajā periodā. Savukārt peļņas pieaugums vairākās nozarēs nodrošināja augsta procentu maksājumu seguma saglabāšanos. Lāi gan parāda apjoms strauji pieauga, procentu maksājumu apjoms palielinājās mēreni,

liecinot par labvēlīgu finansēšanas nosacījumu saglabāšanos. Arī konjunktūras apsekojuma rezultāti liecina par to, finansiālais stāvoklis rūpniecības uzņēmumos turpina uzlaboties.

2006. gadā investīcijas pieauga par 18,3%, kas ir nedaudz lēnāk nekā 2005. gadā. Ar katru gadu palielinās investīciju īpatsvars IKP. 2006. gadā investīciju daļa IKP sasniedza 34%.

3.4. tabula

Kopējā kapitāla veidošana

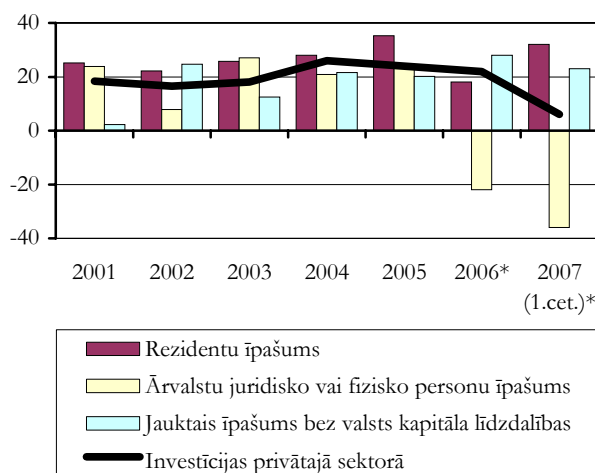
	2004-2006 (vidēji gadā)	2005	2006
Reālais pieaugums			
IKP	10,4	10,6	11,9
Kopējā kapitāla veidošana	16,6	8,5	18,9
– kopējā pamatkapitāla veidošana	21,9	23,6	18,3
Procentos pret IKP			
Kopējā kapitāla veidošana	35,6	34,4	38,1
– kopējā pamatkapitāla veidošana	31,3	30,6	34,4
– krājumu izmaiņas	4,3	3,8	3,7

Pēc provizoriskajiem datiem, sabiedriskajā sektorā¹ 2006. gadā tika investēts par 6% mazāk nekā 2005. gadā, savukārt 2007. gada 1. ceturksnī investīciju apjomi bija par 62% lielāki nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā.

Investīcijas privātajā sektorā 2006. gadā veidoja 67,6% no kopējā investīciju apjoma. Salīdzinot ar 2005. gadu, tās pieauga par 22%, bet 2007. gada 1. ceturksnī tika investēts par 6% vairāk nekā 2006. gada attiecīgajā periodā.

Kopš 2004. gada investīcijas rezidentu īpašumā esošajos uzņēmumos pieaug ik gadu gandrīz par 30%, savukārt investīcijas nerezidentu īpašumā esošajos uzņēmumos pēdējos gados samazinās. Tā 2006. gadā tās samazinājās par 23%, bet 2007. gada trīs mēnešos tika investēts gandrīz par trešdaļu mazāk nekā 2006. gada 1. ceturksnī.

3.8. zīmējums

Investīciju dinamika privātajā sektorā
pa īpašuma formām
(procentos pret iepriekšējo gadu)

* novērtēts pēc ceturkšņa datiem

¹ Sabiedriskais sektors ir valsts un pašvaldību iestādes un komercsabiedrības, komercsabiedrības ar valsts vai pašvaldību kapitāla daļu 50% un vairāk, kā arī nodibinājumi, biedrības, fondi un to komercsabiedrības.

Kopumā jāatzīmē, ka kopš 2004. gada investīciju pieauguma tempi gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā ir palielinājušies vismaz par 10 procentpunktiem.

Investīciju nozaru struktūra². Kopš Latvija iestājās ES, ievērojami pieauga investīciju dinamika. Divu gadu laikā, pirms Latvija iestājās ES, investīciju apjomi preču ražošanas sfērā pieauga par 39% un pakalpojumu sfērā – par 22,3%, bet pirmajos divos gados pēc iestāšanās ES tās pieauga attiecīgi par 56% un 46 procentiem.

3.5. tabula

Investīciju nozaru struktūra un dinamika
(bez investīcijām individuālajā būvniecībā, procentos)

	Vidēji 2004-2005	2006*	2007.g. 3 mēn.*
Pieaugums			
Primārās nozares	30,2	-4,7	3,2
Apstrādes rūpniecība	26,5	-6,0	-6,0
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	12,6	-18,0	285,0
Būvniecība	42,1	8,0	39,0
Tirdzniecība	17,9	24,3	15,2
Transports un sakari	9,4	-2,0	6,0
Citi komercpakalpojumi	26,8	83,0	16,0
Sabiedriskie pakalpojumi	28,8	10,2	29,1
Kopā	22,2	12,0	20,0
Struktūra			
Primārās nozares	5,0	4,3	3,5
Apstrādes rūpniecība	16,1	16,2	16,7
Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde	8,6	9,5	14,7
Būvniecība	3,9	4,8	4,4
Tirdzniecība	15,1	16,9	13,5
Transports un sakari	14,3	13,0	12,4
Citi komercpakalpojumi	21,7	24,1	22,5
Sabiedriskie pakalpojumi	15,3	11,3	12,2
Kopā	100,0	100,0	100,0

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem

Līdz ar straujo investīciju kāpumu ir vērojamas arī zināmas izmaiņas investīciju nozaru struktūrā. Kopš 2001. gada investīciju dinamika preču ražošanas nozarēs bija gandrīz pusotras reizes straujāka nekā pakalpojumu sfērā. Šādas attīstības tendences noteica to, ka investīciju nozaru struktūrā pakāpeniski palielinās preču ražošanas nozaru daļa. 2006. gadā investīcijas preču ražošanas nozarēs veidoja 34,7% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā.

Jāatzīmē, ka būtiskās izmaiņas nozares „Elektroenerģija, gāze un ūdensapgāde” investīciju dinamikā saistītas ar to, ka pārsvarā šajā nozarē ir ļoti apjomīgi projekti un gados, kad tiek uzsākti vai pabeigti projekti ir vērojams vai nu straujš investīciju apjoma pieaugums vai arī spējš kritums.

² Investīcijas sadalījumā pa nozarēm aplūkotas pēc nefinanšu investīciju statistikas, kas neietver visas investīcijas pamatlīdzekļos.

2007. gada trīs mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, investīcijas preču ražošanas

sfērā pieauga par 37%, bet pakalpojumu sfērā – par 16 procentiem.

3.6. tabula

Investīciju dinamika un struktūra apstrādes rūpniecībā
(%)

	Pieauguma tempi			Struktūra		
	Vidēji 2004-2005	2006*	2007.g. 3 mēn.*	Vidēji 2004-2005	2006*	2007.g. 3 mēn.*
Pārtikas rūpniecība	22,9	-11,2	-16,3	28,4	23,8	18,5
Vieglā rūpniecība	-10,8	12,2	-24,2	3,5	4,0	2,3
Kokapstrāde	17,6	19,0	-59,2	24,9	30,6	17,9
Papīra ražošana un izdevējdarbība	31,6	-13,3	145,6	6,9	6,5	19,6
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	16,4	21,7	200,0	6,2	7,2	11,3
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	75,6	45,0	-25,6	8,4	9,8	8,9
Metāli un metālizstrādājumu ražošana	33,0	-46,5	18,6	7,3	6,7	6,1
Mašīnu un iekārtu ražošana	51,2	-34,9	38,7	8,3	6,8	7,4
Pārējās rūpniecības nozares	50,4	-15,5	158,5	6,1	4,5	8,0

* novērtēts pēc ceturkšņu datiem

Pakalpojumu sfērā īpaši straujš investīciju pieaugums 2004. un 2005. gadā bija tādās nozarēs kā viesnīcas un restorāni, operācijas ar nekustamo īpašumu un izglītība. Investīcijas šajās nozarēs vidēji gadā pieauga gandrīz par 50%. Arī 2006. gadā un 2007. gada 1. ceturksnī saglabājās strauja investīciju dinamika. 2006. gadā nozarē „operācijas ar nekustamo īpašumu” bija investēts divreiz vairāk nekā 2005. gadā. Nozares pievilcīgumu investīcijām nosaka liela kapitāla atdeve, kā pamatā galvenokārt ir augošs pieprasījums pēc mājokļiem.

Arī apstrādes rūpniecībā, kopš Latvija iestājās ES, investīciju ikgadējie pieauguma tempi palika gandrīz divreiz straujāki. 2005. gadā nozarē tika ieguldīts pusotras reizes vairāk nekā 2003. gadā. Tāpēc, neskatoties uz to, ka 2006. gadā investīcijas apstrādes rūpniecībā bija nedaudz mazākas nekā 2005. gadā, to apjomi ir vērtīgi ņemami.

Pēc ieguldījumu apjomiem apstrādes rūpniecībā vadošās pozīcijas ir pārtikas rūpniecībai un kokapstrādei. Šo divu nozaru daļa investīcijās apstrādes rūpniecībā 2006. gadā bija 54,4%. Īpaši strauji kopš 2004. gada auga investīcijas tādās nozarēs kā pārējo nemetālisko izstrādājumu ražošana (vidēji gadā par 65%), automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošana (vidēji gadā par 85%), ķīmisko vielu, to izstrādājumu un ķīmisko šķiedru ražošana (vidēji gadā par 51%).

Kopumā kopš 2004. gada visstraujāk aug investīcijas augsto un vidējo tehnoloģiju apstrādes rūpniecības nozarēs. Pēdējo trīs gadu laikā investīcijas augsto tehnoloģiju nozarēs vidēji gadā pieauga par 22,3%, vidējo tehnoloģiju nozarēs – par 18,8%, bet zemo tehnoloģiju nozarēs – par 13,3%. 2007. gada 1. ceturksnī investīcijas augsto tehnoloģiju nozarēs pieauga 2,3 reizes un veidoja 12,3% no visām investīcijām apstrādes rūpniecībā, savukārt investīcijas zemo tehnoloģiju nozarēs samazinājās par 24%. Šādas tendences varētu liecināt par zināmu kapitāla piesātinājumu zemo tehnoloģiju nozarēs, kā arī to

attīstības potenciāla izsīkšanu, ko lielā mērā ietekmē arī lētā darbaspēka valstu ražotāju cenu konkurences spiediens.

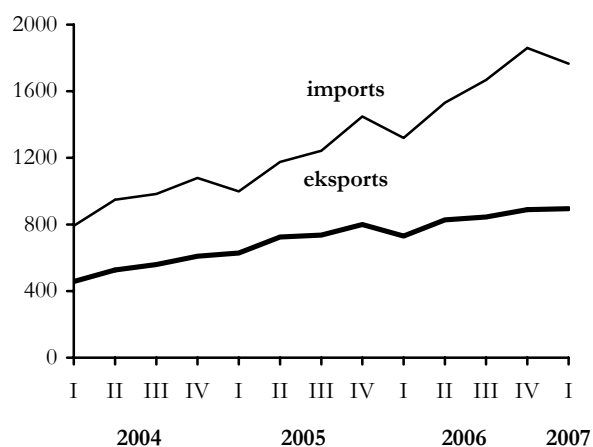
3.2.4. Eksports un imports

Preču eksports un imports

Latvijas preču eksports 2006. gadā pieauga mērenāk nekā 2005. gadā (par 14% faktiskajās cenās), bet imports pieauga daudz straujāk (par 31,1%). 2007. gada janvārī-maijā eksports pieauga jau nedaudz straujāk (par 23,6% salīdzinot ar šo pašu periodu pērn), tomēr ļoti strauji 2007. gada janvārī-maijā pieauga arī preču imports (par 30,4%).

3.9. zīmējums

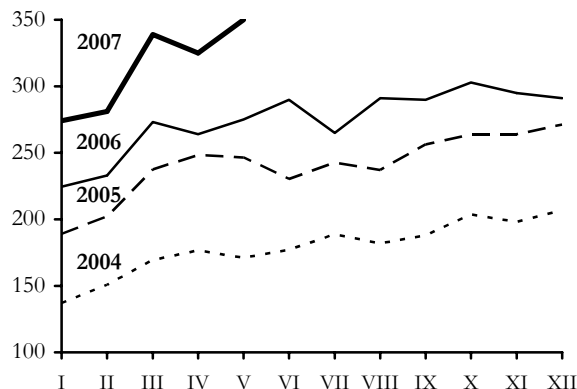
Latvijas preču eksports un imports pa ceturkšņiem
(milj. latu)

2006. gadā preču eksportu labvēlīgi ietekmēja eksporta vienības vērtības pieaugums, kas par 9,7% pārsniedza iepriekšējā gada vērtību, pieaugot pasaules cenām vairākās preču grupās.

3.10. zīmējums

Latvijas preču eksporta dinamika pa mēnešiem
(milj. latu)

Preču eksporta apjomi 2006. gadā palielinājās gandrīz visās preču grupās, jo īpaši metālapstrādes produktu grupā, kura nodrošināja gandrīz 27% no kopējā eksporta apjoma pieauguma. Savukārt 2006. gadā ievērojami saruka minerālo produktu eksports (galvenokārt uz ES valstīm), kuru apjomi 2005. gadā bija strauji palielinājušies (skatīt 3.7. tabulu), nepalielinājās koksnes un tās izstrādājumu eksports.

2007. gada janvārī-maijā straujāk turpināja pieaugt metālapstrādes produktu eksports, kā arī koksnes izstrādājumu un mašīnbūves produkcijas eksports.

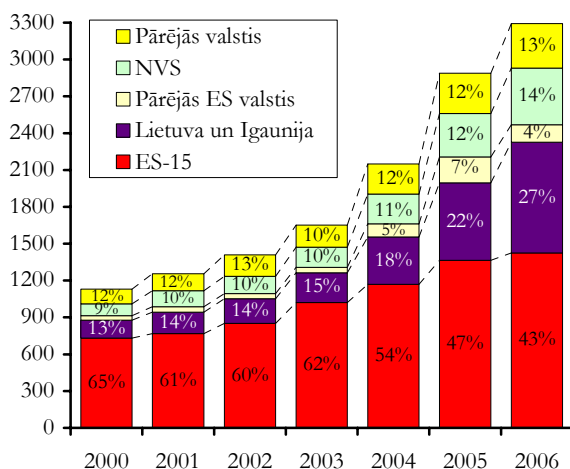
3.7. tabula

Latvijas preču eksports pa galvenajām preču grupām
(FOB cenās)

	2006		2007. gada janvāris-maijs	
	struktūra (%)	pieaugums pret 2005. gadu (faktiskajās cenās, %)	struktūra (%)	pieaugums pret 2006. gada janvāri-maiju (faktiskajās cenās, %)
Kopā	100	14,0	100	23,6
tai skaitā:				
koksne un tās izstrādājumi (IX)	22,5	3,1	22,8	18,7
metāli un to izstrādājumi (XV)	14,8	28,7	16,3	41,6
vieglās rūpniecības preces (VIII; XI-XII)	8,8	7,8	8,3	12,1
lauksaimniecības un pārtikas produkti (I-IV)	13,2	23,4	12,8	25,4
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas (VI-VII)	9,8	38,4	10,3	28,1
mašīnbūves produkcija (XVI)	9,8	20,2	10,0	45,5
minerālie produkti (V)	5,5	-31,3	4,1	-15,1
transporta līdzekļi (XVII)	6,0	78,5	6,7	38,0
pārējās preces (X; XIII-XIV; XVIII-XXII)	9,5	7,7	8,7	9,3

3.11. zīmējums

Latvijas eksporta struktūra pa valstu grupām
(milj. latu)

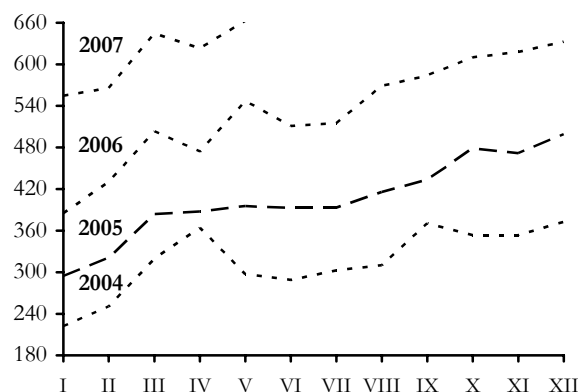
Eksports uz ES-25 valstīm 2006. gadā bija par 11,3% lielāks nekā iepriekšējā gadā. Līdzīgi kā kopējais Latvijas eksports, arī eksports uz ES-25 valstīm palielinājās gandrīz visās preču grupās, izņemot minerālos produktus. Lielāko pieaugumu eksportā uz ES-25 valstīm deva metālapstrādes produkcija. Savukārt 2007. gada janvārī-maijā eksports uz ES-25 valstīm bija nedaudz straujāks (par 25,8%).

Uz NVS valstīm eksports 2006. gadā turpināja palielināties samērā strauji – par 30,4%. Lielākie pieaugumi bija vērojami mašīnbūves produkcijas un ķīmiskās produkcijas eksportam. Arī 2007. gada janvārī-maijā eksports uz NVS valstīm turpināja pieaugt strauji (par 33,4%).

Preču importa pieaugums 2006. gadā bija vērojams visās preču grupās, lielākie – transporta līdzekļu un mašīnbūves produkcijas grupās, kas attiecīgi bija 22,8% un 19,1% no visa importa pieauguma. Tāpat arī 2007. gada janvārī-maijā šīs divas grupas deva pusi no preču importa palielinājuma.

3.12. zīmējums

Latvijas preču importa dinamika pa mēnešiem
(milj. latu)

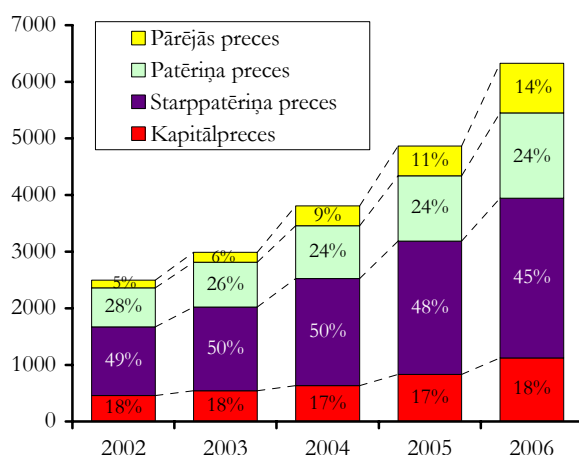
3.8. tabula

Latvijas preču imports pa galvenajām preču grupām
(CIF cenās)

	2006		2007. gada janvāris-maijs	
	struktūra %	pieaugums pret 2005. gadu (faktiskajās cenās, %)	struktūra (%)	pieaugums pret 2006. gada janvāri- maiju (faktiskajās cenās, %)
Kopā	100	31,1	100	30,5
tai skaitā:				
koksne un tās izstrādājumi (IX)	2,5	13,4	3,6	71,1
metāli un to izstrādājumi (XV)	9,5	35,5	9,9	40,5
vieglās rūpniecības preces (VIII; XI-XII)	5,8	26,7	5,7	20,0
lauksaimniecības un pārtikas produkti (I-IV)	11,1	24,8	10,5	22,9
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas (VI-VII)	13,0	29,3	13,3	20,7
mašīnbūves produkcija (XVI)	19,7	29,9	20,9	47,6
minerālie produkti (V)	13,4	13,5	11,4	4,5
transporta līdzekļi (XVII)	13,6	66,0	14,4	43,4
pārējās preces (X; XIII-XIV; XVIII-XXII)	11,0	36,2	10,3	26,7

3.13. zīmējums

Imports pēc plašo ekonomisko
kategoriju klasifikācijas
(saistībā ar nacionālo kontu pamatiedaļām,
faktiskajās CIF cenās, milj. latu)

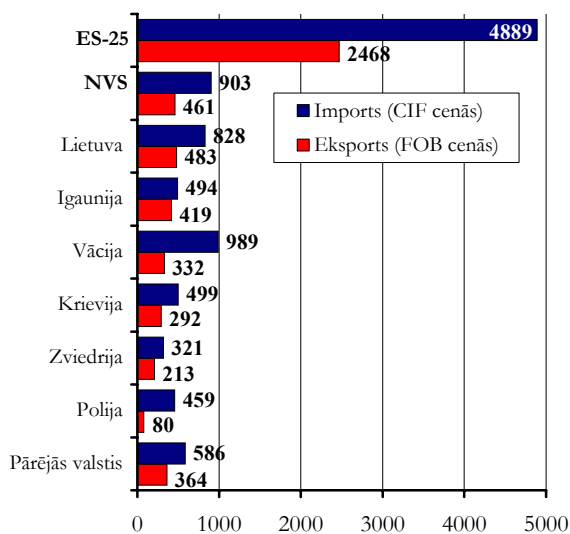

Imports sadalījumā pēc plašo ekonomisko kategoriju klasifikācijas pēdējo piecu gadu laikā ir gandrīz nemainīgs (skatīt 3.13. zīmējumu).

Latvijas lielākie **tirdzniecības partneri** 2006. gadā bija Lietuva – 13,5% no kopējā ārējās tirdzniecības apgrozījuma, Vācija – 13,5%, Igaunija – 9,4%, Krievija – 8,3%, Zviedrija – 5,6%, kā arī Polija – 5,5 procenti.

3.14. zīmējums

**Latvijas ārējās tirdzniecības
apgrozījums* 2006. gadā**
(milj. latu)

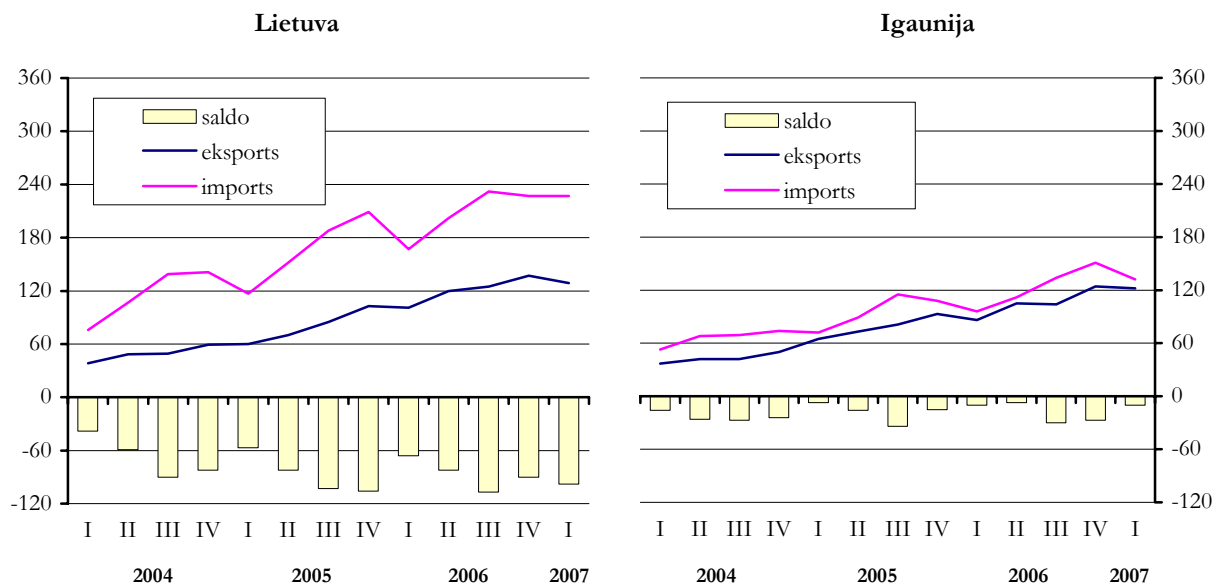
* ar valstīm, kurām ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Latviju kopējā īpatnībā nav mazāks par 5%.

Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā joprojām strauji pieauga Latvijas ārējā tirdzniecība ar **Lietuvu** un **Igauniju**. Latvijas ārējā tirdzniecība, salīdzinot ar 2003. gadu, ar šīm valstīm ir pieaugusi trīs reizes, tomēr joprojām saglabājas ievērojama negatīva bilance (skatīt 3.15. zīmējumu).

Kā redzams 3.15. zīmējumā, ārējā tirdzniecības bilance ar Lietuvu (2006. gadā imports pārsniedza eksportu par 72%) ir ar lielāku negatīvo saldo nekā ar Igauniju (18%). Galvenās preču eksporta grupas uz Igauniju un Lietuvu ir pārtikas un ķīmiskās rūpniecības preces, savukārt importēti tiek galvenokārt minerālie produkti un transporta līdzekļi.

3.15. zīmējums

Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījums ar Lietuvu un Igauniju pa ceturkšņiem
(milj. latu)

2006. gadā strauji pieauga eksports uz Lietuvu (par 51,7%), un lielāko ieguldījumu deva pārtikas un ķīmiskās rūpniecības grupas. Imports no Lietuvas šajā periodā pieauga mērenāk – par 24,4%. Arī 2007. gada sākumā būtiski pieauga Latvijas tirdzniecības darījumi ar Lietuvu (2007. gada janvārī-maijā eksports pieauga par 28,7%, imports – par 34,9%).

Savukārt tirdzniecībā ar Igauniju Latvijai straujāk pieaug eksports nekā imports (2006. gadā attiecīgi par

34,2% un 28,9%, bet 2007. gada janvārī-maijā eksports pieauga par 41,2%, imports – par 42%).

Pakalpojumu eksports un imports

Latvijas izteikti negatīvo preču tirdzniecības bilanci daļēji nosedz pozitīvais pakalpojumu saldo (skatīt 3.9. tabulu). Maksājumu bilances dati par 2006. gadu liecina, ka pakalpojumu bilance ir nedaudz pasliktinājusies, jo pakalpojumu eksports turpina augt nedaudz mērenāk nekā imports (skat. 3.9. tabulu).

3.9. tabula

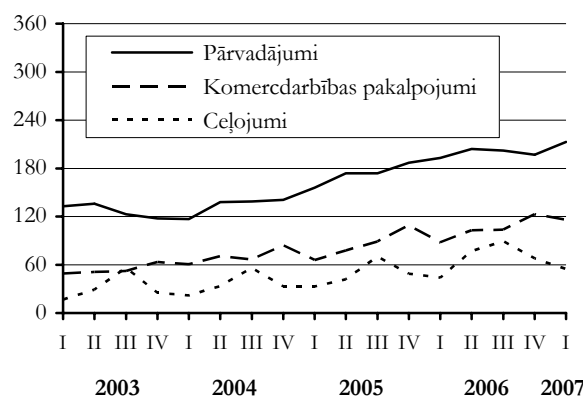
Pakalpojumu eksports un imports 2006. gadā

	Milj. latu			Struktūra (%)		Izmaiņas pret 2005. gadu (%)	
	eksports	imports	saldo	eksports	imports	eksports	imports
Pakalpojumi – pavisam	1492,0	-1106,6	385,4	100	100	21,6	25,4
tai skaitā:							
Pārvadājumi	796,7	-351,9	444,8	53,4	31,8	15,4	24,1
– jūras transports	303,2	-83,1	220,1	20,3	7,5	3,5	36,2
– gaisa transports	104,6	-124,0	-19,4	7,0	11,2	35,9	24,1
– pārējais transports	389,0	-144,9	244,1	26,1	13,1	21,4	18,1
Ceļojumi	277,4	-400,4	-123,0	18,6	36,2	43,1	21,0
Komerccdarbības pakalpojumi	397,3	-336,0	61,3	26,6	30,4	23,0	33,6
Pārējie pakalpojumi	20,5	-18,3	2,2	1,4	1,6	6,6	11,4

Nedaudz vairāk par pusi no pakalpojumu eksporta sastāda ar tranzītpārvadājumiem gūtie ienākumi. 2006. gads tranzītbiznesam bija samērā veiksmīgs – palielinājās kravu apgrozījums ostās, kā arī pieauga dzelzceļa pārvadājumu un autopārvadājumu apjomi.

Nozīmīgs ir no Latvijā iebraukušiem tūristiem gūto ienākumu pieaugums, kā arī komercdarbības pakalpojumu palielinājums. Jāatzīmē, ka ārzemju tūristu izdevumi Latvijā turpina tuvojies Latvijas ceļotāju izdevumiem ārzemēs.

3.16. zīmējums

Pakalpojumu eksports pa ceturkšņiem
(milj. latu)

3.3. Nozaru ieguldījums

3.3.1. Tautsaimniecības struktūra un dinamika

Pēdējos gados Latvijas tautsaimniecības struktūra nozaru griezumā ir mainījusies par labu pakalpojumu nozarēm. To īpatsvars pievienotajā vērtībā ir

palielinājies līdz 74,8% 2005. gadā pretstatā 71,8% 2000. gadā. Straujāka kā citas tautsaimniecības nozarēs izaugsme ir bijusi būvniecībā, tirdzniecības pakalpojumos, transportā un sakaros gan pēc pievienotās vērtības, gan strādājošo skaita.

3.10. tabula

Tautsaimniecības struktūra
(%)

	Pēc pievienotās vērtības		Pēc nodarbināto skaita	
	2000	2006	2000	2006
Primārās nozares	4,8	4,0	14,5	11,6
Apstrādes rūpniecība	13,7	11,9	17,9	15,0
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	3,6	2,5	1,9	1,6
Būvniecība	6,1	6,8	5,9	10,0
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	17,9	22,4	17,7	19,1
Transports un sakari	14,0	13,0	8,3	9,2
Citi komercpakalpojumi	23,0	25,0	12,4	14,0
Sabiedriskie pakalpojumi	16,9	14,4	21,4	19,5
Kopā	100,0	100,0	100,0	100,0

Tautsaimniecības struktūra pēc nodarbinātības ievērojami atšķiras no tās, kāda tā ir pēc pievienotās vērtības, izteikti atšķirīgo produktivitātes līmeņu dēļ dažādās tautsaimniecības nozarēs.

Pēdējo gadu straujo ekonomisko izaugsmi nodrošināja gan iekšējā pieprasījuma palielināšanās, gan eksporta iespēju paplašināšanās. Iekšējā pieprasījuma palielinājums tiešā veidā ietekmēja vairāku pakalpojumu nozaru strauju izaugsmi, bet rūpniecības ražošanas apjomu palielinājums balstījās galvenokārt uz eksporta pieaugumu.

Pēdējos trīs gados (2004-2006) gandrīz divas trešdaļas no pieauguma nodrošināja tirdzniecības nozares (vairum- un mazumtirdzniecība) un citu komercpakalpojumu izaugsme. Apstrādes rūpniecības ieguldījums ir krietni mazāks un atpaliek arī no būvniecības un transporta un sakaru nozares devuma izaugsme.

Tirdzniecības kā nozares izaugsmi galvenokārt nosaka iekšējais pieprasījums, bet nedaudz vairāk kā desmitdaļa ir saistīta arī ar tirdzniecības starpniecības pakalpojumiem, kas tiek sniegti nerezidentiem. Šī daļa ik gadu palielinās.

3.11. tabula

IKP dinamika
(%)

	Pieauguma tempi		Ieguldījums pieaugumā	
	2006	Vidēji 2004-2006	2006	Kopumā 2004-2006
Primārās nozares	0,4	4,9	0,0	0,7
Apstrādes rūpniecība	6,2	6,2	0,9	2,8
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	4,0	3,6	0,1	0,4
Būvniecība	13,6	14,1	1,0	3,2
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	17,3	15,5	3,9	10,9
Transports un sakari	9,3	11,0	1,4	5,2
Citi komercpakalpojumi	16,7	12,1	4,0	9,5
Sabiedriskie pakalpojumi	4,4	4,1	0,6	1,9
IKP	11,9	10,4	11,9	34,5

Dažādu komercpakalpojumu izlaides palielinājums saistīts ar finanšu starpniecības straujo attīstību, kā arī ar nekustamiem īpašumiem saistīto pakalpojumu pieaugumu.

Transporta un sakaru nozares kopējo pieprasījumu par divām trešdaļām nosaka iekšējais pieprasījums, kas ir stabils un pēdējos gados palielinājies straujāk nekā ārējais. Īpaši tas attiecas uz sakariem un transporta papilddarbības un palīgdarbības veidiem, tādiem kā noliktavu saimniecība, autostāvvietu pakalpojumi, tūrisma aģentūru darbība. Svārstīgs ir ārējais pieprasījums pēc tranzītpakalpojumiem. Nozīmīgos izaugsmes tempus 2004.-2006. gadā transporta un sakaru nozarē nodrošināja kravu pārvadājumu pieaugums, pasažieru transporta pakalpojumu palielinājums, sakaru nozares attīstība. Kravu pārvadājumos būtisks ir autotransporta

pārvadāto kravu apgrozījuma palielinājums, kas deva lielāko ieguldījumu izaugsme. Savukārt dzelzceļa transporta un ostu pakalpojumu ieguldījums nozares pieaugumā bija mazāks. Nozīmīgs bija pasažieru transporta pakalpojumu pieaugums, it īpaši gaisa transportā.

Straujais investīciju pieaugums labvēlīgi ietekmē būvniecības attīstību, kuras pieauguma tempi krietni pārsniedz tautsaimniecības vidējos izaugsmes rādītājus.

3.3.2. Apstrādes rūpniecība

Pēdējos gados apstrādes rūpniecībā ir vērojama stabila izaugsme, bet tā tomēr atpaliek no tautsaimniecībā vidējās.

3.12. tabula

Apstrādes rūpniecības izaugsme*
(procentos)

	2004.-2006. gada vidējie ikgadējie pieauguma tempi	2006. gada izaugsme	2007. gada 1. cet. pret 2006. gada 1. cet.
Apstrādes rūpniecība – pavisam	6,2	6,2	2,4
Pārtikas rūpniecība	5,4	4,8	4,1
Viegļā rūpniecība	5,5	8,5	0,2
Kokapstrāde	2,3	-1,4	-8,2
Papīra ražošana un izdevējdarbība	7,4	8,4	-2,5
Ķīmiskā, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecība	18,8	21,4	16,6
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	13,6	4,9	22,2
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	5,9	8,1	16,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	3,8	-0,4	7,0
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	7,8	8,8	15,2
Transporta līdzekļu ražošana	2,0	-2,8	1,9
Pārējās rūpniecības nozares	6,8	6,0	1,4

* pēc operatīvās statistikas

Vairumā nozaru saražotās produkcijas lielākā daļa tiek eksportēta, tāpēc nozaru izaugsme lielā mērā ir atkarīga no eksporta iespēju paplašināšanās. Tomēr

pēdējā laikā arvien vairāk sāk palielināties arī pieprasījums pēc nozaru saražotās produkcijas vietējā tirgū.

3.13. tabula

Apstrādes rūpniecības struktūra

	Pēc pievienotās vērtības, 2006. gads (%)*	Pēc strādājošo skaita, 2006. gads (%)	Eksporta īpatsvars nozares realizācijā, 2006. gads (%)
Apstrādes rūpniecība – pavisam	100	100	50,0
Pārtikas rūpniecība	19,2	20,8	24,3
Vieglā rūpniecība	7,4	12,9	76,0
Kokapstrāde	21,3	20,3	67,3
Papīra ražošana un izdevējdarbība	8,2	6,7	23,5
Ķīmiskā, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecība	8,4	5,4	56,5
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	6,2	4,0	19,9
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	10,5	8,8	67,0
Mašīnu un iekārtu ražošana	3,5	4,3	74,1
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	5,2	4,1	65,8
Transporta līdzekļu ražošana	3,7	4,0	72,8
Pārējās rūpniecības nozares	6,2	8,8	56,7

* Ekonomikas ministrijas novērtējums pēc operatīvās informācijas

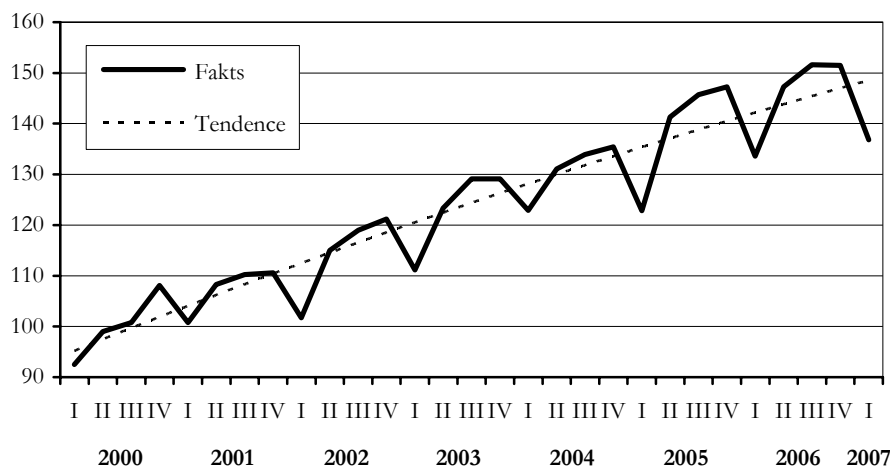
2006. gadā straujāka izaugsme bija nozarēm, pēc kuru saražotās produkcijas ir liels pieprasījums vietējā tirgū, izņemot pārtikas rūpniecību. Caurmērā apstrādes

rūpniecības ražošanas apjomi gadā palielinājās par 6,2%. Krietni mērenāki izaugsmes tempi bija vienā no galvenajām Latvijas eksporta nozarēm – kokapstrādē.

3.17. zīmējums

Apstrādes rūpniecības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem

(2000. g. līmenis =100)

Kopumā apstrādes rūpniecības izaugsmes tendence ir vienmērīga, bez izteiktiem paātrinājumiem vai kritumiem. Atsevišķu nozaru izaugsmes tempu samazinājums tiek kompensēts ar citu nozaru izaugsmes tempu palielinājumu. Gandrīz visās rūpniecības apakšnozarēs 2006. gada rezultāti salīdzinājumā ar 2000. gadu apliecina ražošanas apjomu pieaugumu (izņemot transporta līdzekļu ražošanas nozari). Pēc iestāšanās ES izaugsmes tempi palielinājās papīra ražošanā un izdevējdarbībā,

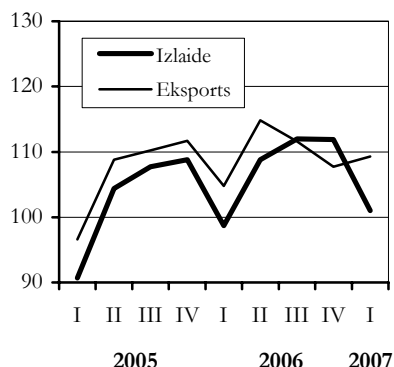
ķīmiskajā rūpniecībā, būvmateriālu ražošanā, kā arī elektrisko un optisko iekārtu ražošanā. Pārējās nozarēs saglabājās iepriekšējie izaugsmes tempi vai arī nedaudz samazinājās.

Pēc iestāšanās ES visbūtiskāk eksports paplašinājās uz Igauniju un Lietuvu, un tā pieaugums uz šīm valstīm bija lielākā apjomā nekā uz pārējām ES valstīm. Strauji pieauga arī apstrādes rūpniecības produkcijas eksports uz NVS valstīm.

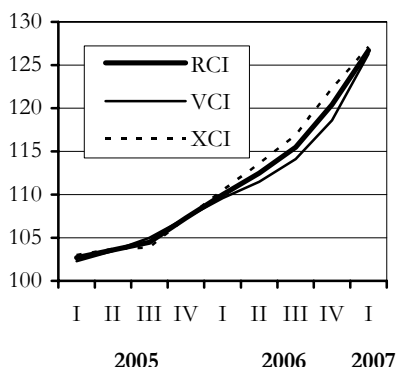
3.18. zīmējums

Apstrādes rūpniecības raksturojums

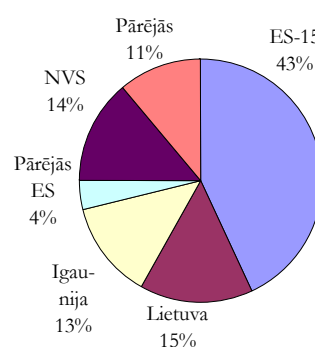
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

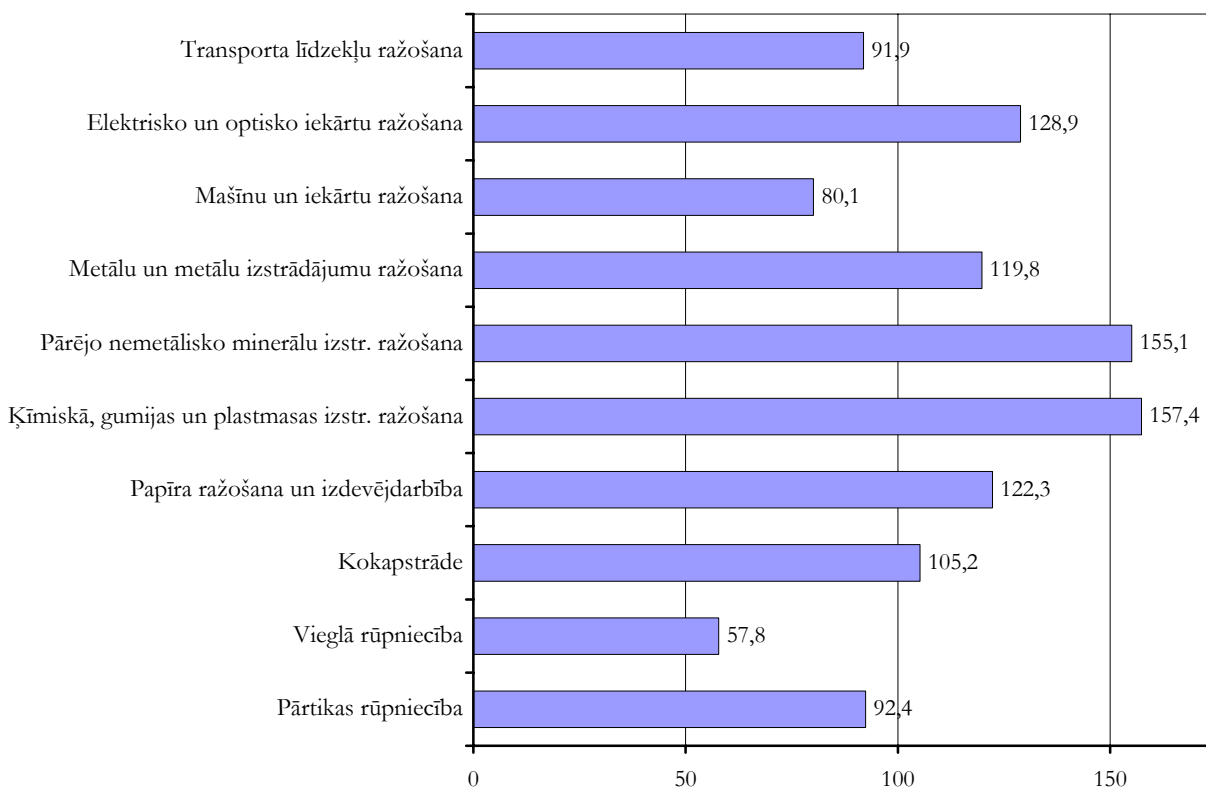
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Pēdējo divu gadu laikā ievērojami ir palielinājušās ražotāju cenas caurmērā visās nozarēs, pie tam līdzvērtīgi pieaugot gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai, gan eksportētai.

Latvijas rūpniecībā augstākais produktivitātes līmenis ir ķīmiskajā rūpniecībā un būvmateriālu ražošanā, bet vairumā mašīnbūves nozaru tas ir relatīvi zems. Zemāka produktivitāte ir tikai tekstilrūpniecībā.

3.19. zīmējums

Apstrādes rūpniecības nozaru produktivitātes* līmenis 2006. gadā
(apstrādes rūpniecības vidējais līmenis = 100)

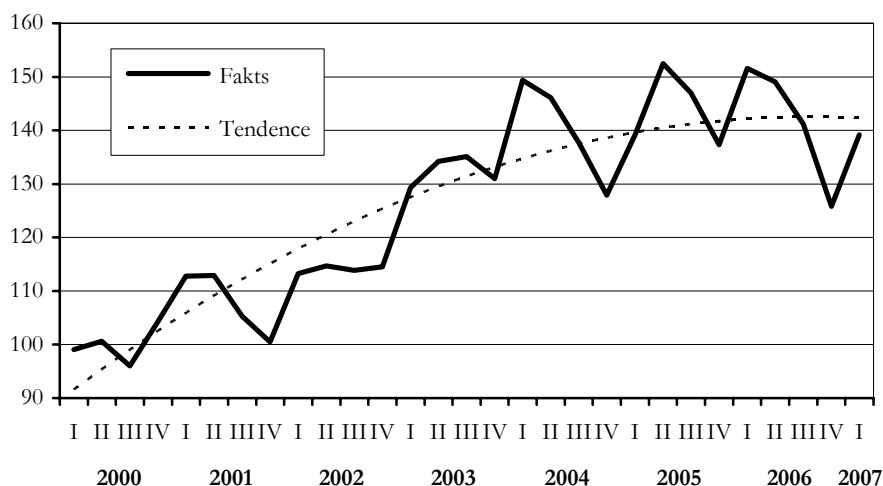
* pievienotā vērtība uz vienu strādājošo

Kokapstrāde ir viena no lielākām Latvijas rūpniecības nozarēm. Tās pievienotā vērtība veido piekto daļu no apstrādes rūpniecībā saražotā. Tā ir nozare ar straujāko izaugsmi neatkarības gados. Kokapstrādes produkcija šajā periodā palielinājusies

apmēram 3 reizes. Tomēr pēdējos divos gados tās izaugsme ir pierimusi. Nozarei raksturīgs augsts produkcijas eksporta īpatsvars, – eksportē 2/3 daļas no saražotās produkcijas.

3.20. zīmējums

Kokapstrādes izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis = 100)

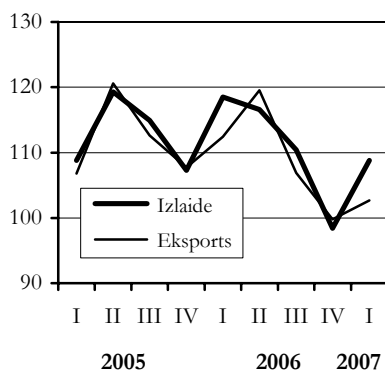
Īpaši nelabvēlīgs kokapstrādei bija 2006. gads, kad krietni samazinājās pieprasījums pēc kokapstrādes produkcijas Eiropā. Tās ražošanas apjomi samazinājās par 1,4%. Kokapstrādes produkcijas eksporta

samazinājumu uz ES-15 valstīm nedaudz kompensēja tā straujais pieaugums uz Igauniju un Lietuvu, kā arī uz pārējām jaunajām ES dalībvalstīm.

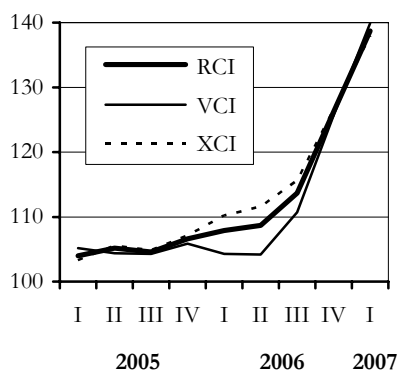
3.21. zīmējums

Kokapstrādes raksturojums

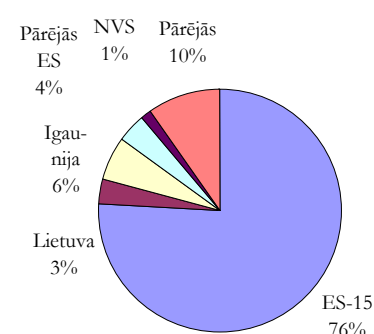
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

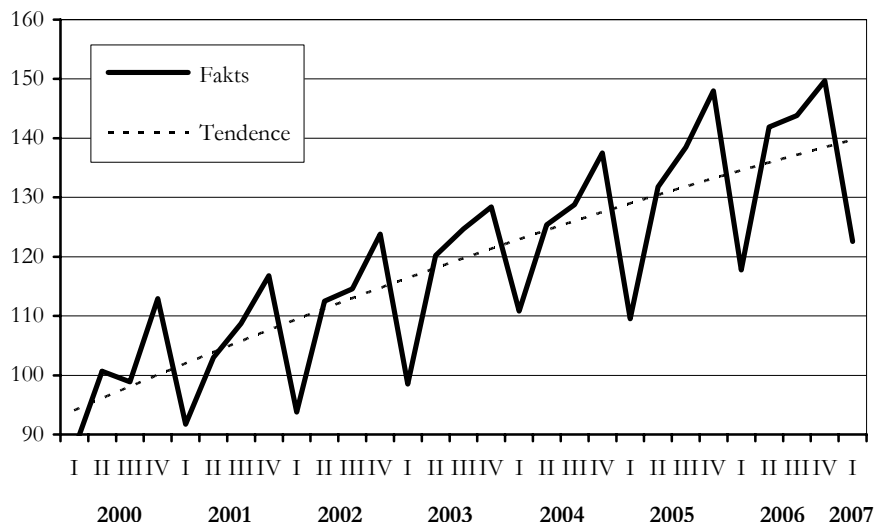
Kokapstrādes ražotāju cenas 2005.-2006. gadā vienlīdz strauji pieauga gan vietējā tirgū realizētai

produkcijai, gan eksportētajai produkcijai. 2006. gada sākumā straujāk pieauga eksportējamās produkcijas cenas, kas labvēlīgi ietekmēja arī produkcijas eksportu.

Pārtikas rūpniecība ir lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības nozare un veido piekto daļu no rūpniecības pievienotās vērtības.

3.22. zīmējums

Pārtikas rūpniecības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

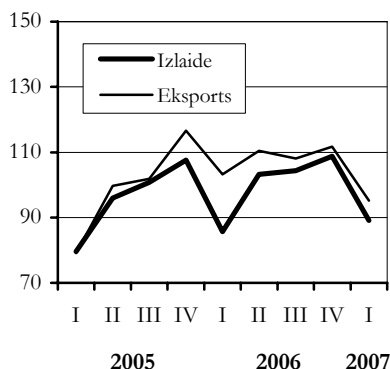
Apmēram 75% no nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū, pārējais tiek eksportēts, galvenokārt uz Igauniju, Lietuvu un Krieviju. Līdz ar iestāšanos ES pieprasījums pēc Latvijas pārtikas produktiem palielinājās visos tirdzniecības virzienos, – gan uz Krieviju un citām NVS valstīm, gan uz ES. Turklāt uz

ES valstīm eksports palielinājās vairāk nekā pusotru reizi, galvenokārt pieprasījumam pieaugot Igaunijā un Lietuvā. Pārtikas preču eksports uz Lietuvu un Igauniju veido vairāk nekā pusi no Latvijas pārtikas preču eksporta uz ES valstīm.

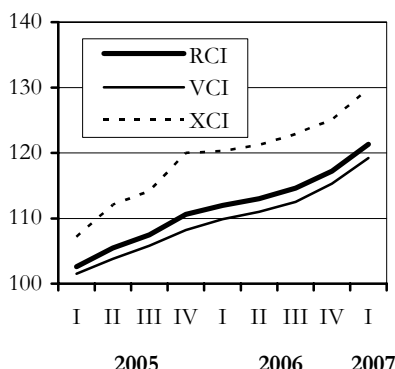
3.23. zīmējums

Pārtikas rūpniecības raksturojums

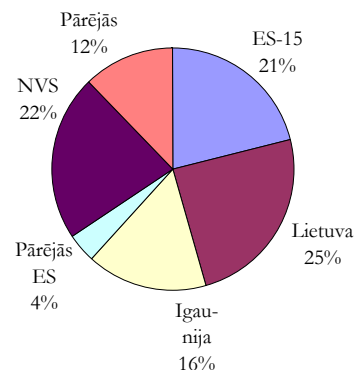
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

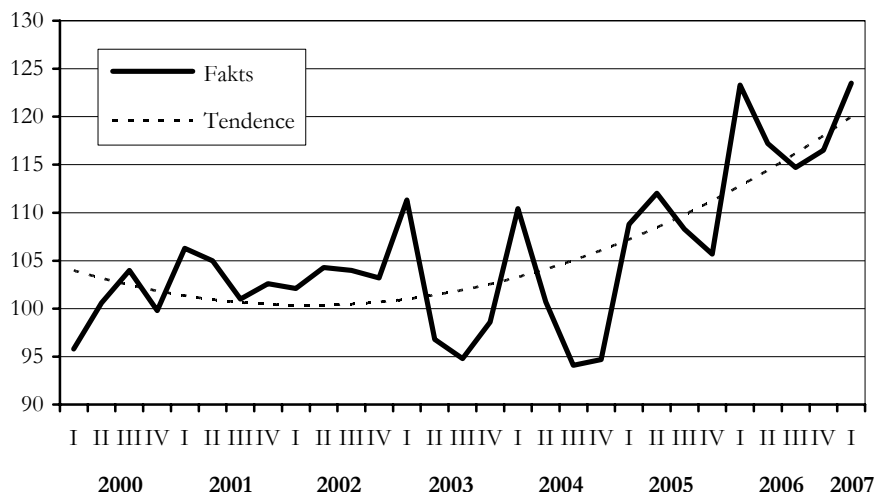
Sākot ar 2005. gadu, strauji palielinājās pārtikas produktu eksporta cenas. Vietējā tirgū cenas pieauga mērenākos tempos.

Vieglā rūpniecība (tekstila un ādas izstrādājumu ražošana) veido apmēram 7% no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. Tikai apmēram ceturtdaļa no tajā saražotās produkcijas paliek Latvijā. Lielākā daļa

produkcijas (trīs ceturtdaļas no visa produkcijas eksporta) tiek eksportēta uz Eiropas Savienības valstīm.

3.24. zīmējums

Vieglās rūpniecības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis = 100)

Līdz 2005. gadam *tekstilrūpniecības* ražošanas apjomi un eksports nepalielinājās, un gatavo apģērbu ražošana pat sašaurinājās. Tikai 2005. gadā atsākās ražošanas apjumu pieaugums.

Latvijas tekstilrūpniecībai galvenie noieta tirgi ir ES valstīs. Sakarā ar vājo pieprasījumu ES valstīs un augsto konkurenci nozarē Latvijas ražotājiem ir grūti

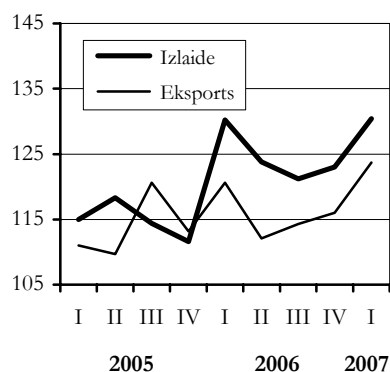
paplašināt ražošanas apjomus, neraugoties uz spējo cenu kāpumu pēdējos gados.

Kā jau atzīmēts, sākot ar 2005. gadu, nozarē ir vērojama izaugsme. 2006. gada izlaides apjoms par 8,5% pārsniedza iepriekšējo līmeni, pateicoties galvenokārt eksporta pieaugumam uz NVS valstīm, kā arī uz Lietuvu un Igauniju. Eksports uz vecajām ES dalībvalstīm šajā periodā nepalielinājās.

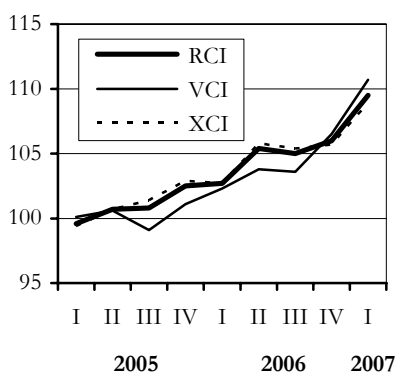
3.25. zīmējums

Tekstilrūpniecības un apģērbu ražošanas raksturojums

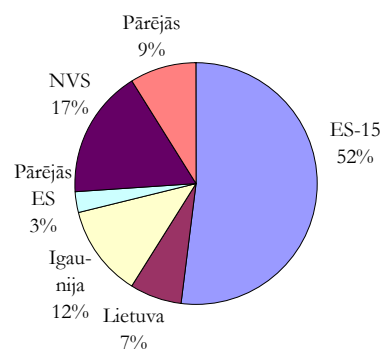
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

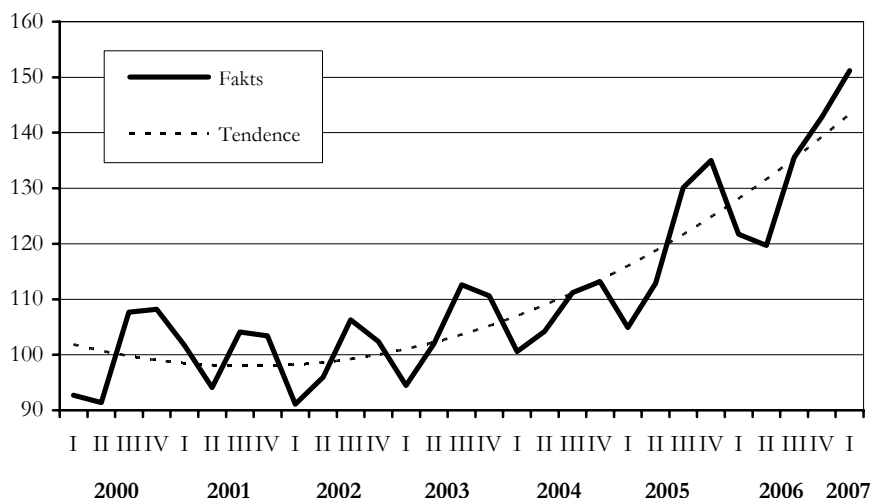

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Papīra ražošanā un izdevējdarbībā, sākot ar 2005. gadu ir raksturīga diezgan strauja izaugsme, galvenokārt pateicoties eksporta pieaugumam un eksporta cenu kāpumam.

3.26. zīmējums

Papīra ražošanas un izdevējdarbības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

Galvenie eksporta produkcijas noieta tirgi ir Lietuvā un Igaunijā. Iespējas paplašināties citu ES valstu tirgos ir vājas, kaut gan eksporta apjomi uz šīm valstīm nedaudz palielinās.

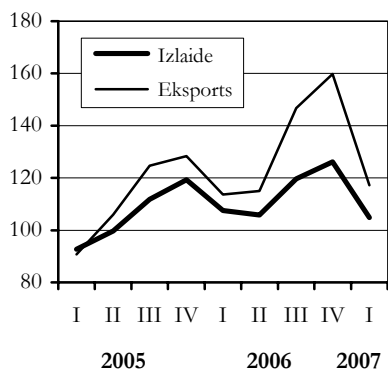
Līdz 2005. gadam eksporta cenu kāpums stipri atpalika no vidējā cenu pieauguma, jo relatīvi liela

eksporta daļa ir saistīta ar NVS un citām valstīm ārpus ES, ar kurām tirdzniecības nosacījumi pasliktinās zemā ASV dolāra kursa dēļ, kas šajos tirdzniecības virzienos ir viena no galvenajām norēķinu valūtām. Sākot ar 2005. gadu, situācija uzlabojas, paaugstinoties dolāra kursam un eksporta apjomu pieaugumam.

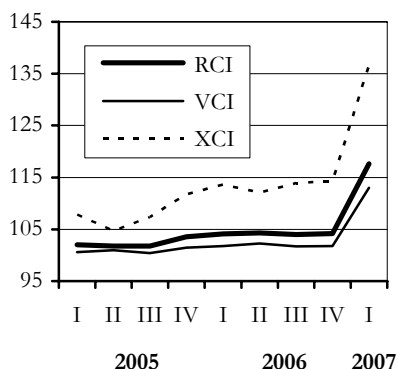
3.27. zīmējums

Papīra ražošanas un izdevējdarbības raksturojums

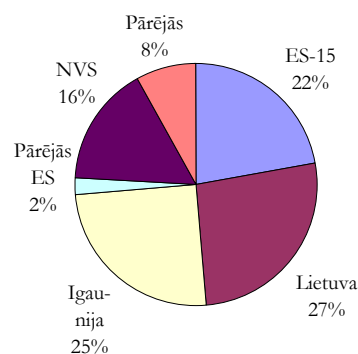
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

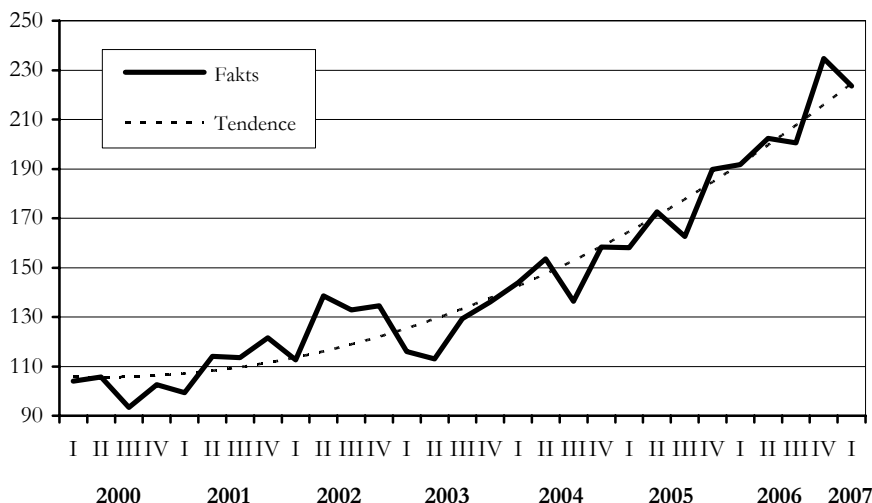
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Ķīmiskajai rūpniecībai Latvijā ir stabilas tradīcijas, augsti kvalificēti speciālisti, ilgstoši ir ražota plaša spektra produkcija gan gala patēriņam, gan starppatēriņam, ir laba zinātniskās pētniecības bāze.

Ķīmiskās rūpniecības īpatsvars apstrādes rūpniecības kopējā pievienotajā vērtībā veido apmēram 8 procentus.

3.28. zīmējums

Ķīmiskās rūpniecības izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis = 100)

Latvijas ķīmiskās rūpniecības produkcijai ir tradicionāli noieta tirgi – galvenokārt NVS valstīs un Lietuvā un Igaunijā. Tirgi ES vecajās dalībvalstīs nepalielinās. Nozarei ir vāja konkurētspēja attīstīto valstu tirgos. No produkcijas eksporta uz ES valstīm apmēram divas trešdaļas ir uz Lietuvu un Igauniju.

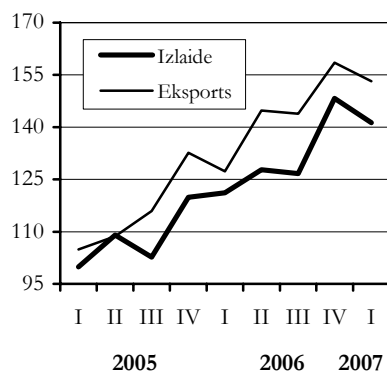
Nozares izaugsme pēdējos 5 gados nav bijusi noturīga. Ir lejupslīdes periodi, piemēram, pēc vēra

ņemamā ražošanas apjomu pieauguma 2002. gadā 2003. gadā tie samazinājās, savukārt 2004. gadā atkal strauji pieauga – gandrīz par 20%, lielā mērā pateicoties pieprasījuma pieaugumam NVS valstīs. Arī 2006. gada izaugsmes temps ir augsts – vairāk nekā par 20 procentu.

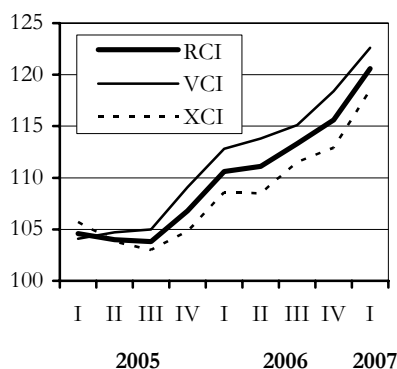
3.29. zīmējums

Ķīmiskās, gumijas un plastmasas izstrādājumu rūpniecības raksturojums

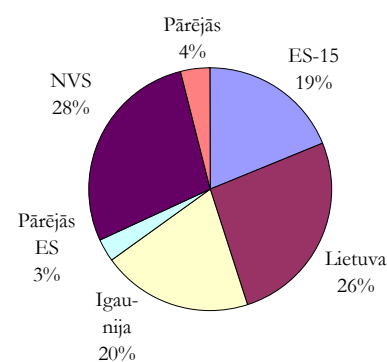
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

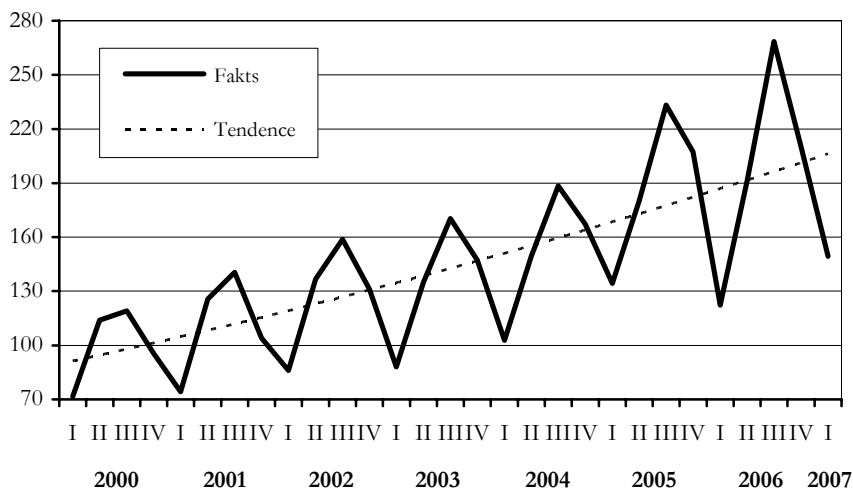
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas (pārsvarā būvmateriālu) izaugsmes tempi ir ļoti svārstīgi – pēc 2002. gada izaugsmes (15,3%) 2003. gadā tā bija mērenāka – par 5,4%, bet 2004. gadā un

2005. gadā atkal diezgan strauja – 2004. gadā par 12,4%, 2005. gadā par 24,2%, savukārt 2006. gadā atkal mērenāka – par 4,7 procentiem.

3.30. zīmējums

Pārējo nemetālisko minerālu ražošanas izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

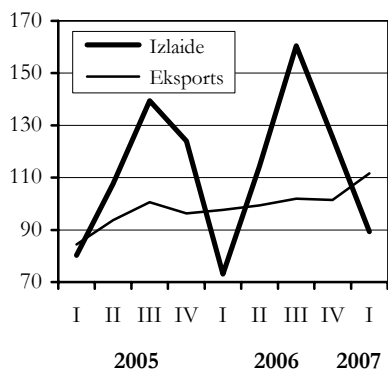
Iekšējā pieprasījuma kāpums ir galvenais nozares izaugsmes stimuls. 2004. gadā un 2005. gadā arī eksporta izaugsme ir vērā ņemama, ko ļoti labvēlīgi ietekmē eksporta cenu palielināšanās. Īpaši strauji uz ES-15 valstīm eksports palielinājās 2005. gadā.

2007. gada 1. ceturkšņa ražošanas apjomi saruka, galvenokārt nelabvēlīgo klimatisko laika apstākļu dēļ, kas samazināja iekšējo pieprasījumu.

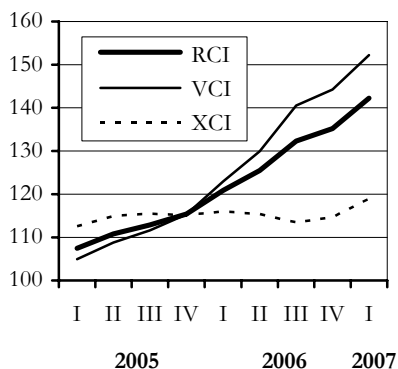
3.31. zīmējums

Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas raksturojums

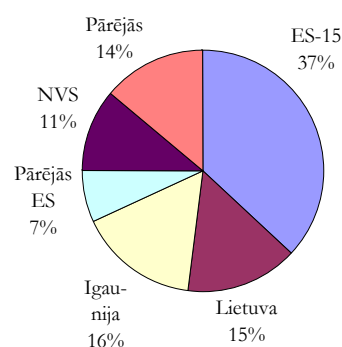
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

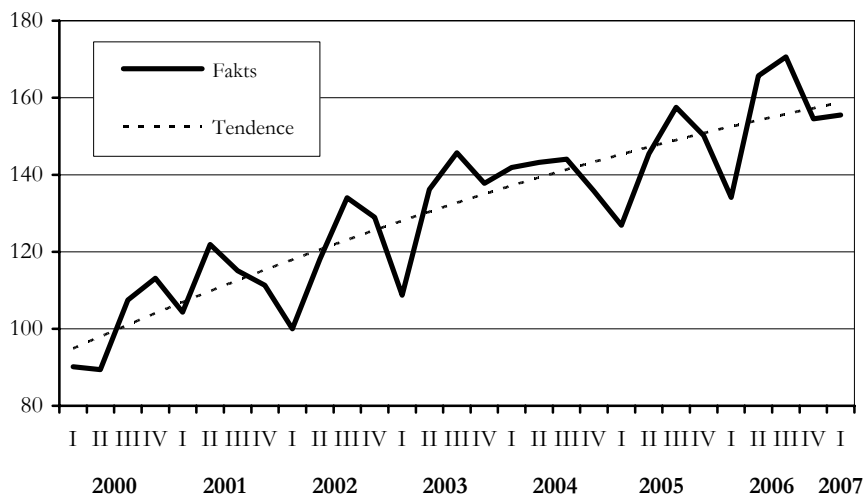
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Metālu un metālapstrādes nozares nodrošina vairāk nekā desmitdaļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. No šo nozaru realizētās produkcijas eksports sastāda gandrīz 70%. Pēdējā laikā

vērojama tendence palielināties vietējā tirgus daļai. Attīstoties būvniecībai, pieaug pieprasījums pēc gataviem metālizstrādājumiem.

3.32. zīmējums

Metālu un metālapstrādes izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis = 100)

Nozares 2002.-2003. gada vidējie pieauguma tempi sasniedz gandrīz 7,7%. Nozarei nelabvēlīgs bija 2004. gads, kad ražošanas apjomi samazinājās, kritoties eksportam, un pieaugums atsākās tikai 2005. gada 2. ceturksnī. 2006. gadā ražošanas apjomi par 8,1% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni.

Nozares ražotāju cenas pēdējos gados ir būtiski palielinājušās kā iekšējā tirgū realizētajai produkcijai, tā

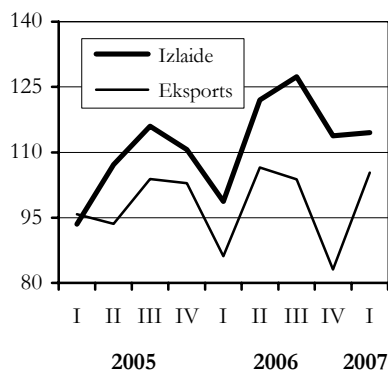
eksportētai produkcijai, turklāt eksportētai ievērojami straujāk.

Latvijas metālu un metālapstrādes produkcijai ir augsta konkurētspēja pasaulē. Lielākā produkcijas eksporta daļa tiek eksportēta uz ES valstīm (gandrīz 80% no eksporta), turklāt uz vecajām ES dalībvalstīm tiek nosūtīta gandrīz puse no eksportētās produkcijas.

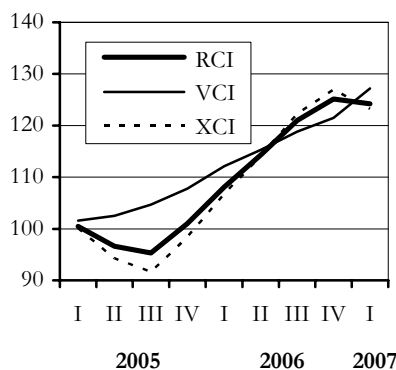
3.33. zīmējums

Metālu un metālapstrādes nozares raksturojums

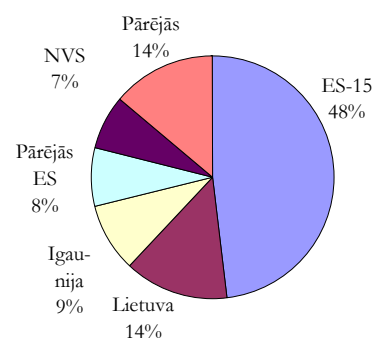
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

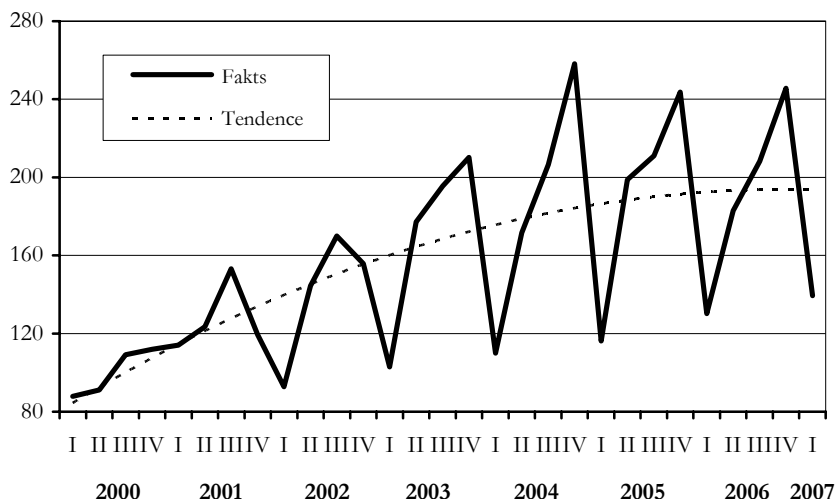
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Mašīnu un iekārtu ražošana ir strauji augoša nozare, un tās ražošanas apjomi pēdējo piecu gadu laikā ir gandrīz dubultojušies. Tā ir izteikti uz

eksportu vērsta nozare, – eksportētas tiek trīs ceturtdaļas tās produkcijas.

3.34. zīmējums

Mašīnu un iekārtu ražošanas izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

Nozares izaugsme īpaši strauja bija 2001.-2003.gadā, kad tās ikgadējie pieauguma tempi pārsniedza 10%. Pēc iestāšanās ES tās izaugsme vairs nav tik strauja, un 2005.gadā tā bija tikai 4,3%, savukārt 2006.gadā ražošanas apjomi pat samazinājās – par 1,4 procentiem.

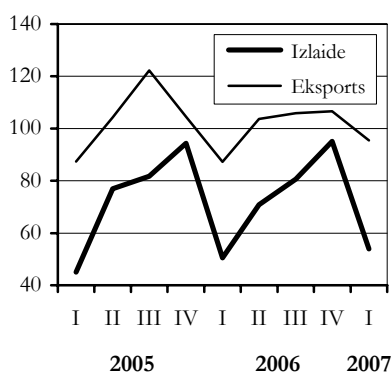
Nozares galvenie noieta tirgi ir ES valstis, turklāt gandrīz puse nozares produkcijas eksporta uz ES tiek novirzīta uz Lietuvu un Igauniju. Relatīvi liela nozares eksporta daļa ir saistīta ar NVS valstu tirgiem.

Pieaugot pieprasījumam vietējā tirgū, pēdējos gados strauji ir palielinājušās cenas vietējā tirgū realizētai produkcijai.

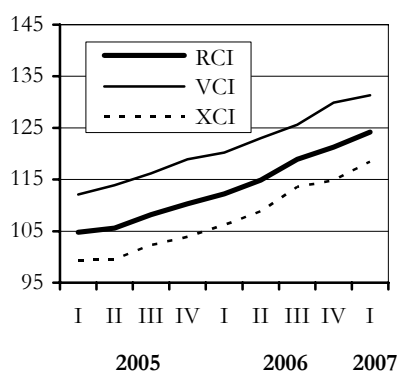
3.35. zīmējums

Mašīnu un iekārtu ražošanas raksturojums

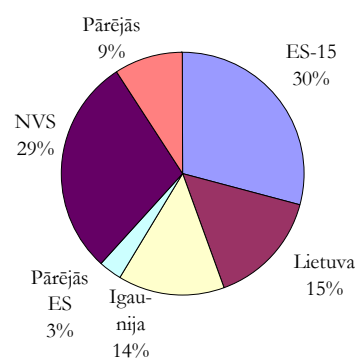
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cet. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

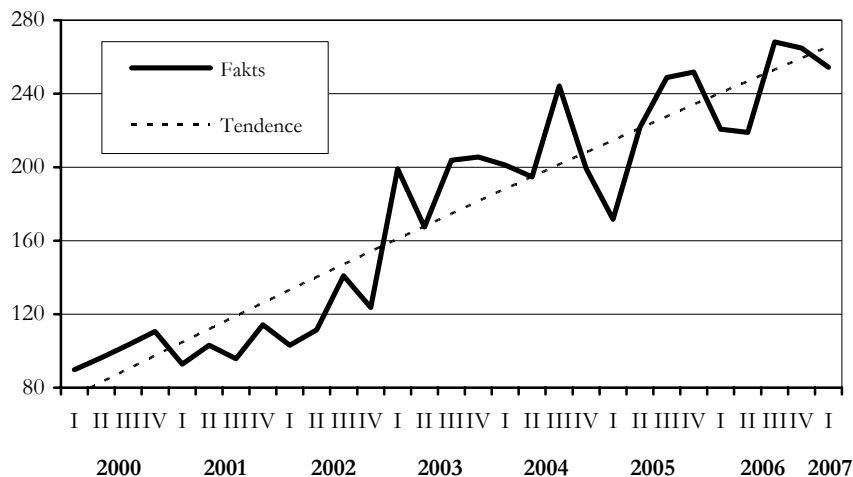
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Elektrisko un optisko iekārtu ražošana pēdējos gados ir strauji attīstījusies, it īpaši 2002. gadā un 2003. gadā. 2003. gadā nozares ražošanas apjomi

par 60% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Pēc iestāšanās ES izaugsmes tempi samazinājās, bet saglabāja stabilu līmeni (6-8%).

3.36. zīmējums

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

Nozares ražošanas apjomi pēdējo piecu gadu laikā ir gandrīz dubultojusies. Nozares izaugsme īpaši strauja bija 2003. gadā – par 57%. Pēc iestāšanās ES tās izaugsme vairs nav tik strauja, un 2005. gadā tā bija tikai 6,5%, savukārt 2006. gadā – 8,8 procenti.

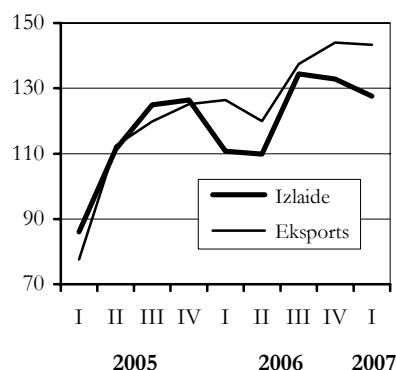
Nozares produkcijas tirdzniecībā ir stabili partneri NVS valstīs un Igaunijā, bet pēdējā gada laikā īpaši ir pieaudzis eksports uz attīstītajām valstīm.

Nozare eksportē apmēram divas trešdaļas produkcijas, turklāt vietējā tirgus daļa pēdējos gados palielinās, straujāk pieaugot arī ražotāju cenām vietējā tirgū realizētai produkcijai.

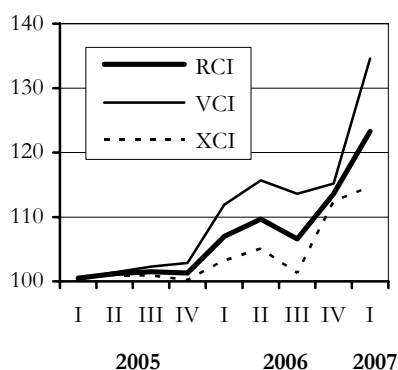
3.37. zīmējums

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas raksturojums

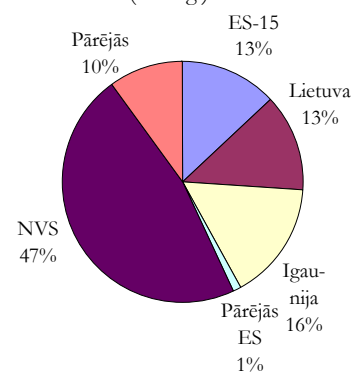
Izlaides un eksporta dinamika
(2004.g. IV cēt. = 100)

Ražotāju* cenu dinamika
(2004.g. IV cēt. = 100)

Eksporta struktūra pa valstu grupām
(2006.g.)

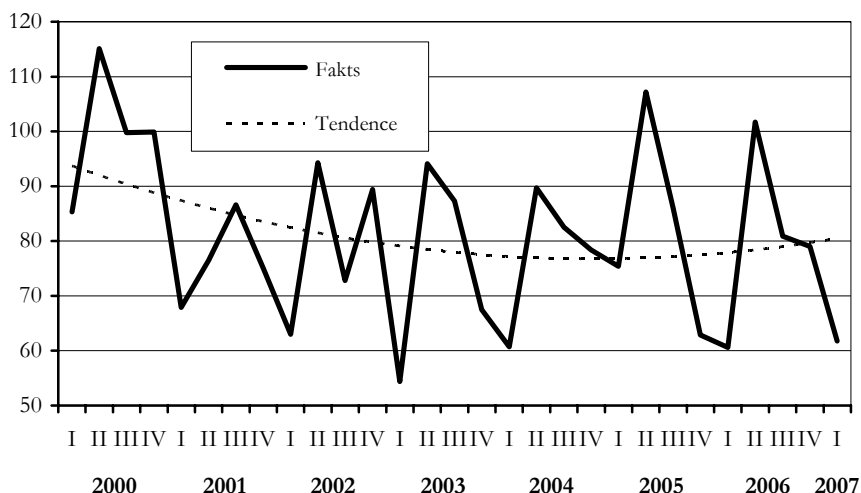
* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

Transportlīdzekļu ražošana ir vienīgā apstrādes rūpniecības nozare, kurai neizdodas palielināt ražošanas apjomus, un salīdzinājumā ar 2000. gadu tie ir gandrīz par piekto daļu mazāki.

Kaut gan 2004. gadā pēc izlaides samazinājuma iepriekšējos gados tos izdevās nedaudz palielināt, salīdzinot ar 2005. gadu, nozares izaugsme 2006. gadā samazinājās gandrīz par 3 procentiem.

3.38. zīmējums

Transportlīdzekļu ražošanas izaugsmes dinamika pa ceturkšņiem
(2000.g. līmenis =100)

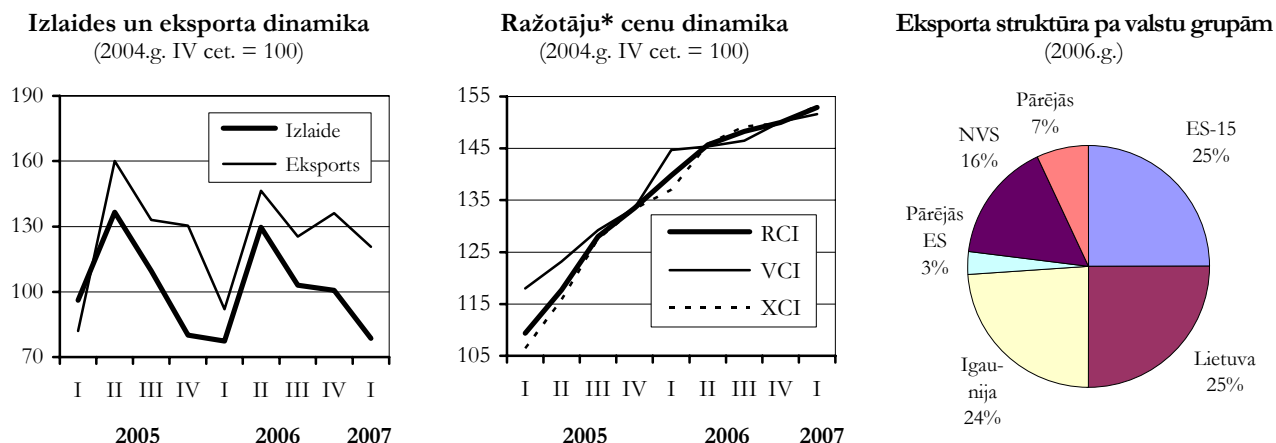

Lielākā daļa nozares produkcijas tiek eksportēta. Eksporta tirgi ir diezgan vienmērīgi sadalīti dažādos noieta virzienos – kā uz ES valstīm, tai skaitā uz Lietuvu un Igauniju, tā arī uz NVS un citām pasaules valstīm.

Produkcijas realizācijā ar gadiem palielinās vietējā tirgū realizētās produkcijas daļa, bet cenas vietējā un ārējā tirgū realizētai produkcijai palielinās gandrīz vienādi.

3.39. zīmējums

Transportlīdzekļu ražošanas raksturojums

* RCI – ražotāju cenu indeksi, VCI – ražotāju cenu indeksi vietējā tirgū realizētajai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indeksi eksportētajai produkcijai

3.3.3. Enerģētika

Latvijā izmanto importētos (dabas gāze, sašķidrinātā gāze, naftas produkti, akmeņogles) un vietējos (enerģētiskā koksne un kūdra) energoresursus tautsaimniecības nozaru, komerciālo patērētāju un iedzīvotāju nodrošināšanai ar kurināmo, elektroenerģiju un siltumenerģiju. Daļu elektroenerģijas

saražo Latvijas HES un TEC, daļu – importē. Siltumenerģijas ražošanā galvenokārt izmanto importēto kurināmo – dabas gāzi un mazutu un vietējo kurināmo – koksni.

2005. gadā Latvijas kopējais enerģijas patēriņš bija 204 PJ, un 60,4% no tā nodrošināja energoresursu imports, galvenokārt no Krievijas: dabas gāze – 32,7%, mazuts – 1,6%, pārējie naftas produkti – 26,6%, ogles – 1,5%. No vietējiem energoresursiem visvairāk

izmantota koksne (malka, kokapstrādes atlikumi, šķelda, koksnes briķetes, granulas), kas veido 29,1% no kopējā enerģijas patēriņa. Latvijas hidroelektrostacijās

un vēja elektrostacijās ražotās elektroenerģijas īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā bija 6 procenti.

3.14. tabula

Energoresursu patēriņš Latvijā¹
(tūkst. tonnu nosacītā kurināmā – ktce²)

Energoresursu patēriņš	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Energoresursu patēriņš – kopā	5259	5740	6466	6583	6764	6969
tajā skaitā:						
dabas gāze	1560	1980	1847	2138	2114	2155
gaišie naftas produkti un citi naftas produkti	1366	1313	1610	1727	1798	1859
mazuts, degakmens eļļa	406	269	233	166	132	113
malka, kūdra, kokss un citi kurināmā veidi	1267	1475	2084	1854	1987	2057
ogles	94	123	99	90	87	107
elektroenerģija (HES, vēja ģeneratori un no ārvalstīm importētā)	566	580	593	608	646	678

¹ Avots: CSP un Ekonomikas ministrija.

² 1 ktce = 0,02931 PJ.

Elektroenerģijas izstrādes daudzums ir atkarīgs no Daugavas caurteces. Tāpat elektroenerģijas apgādē liela nozīme ir elektrības importam no Krievijas, Igaunijas un Lietuvas.

2005. gadā valsts AS Latvenego saražoja 64,5% no nepieciešamā elektroenerģijas daudzuma, 30,5% –

piegādāja citas valstis un 5% – iepirka no mazajiem elektroenerģijas ražotājiem. Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, elektroenerģijas patēriņš ir palielinājies par apmēram 3,7 procentiem.

3.15. tabula

Elektroenerģijas piegāde Latvijā¹
(miljardi kWh)

Elektroenerģijas piegādes sastāvdaļas	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kopējā elektroenerģijas piegāde	5,922	6,163	6,323	6,608	6,786	7,053
Elektroenerģijas izstrāde – kopā	4,136	4,280	3,975	3,975	4,689	4,905
tajā skaitā:						
HES ²	2,799	2,801	2,433	2,216	3,044	3,267
TEC ³	1,163	1,246	1,238	1,363	1,225	1,278
citi TEC	0,150	0,198	0,263	0,298	0,306	0,255
mazās HES	0,020	0,032	0,030	0,050	0,065	0,058
vēja ģeneratori	0,004	0,0034	0,011	0,048	0,049	0,047
Elektroenerģijas imports	1,786	1,883	2,348	2,633	2,097	2,148

¹ Avots: valsts AS „Latvenego”, Ekonomikas ministrija, CSP

² Daugavas kaskāde un Aiviekstes HES (valsts AS „Latvenego” HES)

³ valsts AS „Latvenego” TEC

Daži būtiski secinājumi no pārvades sistēmas operatora AS „Augstsprieguma tīkls” ikgadējā novērtējuma ziņojuma par situāciju Latvijas elektroapgādē:

- analizējot līdzšinējos energosistēmas darba režīmus, nav bijuši periodi, kuros jaudas nav bijušas adekvātas pieprasījumam. Jaudas nodrošina gan Latvijā, gan kaimiņvalstīs izvietotās elektrostacijas;
- šobrīd Latvijā izvietoto elektrostaciju jauda, ņemot vērā lielo hidroelektrostaciju īpatsvaru, kuru darbības režīms pilnībā atkarīgs no ūdens pieteces Daugavā, nav pietiekama, lai jebkurā brīdī nosegtu jaudas pieprasījumu. Valsts energoapgāde ir atkarīga no bāzes režīmā strādājošām Latvijas un kaimiņu valstu elektro-

stacijām. Atšķirībā no citām valstīm Latvijā ir izteikts elektroenerģijas bāzes jaudu deficīts;

- ņemot vērā plānoto 330 kV tīkla attīstību Rīgas reģionā, vēlams realizēt arī Rīgas TEC-2 rekonstrukcijas projekta otro kārtu, izbūvējot arī otru 400 MW bloku, vai mazākus blokus ar līdzvērtīgu summāro jaudu, vai līdzvērtīgu ģenerējošo avotu minētajā reģionā. Tas ļaus saglabāt un paplašināt bāzes elektriskās jaudas Latvijā. Perspektīvā jādoma arī par Kurzemes elektrostacijas ar jaudu līdz 400 MW būvniecību, jo laika posmā pēc 2009. gada kaimiņvalstu energosistēmās samazināsies esošais jaudas pārpalikums un samazināsies Latvijas iespējas nodrošināt elektroenerģijas importu;
- pārvades tīkla caurlaide spēj nodrošināt pieprasījumu pēc elektroenerģijas ar pietiekami

lielu rezervi normālajos (standarta) režimos. Pārvades tīkla savienojumi ar kaimiņu valstīm ir pietiekoši elektroenerģijas importa un eksporta nodrošināšanai. Pēc 2015. gada būs nepieciešams pastiprināt Latvijas energosistēmas pārvades tīklu Kurzēmē.

Centralizētās siltumapgādes patērētāju struktūra pēdējo gadu laikā nav mainījies, un tajā centrālā apkure sastāda 65-70%, karstā ūdens apgāde – 30-35%. No kopējās realizētās siltumenerģijas daudzuma rūpniecībai realizēti 2,5%, mājāsaimniecībām – 73,4%, citiem patērētājiem – 24,1 procents.

Lielākie dabas gāzes patērētāji ir Latvenergo TEC un siltumapgādes uzņēmumi – 61%, rūpniecība ~21%, pārējie patērētāji ~18%. Rīgas reģionā tiek patērēti 80% no Latvijā izmantotās dabas gāzes. Latgales reģionā, izņemot Daugavpili, Rēzekni un Preiļu rajonu, dabas gāze netiek izmantota. Kurzemes reģionā dabas gāzes lielākais patērētājs ir Liepājā ~11% (AS „Liepājas siltums”, AS „Liepājas metalurģs”), Zemgales reģionā (Jelgava un Bauskas rajons) ~4 procenti.

Naftas produkti tiek izmantoti kā kurināmais un degviela. Cenas naftas produktu tirgū ir liberalizētas un konkurētspējīgas ar citiem kurināmā veidiem. Latvijā darbojas brīvais tirgus apgādē ar naftas produktiem.

Naftas produkti energoresursu tirgū Latvijā ieņem ievērojamu vietu – to daļa tirgū ir nedaudz mazāka par 30%, tajā skaitā mazuta daļa naftas produktu kurināmā bilancē ir aptuveni 6%. Lielākie mazuta patērētāji ir siltumapgāde – 66,7%, rūpniecība – 14%. Izpildot ES Direktīvas 1999/32/EC prasības, Ministru kabinets 2004. gada 2. martā pieņēma noteikumus Nr. 125 „Noteikumi par sēra satura ierobežošanu noteiktiem šķidrās degvielas veidiem”. Sagaidāms, ka siltumapgādes uzņēmumi, kas siltumenerģijas ražošanai izmantoja mazutu, veiks kurināmā veida maiņu uz citiem energoresursiem.

Latvija ir sākusi veidot naftas produktu rezerves. Kopējais naftas produktu rezervju apjoms paredzēts 90 dienām, ko nosaka Eiropas Savienības Padomes 1998. gada 14. decembra Direktīva 98/93/EC, kas groza Direktīvu 68/414/EEC, kura uzliek EEK dalībvalstīm par pienākumu glabāt jēlnaftas un/vai naftas produktu minimālus uzkrājumus. Rezervju izveidošana, uzglabāšana un uzskaitē ir grūts process – gan finansiāli, gan tehniski. Šī iemesla dēļ sadarbībā ar Latvijas degvielas tirgotājiem tika izstrādāta un 2006. gada 27. jūnijā tika pieņemta Valsts naftas produktu rezervju izveides koncepcija, kas nosaka, ka valsts ir atbildīga par 54 dienu naftas produktu rezervēm un komersanti – par 36 dienu naftas produktu rezervēm, ņemot vērā naftas produktu vidējo dienas patēriņu iepriekšējā gadā. 2006. gada 27. jūnijā Ministru kabinets akceptēja Ministru kabineta noteikumus Nr. 541 „Naftas produktu rezerves izveidošanas un uzglabāšanas kārtība”, kas reglamentē komersantu veidojamo naftas produktu rezervju kārtību. Tomēr, darba gaitā konstatējot nepilnības pieņemtajā koncepcijā attiecībā uz valsts daļas naftas produktu rezervju izveidi, tā tiks koriģēta, lai spētu piesaistīt finanšu līdzekļus.

Latvijā izmantojamais cietais kurināmais ir importētās akmeņogles no NVS un vietējais kurināmais – kurināmā koksne, kūdra. Kurināmās koksnes patēriņa prognoze ir atkarīga no tā, kādā mērā reģionos izdosies pārorientēties no ekstensīvās kurināmās koksnes izmantošanas uz racionālu. Kurināmā bilancē kurināmās koksnes īpatsvars jau šobrīd ir ievērojams, sasniedzot 29-30%. Lielākie kurināmās koksnes patērētāji ir mājāsaimniecības – 48,7%, siltumapgādes uzņēmumi – 21,8%, rūpniecība (galvenokārt kokapstrādes uzņēmumi) un citi patērētāji – 29,5%. Kurināmā koksne un akmeņogles tiek izmantotas vienmērīgi pa visiem reģioniem. Kūdras izmantošana enerģētikā aizvien samazinās.

3.4. Reģionu attīstība

Ar Ministru kabineta 2004. gada 28. aprīļa rīkojumu Nr. 271 „Par Latvijas Republikas statistiskajiem reģioniem un tajos ietilpstošajām administratīvajām vienībām” Latvijā tika noteikti seši statistiskie reģioni (skatīt 3.16. tabulu).

Pastāv izteikta atšķirība starp Rīgu un pārējiem Latvijas reģioniem ekonomisko aktivitāšu ziņā (skatīt 3.40. zīmējumu). Savukārt **IKP līmeņa** (IKP uz vienu iedzīvotāju) atšķirība starp pārējiem reģioniem nav tik izteikta. 2004. gadā lielāka daļa Latvijas IKP (gandrīz 60%) tika saražota Rīgā. Otrs lielākais reģions pēc ieguldījuma IKP ir Kurzeme (11,9%).

3.16. tabula

**Latvijas statistisko reģionu teritoriju platība,
iedzīvotāju skaits un iedzīvotāju blīvums
2007. gada sākumā**

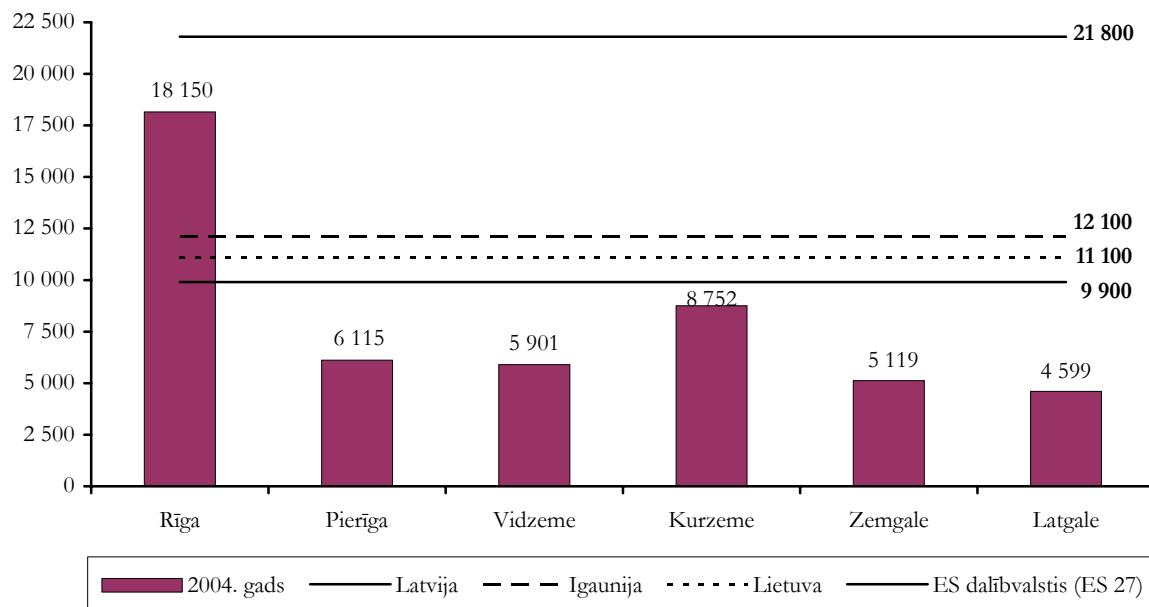
	Platība (% no valsts teritorijas)	Iedzīvotāju skaits (% no kopskaita)	Iedzīvotāju skaits uz 1 km ²
Latvija	100	100	35,3
Rīga	0,5	31,7	2353,4
Pierīga	15,7	16,4	36,8
Vidzeme	23,6	10,5	15,8
Kurzeme	21,1	13,4	22,5
Zemgale	16,6	12,5	26,5
Latgale	22,5	15,5	24,4

2004. gadā IKP līmenis uz vienu iedzīvotāju Rīgā sasniedza 83,3% no ES-27 vidēja līmeņa, pēc pirktspējas paritātes standartiem. Savukārt Latgalē šis

rādītājs bija tikai 21,1%. Tātad šo divu reģionu IKP līmeņu atšķirība ir četrkārtīga.

3.40. zīmējums

Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju 2004. gadā, pēc pirktspējas paritātes standartiem

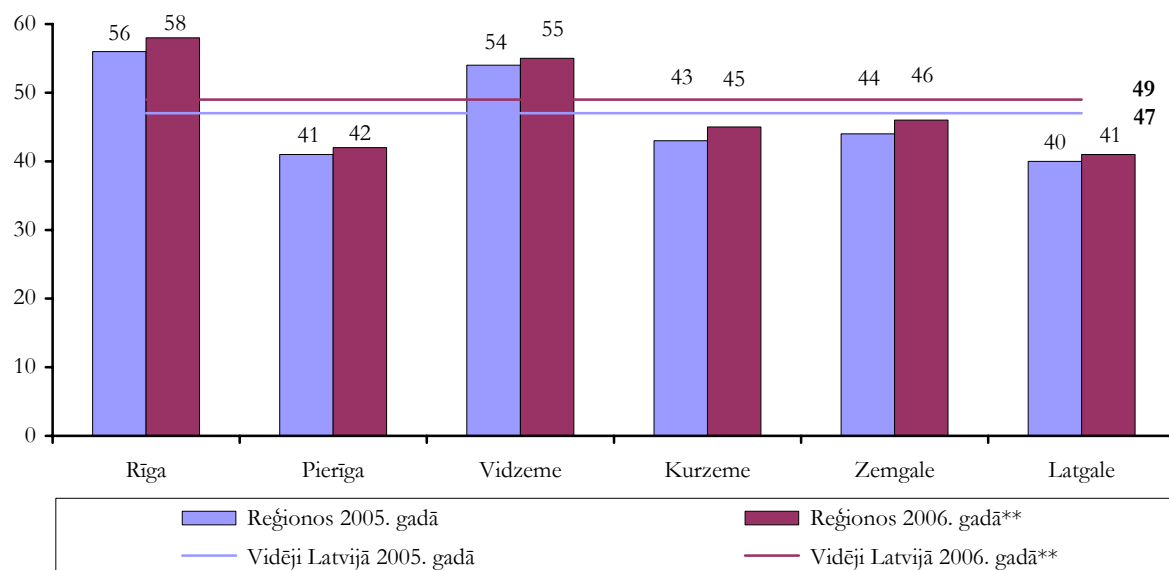

Latvijā pakāpeniski pieaug **aktīvo statistikas vienību skaits** (pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības). 2006. gadā Latvijā aktīvo statistikas vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem pieauga apmēram par 2 vienībām. Šis rādītājs ir aptuveni vienāds Pierīgas, Kurzemes, Zemgales un Latgales reģionā, kas ir 41-46 vienības uz 1000 iedzīvotājiem. Rīgas un

Vidzemes reģionā šis rādītājs ir augstāks par vidējo valstī. Lai gan Vidzemes reģionā aktīvo statistikas vienību līmenis ir augstāks par vidējo un tuvu Rīgas līmenim, tomēr Rīgā ir relatīvi lielāks komercsabiedrību skaits, kuru devums IKP veidošanā ir lielāks nekā Vidzemes reģionā dominējošais pašnodarbināto personu un zemnieku un zvejnieku saimniecību skaits.

3.41. zīmējums

Tirgus sektora ekonomiski aktīvās statistikas vienības uz 1000 iedzīvotājiem*
(provizorisks dati)

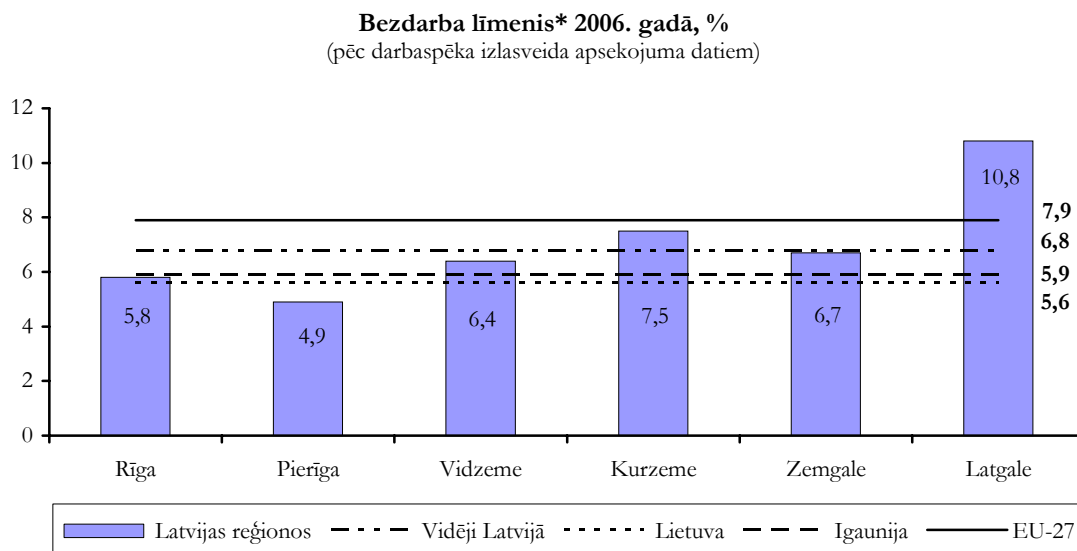

* Tirgus sektora statistikas vienības: pašnodarbinātās personas, individuālie komersanti, komercsabiedrības, zemnieku un zvejnieku saimniecības
** provizorisks dati

2006. gadā bija vērojams **bezdarba līmeņa** samazinājums. Tas samazinājās par 2,1 procentpunktu, salīdzinot ar 2005. gadu. Straujā ekonomiskā izaugsme 2006. gadā veicināja darba vietu izveidošanu, un bezdarba līmenis samazinājās daudzos Latvijas reģionos. Vairāk tas samazinājās Pierīgas un Kurzemes reģionos – attiecīgi par 3 un 3,3 procentpunktiem, bet

pārējos reģionos – aptuveni par 2 procentpunktiem. Augsts bezdarba līmenis, salīdzinot ar pārējiem reģioniem, saglabājas Latgales reģionā (skatīt 3.42. zīmējumu). 2006. gadā bezdarba līmenis Latvijā bija zemāks nekā vidēji Eiropas Savienībā (7,9%), bet nedaudz lielāks nekā Lietuvā un Igaunijā (5,6% un 5,9%).

3.42. zīmējums

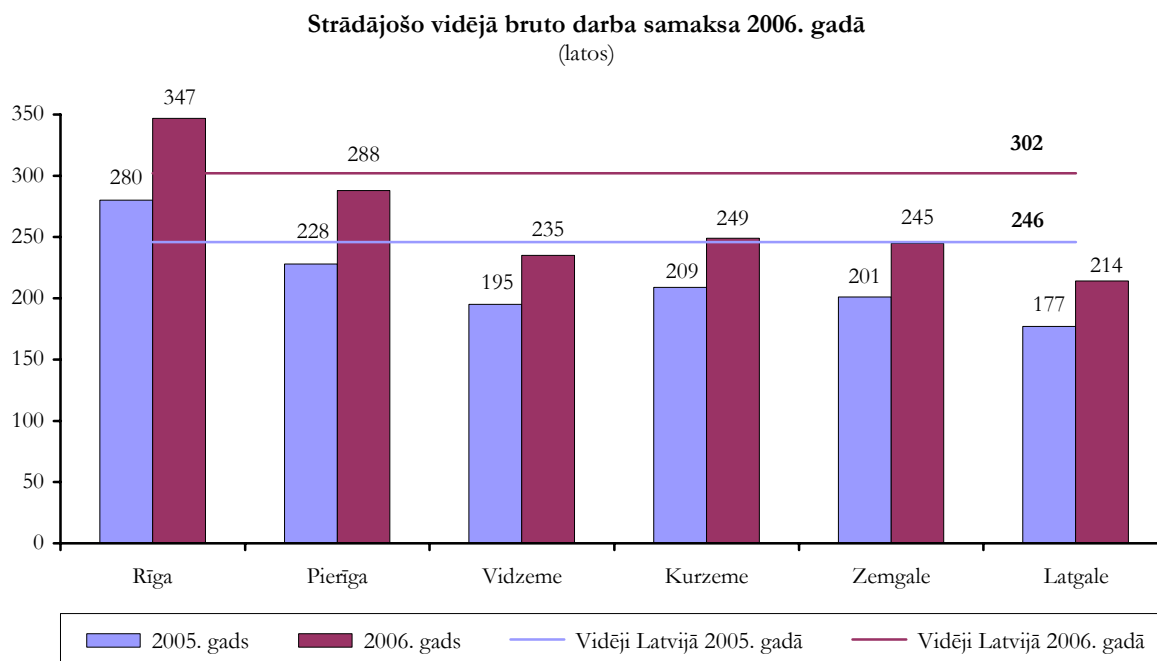

* darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā; personas vecumā 15-74 gadi.

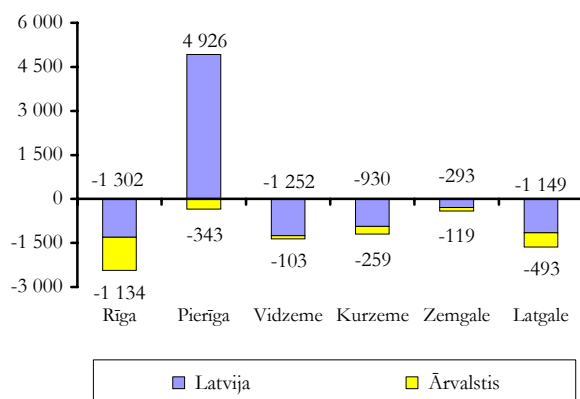
Pieaugot darbaspēka pieprasījumam un pastāvot augstai inflācijai, 2006. gadā strauji palielinājās **darba algas** – par 23%. Visstraujāk tās palielinājās Pierīgas reģionā (par 26,3%). Pārējos reģionos darba algu

pieaugums bija aptuveni vienāds un sastādīja ap 21-23%. Vislielākās algas tiek maksātas Rīgā, bet viszemākās Latgalē (skatīt 3.43. zīmējumu).

3.43. zīmējums

3.44. zīmējums

Iedzīvotāju ilgtermiņa migrācijas saldo 2006. gadā

Neskatoties uz strauji augušo darba algu valstī, 2006. gadā iedzīvotāju ilgtermiņa **migrācija** uz ārvalstīm, salīdzinot ar 2005. gadu, pieauga no 564 līdz 2451 cilvēkam, t.i., vairāk nekā 4 reizes. Lielāka ārvalstu migrācija bija Rīgā un Latgalē – attiecīgi 1,6 un 1,4 cilvēki uz 1000 iedzīvotājiem (vidēji Latvijā 1). Savukārt lielāka negatīva ilgtermiņa migrācija Latvijas robežās tika novērota Vidzemē – 5,2 cilvēki uz 1000 iedzīvotājiem. Raksturīgi, ka iedzīvotāji no Vidzemes labprātāk dodas uz Rīgu vai Pierīgu, nevis uz ārzemēm. No Vidzemes ārvalstu migrācija ir uz pusi zemākā līmenī nekā vidēji valstī (0,4 cilvēki uz 1000 iedzīvotājiem). Pozitīvs migrācijas saldo tika novērots tikai Pierīgas reģionā (skatīt 3.44. zīmējumu). Ir jāsecina, ka, iespējams, strauji augoša darba alga un celtniecības bums motivēja cilvēkus pārvācēties.

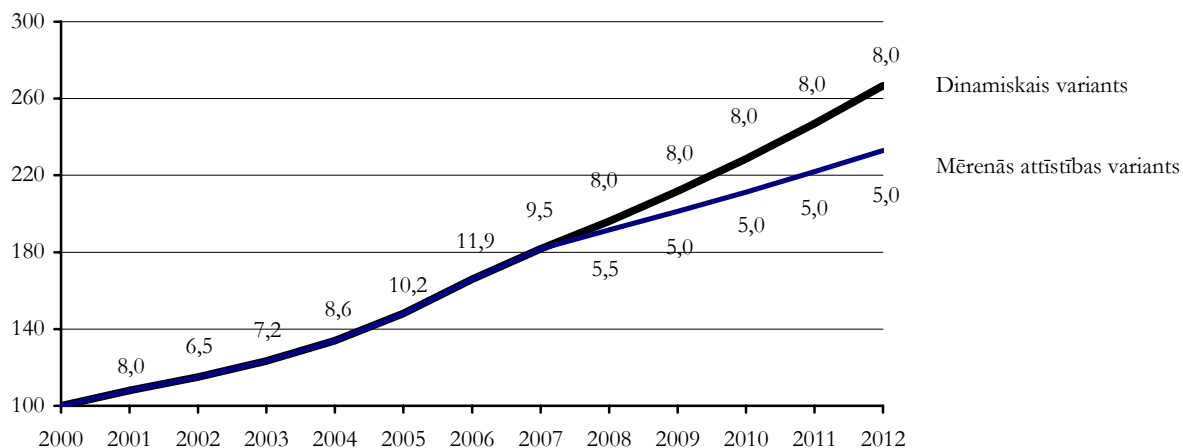
3.5. Prognozes

Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi vidēja termiņa periodam – līdz 2012. gadam – divus tautsaimniecības attīstības prognožu variantus: dinamiskās attīstības scenārijā tautsaimniecības attīstība vidējā termiņā saglabā līdzšinējos augstos attīstības

tempus vai nedaudz zemākus (dinamiskais variants), lēnākas attīstības scenārijā tautsaimniecības izaugsme pierimst ārējā un iekšējā pieprasījuma samazinājuma dēļ (mērenas attīstības variants).

3.45. zīmējums

Latvijas iekšzemes kopprodukta prognoze (procenti, 2000.g. = 100)

2007. un 2008. gada attīstības perspektīvas

Tiek prognozēts, ka privātais patēriņš un IKP palielināsies caurmērā vienādos tempos. To nodrošinās iedzīvotāju ienākumu palielināšanās, gan pieaugot algām, gan turpinoties aktīvai kreditēšanai, kaut arī ar mazāku palielinājuma tempu nekā iepriekšējos divos gados.

Straujākos tempos nekā privātais patēriņš palielināsies investīcijas, ko iespaidos iepriekšējo gadu izaugsme un uzņēmēju pozitīvie nākotnes paredzējumi, kā arī labie kreditēšanas nosacījumi. Investīciju pieaugumu stimulēs arī ES fondu izmantošanas iespējas, kas palielinās kā sabiedriskā sektora, tā privātā

sektora investīcijas. Savukārt komercbanku stingrākā pieeja kredītnosacījumiem var nedaudz samazināt investīciju pieauguma tempus, it īpaši tas attiecas uz 2008. gadu.

Iekšzemes pieprasījuma pieaugums tieši ietekmē pakalpojumu nozaru attīstību, mazākā mērā – rūpniecības izaugsmi.

Rūpniecības izaugsme ir cieši saistīta ar preču eksporta pieauguma iespējām, kas jāvērtē trīs noietu tirgu virzienos – uz ES, Krieviju un citām NVS valstīm, kā arī atsevišķi uz tuvākajām kaimiņvalstīm – Lietuvu un Igauniju.

Jāatzīmē, ka Latvijas eksporta iespēju paplašināšanās ES tirgos saistāma ne tikai ar šo valstu importa pieprasījuma pieaugumu, bet lielā mērā arī ar Latvijas uzņēmēju spēju paplašināt savu tirgu, izmantojot ekonomiskās priekšrocības piedāvāt lētāku produkciju ar atbilstošu kvalitāti.

Būtiska Latvijas eksporta paplašināšanas iespēja ir Lietuvas un Igaunijas tirgi. Ar abām kaimiņvalstīm Latvijai ir negatīva tirdzniecības bilance, lai gan ik gadu diezgan strauji palielinās Latvijas preču eksports uz tām. Latvijas eksporta paplašināšanās uz šīm kaimiņvalstīm ir iespējama straujākos tempos, un tam jāpievērš īpaša uzmanība, turklāt jārēķinās ar konkurences spiedienu, ko Lietuvas un Igaunijas uzņēmēji rada uzņēmējiem Latvijas iekšējā tirgū, kas ne mazāk būtiski ietekmē atsevišķu Latvijas rūpniecības nozaru attīstību.

Eksporta iespēju paplašināšanos uz Krieviju tuvākajos gados var sekmēt ES un Krievijas noslēgtās

vienotības par savstarpējiem tirdzniecības nosacījumiem, kā arī Krievijas izaugsmes labās perspektīvas tuvākajos gados saistībā ar augstām naftas produktu cenām. Labas iespējas ir eksportam palielināties uz citām NVS valstīm, tādām kā Baltkrievija, Ukraina, Vidusāzijas valstis.

Rūpniecības attīstību sāk negatīvi ietekmēt straujšs algu pieaugums, ko veicina ne tikai augstā inflācija, bet arī augošā darbaspēka emigrācija uz bagātākām ES dalībvalstīm, kuras ir atvērušas savus darba tirgus jauno dalībvalstu iedzīvotājiem. Algu pieaugums samazina konkurētspēju dažās rūpniecības nozarēs, it īpaši tajās, kuru pašreizējā konkurētspējas uzturēšana pārsvarā ir saistīta ar lēta darbaspēka izmantošanu, piemēram, tekstilrūpniecībā, mašīnbūvē u.c.

3.17. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta prognoze nozaru griezumā
(reālais pieaugums procentos pret iepriekšējo gadu)

	2007	2008*	2009-2012 * (vidēji gadā)
Iekšzemes kopprodukts	9,5	5,5 / 8,0	5,0 / 8,0
Primārās nozares	5,9	4,5 / 5,0	3,0 / 5,0
Apstrādes rūpniecība	2,8	5,0 / 8,0	5,0 / 10,1
Elektroenerģija, gāze un ūdens apgāde	-0,5	2,0 / 3,0	2,0 / 3,0
Būvniecība	14,4	9,0 / 15,0	6,1 / 15,2
Tirdzniecība, viesnīcas un restorāni	14,9	8,0 / 9,0	6,0 / 7,0
Transports un sakari	8,1	5,0 / 8,0	5,9 / 7,8
Citi komercpakalpojumi	11,2	6,0 / 8,5	5,0 / 8,4
Sabiedriskie pakalpojumi	3,0	2,0 / 2,5	2,0 / 2,5

* skaitītājā – 1. variants, saucējā – 2. variants

Galvenie izaugsmes riski saistīti ar augsto inflāciju, straujo algu pieaugumu un ārējā sektora nesabalansētības problēmām. Inflācija un ražošanas izmaksu pieaugums nav labvēlīgs Latvijas ārējai konkurētspējai. Savukārt, pieaugot ārējā parāda līmenim un tā apkalpošanas izdevumiem, aizņemšanās iespējas samazināsies, kas var sašaurināt iekšējo patēriņu.

Valdības pieņemtā inflācijas samazināšanas plāna (skatīt 4.2. nodaļu) pasākumi, sākot ar 2007. gada otro pusi, var samazināt iekšējo patēriņu, kas savukārt palēninās vairāku pakalpojumu nozaru attīstību un dažu uz iekšējo tirgu vērsto rūpniecības nozaru izaugsmi.

Vajā rūpniecības izaugsme 2007. gadā ir saistīta ar tradicionālo nozaru, tādu kā tekstilrūpniecība, pārtikas rūpniecība un kokapstrāde lēno attīstību, kas negatīvi ietekmē kopējos apstrādes rūpniecības izaugsmes

rādītājus. Savukārt tādu nozaru kā poligrāfija, ķīmiskā rūpniecība, būvmateriālu ražošana, metālu un to izstrādājumu ražošana, kā arī aparātu un iekārtu ražošana straujā attīstība 2007. gadā ļauj prognozēt, ka 2008. gadā kopējā apstrādes rūpniecības izaugsme var būt straujāka nekā 2007. gadā.

Ekonomikas ārējie riski ir saistīti ar energoresursu cenām, kā arī ar situāciju Latvijas eksporta tirgos. Tomēr 2007. un 2008. gadam EM neprognozē, ka izaugsmes tendences var būtiski mainīties.

2009.-2012. gada attīstības perspektīvas

Šajā periodā izaugsmes tempus noteiks tas, kādā veidā tiks nostiprināta valsts konkurētspēja vienotā ES tirgus apstākļos, cik veiksmīgi Latvija spēs apgūt ES strukturālos fondus un kādā būs ārējās konjunktūras apstākļi.

3.18. tabula

Latvijas iekšzemes kopprodukta izlietojuma prognoze
(salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, procentos)

	2007		2008*		2009-2012 * (vidēji gadā)	
	struktūra	pieauguma tempi	struktūra	pieauguma tempi	struktūra (2012. gadā)	pieauguma tempi
Iekšzemes kopprodukts	100	9,5	100	5,5 / 8,0	100	5,0 / 8,0
Privātais patēriņš	63,1	10,0	63,2 / 63,5	6,0 / 9,0	65,6 / 63,5	5,2 / 7,2
Valsts patēriņš	15,9	3,0	15,4 / 15,1	2,5 / 3,0	14,3 / 12,7	2,5 / 2,7
Kopējā pamatkapitāla veidošana	36,1	15,0	37,8 / 38,0	6,0 / 9,0	35,5 / 35,2	4,0 / 6,6
Krājumu izmaiņas	5,9	—	1,9 / 1,4	—	0,6 / 2,5	—
Eksports	44,8	9,0	45,6 / 46,9	5,0 / 10,5	45,8 / 49,8	5,7 / 10,8
Imports	-65,8	18,0	-63,9 / 64,9	4,0 / 8,0	-61,8 / -63,6	5,0 / 9,5
Eksporta-importa saldo	-21,0	—	-18,3 / -17,9	—	-16,0 / -13,8	—

* skaitītājā – 1. variants, saucējā – 2. variants

Galvenās perioda problēmas jāsaista ar iespējamo algu pieaugumu un līdz ar to ar Latvijas tā saukto *lēto nozaru* konkurētspējas samazināšanos pasaules tirgos. Šīs nozares ir tekstilrūpniecība un pārtikas rūpniecība, kā arī daļēji metālapstrāde un dažas mašīnbūves nozares. Šo nozaru īpatsvars Latvijas ekonomikā ir ļoti augsts, un tāpēc to aizvietošana ar citu nozaru produkcijas ražošanu nav veicama īsā laikā. Produktivitātes palielinājums visās tautsaimniecības nozarēs, – kā augsto tehnoloģiju nozarēs, tā arī zemo, – ir vienīgais ceļš, kā saglabāt augstos Latvijas izaugsmes tempus.

Kaut arī tiek prognozēts, ka investīciju pieauguma tempi laika periodā no 2009. līdz 2012. gadam var būtiski samazināties salīdzinājumā ar 2004. un 2006. gada straujo izaugsmi, investīciju struktūrai kardināli jāmainās par labu investīcijām apstrādes rūpniecībā un citās uz eksportu vērstās nozarēs, it īpaši augsto tehnoloģiju nozarēs, samazinoties ieguldījumu daļai pakalpojumu nozarēs, tādās kā tirdzniecība un dažādi komercpakalpojumi, t.sk. nekustamajā īpašumā.

No otras puses, ekonomisko aktivitāšu palielināšanās tempus Latvijā lielā mērā noteiks arī globālās attīstības dinamika. Ja pasaules attīstītajās valstīs būs zemi izaugsmes tempi, arī Latvijas izaugsme būs mērenāka, atpaliekot no dinamiskā izaugsmes varianta par 2-3 procentpunktiem.

4. MAKROEKONOMISKĀ STABILITĀTE

4.1. Valsts finanses

4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds

Latvijā īstenotās fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt līdzsvarotu ekonomisko izaugsmi un valsts finanšu stabilitāti.

Valdības galvenās prioritātes 2005.-2008. gadam fiskālās politikas jomā¹ ir ievērot Māstrihtas fiskālo kritēriju un nodrošināt budžeta izlietojuma efektivitāti:

- pakāpeniski samazinot valsts kopbudžeta deficītu, ilgtermiņā nodrošinot sabalansēta budžeta izveidi;
- ieviešot vidēja termiņa (3-5 gadi) budžeta plānošanu. Lai nodrošinātu mērķtiecīgu attīstību un efektīvu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, ieviest stratēģisko plānošanu ministrijās;
- pārbaudot budžeta programmu lietderību un efektivitāti, novērst budžeta līdzekļu nelietderīgu izmantošanu.

4.1. tabula

Vispārējās valdības budžets

	2003	2004	2005	2006	2007
Ieņēmumi (milj. latu)	2120,2	2583,2	3191,6	4210,1	4905,7
(% pret IKP)	33,2	34,7	35,2	37,4	38,2
Izdevumi (milj. latu)	2223,6	2659	3211,5	4162,7	5072,6
(% pret IKP)	34,8	35,8	35,5	37,0	39,5
Balance (milj. latu)	-103,5	-75,8	-19,9	47,4	-166,9
(% pret IKP)	-1,6	-1,0	-0,2	0,4	-1,3

Kā redzams 4.1. tabulā, vispārējās valdības sektora² deficīts Latvijā ir zemāks par Māstrihtas līgumā pieļautajiem 3% no IKP. 2006. gadā vispārējās valdības sektorā bija pārpalikums 47,4 milj. latu apmērā jeb 0,4% no IKP.

Kā redzams 4.1. zīmējumā, 2006. gadā ES valstu vidējais budžeta deficīta līmenis bija 1,7% no IKP (2005. gadā – 2,4% no IKP, 2004. gadā – 2,7% no IKP). Visās ES dalībvalstīs, izņemot Itāliju, Ungāriju, Rumāniju un Slovākiju, 2006. gadā publiskās bilances uzlabojās. Lielākais vispārējās valdības deficīts pret IKP 2006. gadā bija fiksēts Ungārijā (-9,2%), Itālijā (-4,4%), Polijā (-3,9%), Portugālē (-3,9%), Slovākijā (-3,4%). Vienpadsmit ES dalībvalstīm 2006. gadā bija vispārējās valdības pārpalikums, tai skaitā Latvijai.

2007. gada budžets maksimāli ir vērst uz sabiedrības dzīves līmeņa paaugstināšanu, tāpēc straujš budžeta deficīta samazinājums netika ieplānots. Līdz ar to likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam” apstiprinātais valsts budžeta deficīts 2007. gadā 1,3% no IKP apjomā.

Ministru kabinets 2007. gada 6. martā, atbalstot „Ziņojumu par patēriņu cenu inflācijas attīstību un samazināšanas priekšlikumiem”, nolēma sasniegt bezdeficīta budžetu jau 2007. gadā. 2008. gadā tiek plānota sabalansēta valsts konsolidētā budžeta finansiālā balance, savukārt turpmākajos gados valsts konsolidētais budžets tiek plānots ar pārpalikumu – 2009. gadā +0,1% no IKP un 2010. gadā +0,3% no IKP apmērā.

Nozīmīgs vidēja termiņa fiskālās politikas pasākums, kas ir minēts kā viens svarīgākajiem inflācijas ierobežošanas kontekstā, ir valsts budžeta „bāzes izdevumu” pārskatīšana, nodrošinot to samazināšanu. Lai to panāktu, Ministru kabineta 2007. gada 20. marta sēdē tika nolemts, ka ministrijām ir jāveic institucionālais audits un jāizvērtē veicamo funkciju efektivitāte un rezultativitāte, lai samazinātu valsts budžeta izdevumus.

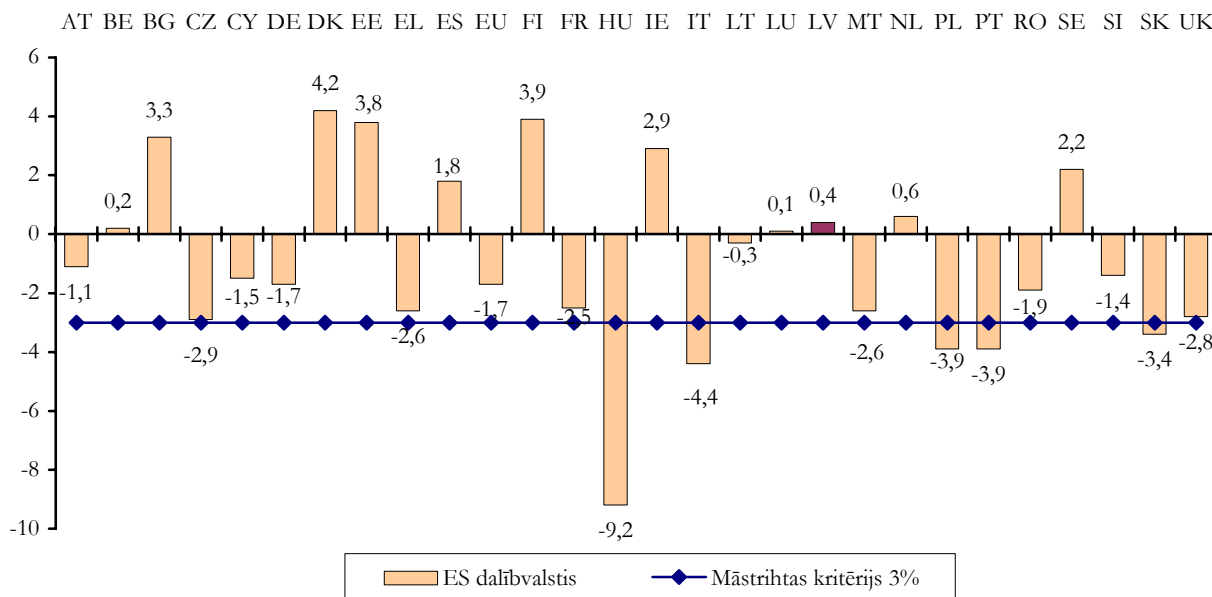
Budžeta izlietojuma efektivitātes paaugstināšanas labad pakāpeniski tiek ieviesta vidēja termiņa budžeta plānošana un stratēģiskā plānošana ministrijās (skatīt 4.1. ielikumu). Līdz ar to budžeta veidošana tiek balstīta uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu.

¹ Definētas *Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā 2005.-2008. gadam* (skatīt 6.1. nodaļu).

² Atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95. Nosakot, kā ES dalībvalstīs ievēro valsts budžeta deficīta un parāda atbilstību Māstrihtas līgumā noteiktajiem kritērijiem, tiek izmantoti to notifikācijas rezultāti atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95. Pēc šīs metodoloģijas aprēķinātie rādītāji ir noteikti pēc tā sauktā uzkrājuma principa, bet Finanšu ministrijas aprēķinātais kopbudžeta deficīts ir noteikts pēc kases principa, tāpēc vērtējumi nedaudz atšķiras.

4.1. zīmējums

Vispārējās valdības budžeta deficīts 2006. gadā ES valstīs (% no IKP)

AT – Austrija, BE – Beļģija, BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, DE – Vācija, DK – Dānija, EE – Igaunija, EL – Grieķija, ES – Spānija, EU – ES-27 valstis, FI – Somija, FR – Francija, HU – Ungārija, IE – Īrija, IT – Itālija, LT – Lietuva, LU – Luksemburga, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nīderlande, PL – Polija, PT – Portugāle, RO – Rumānija, SE – Zviedrija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija, UK – Lielbritānija

2007. gada budžeta galvenās valsts izdevumu prioritātes ir funkcionējošas veselības aprūpes sistēmas izveidošana, krīzes pārvarēšana iekšlietu sistēmā, izglītības sistēmas pilnveide, sociālās aizsardzības sistēmas modernizēšana, tiesībsargājošo iestāžu administratīvās un institucionālās kapacitātes stiprināšana, efektīva ES fondu un Eiropas Ekonomikas zonas valsts finanšu līdzekļu plānošana, piesaiste un izmantošana, aizsardzības sistēmas pāreja uz profesionālajiem bruņotajiem spēkiem, kvalitatīvas un modernas kultūras infrastruktūras izveidošana, valsts pārvaldes sistēmas modernizācija un tās rīcības spējas stiprināšana.

Vidējā termiņā tiek prognozēts, ka tiks turpinātas reformas veselības un iekšlietu sistēmas darbības

efektivitātes paaugstināšanai, nodrošināts finanšu resursu pieaugums valsts aizsardzībai, drošībai un dalībai NATO, līdzfinansējums Eiropas Savienības finanšu līdzekļu apguvei.

Istenojot sociāli atbildīgu politiku, no 2006. gada 1. janvāra ir palielināta gan minimālā mēneša darba alga no 80 latiem uz 90 latiem, no 2007. gada 1. janvāra – uz 120 latiem, gan ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais minimums mēnesī no 26 latiem uz 32 latiem no 2006. gada 1. janvāra un uz 50 latiem no 2007. gada 1. janvāra, kā arī par apgādībā esošu personu – no 18 latiem uz 22 latiem mēnesī no 2006. gada 1. janvāra un uz 35 latiem no 2007. gada 1. janvāra.

4.1. ielikums

Vidēja termiņa budžeta plānošana

Ministru kabineta 2006. gada 22. augusta sēdē tika pieņemts koncepcijas projekts „Par stratēģiskās plānošanas un vidēja termiņa budžeta plānošanas ieviešanu valsts pārvaldē”, kas paredz budžeta likumu izstrādāt vienam gadam, vienlaikus izstrādājot arī resursu ietvaru trīs gadiem. Vidēja termiņa trīs gadu budžeta plānošanu paredzēts ieviest, sākot ar 2008. gada budžeta plānošanu.

Vidēja termiņa budžeta ietvara sagatavošanas procesā ir pieņemts Ministru kabineta rīkojums Nr. 157 „Par vidēja termiņa budžeta mērķiem un prioritārajiem virzieniem 2008.-2010. gadam” un Ministru kabineta noteikumi Nr. 198 „Noteikumi par maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējuma un maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam”.

Vidēja termiņa budžeta plānošana paredz, ka tiek definētas valsts budžeta izdevumu prioritātes. Valsts budžeta izdevumu prioritātes turpmākajiem trim gadiem ir definētas Ministru kabineta 2007. gada 21. marta rīkojumā Nr. 157 „Par vidēja termiņa budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem 2008.-2010. gadam”. Ir noteikts, ka budžeta mērķis 2008.-2010. gadā ir sekmēt *Latvijas Nacionālajā attīstības plānā* paredzēto mērķu sasniegšanu. Rīkojumā ir noteikti šādi valsts budžeta vidēja termiņa mērķa īstenošanai nepieciešamie prioritārie attīstības virzieni:

- uz zināšanām balstītas sabiedrības veidošana;
- sabalansēta un līdzsvarota ekonomikas attīstība;
- indivīda veselības, garīgo un sociālo vajadzību nodrošināšana;
- ilgtspējīga valsts attīstība, līdzsvarota reģionu attīstība un laba pārvaldība.

Latvijas valdības **nodokļu politika** paredz samazināt nodokļu slogu uzņēmējdarbībā, lai sekmētu tautsaimniecības attīstību un nodrošinātu ekonomikas konkurētspēju. Lai šo mērķi īstenotu, ir veikti šādi pasākumi:

- sociālās apdrošināšanas iemaksu likme ir samazināta no 38% 1996. gadā līdz 33,09% 2003. gadā;
- uzņēmumu ienākuma nodokļa likme ir samazināta no 25% 2001. gadā līdz 15% 2004. gadā;
- nekustamā īpašuma nodokļa likme no maksimālās likmes – 4% 2000. gadā tika samazināta līdz 1,5 procentiem.

Ministru kabinets 2007. gada 6. martā, atbalstot „Ziņojumu par patēriņu cenu inflācijas attīstību un samazināšanas priekšlikumiem”, nolēma nesamazināt nodokļu likmes pašreizējās straujās attīstības laikā.

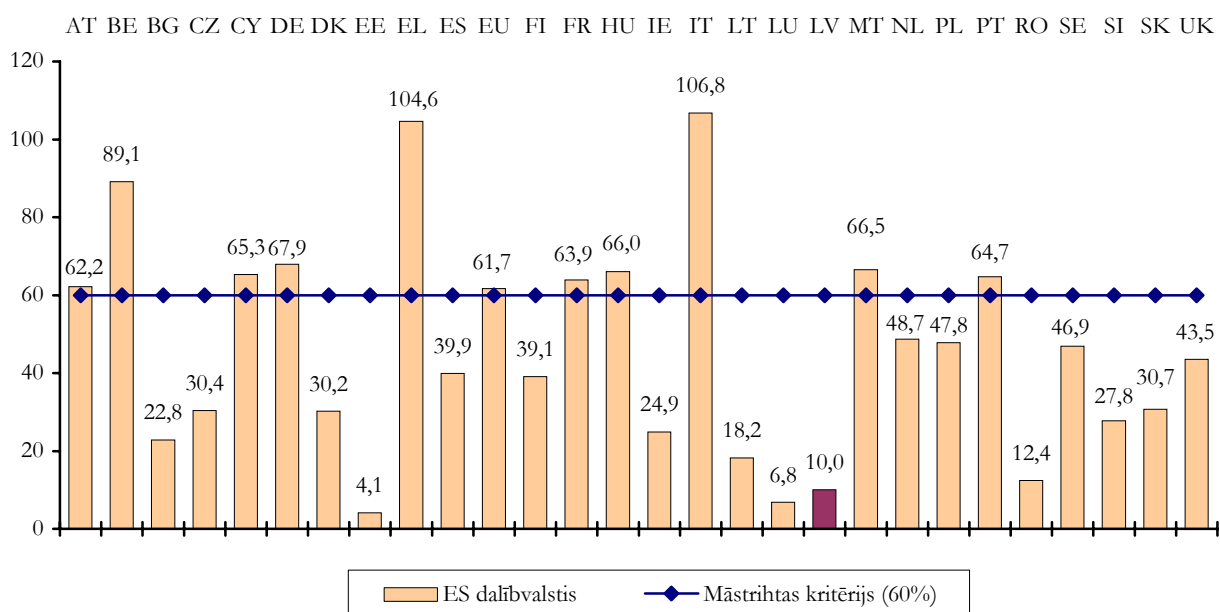
Nodokļu likmju samazināšanas dēļ nodokļu ieņēmumi pret IKP ir samazinājušies no 32,9%

1998. gadā līdz 29,3% 2006. gadā. Tajā pašā laikā tika paplašināta nodokļu bāze, atceļot ar nodokļiem atbrīvojamos izņēmumus un uzlabojot ieņēmumu administrēšanu.

Vispārējās valdības parāda (atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai EKS 95) līmenis Latvijā ir trešais zemākais ES (skatīt 4.2. zīmējumu). 2006. gadā ES vidējais valsts parāda līmenis bija 61,7% no IKP (2005. gadā – 62,9% no IKP, 2004. gadā – 62,2% no IKP). Desmit ES dalībvalstīs 2006. gadā valsts parāds bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, t.i., 60% no IKP. Lielākais valsts parāds pret IKP 2006. gadā bija fiksēts Itālijā (106,8%), Grieķijā (104,6%), Beļģijā (89,1%), bet mazākais vispārējās valdības parāds pret IKP tika reģistrēts Igaunijā (4,1%), Luksemburgā (6,8%), Latvijā (10%) un Rumānijā (12,4%).

4.2. zīmējums

Vispārējās valdības parāds 2006. gadā ES valstīs (% no IKP)

AT – Austrija, BE – Beļģija, BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, DE – Vācija, DK – Dānija, EE – Igaunija, EL – Grieķija, ES – Spānija, EU – ES-27 valstis, FI – Somija, FR – Francija, HU – Ungārija, IE – Īrija, IT – Itālija, LT – Lietuva, LU – Luksemburga, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nīderlande, PL – Polija, PT – Portugāle, RO – Rumānija, SE – Zviedrija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija, UK – Lielbritānija

Pēdējos gados vispārējās valdības parāds Latvijā ir pieaudzis no 923 milj. latu 2003. gada beigās līdz 1122 milj. latu 2006. gada beigās, taču attiecībā pret IKP tas ir samazinājies – attiecīgi no 14,4% līdz 10% no IKP (skatīt 4.3. zīmējumu).

2007. gada 2. maijā valdība atbalstīja Finanšu ministrijas izstrādāto *Makroekonomiskās attīstības un fiskālās politikas ietvaru 2008.-2010. gadam*. Tajā ir noteikta valsts parāda attīstība līdz 2010. gadam (skatīt 4.2. tabulu).

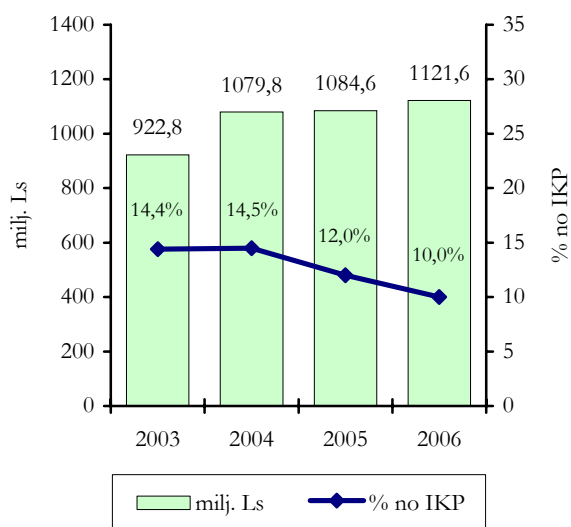
4.2. tabula

Valsts parāda attīstība 2006.-2010. gadā*

	2006	2007	2008	2009	2010
	fakts	prognoze			
Valsts un pašvaldību parāds, pēc nacionālās metodoloģijas (uzskaites vērtībā/konsolidēts), milj. latu	1115,1	1180,6	1423,0	1474,9	1461,1
% no IKP	9,9%	8,8%	9,2%	8,4%	7,4%
Valsts parāds (uzskaites vērtībā/konsolidēts), milj. latu	998,2	1063,7	1306,1	1358,1	1344,2
% no IKP	8,9%	8,0%	8,4%	7,7%	6,8%
Iekšējais parāds, milj. latu	418,0	490,9	535,6	550,6	550,6
Ārējais parāds, milj. latu	580,3	572,9	770,5	807,5	793,7
Valsts parāda apkalpošanas izmaksas, milj. latu	47,4	46,7	51,8	61,3	62,6
Iekšējā parāda apkalpošanas izmaksas	20,4	20,3	24,0	28,1	27,9
Ārējā parāda apkalpošanas izmaksas	27,1	26,4	27,7	33,1	34,7

* Finanšu ministrijas dati

4.3. zīmējums

Vispārējās valdības konsolidētais bruto parāds
pēc nominālvērtības gada beigās

Valsts budžeta deficīta finansēšanas nodrošināšanai tiek piesaistīti resursi gan no iekšējā, gan no ārējā kapitāla tirgus, izmantojot dažādus finanšu instrumentus.

Ārējā finanšu tirgū paredzams piesaistīt resursus, izmantojot aizņēmumus no starptautiskajām finanšu institūcijām, privātā vai publiskā izvietojuma vērtspapīru emisijas un ārvalstu komercbanku kredītlīnijas un īstermiņa aizņēmumus. Eiroobligāciju emisija¹ ir efektīvākais instruments liela apjoma

resursu piesaistīšanai, palielinot esošo emisiju apjomus vai emitējot jaunus, tāpēc tiek izvērtētas eiroobligāciju instrumenta izmantošanas iespējas laika posmā līdz 2008. gadam. Tomēr izmantojamie aizņēmšanās instrumenti, to laiks, apjomi un termiņi būs atkarīgi no valsts budžeta izpildes rādītājiem, situācijas vietējā un starptautiskajā finanšu tirgū, centrālās valdības parāda portfeļa rādītājiem un citiem faktoriem. Viens no būtiskākajiem jautājumiem lēmumā par eiroobligāciju emitēšanu būtu potenciālais emisijas apjoms, jo jaunā vai papildinātā laidiena kopējā apjoma palielināšana vismaz līdz 500 milj. eiro vienlaikus palielinātu vērtspapīru likviditāti un nodrošinātu iespēju šo instrumentu iekļaut starptautiskajās vērtspapīru tirdzniecības platformās.

Balstoties uz valsts budžeta bilances prognozi un pieņemot, ka centrālās valdības parāda saistības tiks pārfinansētas, prognozēts, ka centrālās valdības parāds vidējā termiņā veidos lejupejošu tendenci attiecībā pret IKP, 2010. gadā samazinoties līdz aptuveni 7% no IKP. Līdz ar to, izmantojot pieņēmumu, ka ārpus Valsts kases uzņemtais pašvaldību parāds saglabās pastāvošo attīstības tendenci un vidējā termiņā neveidos būtisku pieaugumu, prognozēts, ka arī vispārējās valdības parāds vidējā termiņā veidos līdzīgu tendenci, 2010. gadā nepārsniedzot 8% no IKP.

¹ Līdz šim Latvija starptautiskajā kapitāla tirgū ir emitējusi eiroobligācijas 1999. gadā un 2001. gadā, kā arī 2004. gadā.

Latvija emitēja eiroobligācijas līdz šim lielākajā apjomā – 400 milj. eiro vērtībā un ar garāko (desmit gadu) dzēšanas termiņu.

4.1.2. Budžeta ieņēmumi

2006. gadā būtiski palielinājās vispārējās valdības sektora kopējie ieņēmumi. 2006. gadā tie bija 4210,1

milj. latu jeb 37,4% no IKP. Salīdzinājumā ar 2005. gadu tas bija par 31,9% vairāk. 2007. gada 1. ceturksnī ieņēmumi bija 1129,7 milj. latu, kas bija par 31,4% vairāk nekā 2006. gada 1. ceturksnī.

4.3. tabula

Budžeta ieņēmumi
(% no IKP)

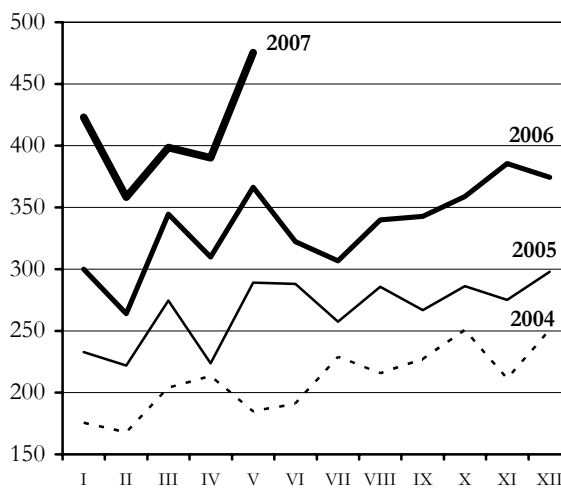
	2003	2004	2005	2006
Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi	33,0	33,9	35,3	35,6
I Nodokļu ieņēmumi	27,9	27,2	28,1	29,3
1. <i>Netiešie nodokļi</i>	10,8	9,9	11,2	11,8
– pievienotās vērtības nodoklis	7,2	6,5	7,5	8,3
– akcīzes nodoklis	3,3	3,2	3,5	3,3
– muitas nodoklis	0,3	0,2	0,2	0,2
2. <i>Ienākuma nodokļi un īpašuma nodokļi</i>	8,0	8,4	8,3	8,7
– uzņēmumu ienākuma nodoklis	1,5	1,7	2,0	2,3
– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	5,7	5,9	5,6	5,8
– īpašuma nodokļi	0,8	0,8	0,7	0,6
3. <i>Sociālās apdrošināšanas iemaksas</i>	8,8	8,6	8,3	8,5
4. <i>Pārējie nodokļi</i>	0,3	0,3	0,3	0,4
II Citi ieņēmumi	5,1	6,7	7,2	6,3

No visiem budžeta ieņēmumiem apmēram 80% veido nodokļu ieņēmumi. Pārējie ieņēmumi ir saistīti ar valsts sektora darbību. Piemēram, valsts budžetā tiek ieskaitīti ieņēmumi no dividendēm, procentu maksājumi par kredītiem un valsts depozītu, dažādas valsts nodevas un iekasētās soda naudas. Savukārt pašvaldību budžetā ar nodokļiem nesaistīti ieņēmumi ir maksājumi par dažādu licenču izsniegšanu, ieņēmumi no uzņēmējdarbības un īpašuma, maksa par izglītības un komunālajiem pakalpojumiem u.c.

Nodokļu ieņēmumi pieaug straujākos tempos nekā IKP. 2006. gadā nodokļu ieņēmumi bija 3299 milj. latu jeb par 29,6% vairāk nekā iepriekšējā gadā. Lielākais ieguldījums kopējā nodokļu ievākuma pieaugumā bija pievienotās vērtības nodoklim, sociālās apdrošināšanas iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodoklim. Šie trīs nodokļi veido vairāk nekā 77% no kopējā nodokļu ievākuma. Galvenie faktori, kas nosaka nodokļu ieņēmumu pieaugumu, ir strauji augošais privātais patēriņš un inflācija.

Caurmērā valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumi bija par 9,2% lielāki nekā tika plānots gada sākumā. Ievērojami vairāk nekā plānots tika iekasēts iedzīvotāju ienākuma nodoklis (par 19,2% vairāk) un pievienotās vērtības nodoklis (par 12,1%).

**Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi
pa mēnešiem***
(milj. latu)

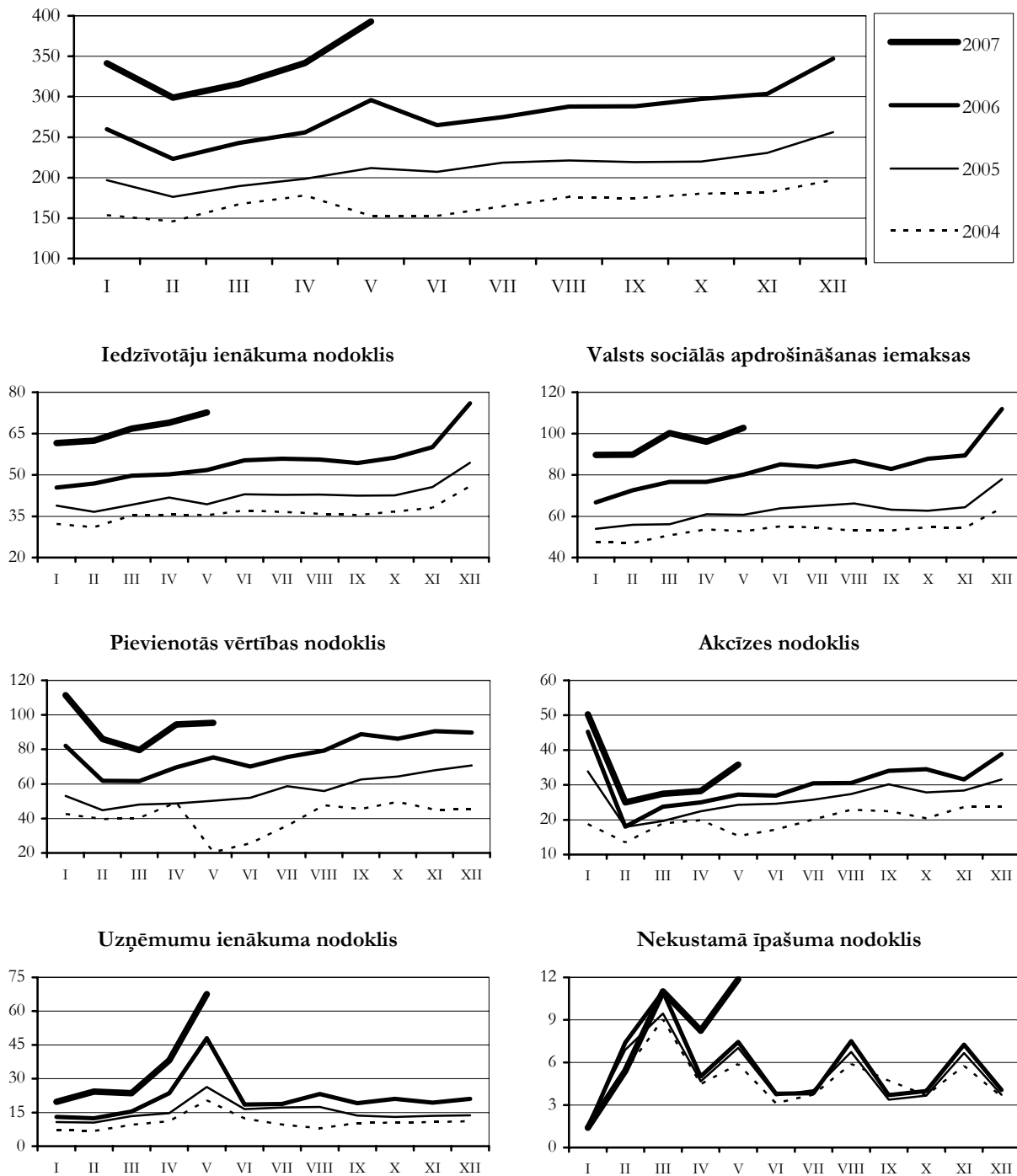

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

Arī 2007. gada sākumā turpinājās straujš nodokļu ieņēmumu pieaugums. Kopējais nodokļu ievākums palielinājās par 33,9% salīdzinājumā ar 2006. gada 1. ceturksni.

4.5. zīmējums

Nodokļu ieņēmumi pa mēnešiem*
(milj. latu)

* pēc Valsts kases oficiālajiem mēnešu pārskatu datiem

No 2003. gada nodokļu struktūra nav būtiski mainījusies, tomēr 2006. gadā nedaudz palielinājās patēriņa un kapitāla nodokļu daļas, bet samazinājās nodarbinātības nodokļu daļa.

Gandrīz pusi no visiem nodokļu ieņēmumiem veido **nodarbinātības nodokļi** (sociālās apdrošināšanas iemaksas un iedzīvotāju ienākuma nodoklis). Straujo nodarbinātības nodokļu ievākuma pieaugumu 2006. gadā nodrošināja darba samaksas pieaugums

tautsaimniecībā (par 23,1%) un kopējo nodarbināto skaita pieaugums (par 5,2%).

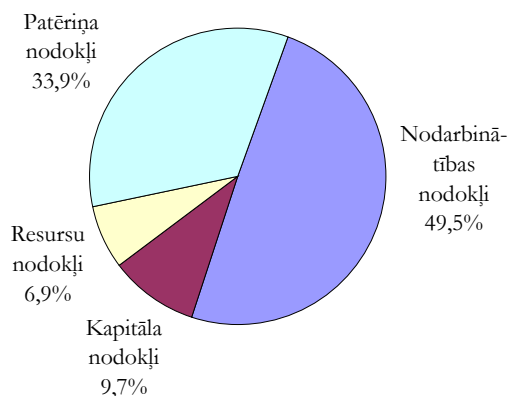
Pirmo reizi Latvijas budžeta vēsturē kāda nodokļa ievākums pārsniedza 1 miljardu latu – sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi 2006. gadā bija 958,4 milj. latu. Būtiski aizvadītajā gadā pieauga arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi (par 29,1%).

Otra lielākā nodokļu grupa ir **patēriņa nodokļi** (pievienotās vērtības nodoklis, muitas nodevas, akcīzes

nodoklis alkoholam, tabakai, bezalkoholiskajiem dzērieniem un kafijai, kā arī vieglo automobiļu un motociklu nodoklis). No visiem patērīna nodokļiem 82% veido pievienotās vērtības nodoklis.

4.6. zīmējums

Valsts konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu sadalījums pa nodokļu grupām 2006. gadā (%)

2006. gadā iekšzemes pieprasījuma straujā pieauguma un augstās inflācijas dēļ pievienotās vērtības nodokļa ievākums ievērojami palielinājās (par 37,4%). Nodokļa ievākuma pieaugums ir vērojams arī 2007. gada sākumā. Turpretim akcīzes nodokļa patērīna daļas ieņēmumu pieaugumu 2006. gadā (par 26,5%) ietekmēja akcīzes preču patērīna kāpums un akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana.

Ļoti strauji pieaug vieglo automobiļu un motociklu nodokļa ieņēmumi. 2006. gadā tie bija 13,7 milj. latu (par 43,9% vairāk nekā 2005. gadā), kas ir skaidrojams ar aizvien pieaugošo pirmoreiz reģistrēto vieglo automobiļu skaitu.

Likumā „Par valsts budžetu 2007. gadam” ir paredzēts mērenāks patērīna nodokļu ieņēmumu pieaugums, salīdzinot ar 2006. gadu. Tiek plānots, ka pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi pieaugs par 28%, bet akcīzes nodokļa ieņēmumi par 14 procentiem.

Ieņēmumi no **kapitāla nodokļiem** (uzņēmumu ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis) 2006. gadā bija 9,7% no visiem nodokļu ieņēmumiem.

Pēdējos gados strauji palielinās uzņēmumu ienākuma nodokļa ievākums, jo līdz ar straujo ekonomisko izaugsmi pieaug uzņēmēju peļņa. 2006. gadā uzņēmumu ienākuma nodoklis tika iekasēts par 40,5% vairāk nekā 2005. gadā. Nodokļa ievākums turpina pieaugt arī šī gada 1. ceturksnī.

Nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi parasti pieaug ceturkšņu beigās, kas ir saistīts ar nodokļa iekasēšanas kārtību. 2006. gadā nekustamā īpašuma nodoklis tika ievākts par 7,7% vairāk nekā 2005. gadā, bet 2007. gada 1. ceturksnī bijā vērojams nodokļa ieņēmumu samazinājums par 9,8%, salīdzinot ar

atbilstošo periodu pērn. Tas ir saistīts ar to, ka ar 2007. gadu mainīta nodokļa bāze ēkām, kas tāpat kā zemei ir to kadastrālā vērtība, nevis bilances vērtība kā līdz šim. Savukārt būves vairs nav nodokļa objekts. Bez tam mainīta arī nodokļa aprēķināšanas kārtība par ēkām. Aprīlī un maijā ir vērojams nodokļa ieņēmumu pieaugums, kas ir saistīts ar aizvien pieaugošajiem būvniecības apjomiem un jaunu ēku nodošanu ekspluatācijā.

Resursu nodokļu grupā tiek ietverti akcīzes nodoklis naftas produktiem, dabas resursu nodoklis un elektroenerģijas nodoklis. Šo nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos, salīdzinot ar 2005. gadu, ir nedaudz samazinājies.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi par naftas produktiem veido apmēram 60% no visa akcīzes nodokļa ievākuma. 2006. gadā akcīzes nodokļa ievākums par naftas produktiem par 10,9% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. To galvenokārt sekmēja naftas produktu patērīna un akcīzes nodokļa likmes pieaugums.

Dabas resursu nodokļa mērķis ir ierobežot dabas resursu nesaimniecisku izmantošanu un vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošu produktu ražošanu un realizāciju, kā arī veicināt jaunu un pilnveidotu tehnoloģiju ieviešanu, kas samazinātu vides piesārņojumu. Visi ievāktie dabas resursu nodokļa ieņēmumi tiek izmantoti tikai tādu pasākumu un projektu finansēšanai, kas tieši saistīti ar vides aizsardzību, sanāciju, rekultivēšanu, videi kaitīgu atkritumu utilizāciju vai pārstrādi, dabas resursu izpēti un atjaunošanu. Šī nodokļa ievākums 2006. gadā pieauga par 6% un bija 11,0 milj. latu.

Ar 2007. gada 1. janvāri Latvijā ieviests jauns nodoklis – elektroenerģijas nodoklis. Atbilstoši pieņemtajam Elektroenerģijas nodokļa likumam gala patērētājiem piegādātajai elektroenerģijai tiek piemērots nodoklis 0,35 lati par megavatstundu. Nodokļa likme ir vienāda gan elektroenerģijai, kas tiek izmantota komercdarbībai, gan elektroenerģijai, kas netiek izmantota komercdarbībai. Elektroenerģijas nodokļa maksātāji ir tie, kas piegādā elektroenerģiju gala patērētājiem, tajā skaitā elektroenerģijas ražotāji, sadales sistēmas operatori, elektroenerģijas tirgotāji, kā arī autonomie ražotāji, kas ražo elektroenerģiju pašu patērīnam. 2007. gada 3 mēnešos kopumā ir iekasēts nedaudz vairāk par 40 tūkst. latu.

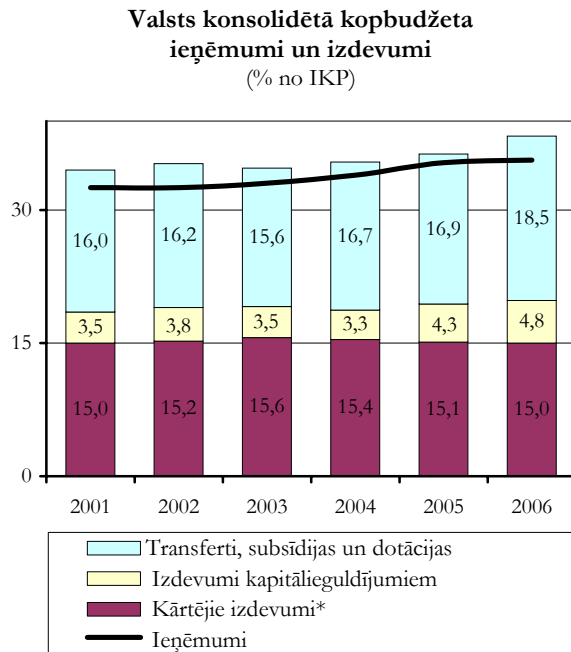
4.1.3. Budžeta izdevumi

2006. gadā vispārējās valdības izdevumi bija 4162,7 milj. latu, kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada izdevumiem bija par 29,6% vairāk. Valdības sektora izdevumi attiecībā pret IKP 2006. gadā bija 37%.

Valdības izdevumos lielākais īpatsvars ir transferiem (50,1%) un kārtējiem izdevumiem (37,8%). Transferta izdevumos ietilpst dotācijas iedzīvotājiem (pensijas, pabalsti, stipendijas) un subsīdijas un dotācijas iestādēm un organizācijām, bet no kārtējiem izdevumiem apmēram pusi veido darbaspēka izmaksas.

2006. gadā visstraujāk pieauga izdevumi kapitālieguldījumiem (par 39,2%), savukārt kārtējie izdevumi un izdevumi transfertiem pieauga nedaudz lēnākos tempos. Kapitālieguldījumu straujais pieaugums ir saistīts ar ES struktūrfondu līdzekļu apguvi, it īpaši ar valsts līdzfinansējumu dažādu infrastruktūras projektu realizēšanai, kā, piemēram, autoceļu atjaunošanai, dzelzceļam u.c. Kārtējo izdevumu pieaugums ir skaidrojams galvenokārt ar sabiedriskajā sektorā strādājošo darba samaksas pieaugumu.

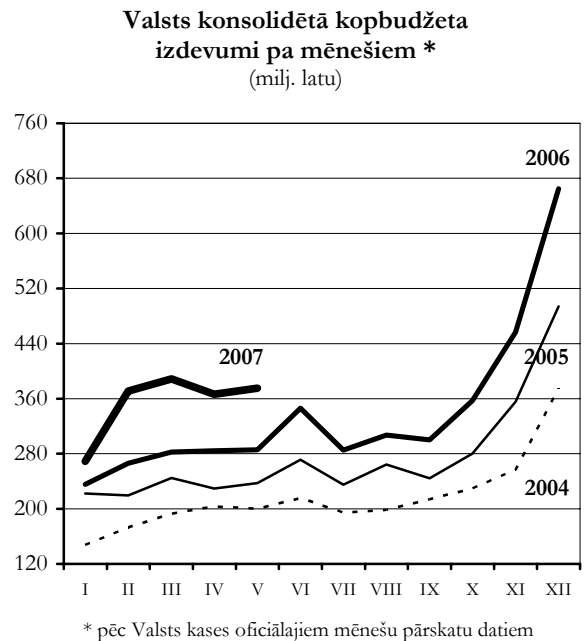
4.7. zīmējums

2007. gada sākumā valdības izdevumi pieauga, bet paredzams, ka patērīna cenu inflācijas samazināšanas

plāna realizācijas rezultātā izdevumu pieauguma tempi kritīsies, Plāns paredz 2007. gadā sasniegt bezdeficīta budžetu, pievērst lielāku uzmanību izdevumu kvalitātei, kā arī ierobežot strauju darba algu pieaugumu sabiedriskajā sektorā, stingri ievērojot valdības apstiprinātos ar sociālajiem partneriem saskaņotos darba algu palielinājuma grafikus, un pārtraukt nodarbināto skaita pieaugumu sabiedriskajā sektorā, lielāku vērību pievēršot darba ražīgumam.

4.8. zīmējums

Vislielākais īpatsvars kopējos izdevumos saistībā ar valdības funkcijām 2006. gadā bija sociālajai aizsardzībai un izglītībai, bet visstraujākais pieaugums bija vērojams izdevumiem ekonomiskai darbībai (par 45,8%) un aizsardzībai (par 45,6%).

4.4. tabula

Konsolidētā kopbudžeta izdevumi saistībā ar valdības funkcijām
(procentos)

	2004		2005		2006*		2007. gada I ceturksnis
	struk-tūra	pret IKP	struk-tūra	pret IKP	struk-tūra	pret IKP	struktūra
Izdevumi – pavisam	100,0	35,8	100,0	35,5	100,0	37,0	100,0
Vispārējie valdības dienesti	15,0	5,4	14,3	5,1	13,7	5,1	14,7
Aizsardzība	3,6	1,3	3,5	1,2	4,0	1,5	2,5
Sabiedriskā kārtība un drošība	5,2	1,9	5,8	2,0	6,1	2,2	6,3
Ekonomiskā darbība	12,2	4,4	13,1	4,7	14,8	5,5	16,6
Vides aizsardzība	1,7	0,6	2,3	0,8	2,4	0,9	1,2
Pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	2,1	0,8	1,9	0,7	2,4	0,9	2,1
Veselība	11,1	4,0	10,8	3,8	10,8	4,0	9,1
Atpūta, kultūra un reliģija	3,5	1,3	3,4	1,2	3,6	1,3	3,2
Izglītība	16,3	5,8	17,3	6,1	16,8	6,2	19,3
Sociālā aizsardzība	29,3	10,5	27,6	9,8	25,5	9,4	24,9

* EM novērtējums

2007. gada piecos mēnešos valsts kopbudžeta finansiālais pārpalikums ir 275 milj. latu, tomēr, ņemot vērā valsts budžeta izpildes cikla īpatnības, t.i., valsts budžeta izdevumi pieaug gada otrajā pusē, pārpalikums, kas izveidojies gada sākumā, tiks izmantots valsts budžeta likumā noteikto izdevumu finansēšanai gada atlikušajos mēnešos.

Sabiedrisko pieprasījumu veido valsts patēriņš jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms un valsts investīcijas, kas ir kapitālieguldījumi par budžeta līdzekļiem. Sabiedriskais pieprasījums veido apmēram piekto daļu no kopējā iekšzemes pieprasījuma.

4.5. tabula

Sabiedriskais pieprasījums

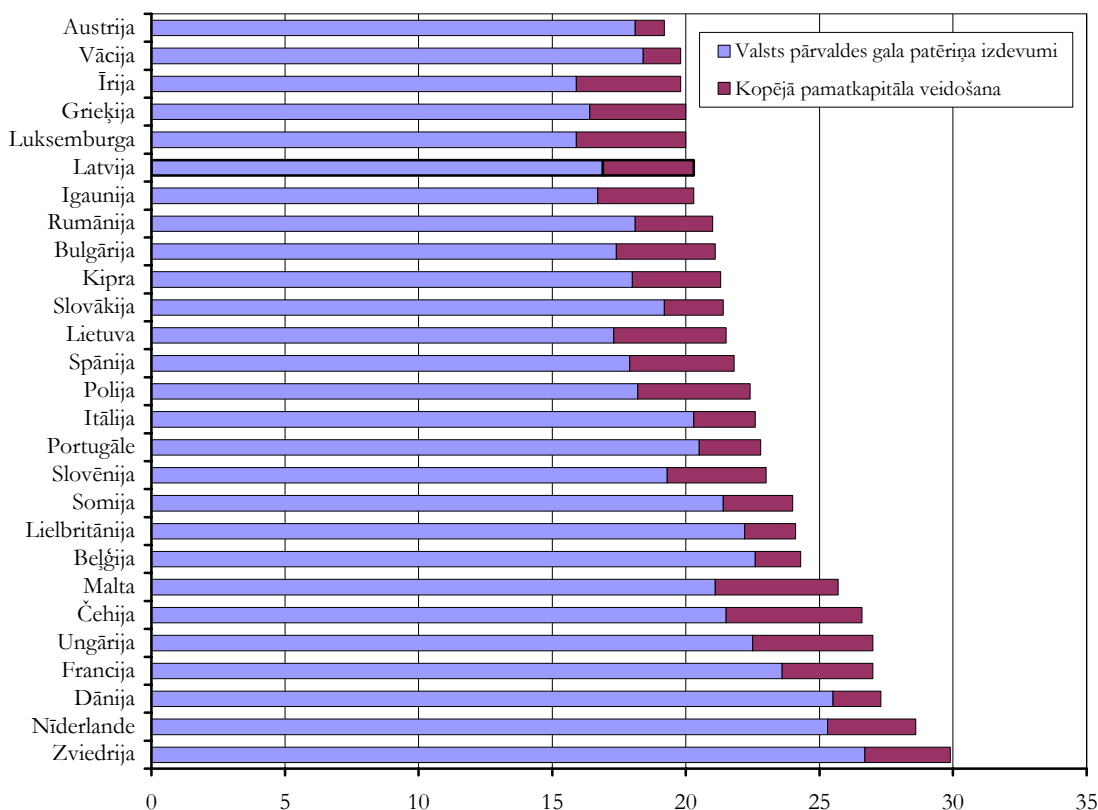
	Procentos pret IKP				Reālais pieaugums pret iepriekšējo gadu (%)			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Sabiedriskais pieprasījums	23,8	22,6	20,7	20,3	9,0	7,6	5,1	4,9
<i>Valsts patēriņš</i>	<i>21,4</i>	<i>19,5</i>	<i>17,4</i>	<i>16,9</i>	<i>1,9</i>	<i>2,1</i>	<i>2,7</i>	<i>4,0</i>
– centrālā valdība	12,9	11,2	10,6	9,3	5,0	-3,0	9,6	-5,7
– pašvaldības	8,5	8,4	6,8	7,6	-2,5	9,8	-6,6	19,4
Kopējā pamatkapitāla veidošana	2,4	3,1	3,3	3,4	105,5	43,9	16,4	8,6
– centrālā valdība	1,2	1,7	2,1	1,7	211,4	59,2	38,0	-15,5
– pašvaldības	1,2	1,4	1,1	1,7	53,6	28,8	-10,2	54,1

Sabiedrisko pakalpojumu apjoms pieaug ievērojami lēnākos tempos nekā iekšzemes kopprodukts un privātais patēriņš. 2006. gadā sabiedriskais pieprasījums pieauga par 4,9%, bet vidēji no 2003. līdz 2006. gadam pieaugums vidēji bija 6,6%. Pēdējo četru gadu laikā straujāk ir pieaudzis pašvaldību

patēriņš – par 4,5%, bet centrālās valdības patēriņš laika posmā no 2003.-2006. gadam pieauga tikai par 1,3%. Vidēji kopš 2003. gada par 39,1% pieaugušas valsts investīcijas, kas ir saistīts ar ES struktūrfondu apguvi.

4.9. zīmējums

Sabiedriskais pieprasījums ES dalībvalstīs 2006. gadā
(% no IKP)

Avots: Eurostat

Salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm Latvijā ir sestais zemākais sabiedriskā pieprasījuma īpatsvars IKP. Mazāks par 20% no IKP tas ir tikai Austrijā, Vācijā un Īrijā. Savukārt Zviedrijā sabiedriskais pieprasījums ir gandrīz 30% no IKP.

Izvērtējot valsts investīcijas pamatlīdzekļos, Latvijai ir trešais zemākais rādītājs no ES jaunajām dalībvalstīm. Zemāks tas ir tikai Rumānijā (2,9% pret IKP) un Kiprā (3,3% pret IKP). No visām ES dalībvalstīm augstākais investīciju līmenis attiecībā pret

IKP ir Čehijā (5,1%), Maltā (4,6%), Ungārijā (4,5%) un Lietuvā (4,2%).

Pašlaik tiek mainīta kārtība, kādā tiek administrētas valsts investīcijas, lai nodrošinātu ilgtspējīgus risinājumus vienmērīgas tautsaimniecības attīstības plānošanai, īstenošanai un uzraudzībai Latvijā un tās reģionos, tai skaitā saskaņotu un prognozējamu valsts investīciju politikas īstenošanu un vienmērīgu tautsaimniecības attīstību reģionos (skatīt 4.2. ielikumu).

4.2. ielikums

Valsts investīciju programma

Latvijā kopš 1995. gada centralizēti tika plānota nozīmīga valsts budžeta izdevumu daļa – investīcijas, lai nodrošinātu efektīvu ierobežoto valsts finanšu līdzekļu izlietošanu ievērojami nolietotās infrastruktūras sakārtošanas pasākumiem. Šo centralizēto plānošanu koordinēja Ekonomikas ministrija un Finanšu ministrija, izstrādājot Valsts investīciju programmu. Valsts investīcijas tika plānotas gan valsts, gan pašvaldību īpašumā esošās infrastruktūras sakārtošanai, kopumā iezīmējot no valsts pamatbudžeta līdzekļus aptuveni 1% apjomā no IKP un piesaistot kredītresursus vai projektu īstenošanai finanšu resursus līdz pat 2% apjomā no IKP.

Valsts investīciju programma kā integrēts nozaru ministriju, pašvaldību projektu programmēšanas instruments izplatīts galvenokārt jaunattīstības vai pārejas ekonomikas valstīs. Savukārt attīstītajās valstīs vērojama valsts investīciju integrācija konkrētos stratēģiskajos plānos.

Savulaik Valsts investīciju programma tika izveidota ar mērķi atbalstīt un finansēt valsts prioritātes infrastruktūras sakārtošanai, plānojot centralizēti, vienai ministrijai koordinējot finansējumu vai līdzfinansējumu no valsts pamatbudžeta. Saistībā ar iestāšanos Eiropas Savienībā (turpmāk – ES) Latvijai kļuva pieejama palīdzība no tās pirmsstrukturālajiem fondiem, bet pēc iestāšanās ES – no Kohēzijas fonda un ES strukturālajiem fondiem, kuru apgūšanai tika izstrādāta atsevišķa finansējuma plānošanas kārtība, kas kopējo valsts investīciju plānošanas procesu padarīja decentralizētu.

Pēc daudzajām starpinstiūciju sanāksmēm dažādu politikas dokumentu un valstiski svarīgu normatīvo aktu izstrādes jautājumos pēdējā gada laikā pakāpeniski veidojas vienots ministriju viedoklis par Valsts investīciju programmas kā atsevišķa kopējo investīciju plānošanas instrumenta lietderību – valsts investīcijas nevar tikt plānotas atrauti no kopējās politikas plānošanas, jo tās ir tikai atsevišķa, lai arī ļoti būtiska izdevumu daļa.

Stabilu vietu politikas plānošanas dokumentu hierarhijā ir ieņēmis Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013. gadam (turpmāk – NAP), kas Attīstības plānošanas sistēmas likumā tiks nostiprināts kā hierarhiski augstākais vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments.

Saskaņojot viedokļus un veidojot vienotu izpratni par valsts attīstību tuvākajā un tālākajā nākotnē, NAP izvirza Latvijas attīstības stratēģisko mērķi un nosaka galvenos rīcības virzienus, kuriem jānodrošina stabila valsts un sabiedrības izaugsme.

Turklāt NAP uzdevums ir koncentrēt sabiedrības uzmanību uz vienotu mērķi, nodrošinot darbību koordināciju un sabalansētību, finanšu līdzekļu mērķtiecīgu novirzīšanu valsts attīstības mērķu sasniegšanai un tam nepieciešamo priekšnosacījumu radīšanai.

Tādēļ ļoti nozīmīga ir NAP nostādņu un izvirzīto priekšlikumu iestrāde citos plānošanas dokumentos, to savstarpējā sasaiste un finansējuma nodrošinājums. Tas attiecas gan uz politikas plānošanas dokumentiem, tādiem kā pamatnostādnes kādā nozarē, gan ministriju darbības stratēģijām, kas ir vidēja termiņa plānošanas dokuments, ko izmanto ministrijas attīstības, darbības un budžeta plānošanai, darbības novērtēšanai un budžeta izpildes uzraudzībai.

Savukārt koordinētu valsts attīstības plānošanu un uzraudzību kopumā nodrošina Nacionālā attīstības padome (Ministru kabineta 2007. gada 13. februāra noteikumi Nr. 129 „Nacionālās attīstības padomes nolikums”).

Neskatoties uz pāreju no vienas valsts investīciju plānošanas formas un citu, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija (turpmāk – RAPLM) uzskata, ka valsts investīcijas ir nepieciešams ieviest koordinēti, izveidojot vienotu valsts investīciju politikas plānošanas instrumentu valstī. Tas nozīmē, ka ir svarīgi turpināt veidot valsts investīciju politikas plānošanas un uzraudzības sistēmu, lai nodrošinātu koordinētu lēmumu pieņemšanu par plānotajām valsts investīcijām un to atbilstības izvērtējumu atbilstoši politikas plānošanas dokumentos (Valdības deklarācija, NAP u.c.) izvirzītajiem politikas mērķiem pirms un pēc valsts investīciju apstiprināšanas gadskārtējā un vidēja termiņa valsts budžetā.

Saskaņā ar Valsts kancelejas viedokli visas jaunās politikas iniciatīvas pamatā atbilst investīciju kritērijiem, kā arī visas valsts investīcijas pirms to sākotnējās iekļaušanas valsts budžetā ir jaunās politikas iniciatīvas. Saskaņojot Ministru kabineta instrukcijas projektu „Kārtība, kādā 2007. gadā aktualizējamās Valsts kancelejas, ministriju un īpašu uzdevumu ministru sekretariātu darbības stratēģijas” (Ministru kabineta 2007. gada 27. februāra prot. Nr. 16 8.§), tika panākta starpinstiūciju vienošanās, ka instiūciju stratēģijas investīcijas atsevišķi neizdalīs.

Nemot vērā minēto, Ekonomikas ministrijas uzskata, ka valsts investīcijas nevar tikt plānotas atrauti no kopējās politikas plānošanas konkrētā nozarē un Valsts investīciju programma kā atsevišķs investīciju plānošanas instruments nav lietderīgs. Šajā pašā laikā ir jāapsver nepieciešamība pēc vienotas informācijas par valsts investīcijām apkopošanu, kas šobrīd nav pieejama metodisko vadlīniju trūkuma un decentralizētās informācijas pieejamības dēļ.

Lai nodrošinātu ilgtspējīgus risinājumus vienmērīgas tautsaimniecības attīstības plānošanai, īstenošanai un uzraudzībai Latvijā un tās reģionos, tai skaitā saskaņotu un prognozējamu valsts investīciju politikas īstenošanu un vienmērīgu tautsaimniecības attīstību reģionos, RAPLM plāno uzsākt diskusijas ar Valsts Kanceleju par vienotas, koordinētas valsts investīciju politikas plānošanas un uzraudzības sistēmas izveidi valstī, lai pārņemtu RAPLM kā atbildīgās instiūcijas par reģionālās attīstības uzraudzību un novērtēšanu kompetencē. Līdz ar to RAPLM pārņemtu no Ekonomikas ministrijas valsts investīciju politikas plānošanu, ieviešanu un uzraudzību.

Pēc šīs kompetences jomas pārņemšanas, lai precizētu turpmāko valsts investīciju politikas plānošanas attīstību, RAPLM būs jā sagatavo koncepcija par vienotas un koordinētas valsts investīciju politikas plānošanas un uzraudzības sistēmas izveidi valstī, jāveic nepieciešamie grozījumi spēkā esošajos attiecīgajos tiesību aktos, kā arī jāizstrādā jauni tiesību akti.

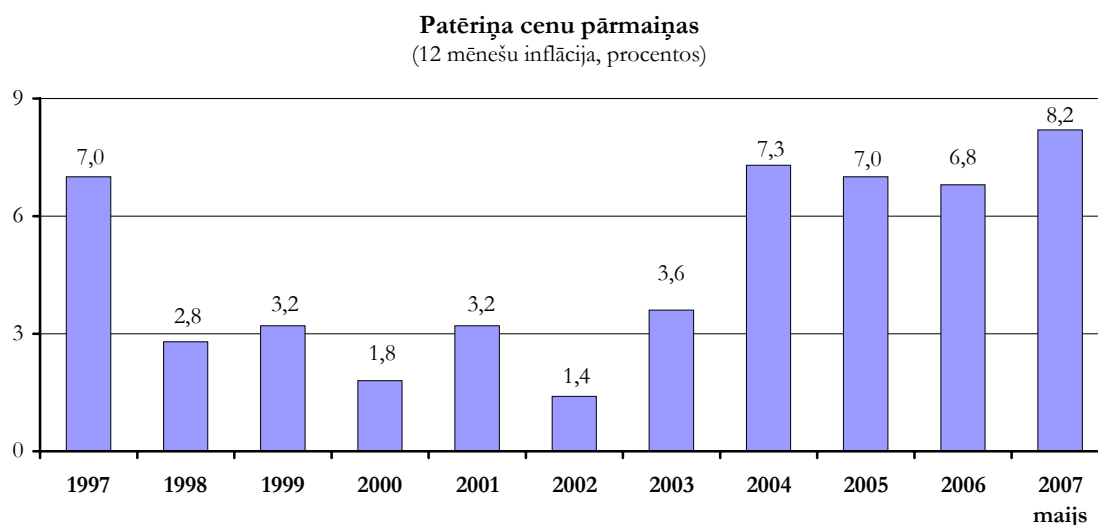
4.2. Cenas

4.2.1. Privātā patēriņa cenas

Laika periodā no 1998.-2003. gadam patēriņa cenu pieaugums Latvijā bija tuvs attīstīto valstu inflācijas līmenim, un tas bija viens no zemākajiem starp Centrāl- un Austrumeiropas valstīm.

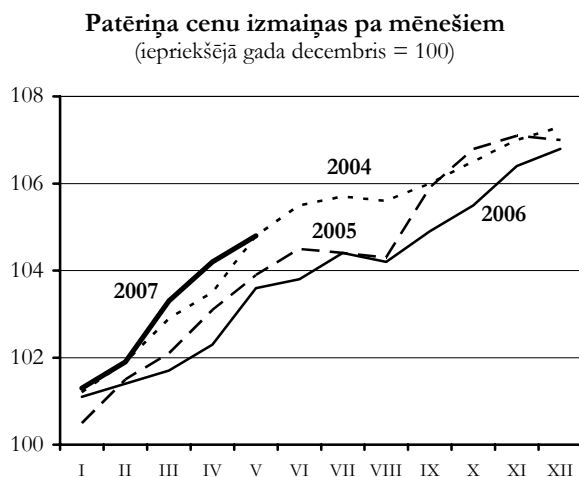
Savukārt 2004.-2006. gadā Latvijā bija strauji cenu palielinājuma tempi, kas bija vieni no augstākajiem starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

4.10. zīmējums

2006. gadā cenu pieauguma temps bija zemāks nekā divos iepriekšējos gados, kaut arī vēl joprojām bija relatīvi augstā līmenī. Apmēram 60% no tā veidoja pamatinflācija un 20% bija saistīti ar administratīvi regulējamo cenu palielinājumu galvenokārt siltumenerģijas un gāzes sadārdzināšanās dēļ.

4.11. zīmējums

Savukārt 2007. gada sākumā cenu pieauguma temps atkal palielinājās, – piecos mēnešos bija pusotru reizi augstāks nekā atbilstošajā periodā iepriekšējā gadā.

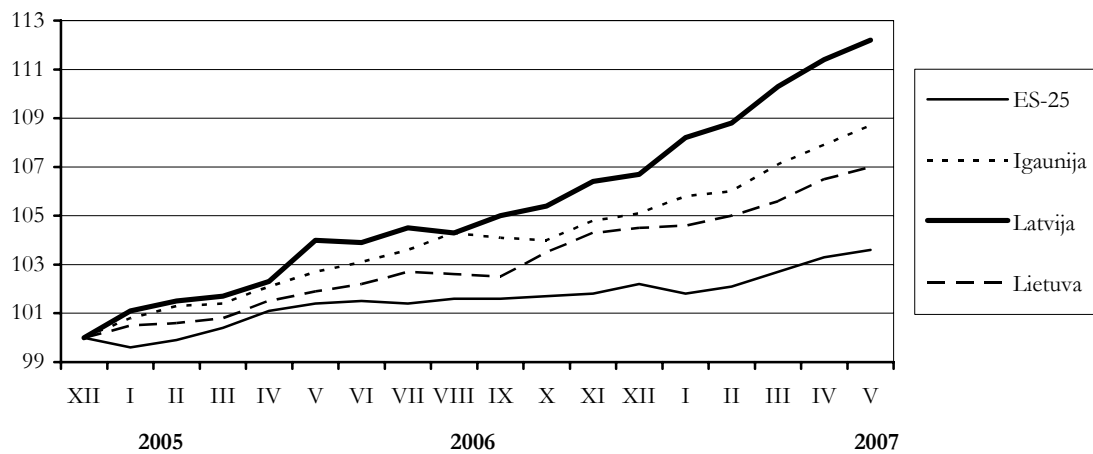
Augsto cenu pieauguma tempu 2007. gada piecos mēnešos galvenokārt noteica šādi apstākļi:

- *2004. gada un 2005. gada pietiekoši augstās inflācijas otrās kārtas efekts (inflācijas inerce)*, ko veicināja kā augstie hipotekārās kredīvēšanas apjomi, tā arī strādājošo algu būtiskais palielinājums;
- *administratīvi regulējamo cenu pieaugums*. 2007. gada sākumā sadārdzinājās ūdens piegāde un kanalizācija, palielinājās maksa par elektroenerģiju un pieauga īres maksa. No 2007. gada maijā palielinājās dabasgāzes piegādes tarifi. Kopumā siltumenerģijai cenas gada laikā pieauga par 12,8 procentiem;
- *naftas pasaules cenu kāpums*, kas būtiski ietekmēja degvielas iekšzemes cenu pieaugumu par 14% (maijs pret iepriekšējā gada decembri).

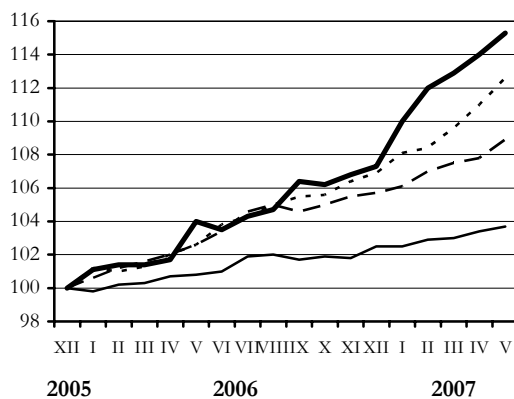
4.12. zīmējums

Latvijas saskaņotais preču cenu indekss, salīdzinot ar ES vidējo, Lietuvu un Igauniju

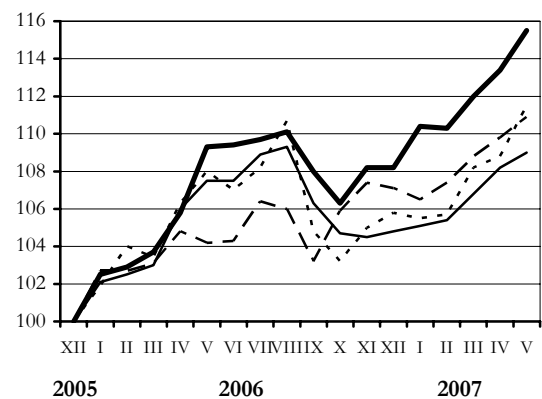
Kopējais

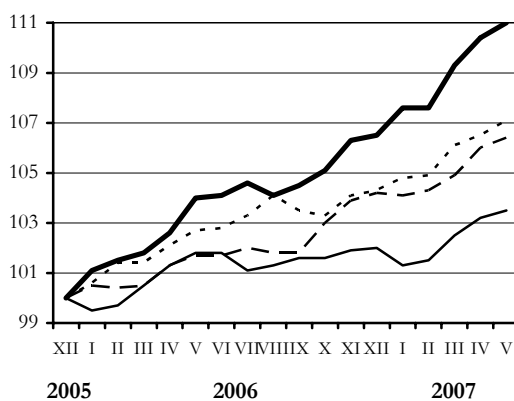
pakalpojumiem

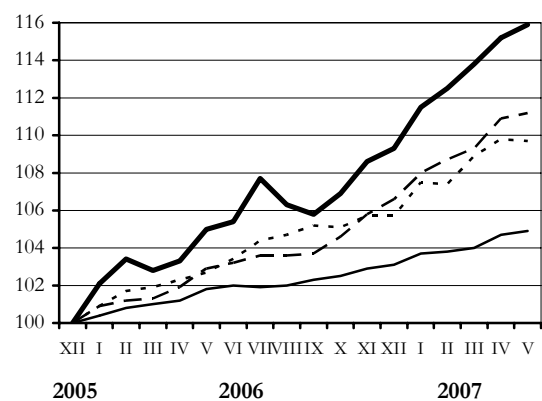
enerģijai

precēm

pārtikai

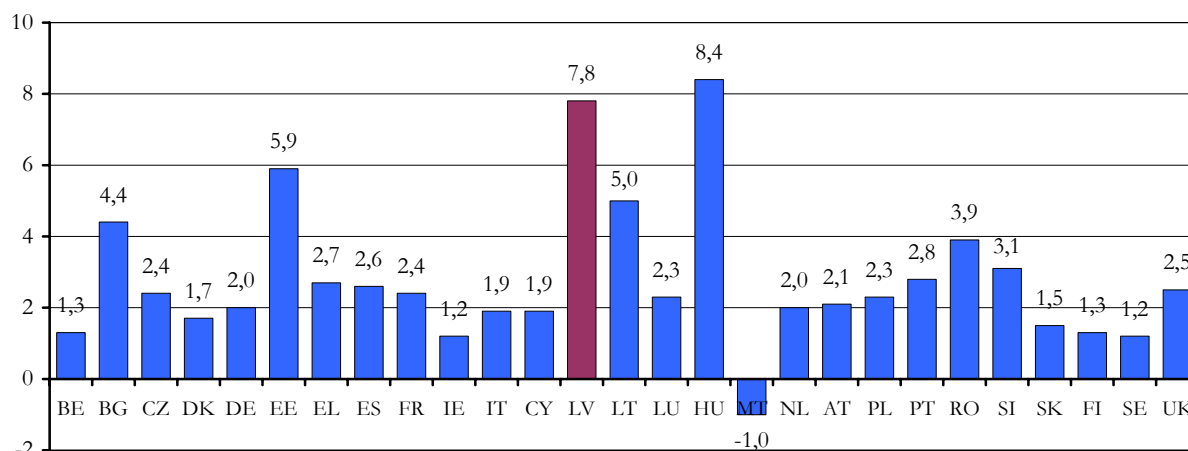
Avots: Eurostat

Kā jau atzīmēts, Latvijā pēdējos trīs gados ir viena no augstākajām patēriņa cenu inflācijām starp ES valstīm.

2007. gada sākumā tā bija augstāka tikai Ungārijā.

4.13. zīmējums

Patēriņa cenu pārmaiņas Eiropas Savienības dalībvalstīs 2007. gada maijā pret 2006. gada maiju
(gada inflācija, %)

AT – Austrija, BE – Beļģija, BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, DE – Vācija, DK – Dānija, EE – Igaunija, EL – Grieķija, ES – Spānija, FI – Somija, FR – Francija, HU – Ungārija, IE – Īrija, IT – Itālija, LT – Lietuva, LU – Luksemburga, LV – Latvija, MT – Malta, NL – Nīderlande, PL – Polija, PT – Portugāle, RO – Rumānija, SE – Zviedrija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija, UK – Lielbritānija

Avots: Eurostat

Tuvākajās kaimiņvalstīs – Lietuvā un Igaunijā tā bija zemāka, – attiecīgi 5% un 5,9% (skatīt 4.13. zīmējumu).

Cenu kāpums Latvijā bija vērojams visās preču un pakalpojumu grupās, īpaši pārtikas preču un pakalpojumu cenām. Savukārt enerģijas cenas gada laikā straujāk pieauga Lietuvā (par 6,4%), bet Latvijā un ES kopumā – attiecīgi par 5,6% un 1,5%, savukārt Igaunijā enerģijas cenu kāpums bija vismazākais starp Baltijas valstīm – 3,3 procenti.

Augsts inflācijas līmenis, kas saglabājas jau trīs gadus, pašreizējos apstākļos var radīt draudus Latvijas ekonomikas stabilitātei un turpmākai izaugsmei. Tāpēc šīs problēmas risināšanai Latvijas valdība piešķir īpašu uzmanību. 2007. gada martā Latvijas valdība apstiprināja inflācijas samazināšanas plānu, kas aptver vairāku pasākumu kopumu (skatīt 4.3. ielikumu).

4.3. ielikums

Inflācijas samazināšanas plāns

2007. gada martā apstiprinātais plāns ietver divu galveno pasākumu kopumu:

- pirmā pasākumu grupa saistīta ar kopējā pieprasījuma ierobežošanu. Šiem pasākumiem ir jāsamazina cenu straujā pieauguma galvenais stimuls, un šo pasākumu rezultāti jau var ietekmēt inflācijas tempus dažu mēnešu laikā pēc to ieviešanas;
- otrā pasākumu grupa ir saistīta ar tā sauktajiem preventīviem pasākumiem, kas saistīti ar produktīvās kapacitātes palielināšanu tautsaimniecībā, lai tie finanšu līdzekļi, kas ieplūst ekonomikā (kā pašmāju, tā ārvalstu) tiktu ieguldīti preču un pakalpojumu ražošanas nozaru attīstībā, kas palielina ekonomikas piedāvājuma pusi. Protams, šo pasākumu ietekme uz inflāciju nav sagaidāma tūlīt pēc ieviešanas, bet efektivitāte izpaudīsies ilgtermiņā.

Pirmās grupas pasākumi ietver fiskālās atbildības stiprināšanu, nodokļu politikas pilnveidošanu un kredītesaņas pieauguma kontroli, t.i., tie tiešā veidā ir vērsti uz iekšējā pieprasījuma mazināšanu.

Tiek paredzēts jau 2007. gadā sasniegt bezdeficīta budžetu. Jāatzīmē arī 3 gadu budžeta plānošanas ieviešana, kas ļaus efektīvāk plānot budžeta izdevumus. Ir paredzēts arī palielināt sabiedriskā sektora efektivitāti, nepalielinot strādājošo skaitu tajā.

Ir paredzēts mainīt nodokļu politiku attiecībā uz nekustamajiem īpašumiem, apliekot ienākumus no nekustamā īpašuma pārdošanas, diferencējot un palielinot nodevas, kas saistītas ar īpašuma iegādi un reģistrēšanu.

Kredītesaņas pieauguma kontrolē ir paredzēts ieviest prasību komercbankām un līzinga pakalpojumu sniedzējiem noteikt klienta maksāspēju un izsniegt aizdevumus, tikai balstoties uz tā legālajiem ienākumiem, izveidot vienotu vispārēju kredītņēmēju reģistru un izsniedzamajiem kredītiem noteikt obligātu pirmo iemaksu, ne mazāku par 10-15% no kredīta lieluma.

Otrās grupas pasākumi ir cieši saistīti ar piedāvājuma puses faktoru veicināšanu. To pozitīvā ietekme uz inflāciju ir pakārtota un vērsta uz cenu stabilitāti ilgtermiņā. Šie pasākumi ietver ekonomisko aktivitāšu veicināšanu, produktivitātes palielināšanu, energoefektivitātes uzlabošanu, konkurences veicināšanu.

Īpaši jāatzīmē ilgtermiņa plāns produktivitātes palielināšanai, kas paredz atbalstu jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādei un ieviešanai ražošanā, augstas pievienotās vērtības investīciju projektiem, komersantu un zinātnieku kopīgi veiktiem rūpnieciskiem pētījumiem un jaunu produktu izstrādei, kā arī uzņēmumu klasteru veidošanās un attīstības veicināšanu.

Būtiski ir uzlabot konkurences apstākļus tādās sfērās kā tirdzniecība, būvniecība un būvmateriālu tirgus, kā arī degvielas tirgus. Tiek izstrādāti atbilstoši Konkurences likuma grozījumi, gatavota tirgus uzraudzības pasākumu pilnveidošana.

Plāna realizācijas ietekme uz inflāciju var būt vērojama jau 2007. gada otrajā pusē, bet galvenokārt tā

iespaidos inflācijas procesus 2008. gadā un turpmākajos gados. Tāpēc Ekonomikas ministrija

2007. gadam vidējo patēriņa cenu pieaugumu prognozē diezgan augstā līmenī – par 7,8%, kas ir apmēram par 1,2 procentpunktiem lielāks nekā 2006. gadā.

Prognozējot inflāciju 2007. gadam, ir ņemti vērā šādi galvenie cenu izmaiņas ietekmējošie apstākļi:

- būtiski cenu palielinājumu ietekmēs augošās darba algas, kas savukārt palielinās iepriekšējo gadu augstās inflācijas otrās kārtas efektu un ietekmēs inflācijas gaidas;
- inflāciju veicinās paredzamais enerģijas sadārdzinājums (elektroenerģijas, dabasgāzes un siltuma tarifu palielinājums);
- cenu pieauguma dinamika salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem var nedaudz mazināties, stabilizējoties degvielas cenām un palielinoties konkurencei rūpniecības preču tirgos (globalizācijas ietekme).

4.2.2. Ražotāju cenas

Ražotāju cenas 2000.-2003. gados pieauga lēni. To svārstības galvenokārt bija saistītas ar valūtas kursa izmaiņām, jo eksporta produkcijas cenu izmaiņas lielā mērā nosaka kopējo ražotāju cenu izmaiņu dinamiku.

2004. gadā ražotāju cenas pieauga ievērojami straujāk – par 11,4% (decembris pret decembri). 2005. gadā ražotāju cenu pieaugums jau bija nedaudz mērenāks – par 7%. Tomēr, kā rāda dati par 2006. gadu, ražotāju cenu pieaugums ir daudz straujāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā – par 13,2%, salīdzinot ar iepriekšējā gada decembri, kas ir lielākais cenu pieaugums pēdējo desmit gadu laikā, ko galvenokārt veicināja cenu celšanās koksnes un koka izstrādājumu (izņemot mēbeles) ražošanā un tarifu pieaugums elektroenerģijai, gāzei, tvaika un karstā ūdens apgādei.

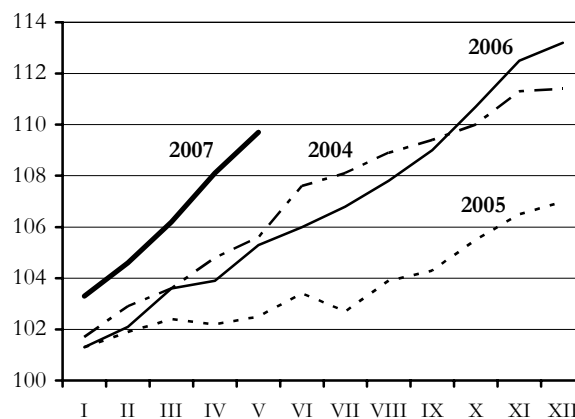
Kā rāda dati par 2007. gada pieciem mēnešiem, ražotāju cenu pieaugums ir gandrīz divas reizes

straujāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – par 9,7% (maijs pret iepriekšējā gada decembri), ko galvenokārt veicināja cenu celšanās koksnes un koka izstrādājumu ražošanā un tarifu pieaugums elektroenerģijai, gāzei, tvaika un karstā ūdens apgādei.

Latvijā, kas ir valsts ar mazu un atvērtu ekonomiku ražotāju cenas lielā mērā ietekmē ārējās tirdzniecības cenu izmaiņas, kuras nosaka attiecīgo preču pasaules cenas un valūtas kursa svārstības. Mainoties pasaules cenām un/vai valūtas kursam, mainās ienākumi no eksporta un izdevumi par importu, kas tiešā un netiešā veidā atspoguļojas iekšējo cenu izmaiņās.

4.14. zīmējums

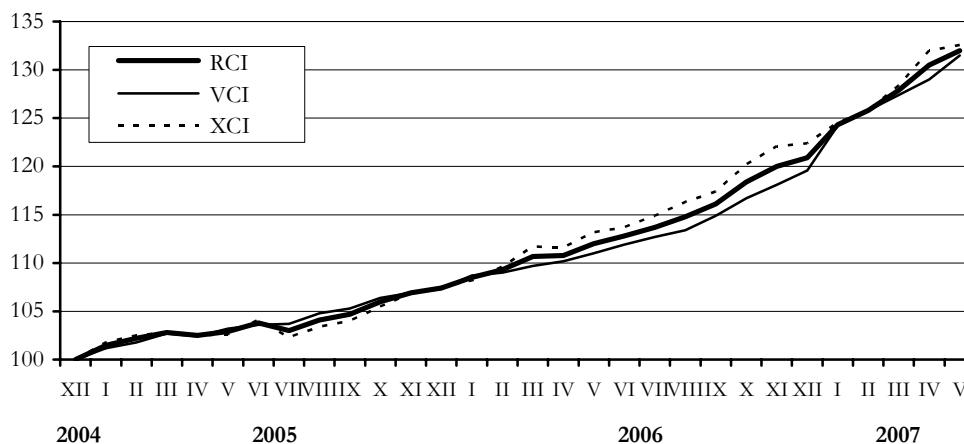
Ražotāju cenu izmaiņas pa mēnešiem
(iepriekšējā gada decembris = 100)

Gada laikā (2007. gada maijs pret 2006. gada maiju) cenas vietējā tirgū realizētai apstrādes rūpniecības produkcijai pieauga straujāk (par 18,5%) nekā eksportētās produkcijas cenas (par 17%).

4.15. zīmējums

Ražotāju cenu dinamika apstrādes rūpniecībā
(2004. gada XII = 100)

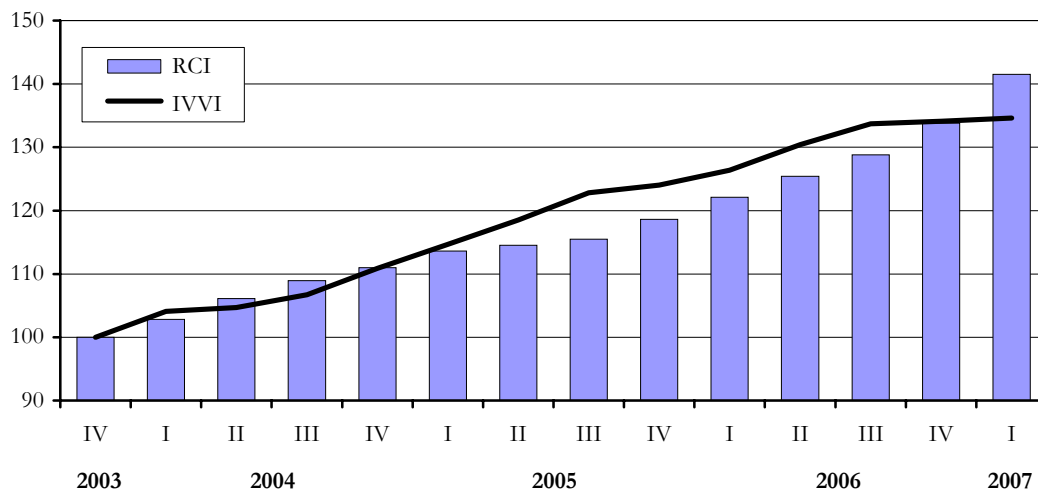
RCI – ražotāju cenu indekss, VCI – ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētai produkcijai, XCI – ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai

Vietējā tirgū realizētai produkcijai cenu kāpumu ietekmēja ne tikai augošais iekšējais pieprasījums, bet arī eksporta cenu kāpums, jo atsevišķām precēm samazinājās piedāvājums iekšējā tirgū.

Savukārt eksportētās produkcijas cenu kāpumu 2006. gadā un 2007. gada sākumā galvenokārt ietekmēja pasaules cenu kāpums.

4.16. zīmējums

Importa cenu dinamika, salīdzinot ar ražotāju cenu dinamiku
(2003. gada IV = 100)

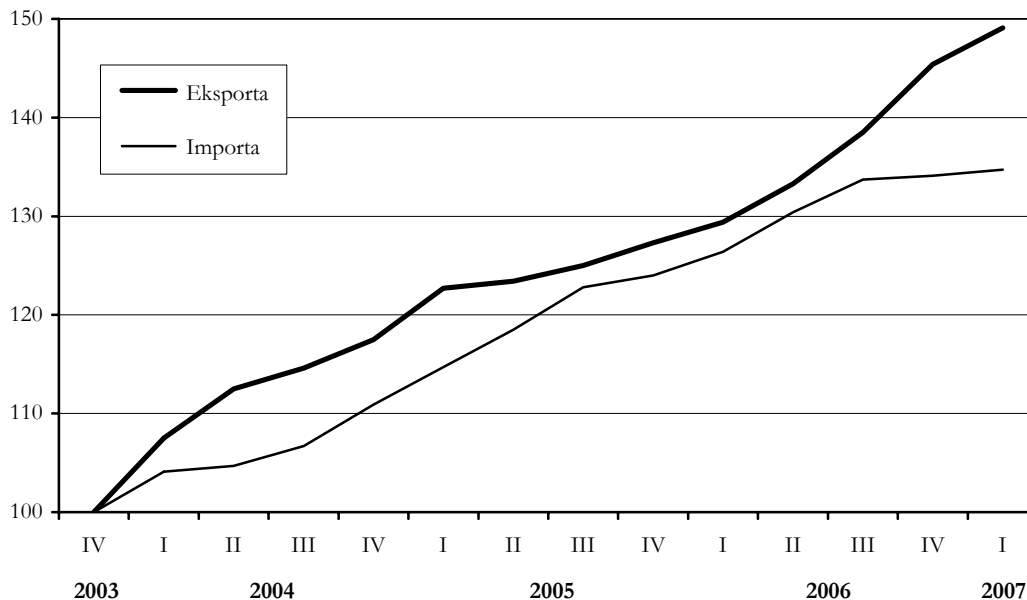
RCI – ražotāju cenu indekss, IVVI – importa vienības vērtības izmaiņu indekss

Ražotāju cenu kāpums, salīdzinot ar importa cenu dinamiku, 2006. gada 4. ceturksnī sasniedza importa cenu kāpumu, bet 2007. gada 1. ceturksnī jau apsteidza

to. Importa cenu mērenāko palielinājumu lielā mērā noteica vērtības kritums mašīnām, mehānismiem un elektroiekārtām.

4.17. zīmējums

Importa un eksporta cenu dinamika
(2003. gada IV = 100)

Eksporta vienības vērtības palielinājums 2005. gadā un 2006. gada pirmajā pusē bija gandrīz vienā līmenī ar importa vienības vērtību, tomēr nedaudz to pārsniedzot. 2006. gada otrajā pusē un

2007. gada sākumā eksporta cenu pieaugums vairāk nekā divas reizes pārsniedza importa vienības vērtības pieaugumu, ko galvenokārt noteica eksporta vienības vērtības celšanās koksnei un tās izstrādājumiem.

4.3. Maksājumu bilance

4.3.1. Tekošais kants

Latvijai raksturīgs relatīvi liels **tekošā konta** deficīts. Galvenais deficīta iemesls ir izteikti negatīvā tirdzniecības bilance. Apmēram septīto daļu no tās dzēš pozitīvā pakalpojumu bilance. Pārsvarā negatīvo tekošā konta saldo nosedz ārvalstu tiešās investīcijas un citas ilgtermiņa kapitāla plūsmas. Latvijas Bankas rezerves aktīvi palielinās.

2005. gadā tekošā konta deficīts nedaudz samazinājās, uzlabojoties tirdzniecības bilancei, jo preču eksports pieauga straujāk par importu (skatīt 3.2.4. sadaļu).

2006. gadā ievērojami pasliktinājās tirdzniecības bilance (skatīt 4.6. tabulu), preču importa pieaugumam apsteidzot preču eksporta kāpumu, kam pamatā bija augošais iekšējais pieprasījums, kā rezultātā maksājumu bilances tekošā konta deficīts sasniedza 21,1 procentu.

4.6. tabula

Latvijas maksājumu bilance
(procentos no iekšzemes kopprodukta)

	2004	2005	2006
A. Tekošais kants	-12,9	-12,6	-21,1
Tirdzniecības bilance	-20,2	-18,9	-24,4
eksports	30,6	33,5	30,0
imports	-50,9	-52,4	-54,5
Pakalpojumu bilance	4,4	3,8	3,4
Neto ienākumi	-2,1	-1,2	-2,5
Neto kārtējie pārvedumi	5,0	3,7	2,4
B. Kapitāla kants	1,0	1,3	1,2
C. Finanšu kants	14,2	16,5	30,0
Tiešās investīcijas	3,9	3,7	7,4
ārvalstīs	-0,8	-0,8	-0,7
Latvijā	4,6	4,5	8,1
Portfeļieguldījumi	1,7	-0,7	-0,1
aktīvi	-0,2	-1,6	-1,3
pasīvi	1,9	1,0	1,2
Citi ieguldījumi	9,0	13,9	22,4
aktīvi	-12,9	-2,7	-9,3
pasīvi	21,9	16,6	31,7
D. Novirze	0,6	-2,0	-0,3
E. Rezerves	-2,9	-3,2	-9,8

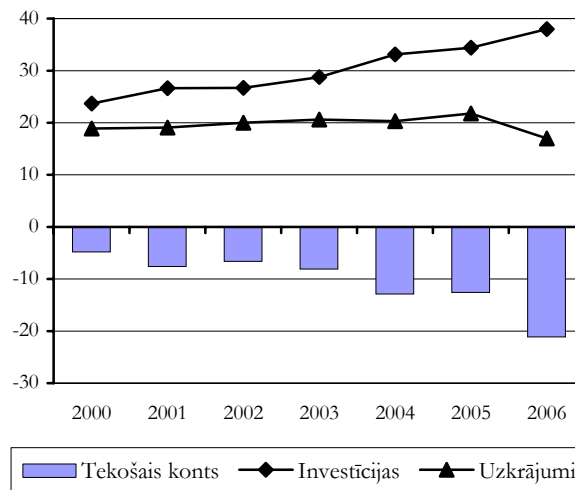
Latvijā iekšzemes pieprasījums ir lielāks nekā iekšzemes kopprodukts, tāpēc veidojas tekošā konta deficīts. Tas nozīmē, ka, lai finansētu iekšzemes investīcijas, jāizmanto arī ārvalstu uzkrājumi.

Kā redzams 4.19. zīmējumā, pēdējos gados uzkrājumu līmenis attiecībā pret IKP Latvijas

ekonomikā būtībā ir nemainīgs, – apmēram 20%, bet 2006. gadā tas ir samazinājies līdz 17%. Savukārt investīciju līmenis ekonomikā ir augsts, it īpaši pēc iestāšanās ES.

4.18. zīmējums

Tekošais kants, investīcijas un uzkrājumi
(% no IKP)

Tātad iekšzemes uzkrājumu un investīciju nesabalansētība (tekošā konta deficīts) ir regulāra parādība Latvijas ekonomikā pēdējos straujās izaugsmes gados. Līdz šim tas nav radījis problēmas ekonomikas stabilitātei, jo deficītu lielā mērā nosedz parādu neradošās plūsmas. Turklāt straujākais investīciju pieaugums salīdzinājumā ar pārējo iekšzemes pieprasījuma posteņu pieaugumu palielina Latvijas tautsaimniecības produktīvo kapacitāti, uzlabojas ekonomikas konkurētspēja.

Tekošā konta deficīts pēc būtības atspoguļo to, ka iekšzemes pieprasījums aug straujāk nekā iekšzemes piedāvājums, kas nozīmē, ka rezidentu izdevumu pieauguma tempi ir straujāki nekā ienākumu pieauguma tempi.

Stabili augstā iekšzemes pieprasījuma pieauguma pamatā ir vairāki faktori. Īpaši jāizceļ ārvalstu kapitāla ieplūde, kas pārsvarā caur finanšu sfēru stimulē kredītēšanas tempu pieaugumu. Diemžēl, gan piesaistītais ārvalstu kapitāls, gan arī iekšzemes uzkrājumi pārsvarā tiek novirzīti investīcijās nekustamā īpašumā, mazākā mērā preču ražošanas nozaru attīstībai. Tas nozīmē, ka preču ražošana kapitāla piesaistes ziņā vāji konkurē ar citiem sektoriem, it īpaši nekustamā īpašuma sektoru.

Latvijas tekošā konta deficīta pamatā, no makroekonomiskā viedokļa, ir fundamentāli faktori, un to lielā mērā nosaka valsts tautsaimniecības konverģence uz augstāku attīstības līmeni. Tomēr, no otras puses, ir vesela virkne faktoru, kas norāda uz

vairākiem problemātiskiem aspektiem saistībā ar augsto tekošā konta deficīta līmeni Latvijā:

- pēdējos gados piesaistītā kapitāla struktūrā strauji pieaug parādu veidojošās plūsmas, kas pārsvarā ir saistītas ar Latvijas komercbanku piesaistītā finansējuma apjoma pieaugumu no mātes bankām ārvalstīs;
- piesaistītais kapitāls tiek izmantots ne tikai investīcijām, kas palielina Latvijas tautsaimniecības ražošanas potenciālu, bet samērā liela tā daļa tiek novirzīta darījumos nekustamā īpašuma tirgos;
- Latvija ir lielā mērā specializējusies uz preču ar zemu pievienoto vērtību piedāvājumu ārējos tirgos, un preču ar augstāku pievienoto vērtību eksporta intensitāte Latvijā ir viena no zemākajām reģionā, turklāt pēdējos gados Latvija nav būtiski uzlabojusi savas pozīcijas šajā ziņā;
- Latvijas rūpniecība lielā mērā ir atkarīga no starppatēriņa preču importa, un starppatēriņa

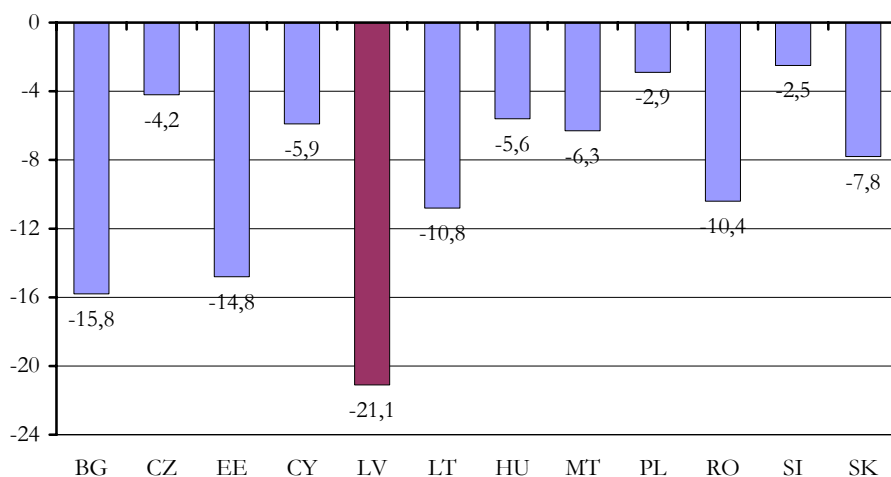
preču īpatsvars importā laika gaitā nav mazinājies, kas netieši norāda uz to, ka Latvijas tautsaimniecības piedāvājuma pusē nav notikusi vērā ņemama pārorientācija uz augstākas pievienotās vērtības preču ražošanu;

- Latvijas preču sektora eksporta intensitāte ir zema (salīdzinot ar Lietuvu un Igauniju), kas liecina par to, ka Latvija relatīvi mazākā mērā izmanto eksporta iespējas nekā citas Latvijai līdzīgās reģiona valstīs.

Visās ES jaunajās dalībvalstīs ir negatīva uzkrājumu – investīciju bilance, kas pārsvarā ir saistīta ar augsto investīciju līmeni. Iekšzemes uzkrājumi ir par maziem, lai realizētu tautsaimniecības restrukturizāciju un modernizāciju.

4.19. zīmējums

Tekošā konta balance jaunajās ES dalībvalstīs 2006. gadā
(procentos no IKP)

BG – Bulgārija, CZ – Čehija, CY – Kipra, EE – Igaunija, HU – Ungārija, LT – Lietuva, LV – Latvija, MT – Malta, PL – Polija, RO – Rumānija, SI – Slovēnija, SK – Slovākija

Avots: Eurostat

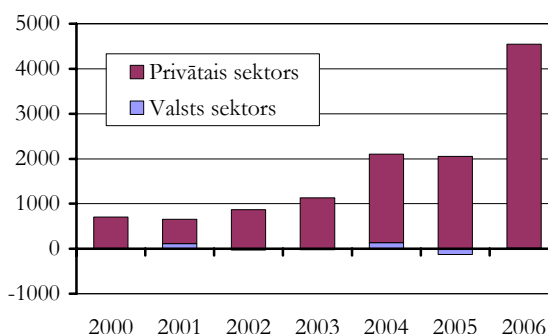
2006. gadā Latvijas tekošā konta deficīta līmenis attiecībā pret IKP bija augstākais ES jauno dalībvalstu starpā (skatīt 4.19. zīmējumu). Nevienā valstī nebija pozitīva tekošā konta bilance, viszemākais tekošā konta deficīta līmenis bija Slovēnijai.

4.3.2. Finanšu plūsmas

Ārējā sektora sabalansēšanai liela tekošā konta deficīta gadījumā ir svarīgi, kā tiek nosepts tekošā konta deficīts, kāds ir finanšu plūsmu raksturs.

4.20. zīmējums

Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā
(milj. latu)

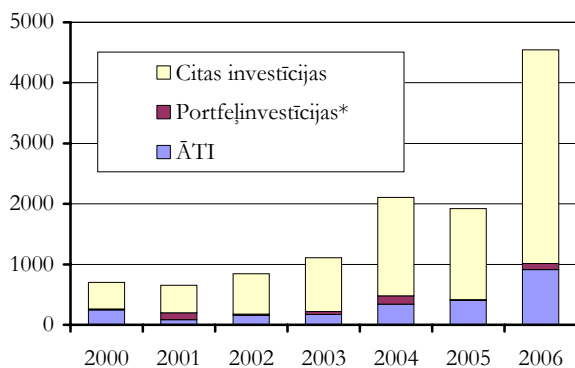

Latvijā līdz ar pārejas procesa uzsākšanu sākās pastiprināta ārvalstu kapitāla ieplūde, ko nodrošināja finansu plūsmu liberalizācija. Latvijā nav noteikti nekādi ierobežojumi nacionālās valūtas konvertējamībai. Ārvalstu kompānijas var brīvi izvest savus ieguldījumus un peļņu pēc nodokļu nomaksas. Tāpat katrs Latvijas iedzīvotājs var brīvi izmantot ārvalstu kompāniju finanšu pakalpojumus. Nav noteikti nekādi ierobežojumi darījumos ar vērtspapīriem. Nepastāv ierobežojumi nekustamā īpašuma pirkšanā un pārdošanā.

Galvenais ārvalstu investīciju piesaistītājs ir privātais sektors. Sākot ar 2004. gadu, tās strauji palielinājās, un 2006. gadā to apjoms salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pat dubultojās.

4.21. zīmējums

**Ārvalstu investīciju ieplūde Latvijas ekonomikā
sadalījumā pa investīciju veidiem**
(milj. latu)

* portfeļinvestīcijas un atvasinātie finanšu instrumenti

2004. un 2005. gadā ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) ieplūde bija divas reizes lielākā apjomā nekā iepriekšējos gados un sedza attiecīgi 39% un 32% no tekošā konta negatīvā saldo. Savukārt 2006. gadā tās nosedza 38,5% no tekošā konta deficīta.

Portfeļinvestīciju daļa ienākošajās finanšu plūsmās ir neliela un pēdējos trijos gados nepārsniedz 10% no tām. 2006. gadā portfeļieguldījumu saldo nedaudz uzlabojās, bet tomēr bija negatīvs, jo vairāk Latvijas bankas palielināja ieguldījumus parāda vērtspapīros ārvalstīs.

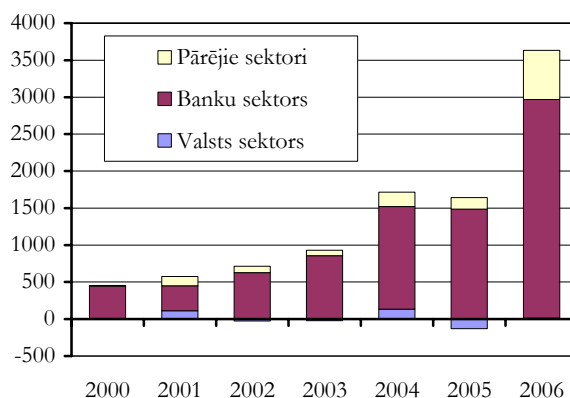
Apjomīgāko daļu ārvalstu investīcijās veido „citas investīcijas” – finanšu darījumi, kurus neietver tiešajās un portfeļinvestīcijās. Tie ir tirdzniecības kredīti, aizdevumi un aizņēmumi, nauda un noguldījumi un tml.

Pēdējos gados būtiski palielinājies komercbanku piesaistīto ārvalstu finanšu līdzekļu apjoms, kas veido apjomīgāko plūsmu daļu. Atvērtais finanšu konta režīms un fiksētais valūtas kurss veicina fondu brīvu ieplūšanu banku sistēmā un aizplūšanu no tā.

Tātad Latvija ir valsts, kas piesaista kapitālu. Piesaistītais kapitāls 2006. gadā par 41% pārsniedza IKP apjomu, bet Latvijas parāds pārējai pasaulei bija 112,8%, tai skaitā valdības – 5,7%. Savukārt summa, ko Latvijai ir parādā pārējā pasaule, sastāda 72% no IKP.

4.22. zīmējums

**Ienākošās ārvalstu investīciju plūsmas
sadalījumā pa sektoriem***
(milj. latu)

* bez ārvalstu tiešajām investīcijām

4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas

Piesaistītais ārvalstu kapitāls ir viens no nozīmīgākajiem finansēšanas avotiem investēšanai pamatlīdzekļos. Saskaņā ar Latvijas uzkrājumu – investīciju bilanci pēdējos trīs gados iekšzemes investīciju līmenis Latvijā gandrīz par 15 procentpunktiem pārsniedza nacionālo uzkrājumu līmeni, tas nozīmē, ka piesaistītais ārvalstu kapitāls vidēji gandrīz par 44% nodrošināja finansējumu investīcijām pamatlīdzekļos, t.sk. ĀTI par 19,2 procentiem.

Līdz 2006. gada beigām ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā Latvijā bija ieguldījuši 4037,2 milj. latu jeb gandrīz 36% no IKP. Rēķinot uz vienu iedzīvotāju, tas bija 1769,7 lati jeb 3294,3 ASV dolāru. Pēc šī rādītāja 2005. gadā Latvija ieņēma devīto vietu ES jauno dalībvalstu starpā.

Līdz ar Latvijas iestāšanos ES krietni ir palielinājies ienākošo ĀTI apjoms. Pēdējo trīs gadu laikā ārvalstu uzņēmēji tiešo investīciju veidā Latvijas tautsaimniecībā ir ieguldījuši gandrīz četras reizes vairāk nekā laika periodā no 2001. līdz 2003. gadam. 2006. gadā to apjoms bija divas reizes lielāks nekā iepriekšējā gadā un sasniedza 915,9 milj. latu (1634,8 milj. ASV dolāru). ĀTI plūsmu straujš pieaugums pēdējo trīs gadu laikā ir vērojams arī Lietuvā (2 reizes), Igaunijā (2,5 reizes) un vairākās citās ES jaunajās dalībvalstīs. Ārvalstu kapitāla ieplūde ES jaunajās dalībvalstīs tiešo investīciju veidā kopš iestāšanās ES palielinājās vidēji pusotras reizes. Jāatzīmē, ka ES vecajās dalībvalstīs ĀTI ieplūdes dinamikā šādas izmaiņas nav vērojamas. Tas zināmā mērā liecina par ārvalstu investīciju jutīgumu pret valsts ģeopolitiskā stāvokļa izmaiņām. Arī ĀTI ienesīgums¹

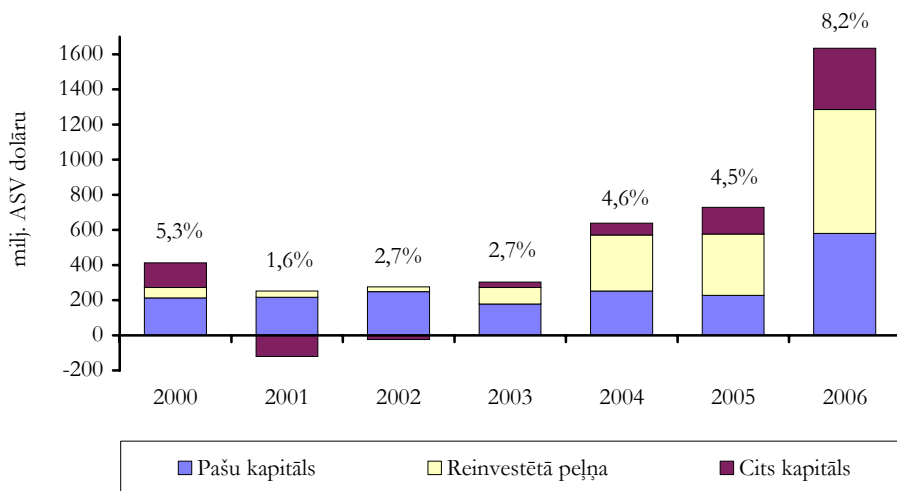
¹ ĀTI ienesīgums tiek aprēķināts kā attiecība starp ienākumiem no ĀTI tekošajā gadā un uzkrātām ĀTI iepriekšējā gada beigās.

jaunajās ES dalībvalstīs ir lielāks nekā vecajās ES dalībvalstīs un pēdējos gados tam ir augoša tendence.

2006. gadā Latvijā ĀTI ienesīgums bija 18% jeb 2,5 reizes lielāks nekā 2003. gadā.

4.23. zīmējums

Ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā
(gada laikā saņemtās, milj. ASV dolāru un % no IKP)

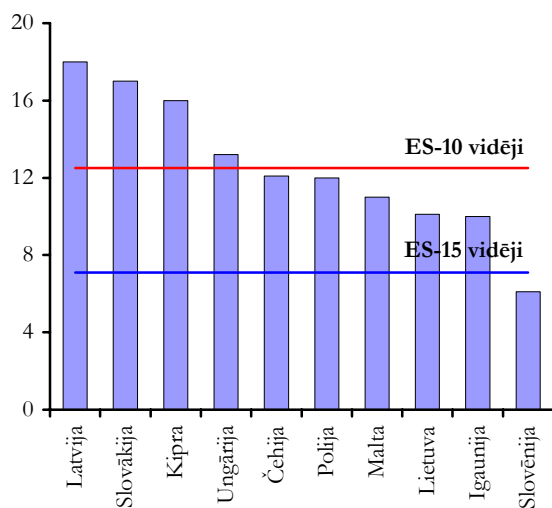

Ar katru gadu pieaug arī Latvijas uzņēmēju investīcijas ārvalstīs. 2006. gadā, salīdzinot ar 2005. gadu, tās palielinājās par 42,4% un bija 239,6 milj. latu apjomā. Vairāk nekā puse no Latvijas

investīcijām ir veiktas Šveicē (pārsvārā tirdzniecības nozarē) un Lietuvā (tirdzniecībā un finanšu starpniecībā). Latvijas tiešo investīciju ienesīgums ārvalstīs 2006. gadā bija 10,2 procenti.

4.24. zīmējums

ĀTI ienesīgums ES jaunajās dalībvalstīs 2006. gadā
(procentos)

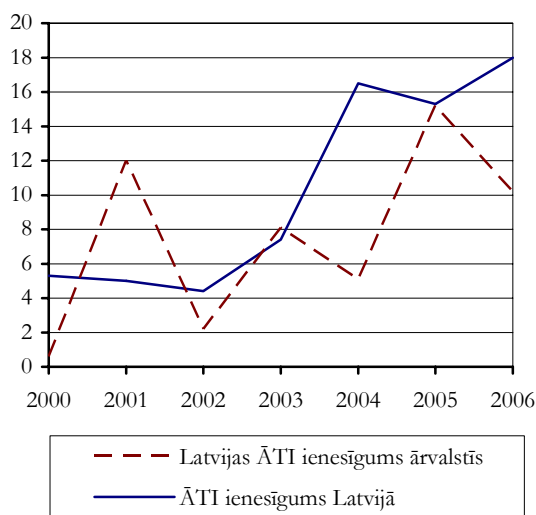

Avots: Eurostat datu bāze, Latvijas maksājumu bilance.

Latvijā uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju ģeopolitiskā struktūra kopš 2004. gada būtiski nav mainījusies. Pēdējo trīs gadu laikā attīstīto valstu tiešās investīcijas Latvijā pieauga vairāk nekā divas reizes un 2006. gada beigās veidoja 70,7% no visām uzkrātajām ĀTI. Lielākoties tās ir ES valstu investīcijas. 2006. gada beigās ES valstu investīcijas veidoja 74,6% no visām uzkrātajām ĀTI.

Kopš 2004. gada aktīvāki ir kļuvuši investori no ES jaunajām dalībvalstīm. Šo valstu uzkrātās ĀTI

ĀTI ienesīgums Latvijā 2000.-2006. gados
(procentos)

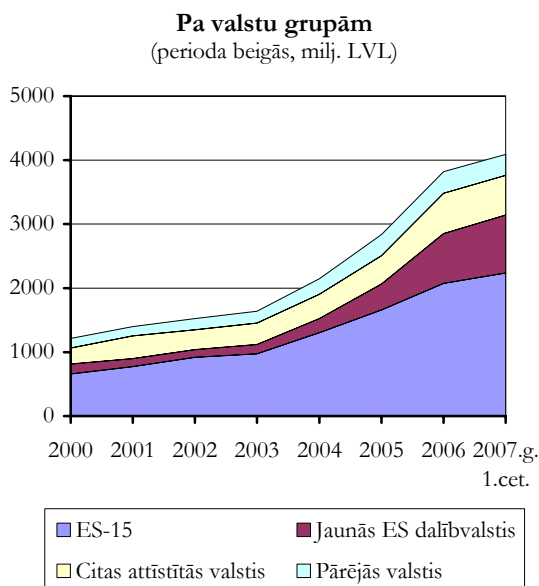
pēdējo trīs gadu laikā (2004-2006) pieauga 5,4 reizes, kamēr ES veco dalībvalstu tiešās investīcijas Latvijā pieauga 2 reizes. Līdz ar to ES jauno dalībvalstu daļa uzkrāto ĀTI struktūrā palielinājās par 12 procentpunktiem un 2006. gada beigās veidoja 20,4% jeb gandrīz trešo daļu no ES valstu uzkrātām ĀTI Latvijā tautsaimniecībā. Augsti pieauguma tempi saglabājās arī 2007. gada 1. ceturksnī – par 16,5%. Jauno ES dalībvalstu starpā izteiktas līderpozīcijas ir Igaunijai (61,2% no ES jauno dalībvalstu uzkrātām ĀTI). Arī

Lietuvas investīcijas 2006. gada beigās un 2007. gada 1. ceturksnī ir pieaugušas attiecīgi par 39,4% un 31,4%

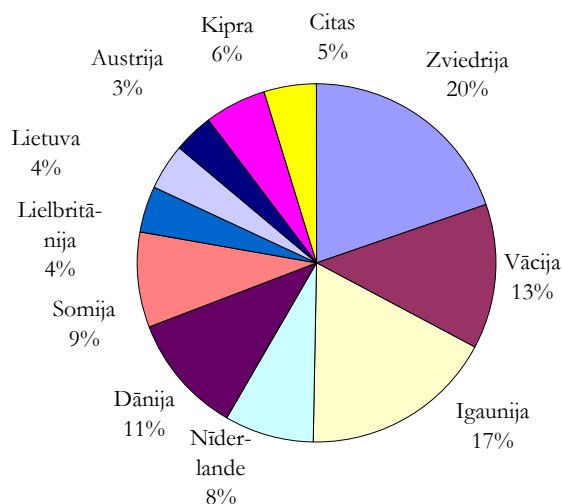
un 2006. gada beigās veidoja 13% no ES jauno dalībvalstu uzkrātām ĀTI.

4.25. zīmējums

Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas

ES valstu ĀTI (2007. gada 1. ceturkšņa beigās, procentos)

Lielākie ieguldītāji ir Zviedrijas, Igaunijas, Vācijas un Dānijas uzņēmēji. Šo četru valstu uzkrātās ĀTI 2006. gada beigās veidoja gandrīz 50% no visām uzkrātām ĀTI Latvijas ekonomikā. Katrai no minētajām valstīm (izņemot Dāniju) ir izteikti dominējošās nozares. Zviedrijas ĀTI galvenokārt tika veiktas finanšu pakalpojumu nozarē (42%) un komercpakalpojumu nozarē (29%). Gandrīz 70% Igaunijas ĀTI ir finanšu pakalpojumos. Savukārt Vācijas uzņēmēji pārsvarā ir ieguldījuši enerģētikas nozarē (45% no Vācijas uzkrātām ĀTI Latvijas ekonomikā).

Līdz 2004. gada beigām uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju nozaru struktūrā lielākais īpatsvars bija komercpakalpojumu nozarei, bet, jau sākot ar 2005. gadu, vadošās pozīcijas ĀTI piesaistē ieņem finanšu pakalpojumi. Nozares daļa uzkrāto ĀTI struktūrā 2006. gada beigās bija 28%. Pēdējo trīs gadu laikā finanšu pakalpojumu sfērā tiešo investīciju veidā tika ieguldīts 724,6 milj. latu, un tā ir gandrīz trešā daļa no trīs gadu laikā piesaistītajām ĀTI Latvijas ekonomikā.

Pēdējo trīs gadu laikā uzkrātās ĀTI gan preču, gan pakalpojumu sfērā vairāk nekā dubultojās. Preču ražošanas sfērā īpaši straujš ĀTI pieaugums bija enerģētikas nozarē – 5,7 reizes, būvniecībā – 3,8 reizes. Apstrādes rūpniecībā ĀTI dinamika nebija tik strauja, – tās palielinājās par 54 procentiem.

2007. gada 1. ceturksnī uzkrātās ĀTI pieauga par 6,5%, tai skaitā preču ražošanas sfērā – par 6% un pakalpojumu sfērā – par 10%. Gandrīz puse no šajā periodā piesaistītajām ĀTI ir ieguldītas komercpakalpojumu nozarē, t.sk. nekustamos īpašumos. Lielā

ieguldījumi tika veikti tirdzniecībā, kur uzkrātās ĀTI 2007. gada trīs mēnešos pieauga par 16,5% un veidoja 33% no ienākušām ĀTI. Stabili augsti ĀTI pieauguma tempi saglabājās būvniecības nozarē (par 17%). Mērenāki nekā iepriekšējos gados ir ĀTI pieauguma tempi finanšu starpniecībā – 4,3 procenti.

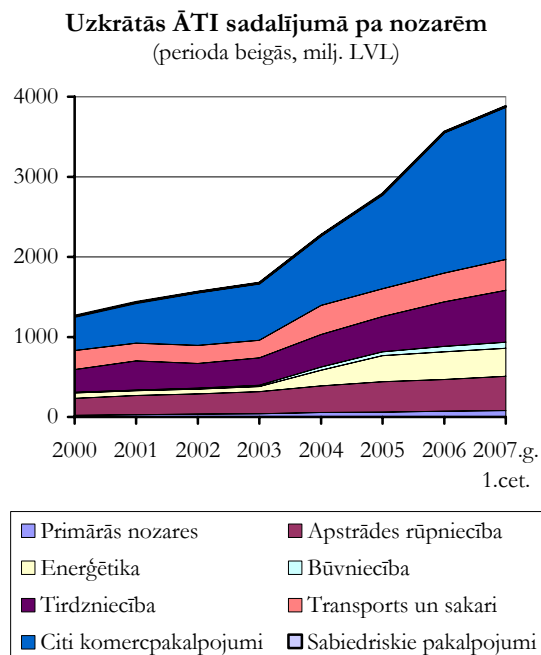
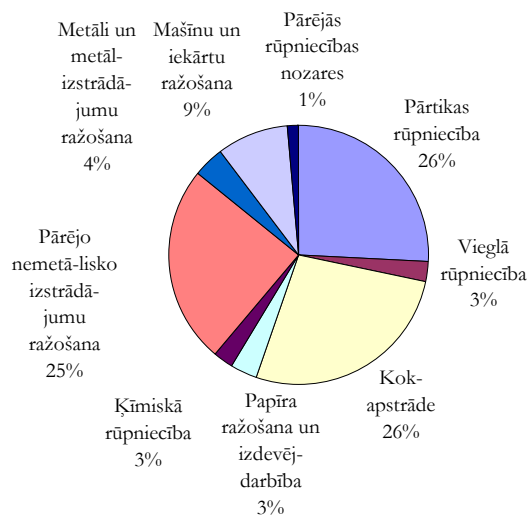
Uzkrātās ĀTI apstrādes rūpniecībā 2006. gadā ir palielinājušās par 4,6% un 2007. gada 1. ceturksnī – par 7,7 procentiem.

Ārvalstu investoriem vispievilcīgākās apstrādes rūpniecības nozares ir pārtikas rūpniecība, kokapstrāde un pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozare. Uzkrātās ĀTI šajās nozarēs 2007. gada 1. ceturkšņa beigās veidoja 74% no visām uzkrātām ĀTI apstrādes rūpniecībā. Jāatzīmē, ka tās ir zemo un vidēji zemo tehnoloģiju nozares. Pēdējo trīs gadu laikā ĀTI šajās nozarēs ir pieaugušas par 54,9%, savukārt uzkrātās ĀTI augsto un vidēji augsto tehnoloģiju nozarēs ir samazinājušās par 23% un 2007. gada 1. ceturkšņa beigās veidoja 8,1%. Tas liecina, ka ārvalstu kapitāla piesaistē Latvijā joprojām nozīmīga ir relatīvi zemā darbaspēka un dabas resursu pieejamība.

Latvijā daudz tiek darīts investīciju vides uzlabošanai. Liela loma šajā procesā ir Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai, kas tika dibināta 1993. gadā kā bezpeļņas organizācija valsts akciju sabiedrība „Latvijas Attīstības aģentūra” un 2003. gadā tika reorganizēta par valsts aģentūru „Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra” (LIAA). Viena no svarīgākajām LIAA darbības prioritātēm investīciju piesaistes jomā ir tādu projektu piesaiste, kuri ir balstīti uz zināšanām un tehnoloģijām.

4.26. zīmējums

Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas sadalījumā pa nozarēm

Uzkrātās ĀTI apstrādes rūpniecībā
(2007. gada 1. ceturkšņa beigās, procentos)4.4. Finanšu un kapitāla tirgi¹

4.4.1. Monetārā politika un valūtas maiņas kurss

Latvijas Republikas likums „Par Latvijas Banku”² nosaka, ka Latvijas Bankas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti valstī. Centrālā banka ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un to īstenošanā, tā nav pakļauta valdības vai tās institūciju lēmumiem un rīkojumiem. Latvijas Bankas uzraudzību veic Saeima.

Kopš 1994. gada februāra vidus Latvijas Banka, neoficiāli piesaistot lata kursu SDR³ valūtu grozam (1 SDR = Ls 0,7997), *de facto* īsteno fiksētā nacionālās valūtas maiņas kursa politiku. Ar 2005. gada 1. janvāri ir mainīta lata piesaiste no SDR uz eiro (1 EUR = Ls 0,702804). Lata piesaistes maiņu noteica Latvijas plāni pievienoties Eiropas valūtas kursa mehānismam II (VKM II) un pēc nepieciešamo kritēriju izpildes iestāties Ekonomikas un monetārajā savienībā (EMS)⁴.

Latvija no 2005. gada 2. maija ir pievienojusies VKM II ar jau pastāvošo lata kursu pret eiro, proti, 1 EUR = LVL 0,702804. VKM II ietvaros valūtas kursam tiek pieļautas standarta svārstības +/-15% apmērā no centrālā jeb piesaistes kursa. Tomēr Latvijā uzņemas vienpusēji nodrošināt valūtas kursa svārstības

+/-1% apmērā, saglabājot līdzšinējo, finanšu tirgum ierasto lata svārstību koridora platumu, kāds pastāvējis kopš lata piesaistes SDR 1994. gadā un tika saglabāts, 2005. gada 1. janvārī piesaistot latu eiro.

Ministru kabineta 2005. gada 21. jūlija sēdē tika pieņemts lēmums izveidot Vadības komiteju Eiropas Savienības vienotās valūtas ieviešanai Latvijā, kuras uzdevums ir izstrādāt nepieciešamo pasākumu plānu, lai nodrošinātu sekmīgu Latvijas pievienošanos eirozonai (skatīt 4.4. ielikumu). Ministru kabinetā apstiprinātais eiro ieviešanas laika grafiks paredz Latvijas pievienošanos EMS 2008. gada 1. janvārī. Ņemot vērā, ka augstās inflācijas⁵ dēļ valdības izvirzītais mērķis ir kļuvis nerasniedzams, šobrīd tiek izvērtēta situācija, un tiks noteikts jauns EMS iestāšanās mērķa datums.

Ir jāatzīmē, ka eiro ieviešana Latvijā būs ES daudzpusējo attiecību jautājums, kas skar visu ES valstu kopīgās intereses. Tāpēc Ministru kabinetā apstiprinātais eiro ieviešanas laika grafiks iegūs oficiālu statusu tikai pēc visu sarunu un citu formālo procedūru pabeigšanas. Kad Eiropas padome pieņems lēmumu, ka Latvija ir gatava piedalīties EMS, Latvijā nacionālo valūtu nomainīs eiro un Latvijas Banka pārtrauks īstenot neatkarīgu monetāro politiku. Līdz tam brīdim Latvijas nauda būs lati.

¹ Nodaļā izmantoti *Finanšu un kapitāla tirgus komisijas* un Latvijas Bankas dati.

² Latvijas Banka ir valsts centrālā banka.

³ Speciālās aizņēmuma tiesības (Special Drawing Rights – SDR; valūtas kods saskaņā ar starptautisko valūtu klasifikatoru ISO 4217 – XDR).

⁴ Dalība EMS ir noteikta ES pievienošanās līgumā, bet Latvijai ir iespējas izvēlēties sev piemērotāko laika plānu eiro ieviešanai.

⁵ Ministru kabinets 2007. gada 6. martā ir atbalstījis pasākumu plānu inflācijas ierobežošanai. Būtiskākie inflācijas ierobežošanas pasākumi ir saistīti ar budžeta un nodokļu politiku, kredīšanu un citām jomām, kas var uzlabot situāciju nekustamo īpašumu tirgū, darba tirgu un produktivitāti, kā arī konkurences politiku.

4.4. ielikums

Eiropa ieviešanas plāns

2006. gada 6. martā Ministru kabinets apstiprināja *Latvijas Nacionālo eiro ieviešanas plānu*, kas paredz veikt virkni pasākumu naudas un maksājumu sistēmas, finanšu sistēmas, valsts parāda vadības, budžeta uzskaites un statistikas, uzņēmējdarbības vides un patērētāju aizsardzības, nodokļu un sociālā nodrošinājuma normatīvās bāzes pielāgošanai un tehniskās darbības nodrošināšanai, kā arī sabiedrības informēšanai.

Līdz ar *Latvijas Nacionālā eiro ieviešanas plāna* apstiprināšanu tika apstiprināts arī *Pasākumu plāns vienotās Eiropas valūtas ieviešanai Latvijā*, kas ir plāna 1. pielikums. Pasākumu plāns nosaka vispārīgos un praktiskos eiro ieviešanas pasākumus, atbildīgās institūcijas un noteikto darbu izpildes termiņus.

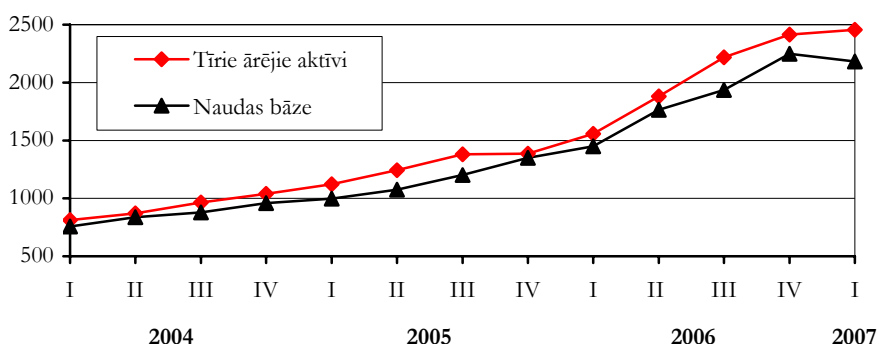
Šobrīd ir izstrādāta un ar eiro ieviešanas projekta Vadības komitejas lēmumu apstiprināta *Eiropa ieviešanas komunikācijas stratēģija Latvijā* un *Eiropa ieviešanas komunikācijas pasākumu plāns*.

Latvijas Banka darbojas līdzīgi tā sauktajai valūtas padomei, brīvi pērkot un pārdodot ārvalstu valūtu. Latvijas Bankai ir izdevies iegūt uzticību bez formālas valūtas padomes sistēmas izmantošanas un pieredzi, vienlaicīgi izmantojot plašu tirgus orientētu monetāro instrumentu klāstu, kas ir pilnībā savietojams ar tiem monetārās politikas instrumentiem, kas pieejami Eiropas Centrālajai bankai.

Lai noturētu fiksētu valūtas kursu, ir nepieciešams pietiekams ārējo rezervju apjoms. Latvijā līdz šim ar to nav bijis problēmu. Latvijas Bankas tīrās ārējās rezerves pastāvīgi sedz Latvijas naudas bāzi (skatīt 4.27. zīmējumu) un ir līdzvērtīgas valsts preču un nefaktorālo pakalpojumu importa 3-4 mēnešu apjomam.

4.27. zīmējums

Latvijas Bankas tīrie ārējie aktīvi un naudas bāze ceturkšņu griezumā
(milj. latu perioda beigās)

Naudas bāzes (skaidrā nauda apgrozībā un noguldījumi Latvijas Bankā) segums ar tīriem ārējiem aktīviem 2007. gada marta beigās bija 112,5%. Salīdzinot ar 2006. gada marta beigām, Latvijas Bankas tīrie ārējie aktīvi bija pieauguši par 57,5 procentiem.

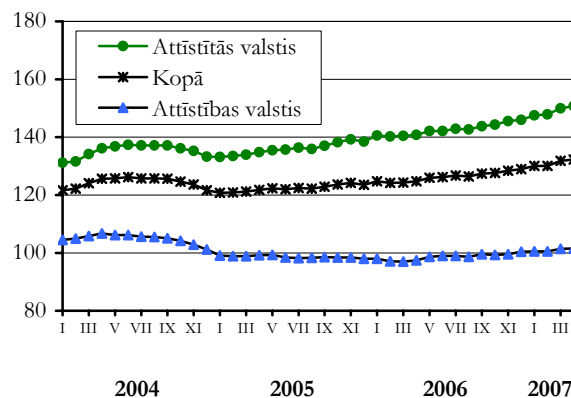
Ārvalstu valūtas rezerves tiek ieguldītas drošos un likvidos finanšu instrumentos, galvenokārt ASV, eiro zonas valstu, Lielbritānijas un Japānas valdību, to aģentūru un starptautisko organizāciju emitētajos parāda vērtspapīros. Latvijas Bankas ārējās rezerves (ietverot arī zelta krājumus) 2006. gada beigās bija 4509 milj. ASV dolāru (2005. gada beigās – 2361 milj. ASV dolāru, 2004. gada beigās – 2022 milj. ASV dolāru, 2003. gada beigās – 1535 milj. ASV dolāru).

Latvijas Banka aprēķina lata reālo efektīvo kursu¹ pret 13 galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām².

Tas parāda Latvijas relatīvo eksporta konkurētspēju pasaules tirgos (skatīt 4.28. zīmējumu).

4.28. zīmējums

Lata reālā efektīvā kursa* indekss
(pa mēnešiem)

¹ Lata reālais kurss ietver lata nominālā kursa izmaiņas pret Latvijas tirdzniecības partnervalsts valūtu, kā arī patērēja cenu izmaiņas Latvijā salīdzinājumā ar patērēja cenu izmaiņām tirdzniecības partnervalstī. Reālo kursu aprēķina, nominālā kursa indeksu dalot ar ārvalstu un iekšzemes cenu indeksu attiecību.

² Attīstīto valstu grupā ietilpst ASV, Dānija, Francija, Itālija, Lielbritānija, Nīderlande, Somija, Vācija un Zviedrija, savukārt attīstības valstu grupā – Igaunija, Krievija, Lietuva un Polija.

* Izmantoti mēneša vidējie valūtu kursi, kas noteikti kā nacionālās valūtas vienības vērtība, izteikta attiecīgajā ārvalstu valūtā. Lata reālā efektīvā kursa indeksa bāze ir 1995. gada decembris (1995 = 100).

2002. gadā un 2003. gadā lata reālais kurss samazinājās gan pret attīstības, gan attīstīto valstu valūtām. Tomēr kopš 2004. gada salīdzinoši augstās inflācijas dēļ tam ir tendence pieaugt attiecībā pret attīstīto valstu valūtām. Lata reālā efektīvā kursa kritums ir izdevīgs eksportētājiem.

4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība

Latvijas finanšu un kapitāla tirgū lielākais īpatsvars aktīvu kopsummā (96%) ir banku aktīviem.

2006. gada beigās Latvijā darbojās 21 **banka** un trīs ārvalstu banku filiāles. Banku pakalpojumus Latvijā var sniegt arī Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstīs reģistrētās kredītiestādes vai to filiāles, kas iesniegušas pieteikumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijā (turpmāk – FTKT)¹.

Latvijas banku sistēma ir nostabilizējusies, lielākajām banku apvienošanās un pārpirkšanās notiekot 1998.-2001. gadā. Gandrīz visas bankas ir privātas (2006. gada beigās valsts īpašumā bija 8,2% no banku apmaksātā pamatkapitāla). Latvijas valstij pilnībā pieder tikai Latvijas Hipotēku un zemes banka. 2006. gada beigās ārvalstu akcionāriem piederēja 68,8% no kopējā banku apmaksātā pamatkapitāla (2005. gada beigās – 58,6%, 2004. gada beigās – 57,8%).

Piecu lielāko banku tirgus daļa pēdējos gados ir nedaudz palielinājusies, un tā 2006. gada beigās bija 69,4% no kopējiem aktīviem, 77,3% no kredītiem un 69,9% no noguldījumiem (2005. gada beigās attiecīgi – 67,3%, 75,7% un 69,6%).

2006. gada beigās banku aktīvi sasniedza 15,9 milj. latu, un gada laikā tie bija palielinājušies par 45,4%, savukārt izsniegto kredītu apmērs – par 56,2% un piesaistīto noguldījumu apmērs – par 25,1%. Šo pieaugumu lielā mērā noteica straujā kredītēšanas attīstība, kā arī banku darbības efektivitātes uzlabošanās. Banku kredītportfelī nedaudz vairāk par pusi ir uzņēmumiem izsniegtie kredīti. Tomēr ir vērojams nozīmīgs māsaimniecībām izsniegto kredītu pieaugums.

Komerbankas strādā ar peļņu. 2006. gadā tā sasniedza 265,9 milj. latu² (pēc nodokļu nomaksas) t.i., par 37,7% vairāk nekā iepriekšējā gadā, kad peļņa sasniedza 193,1 milj. latu. Savukārt 2007. gada piecos mēnešos banku peļņa bija 149,6 milj. latu, kas ir par 61% vairāk nekā 2006. gada attiecīgajā periodā.

Aktīvu atdeve (ROA)³ 2006. gada beigās sasniedza 2,1%, savukārt kapitāla atdeve (ROE)⁴ – 26,3% (2005. gada beigās attiecīgi – 2,1% un 27,1% un 2004. gada beigās attiecīgi – 1,7% un 21,4%). Sniegto pakalpojumu apjoms pagaidām vēl atpaliek no attīstīto valstu līmeņa. Turklāt vēl arvien liela daļa Latvijas iedzīvotāju nav banku klienti.

2006. gada beigās Latvijā darbojās 16 **apdrošināšanas sabiedrības**, no kurām piecas veica dzīvības apdrošināšanu un 11 – nedzīvības apdrošināšanu, kā arī trīs ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāles. Latvijas finanšu un kapitāla tirgū apdrošināšanas sabiedrību īpatsvars aktīvu kopsummā ir nedaudz zem 2 procentiem.

Kopējais apdrošināšanas tirgū parakstīto bruto prēmiju apmērs 2006. gadā sasniedza 204,1 milj. latu, kas bija par 31% vairāk nekā 2005. gadā, un izmaksāto bruto atlīdzību apmērs bija 95,2 milj. latu jeb par 41% vairāk nekā 2005. gadā.

Iestāšanās ES ir veicinājusi konkurences pieaugumu šajā sektorā. Kopš 2004. gada 1. maija ES nebanku finanšu institūcijām, lai piedāvātu savus pakalpojumus Latvijā, vairs nav jāsaņem licence vai jāatver filiāle Latvijā. Ārvalstu kompānijām tagad ir atļauts meitas uzņēmumu Latvijā aktīvus apdrošināt ne tikai pie vietējiem apdrošinātājiem, un tas ir samazinājis nekustamā īpašuma apdrošināšanas apjomu pieaugumu Latvijas tirgū. Līdz 2006. gada 31. decembrim saņemti 266 iesniegumi no 22 Eiropas Ekonomikas zonas valsts apdrošināšanas uzraudzības institūcijām par šajās valstīs licencēto apdrošinātāju izteikto gribu izmantot pakalpojumu sniegšanas brīvības principu Latvijā.

Investīciju piesaistē svarīga ir **vērtspapīru tirgus** loma. Latvijā šobrīd ir radīta nepieciešamā vērtspapīru tirgus attīstības tiesiskā bāze, kas atbilst ES direktīvu prasībām, un izveidotas tās funkcionēšanai nepieciešamās institūcijas. Tomēr fondu tirgus Latvijā ir vāji attīstīts, un tā ietekme uz valsts ekonomisko attīstību ir neliela.

2006. gada beigās Rīgas Fondu biržā (RFB)⁵ Latvijas uzņēmumu tirgus kapitalizācija bija 1430 milj. latu jeb 12,7% no IKP (2005. gada beigās – 1492 milj. latu jeb 16,5% no IKP, 2004. gada beigās – 849 milj. latu jeb 11,4% no IKP). Biržas sarakstos 2006. gada beigās bija iekļautas 40 uzņēmumu akcijas (2005. gada beigās – 45).

2006. gada beigās RFB kapitalizācijas indekss OMXR (2000. gada 1. janvāris = 100) sasniedza 656 punktus (2005. gada beigās – 676, 2004. gada beigās – 414). Kapitāla tirgus izaugsmi tuvākajos gados pozitīvi varētu ietekmēt stabili investoru, tādu kā pensiju fondi un ieguldījumu sabiedrības, ienākšana vērtspapīru tirgū, kā arī tas, cik aktīvi uzņēmumi izmantos vērtspapīru tirgu kapitālu piesaistīšanai.

Ar 2001. gada 1. jūliju finanšu sektora uzraudzību veic **Finanšu un kapitāla tirgus komisija**. Tā ir pārņēmusi līdzšinējās Latvijas Bankas Kredītiestāžu uzraudzības pārvaldes, Vērtspapīru tirgus komisijas un Valsts apdrošināšanas uzraudzības inspekcijas funkcijas. FKTK ir izveidota, lai veicinātu ieguldītāju,

¹ 2007. gada vidū no EEZ valstīm bija saņemti 150 paziņojumu par šo valstu banku vēlmi sākt sniegt finanšu pakalpojumus Latvijā, neatverot filiāli.

² Neauditēti dati.

³ ROA – peļņas/zaudējumu attiecība pret aktīviem.

⁴ ROE – peļņas/zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm.

⁵ Rīgas Fondu birža ir vienīgā licencētā fondu birža Latvijā, kas piedāvā tirdzniecību ar publiskā apgrozībā esošiem vērtspapīriem, vērtspapīru kotēšanu un informācijas pakalpojumus. Tā ir daļa no OMX grupas, kas pārvalda Stokholmas, Helsinku, Kopenhāģenas, Islandes, Rīgas, Tallinas un Viļņas fondu biržas, tādējādi nodrošinot pieeju aptuveni 80% no Ziemeļvalstu un Baltijas valstu vērtspapīru tirgus.

noguldītāju un apdrošināto personu interešu aizsardzību, kā arī finanšu un kapitāla tirgus attīstību un stabilitāti.

Latvijas banku darbību regulējošie normatīvie akti visos būtiskos aspektos atbilst ES banku direktīvu prasībām. Dažos gadījumos regulējošās prasības ir stingrākas, nekā tas ir noteikts ES direktīvās. Piemēram, minimālā kapitāla pietiekamības prasība ir 10% (Direktīva 2000/12/EC nosaka šī rādītāja minimālo līmeni 8% apmērā), augstākas nosacītās riska svēršanas pakāpes ir noteiktas prasībām pret B zonas valstu centrālajām valdībām un kredītiestādēm. Bankas un apdrošināšanas sabiedrības gatavo gada pārskatus saskaņā ar starptautiskajiem grāmatvedības standartiem.

Atbilstoši *Noguldījumu garantiju likumam* pakāpeniski tiek paaugstināts maksimālās garantētās atlīdzības apjoms vienam noguldītājam par noguldījumiem vienā bankā (no 2006. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 31. decembrim – 15 000 eiro). Likumā noteikts, ka no 2008. gada 1. janvāra garantētā atlīdzība sasniegs 20 000 eiro. Sākot ar 2003. gada 1. janvāri, tādā pašā apmērā kā fiziskām personām atlīdzība tiek garantēta arī juridiskām personām.

2006. gada beigās Noguldījumu garantiju fondā bija uzkrāti 48,6 milj. latu, t.i., par 41% vairāk nekā 2005. gada beigās. Jāatzīmē, ka kopš fonda darbības sākuma tā līdzekļi nav izmantoti garantēto atlīdzību izmaksai, jo šajā laika periodā Latvijā nav bijis neviena banku vai krājaizdevu sabiedrību noguldījumu nepieejamības gadījuma.

Lai garantētu apdrošināto aizsardzību Latvijā, 1999. gadā tika izveidots Apdrošināto aizsardzības fonds. 2006. gada beigās šajā fondā bija uzkrāti 2,5 milj. latu. Kopš 2002. gada ir spēkā *Ieguldītāju aizsardzības likums*, kas nosaka, ka ieguldītājiem ir tiesības saņemt kompensāciju, ja ieguldījumu pakalpojumu sniedzēji (bankas un brokeru sabiedrības) nespēj pildīt savas saistības.

4.4.3. Noguldījumi un kredīti

Banku sektora stabilitāte, iedzīvotāju labklājības un ekonomiskās aktivitātes pieaugums nosaka Latvijas banku sistēmas monetāro pamatrādītāju stabilu pieaugumu. Arī 2006. gadā un 2007. gada sākumā saglabājās iepriekšējos gados vērotais monetāro rādītāju pieauguma temps (skatīt 4.7. tabulu, 4.29. un 4.30. zīmējumu).

4.7. tabula

Latvijas banku sistēmas monetārie rādītāji
(perioda beigās)

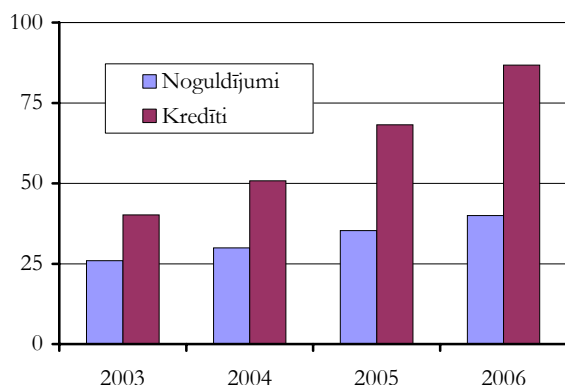
	2003	2004	2005	2006
	(milj. latu)			
Tīrie ārējie aktīvi	75,4	-231,0	-1326,6	-2634,7
Tīrie iekšējie aktīvi	2183,4	3098,9	5311,2	8114,6
Iekšzemes kredīti	2822,0	3948,1	6441,3	9877,4
valdībai (neto)	250,2	173,4	266,3	100,5
uzņēmumiem un privātpersonām	2571,8	3774,7	6175,0	9776,9
Pārējie aktīvi (neto)	-638,6	-849,2	-1130,1	-1762,8
Plašā nauda M2X	2258,7	2867,9	3984,7	5479,9
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	601,1	645,4	786,4	969,3
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	1657,7	2222,4	3198,3	4510,6
tajā skaitā:				
pieprasījuma noguldījumi	941,7	1295,6	2020,2	2974,5
termiņnoguldījumi	716,0	926,8	1178,1	1536,1
(pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu, procentos)				
Iekšzemes kredīti	40,8	39,9	63,1	53,3
tajā skaitā:				
uzņēmumiem un privātpersonām	39,0	46,8	63,6	58,3
Plašā nauda M2X	21,1	27,0	38,9	37,5
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	10,7	7,4	21,8	23,3
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	25,4	34,1	43,9	41,0
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās)	11,0	16,3	21,8	24,3

Lai arī pēdējos gados ir ievērojami palielinājies gan noguldījumu, gan izsniegto kredītu apjoms, to īpatsvars

pret IKP (skatīt 4.29. zīmējumu) joprojām atpaliek no attīstīto valstu rādītājiem.

4.29. zīmējums

**Iekšzemes uzņēmumu un privātpersonu
noguldījumi un kredīti**
(procentos no IKP)

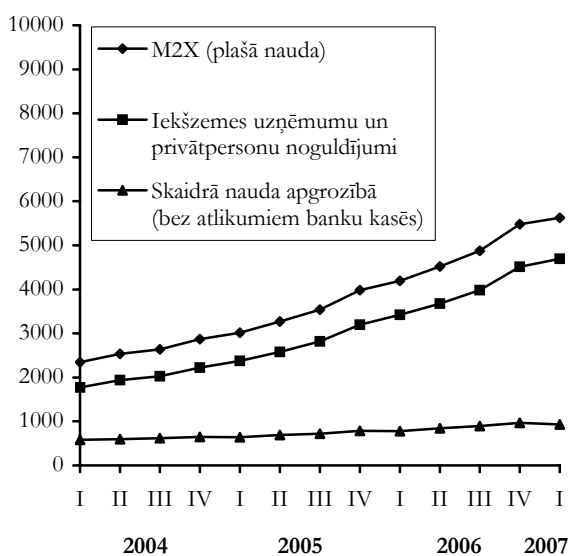

No rezidentiem piesaistīto uzņēmumu un privātpersonu **noguldījumu apjoms** attiecībā pret IKP 2006. gadā bija 40% no IKP. 2006. gadā uzņēmumu un privātpersonu noguldījumu apjoms pieauga par 41%. No visiem rezidentu piesaistītajiem noguldījumiem 60% ir noguldījumi latos, pārējie – ārvalstu valūtās. Dominējošā loma noguldījumos ir pieprasījuma noguldījumiem, kuru īpatsvars kopējā noguldījumu struktūrā 2006. gada beigās bija 68% (2005. gada beigās – 71%).

Latvijā ir relatīvi augsts nerezidentu noguldījumu īpatsvars kopējā noguldījumu apjomā. Tomēr nerezidentu noguldījumu īpatsvars sarūk (no 54% 2004. gada beigās līdz 47% 2005. gada beigās un līdz 40% 2006. gada beigās)¹.

4.30. zīmējums

**Plašās naudas (M2X) un tās sastāvdaļu
dinamika ceturkšņu griezumā**
(perioda beigās, milj. latu)

Salīdzinoši augstais īstermiņa depozītu un nerezidentu noguldījumu īpatsvars ir zināms riska

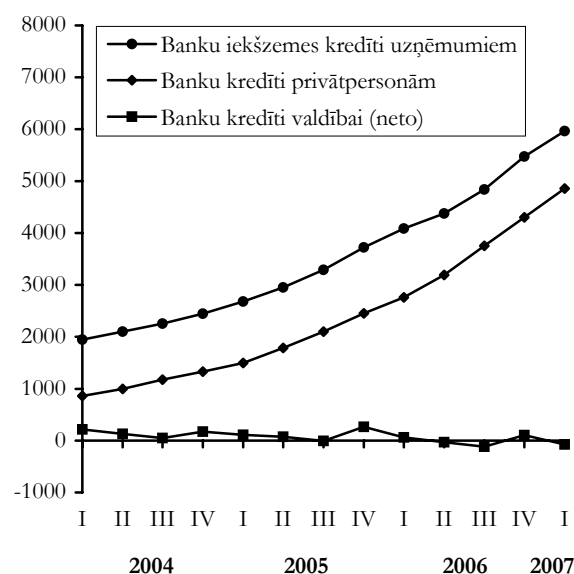
¹ Salīdzinājumam: Igaunijā nerezidentu īpatsvars noguldījumos veido 16%, bet Lietuvā – 8 procenti.

faktors. Strauja noguldījumu apjoma samazināšanās ekonomisko satricinājumu rezultātā varētu būtiski ietekmēt Latvijas banku sistēmu kopumā. Tomēr stingrās banku sistēmas uzraudzības un kontroles dēļ šāda varbūtība ir neliela. Lielākā daļa no nerezidentu piesaistītajiem pasīviem tiek izvietoti likvīdos aktīvos, un risks, kas saistīts ar straujām izmaiņām šo noguldījumu apjomā, tiek labi pārvaldīts. Uzticību bankām sekmē arī *Noguldījumu garantiju likums*.

Uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto **kredītu** īpatsvars pret IKP 2006. gadā bija 87%². Pēdējos gados kredītu apjoms ik gadu ir pieaudzis par 50-60%. Kredītu apjoma pieaugumu veicina gan ekonomiskās darbības aktivizēšanās, gan tas, ka mazināties kredītrisks.

4.31. zīmējums

**Iekšzemes uzņēmumiem, privātpersonām
un valdībai banku izsniegto kredītu
dinamika ceturkšņu griezumā**
(perioda beigās milj. latu)

2006. gada beigās no nebankām izsniegto kredītu kopējā apmēra 90% kredītu izsniegti aizņēmējiem – rezidentiem, no kuriem bija saņēmušas privātās nefinansu sabiedrības – 46%, māsasaimniecības – 44%, savukārt finansu iestādes – 9 procentus.

No rezidentiem izsniegto kredītu kopējā apmēra 23% bija latos. Kredītportfelī pakāpeniski samazinās latos un ASV dolāros izsniegto kredītu īpatsvars, bet pieaug eiro izsniegto kredītu īpatsvars (2006. gada beigās – 73% no kredītportfeļa, t.i., par 14 procentpunktiem vairāk nekā pirms gada).

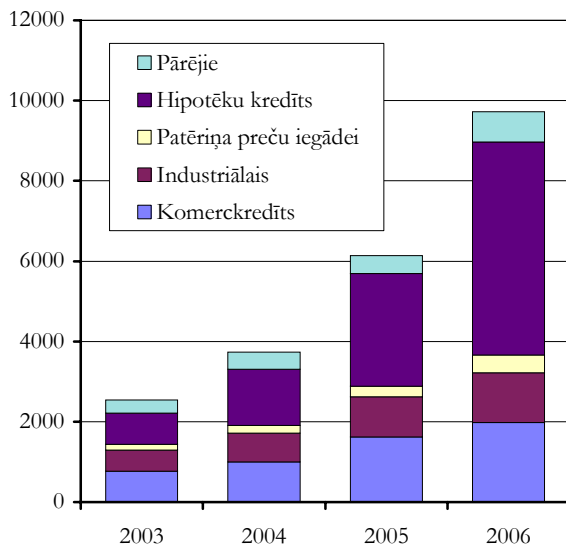
Strauji attīstās hipotekārā kreditēšana. Izsniegto hipotēku kredītu apmērs 2006. gadā pieauga par 89%. Hipotekāro kredītu īpatsvars banku kredītportfelī ir palielinājies no 22% 2002. gada beigās līdz 46% 2005. gada beigās un 55% 2006. gada beigās. Komerckredītu (uzņēmumu apgrozāmo līdzekļu

² Salīdzinājumam: Igaunijā kredītu attiecība pret IKP 2006. gada beigās bija 80%, Lietuvā – 47%, eirozonā – virs 100%.

palielināšanai) īpatsvars banku kredītportfeļa kopsummā 2006. gada beigās bija 20%, bet industriālo kredītu (pamatlīdzekļu iegādei un ilgtermiņa ieguldījumu projektu finansēšanai) – 13% (skatīt 4.32. zīmējumu).

4.32. zīmējums

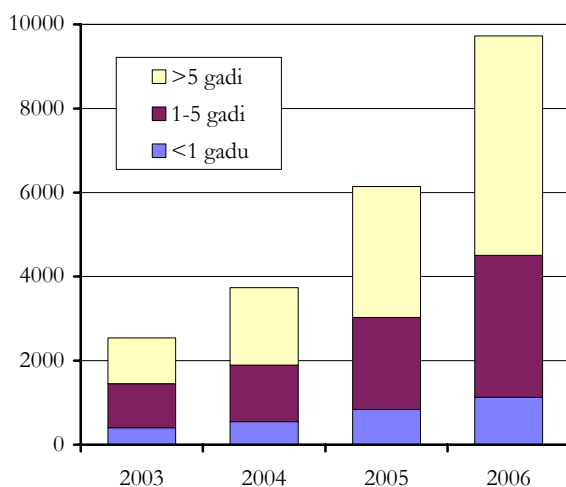
**Iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām
izsniegto kredītu apjoms un struktūra**
(perioda beigās, milj. latu)

Ir vērojamas pozitīvas pārmaiņas aizdevuma termiņu un kredītportfeļa kvalitātes ziņā. Kopējā aizdevumu struktūrā samazinās īstermiņa un attiecīgi pieaug ilgtermiņa kredīti (skatīt 4.33. zīmējumu). 2006. gada beigās ilgtermiņa kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī bija 52 procenti.

4.33. zīmējums

**Iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām
izsniegto kredītu termiņstruktūra**
(perioda beigās, milj. latu)

Pieaugot kreditēšanas apjomam, kredītu kvalitāte nepasliktinās. 2006. gada beigās banku izsniegto

kredītu kvalitāte bija šāda: 99,3% izsniegto kredītu bankas novērtēja kā standarta, 0,2% – kā uzraugāmos un tikai 0,4% – kā ieņēmumus nenesošus kredītus (zemstandarta, šaubīgi, zaudēti)¹. Atbilstoši Latvijas Bankas prasībām ienākumus nenesošie kredīti tiek nodrošināti ar speciāliem uzkrājumiem, tādējādi šī kredītu daļa neapdraud banku stabilitāti. Speciālie uzkrājumi prasībām pret nebankām 2006. gada beigās sasniedza 57 milj. latu, kas pārsniedza ieņēmumus nenesošo kredītu apmēru par 17 procentiem.

Lielākās komercbanku kredītu saņēmējas tautsaimniecības nozaru aspektā 2006. gada beigās bija operācijas ar nekustamo īpašumu, finanšu starpniecība, apstrādes rūpniecība un tirdzniecība, kuras saņēma attiecīgi 30%, 16%, 13% un 12% no tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu apmēra (2005. gada beigās attiecīgi – 24%, 19%, 13% un 14%).

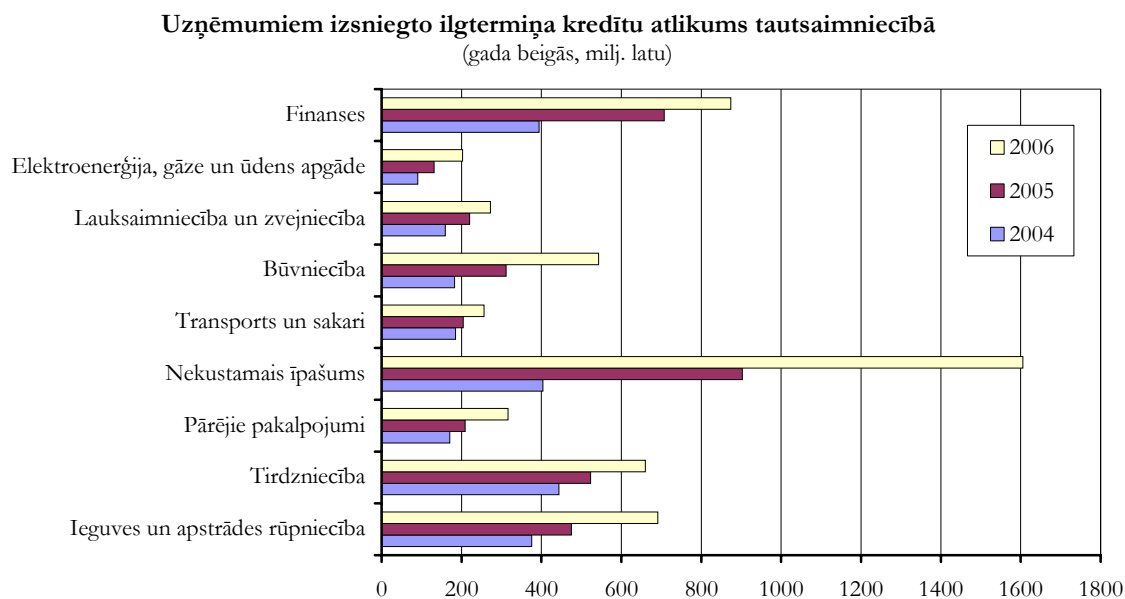
Ilgtermiņa kredītu atlikums no 2002. gada beigām līdz 2006. gada beigām visstraujāk pieauga nozarē „Operācijas ar nekustamo īpašumu, noma, datorpakalpojumi, zinātne un citi komercpakalpojumi” – 13 reizes, būvniecībā – 6,3 reizes, lauksaimniecībā un zvejniecībā – 3,7 reizes, finanšu starpniecībā – 3,5 reizes un ieguves un apstrādes rūpniecībā – 3 reizes. Savukārt 2006. gadā kreditēšana visstraujāk pieauga operācijās ar nekustamo īpašumu – par 78%, un būvniecībā – par 74% (skatīt 4.34. zīmējumu).

Latvijas Banka sakarā ar pieaugošo iekšzemes pieprasījumu, lai bremsētu kredītu pieauguma tempu, kopš 2004. gada marta vairākkārt ir paaugstinājusi refinansēšanas likmi un rezervju normu. Tomēr Latvijā šo pasākumu ietekmi ierobežo fiksētā valūtas kursa režīms, kā arī vairāki specifiski faktori, tādi kā banku salīdzinoši vieglā pieeja ārvalstu resursiem un salīdzinoši liels ārvalstu valūtās izsniegto kredītu īpatsvars kredītu struktūrā.

Ministru kabinets 2007. gada 6. martā ir atbalstījis pasākumu plānu inflācijas ierobežošanai, kas cita starpā paredz veikt virkni pasākumu kreditēšanas pieauguma kontrolei. Izsniedzamajiem kredītiem būs jānosaka obligāta pirmā iemaksa – ne mazāka par 10-15% no kredīta lieluma, kā arī jānosaka maksimālais kredīta apjoms pret ķīlas vērtību. Tāpat ir nolemts izveidot vienotu vispārēju kredītņēmēju reģistru, aptverot visas finanšu iestādes (gan hipotekāros, gan patēriņa kredītus), lai finanšu iestādes apzinātu klientu patieso parādu apjomu.

¹ Salīdzinājumam: 2005. gada beigās 0,7% izsniegto kredītu novērtēti kā ienākumus nenesošie, 2004. gada beigās – 1,1%, 2003. gada beigās – 1,4 procenti.

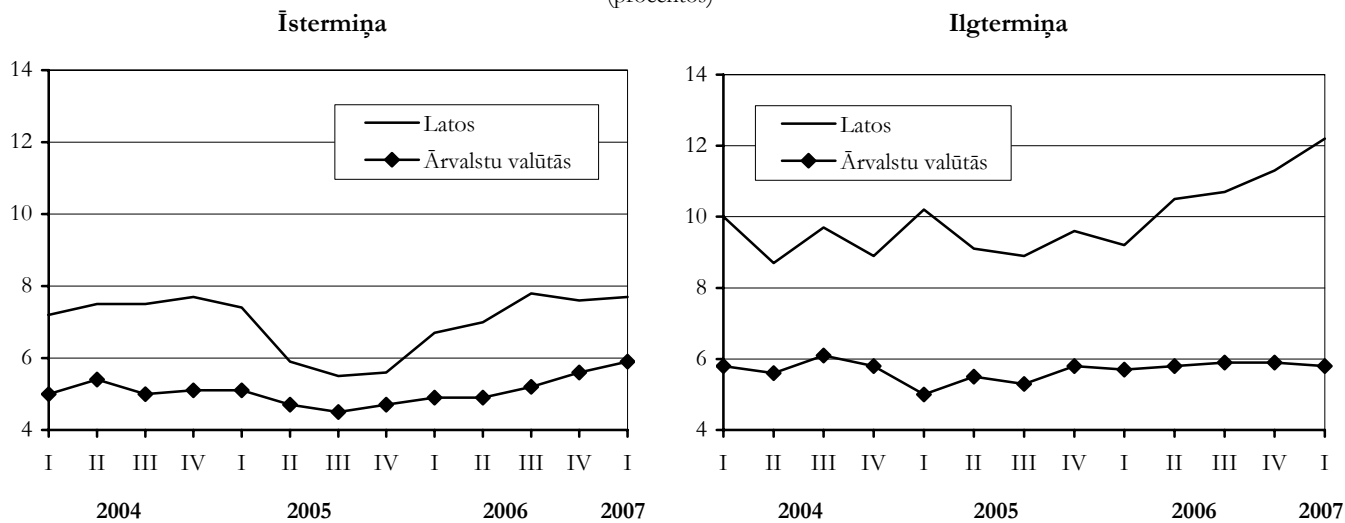
4.34. zīmējums

Kredītu procentu likmju dinamika ir atspoguļota 4.35. zīmējumā.

4.35. zīmējums

Vidējās svērtās procentu likmes izsniegtajiem kredītiem kredītiestādēs ceturkšņu griezumā
(procentos)

Uzņēmumiem un privātpersonām latos izsniegto īstermiņa kredītu vidējā svērtā procentu likme 2007. gada 1. ceturksnī bija 7,7%, bet ilgtermiņa – 12,2%, eiro izsniegtajiem kredītiem – attiecīgi 5,8% un 5,8 procenti¹.

Savukārt vidējās svērtās gada likmes latos piesaistītajiem īstermiņa noguldījumiem kredītiestādēs 2007. gada 1. ceturksnī bija 4,3%, ilgtermiņa – 5%, bet eiro piesaistītajiem noguldījumiem – attiecīgi 3,3% un 4,3 procenti.

¹ Īstermiņa un ar mainīgo % likmi.

5. DARBA TIRGUS

5.1. Nodarbinātība un bezdarbs

Latvijas straujā ekonomikas attīstība pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieaug nodarbinātība, samazinās bezdarba līmenis un palielinās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits. Pēdējos trīs gados nodarbināto skaits ik gadu palielinās caurmērā par 2,6% (2004.-2006.g.), bet bezdarba līmenis ir samazinājies no 10,6% 2003. gadā līdz 6,8% 2006. gadā.

Pēdējo trīs gadu laikā (2004-2006) **nodarbinātības līmenis** Latvijā ir palielinājies par 4,5 procentpunktiem. 2003. gadā nodarbinātības līmenis Latvijā salīdzinājumā ar ES vidējo bija par 1,1 procentpunktu zemāks, bet 2006. gadā tas to pārsniedza par 1,6 procentpunktiem.

Lisabonas stratēģijā ir noteikts mērķis – līdz 2010. gadam sasniegt vidējo ES nodarbinātības līmeni 70% apmērā. To jau šobrīd ir izdevies sasniegt Dānijai, Zviedrijai, Nīderlandei, Austrijai un Lielbritānijai. Latvijas izvirzītais nodarbinātības mērķis Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā (sk. 6.1. nodaļu) 2010. gadam ir par 3 procentpunktiem zemākā līmenī, t.i., 67%. Jau 2006. gadā sasniegtais tikai par 0,8 procentpunktiem atpaliek no izvirzītā mērķa. Tātad visticamāk, ka 2010. gadā tiks sasniegts vai pat pārsniegts izvirzītais nodarbinātības mērķa līmenis.

Sieviešu nodarbinātības līmenis Latvijā ir augstāks nekā ES, turklāt šai atšķirībai ir tendence palielināties – 2003. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis bija par 2,9 procentpunktiem augstāks nekā ES, bet 2006. gadā – par 5,1 procentpunktu. Savukārt vīriešu nodarbinātības

līmenis, kam ir tendence ar katru gadu paaugstināties, vēl joprojām atpaliek no ES vidējā līmeņa (2003. gadā par 4,7 procentpunktiem, 2006. gadā par 1,6 procentpunktiem).

5.1. tabula

Nodarbinātības un bezdarba galvenie rādītāji*

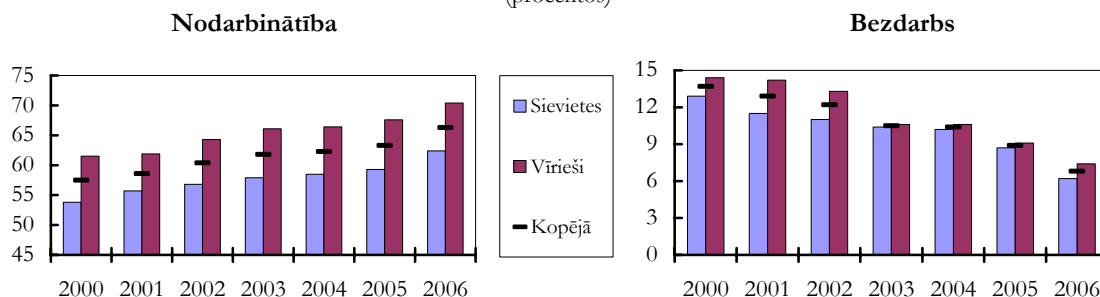
Rādītāji	2003	2004	2005	2006
Iedzīvotāji vecumā 15-64 gadi (tūkst.)	1589,3	1587,3	1583,8	1580,4
Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji vecumā 15-64 gadi (tūkst.)	1099,6	1105,5	1100,8	1126,1
Nodarbināto skaits (tūkst.)	981,5	988,2	1003,6	1047,3
Līdzdalības līmenis (%)	69,2	69,7	69,5	71,3
Nodarbinātības līmenis (%)	61,8	62,3	63,4	66,3
Bezdarbnieki (darba meklētāji) (tūkst.)	119,2	118,6	99,1	79,9
Bezdarba līmenis (%)	10,6	10,4	8,7	6,8
Reģistrētie bezdarbnieki (perioda beigās, tūkst.)	90,6	90,8	78,5	68,9
Reģistrēta bezdarba līmenis (perioda beigās, %)**	8,6	8,5	7,4	6,5

* tabulā un turpmāk tekstā nodarbinātības rādītāji vecuma grupā 15-64 gadi un bezdarba rādītāji – 15-74 gadi.

** reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars ekonomiski aktīvajos iedzīvotājos, sākot ar 2002. gadu, pēc jaunās metodoloģijas

5.1. zīmējums

Nodarbinātība un bezdarbs Latvijā
(procentos)

Neskatoties uz to, ka 2006. gadā, salīdzinot ar 2005. gadu, nodarbinātības līmenis pieauga visos Latvijas reģionos, tas ir joprojām atšķirīgs dažādos

Latvijas reģionos¹. Piemēram, Rīgā tas bija 72%, bet Latgalē – tikai 56,8 procenti.

¹ Saskaņā ar Ministru kabineta 2004. gada 28. aprīļa rīkojumu Nr. 271, sākot ar 2005. gada 1. maiju, ir spēkā jaunie statistiskie reģioni: Rīga, Pierīga, Vidzeme, Kurzeme, Zemgale un Latgale. Reģionā ietilpstošās teritorijas, salīdzinot ar iepriekšējo dalījumu, nemainījās tikai Kurzemē un Latgalē, bet pārējo reģionu struktūra mainījās.

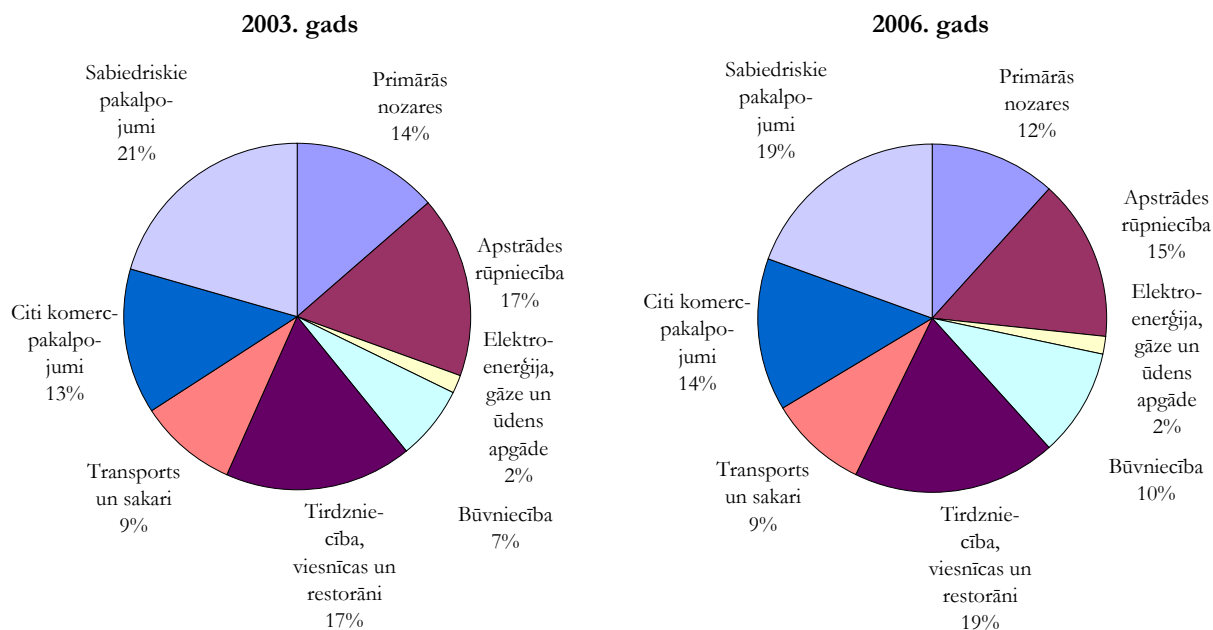
2006. gadā pilsētās bija nodarbināti 71% no nodarbināto kopskaita, bet laukos – 29%. Ir jāatzīmē, ka ik gadu pieaug pilsētās nodarbināto īpatsvars, bet laukos tas samazinās.

Nodarbināto iedzīvotāju struktūra 2006. gadā, salīdzinot ar 2003. gadu, pa tautsaimniecības nozarēm

ir nedaudz izmainījusies (skat. 5.2. zīmējumu). Straujāk palielinājies pakalpojumu nozarēs nodarbināto skaits, it īpaši tirdzniecībā un sakaros. Savukārt lauksaimniecībā un rūpniecībā strādājošo skaits ir samazinājies.

5.2. zīmējums

Nodarbināto struktūra sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm (%)

Avots: Eurostat

Nodarbinātības līmeņa ziņā Latvija 2006. gadā bija 13. vietā ES-25 dalībvalstu starpā, bet bezdarba līmeņa ziņā Latvijas pozīcija ir jūtami uzlabojusies salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem – 12. vieta ES-25 valstu starpā. Zemāks bezdarba līmenis bija Slovēnijā, Igaunijā, Lietuvā, Lielbritānijā, Austrijā, Luksemburgā, Kiprā, Īrijā, Nīderlandē un Dānijā.

Reģistrētā bezdarba līmenis Latvijā 2004. gada beigās bija 8,5%, 2005. gada beigās – 7,4%, bet 2006. gadā tas bija zemāks par 1,1 procentpunktiem nekā iepriekšējā gadā un sasniedza 6,5 procentu.

Augstākais reģistrētā bezdarba līmenis joprojām saglabājas Latgales reģionā. 2006. gada beigās tas bija 14,4% un divos Latgales rajonos tas pārsniedza 20% līmeni: Ludzas (23%) un Rēzeknes (22,6%). Augsto bezdarba līmeni nosaka vāji attīstītā uzņēmējdarbība, mazais pašnodarbināto skaits un sliktā satiksmes infrastruktūra.

Zemākais reģistrētā bezdarba līmenis ir Rīgā, kā arī Jelgavā un Rīgas, Ogres, Saldus un Tukuma rajonos (attiecīgi 3,8%, 4,9%, 4,8%, 5,0%, 5,2% un 5,2%).

2006. gadā ilgstošo bezdarbnieku daļa kopējā bezdarbnieku skaitā (bezdarbnieki, kas nevar atrast darbu viena gada laikā) bija 37,8%, bet pirms gada – 45,5 procenti.

Lielākā daļa no visiem bezdarbniekiem ir vienkāršo profesiju pārstāvji. Visaugstākais nodarbinātības līmenis ir iedzīvotājiem ar augstāko izglītību (2006. gadā – 86,9% no iedzīvotāju skaita ar augstāko izglītību).

Lielākā daļa bezdarbnieku 2006. gadā bija 35-54 gadu vecuma iedzīvotāju vidū. Ik gadu palielinās arī pirmspensijas vecuma bezdarbnieku īpatsvars bezdarbnieku kopskaitā, kas lielā mērā saistīts ar likumā noteiktā pensionēšanās vecuma palielinājumu.

Bezdarbnieku skaits samazinās ne tikai uz nodarbinātības līmeņa pieauguma rēķina. Kopš Latvijas pievienošanās ES 2004. gadā vērojama darbaspēka aizplūšana uz daļu no vecajām ES dalībvalstīm, kur darbaspēka tirgi ir atvērti jauno ES dalībvalstu pilsoņiem. Līdz ar to Latvijas darba tirgū ir izveidojies darbaspēka trūkums atsevišķās nozarēs.

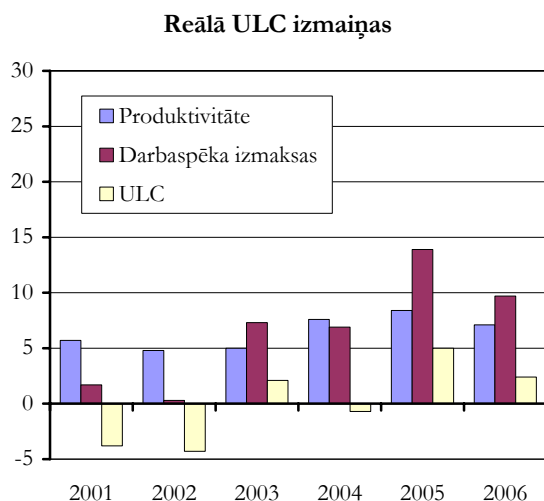
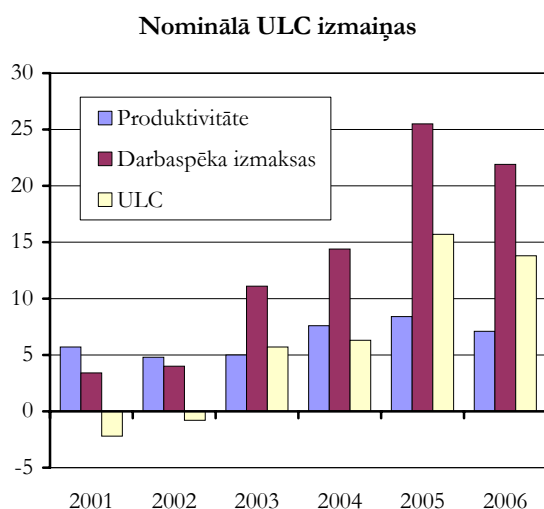
5.2. Darbaspēka izmaksas

Produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (ULC) ir viens no konkurētspēju (kā valsts kopumā, tā arī atsevišķas nozares) raksturojošiem rādītājiem.

Neskatoties uz to, ka produktivitātes pieauguma tempi Latvijā pēdējos gados ir vieni no straujākiem ES valstu starpā, darbaspēka izmaksas¹ (gan reālās, gan nominālās²) pieaug straujāk nekā produktivitāte un produkcijas vienības darbaspēka izmaksas palielinās.

5.3. zīmējums

Darbaspēka izmaksu izmaiņas
(procentos pret iepriekšējo gadu)

Eurostat dati liecina, ka laika periodā no 2004. līdz 2006. gadam vidēji ES valstīs reālais ULC ir samazinājies par 2,5%, bet Latvijā tas pieauga par 7%.

Tas liecina, ka cenu konkurētspējas ziņā Latvijas pozīcija ES valstu starpā pasliktinās.

Jāatzīmē, ka ULC ikgadējās svārstības ir diezgan lielas. Īstermiņa ULC svārstības lielā mērā nosaka konjunktūras izmaiņas preču tirgos un darba tirgus pielāgošanās šīm izmaiņām, kas parasti notiek ar zināmu laika nobīdi. Savukārt ULC ilgtermiņa svārstības ir saistītas ar strukturālām izmaiņām ekonomikā, kas kardināli maina ražotāju izmaksas un konkurētspēju.

Pašreizējā attīstības posmā Latvijas tautsaimniecībā notiek diezgan būtiskas strukturālas izmaiņas, kuras raksturo trīs galvenie virzieni:

- vispārējā ekonomiskā izaugsme, kas balstās galvenokārt uz produktivitātes pieaugumu un pēdējos trijos gados arī ar nodarbinātības pieaugumu;
- vispārējā cenu līmeņa celšanās, kas lielā mērā ir saistīts ar cenu konverģenci;
- algu palielinājums (algu konverģence), ko lielā mērā ietekmē augošā konkurence Latvijas darba tirgū pēc iestāšanās ES.

Minētie faktori dažādi ietekmē produkcijas vienības darbaspēka izmaksas. Produktivitātes pieaugums samazina produkcijas vienības darbaspēka izmaksas, bet algu pieaugums palielina tās.

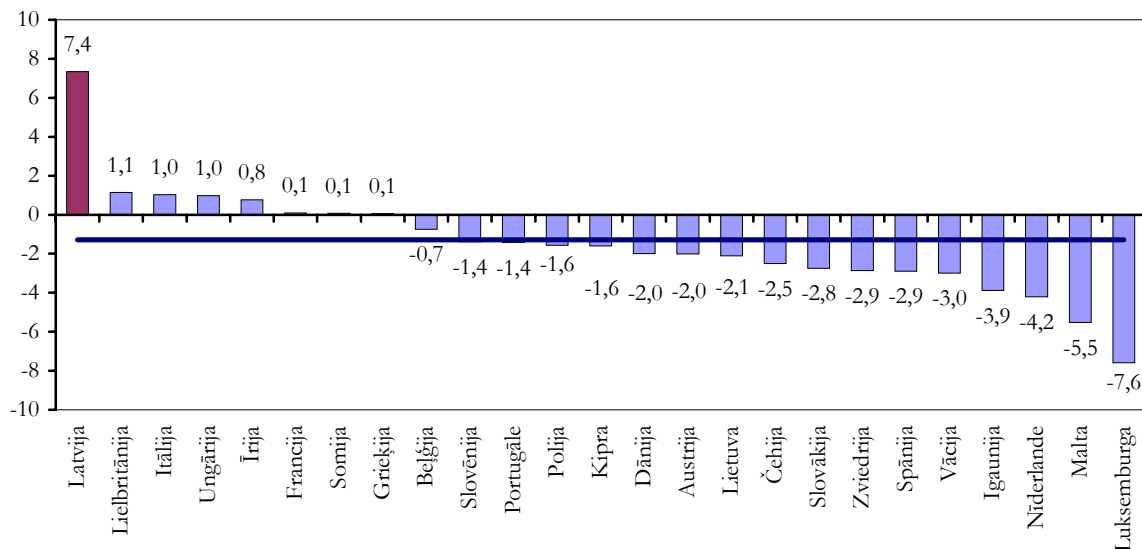
Produkcijas vienības nominālo darbaspēka izmaksu straujo pieaugumu pēdējos gados noteica galvenokārt straujais algu pieaugums. Kā liecina statistiskie dati, līdz 2003. gadam algu dinamika bija samērā mērena, bet, sākot ar 2004. gadu, algas strauji pieauga. Pēdējo trīs gadu laikā tās palielinājās par 43% (2004-2006). Algu pieaugumu kopš 2004. gada ietekmēja divi galvenie apstākļi. Pirmkārt, sakarā ar straujo ekonomisko izaugsmi pieauga pieprasījums pēc darbaspēka, un, otrkārt, darbaspēka tirgus atvēršana tādās augsti attīstītās valstīs kā Īrija un Lielbritānija palielināja konkurenci Latvijas darba tirgū (samazinājās darbaspēka piedāvājums augošās emigrācijas dēļ), kas radīja lielu spiedienu uz darba algām. Bez tam Latvijas strādājošo algas bija ļoti zemas salīdzinājumā ar ES vidējiem rādītājiem, – vairumā nozaru tās bija 15-20% apjomā no vidējām algām ES dalībvalstīs. Tāpēc algu palielinājums objektīvi var notikt straujāk nekā produktivitātes un cenu izlīdzināšanās (konverģences) procesu dinamika.

¹ koriģētas ar ražotāju cenu indeksu vai deflatoru

² nekoriģētas ar ražotāju cenu indeksu vai deflatoru

5.4. zīmējums

Reālā ULC izmaiņas ES valstīs
(2006. gads salīdzinājumā ar 2004. gadu, procentos)

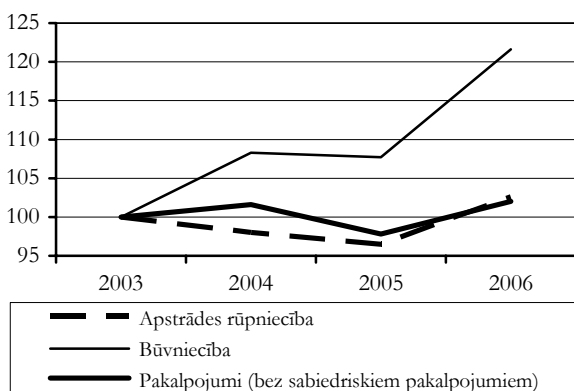

Avots: Eurostat

Atšķirīga ir produkcijas vienības darbaspēka izmaksu dinamika pa nozarēm. Kā redzams, gandrīz visās nozarēs, izņemot būvniecību, produkcijas vienības darbaspēka izmaksas 2006. gadā tikai minimāli pārsniedza 2003. gada līmeni. Savukārt būvniecībā tās bija par 21,6% lielākas nekā 2003. gadā.

5.5. zīmējums

Reālā ULC izmaiņas pa nozarēm
(procentos pret 2002. gadu)

Avots: Eurostat

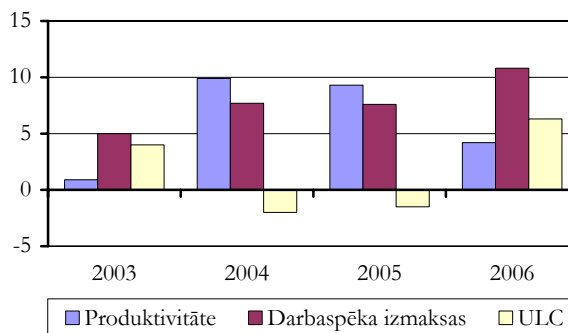
Apstrādes rūpniecībā algu palielinājumu 2004. un 2005. gadā kompensēja produktivitātes pieaugums un produkcijas vienības darbaspēka izmaksas samazinājās. Savukārt pakalpojumu nozarēs šāda kompensācija nav tik izteikta un produkcijas vienības darbaspēka izmaksas palielinājās, izņemot 2005. gadu. 2006. gadā gan apstrādes rūpniecībā, gan pakalpojumu nozarēs reālais ULC pieauga. Pēdējo trīs gadu laikā produkcijas vienības darbaspēka izmaksas apstrādes rūpniecībā ir pieaugušas par 2,6%, bet pakalpojumu nozarēs – par 2%. Visstraujākais reālā ULC palielinājums laikā no

2004. līdz 2006. gadam ir bijis būvniecībā – par 21,5% un transporta un sakaru nozarē – par 14,3 procentiem.

5.6. zīmējums

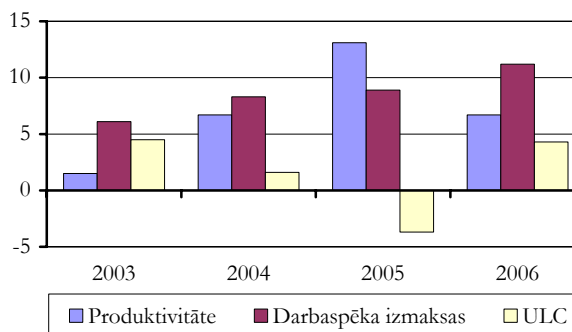
Darbaspēka izmaksu, produktivitātes un reālā ULC izmaiņas pa nozarēm
(procentos pret iepriekšējo gadu)

Apstrādes rūpniecība

Pakalpojumi

(bez sabiedriskiem pakalpojumiem)

Kopumā jāsecina, ka produkcijas vienības darbaspēka izmaksu svārstības nosaka algu straujās

pieaugums, ko lielā mērā ietekmē konverģences process. Algu izlīdzināšanās ir objektīvs process, ar ko nākotnē jāreķinās. Galvenais jautājums ir, vai kā tas vienlaicīgi nodrošinās produktivitātes pieaugumu, it īpaši tirgojamās nozarēs (eksporta nozarēs). Sakarā ar

neizbēgamo algu konverģenci saglabāt cenu konkurētspēju starptautiskos tirgos fiksētā valūtas kursa apstākļos ir iespējams, vienīgi palielinot produktivitāti eksporta nozarēs.

5.3. Nodarbinātības politika

Latvijas nodarbinātības politikas pamatā ir ES nodarbinātības stratēģija un Eiropas padomes Lisabonā formulētie ilgtermiņa nodarbinātības mērķi – 2010. gadā sasniegt ES caurmērā 70% nodarbinātības līmeni, t.sk. sievietēm 60% un iedzīvotājiem 55-64 gadu vecuma grupā – 50 procentu.

Lai panāktu Eiropas nodarbinātības stratēģijas pamatmērķu sasniegšanu, Eiropas padome 2005. gada jūlijā akceptēja integrēto pamatnostādņu paketi, kurā formulēti trīs prioritārie darbības virzieni:

- panākt vēl lielāku nodarbinātību un cilvēku noturēšanu darbā, palielināt darbaspēka piedāvājumu un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmu;
- uzlabot strādājošo un uzņēmumu interešu pielāgošanos;
- vairot investīcijas cilvēkkapitālā, tādējādi paaugstinot iedzīvotāju izglītības līmeni un profesionālās prasmes.

Atbilstoši situācijai šie darbības virzieni tiek konkrētizēti dalībvalstu nacionālo reformu programmās.

Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā 2005.-2008. gadam (tālāk – Programma) (skatīt 6.1. nodaļu) izvirzītas šādas Latvijas nodarbinātības politikas prioritātes:

- veicināt iekļaujošo darba tirgu, paplašinot aktīvo nodarbinātības pasākumu klāstu;
- stimulēt ekonomiskās aktivitātes mazāk attīstītajos reģionos;
- intensīvāk risināt nedeklarētās nodarbinātības problēmu un stimulēt iedzīvotājus darboties formālajā ekonomikā, paaugstinot neto algas personām ar zemiem ienākumiem un pastiprinot gan valsts kontroles institūcijas, gan sociālo partneru apvienības (arodbiedrības, nodarbināto apvienības, u.c.);
- paplašināt izglītības un apmācību iespējas.

Programmā paredzēts sasniegt Eiropas nodarbinātības stratēģijā formulētos mērķus vai būtiski tuvojies tiem un 2010. gadā sasniegt nodarbinātības līmeni 67% apmērā (sievietēm 62%, 55-64 gadus iedzīvotāju grupai – 50%).

Pēdējo gadu laikā, pateicoties straujai ekonomikas attīstībai, aktīvo darba tirgus pasākumu pilnveidošanai un dažādošanai u.c. faktoriem, darba tirgus rādītāji Latvijā ievērojami uzlabojās. Jau 2006. gadā tika

sasniegti visi Programmā plānotie svarīgākie nodarbinātības politikas mērķi 2008. gadam un daļēji 2010. gadam (nodarbinātības līmenis sievietēm un iedzīvotājiem 55-64 gadu vecuma grupā). Tomēr nodarbinātības līmenis (66,3% 2006. gadā), iedzīvotāju līdzdalības līmenis (70,3%) un citi darba tirgus rādītāji joprojām vēl atpaliek no sasniegtā līmeņa vairākās ES dalībvalstīs. Arī bezdarba līmenis (6,8%) vēl ir samērā augsts. Vienlaicīgi sakarā ar darbaspēka emigrāciju atsevišķas tautsaimniecības nozares sāk izjust darba roku trūkumu.

Lai pilnīgāk nodarbinātu esošos darbaspēka resursus, valsts institūcijas sadarbībā ar pašvaldībām un sociālajiem partneriem paplašina **aktīvos nodarbinātības pasākumus**. Valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta jomā īsteno Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA). Regulāri divreiz gadā tiek veiktas darba devēju aptaujas darba tirgus īstermiņa prognozēšanas ietvaros, atbilstoši darba devēju pieprasījumam tiek organizēta bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana un citi aktīvie nodarbinātības pasākumi.

Piesaistot arī Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumu, NVA īsteno šādus aktīvās nodarbinātības politikas pasākumus bezdarba samazināšanai:

- bezdarbnieku profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana;
- pasākumi konkurētspējas paaugstināšanai;
- pasākumi noteiktām personu grupām.

Kopumā valsts finansētos aktīvajos nodarbinātības pasākumos iesaistīto bezdarbnieku skaits pastāvīgi pieaug: 2000. gadā – 38,2 tūkst., 2003. gadā – 54,6 tūkst., bet 2006. gadā – 166,4 tūkst.¹, galvenokārt uz pasākumu konkurētspējas paaugstināšanas rēķina (2006. gadā – 145,7 tūkst. darba meklētāju).

2006. gadā bezdarbnieku profesionālajā apmācībā, pārkvalifikācijā un kvalifikācijas paaugstināšanā iesaistīti 8,6 tūkst. bezdarbnieku, algotajos pagaidu darbos – 9,6 tūkst., pasākumos noteiktām personu grupām (PNPG) – 2,4 tūkst. bezdarbnieku. PNPG ietvaros īstenotā pasākuma „Mērķgrupu bezdarbnieku subsidētā nodarbinātība” ietvaros izveidotas 797 subsidētas darba vietas. Pasākumā „Invalidu – bezdarbnieku subsidētā nodarbinātība” 2006. gadā ir

¹ Viens bezdarbnieks var tikt iesaistīts vairākās aktivitātēs.

izveidotas 302 darba vietas. Šogad tiek ieviests jauns aktīvās nodarbinātības pasākums „Darba prasmju apguve”, kura mērķis ir piedāvāt bezdarbniekiem iespēju 3 mēnešu laikā konkrētā darba vietā pārbaudīt savu profesionālo piemērotību, kā arī gūt nepieciešamās prasmes, kas sekmētu iekārtošanos pastāvīgā darbā. NVA veic darba samaksu minimālās mēnešalgas apjomā, bet darba devējs – sociālās apdrošināšanas iemaksas, kā arī var veikt darba algas piemaksas.

Lai uzlabotu iedzīvotāju konkurētspēju darba tirgū, NVA papildus organizētajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem no 2008. gada plāno piedāvāt apmācības ne tikai bezdarbniekiem, bet arī nodarbinātajiem un pašnodarbinātajiem. Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumam savu darbinieku apmācībai varēs pieteikties uzņēmēji un nozaru asociācijas. Tāpat personām, kuras vēlas uzsākt savu mazo biznesu, būs pieejamas nepieciešamās apmācības, kā arī dotācijas un aizdevumi pirmajiem uzņēmējdarbības pasākumiem.

Lai veicinātu tautsaimniecības nodrošinājumu ar darbaspēku, izstrādāti grozījumi Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā, lai, sākot ar 2008. gadu, NVA, piesaistot Eiropas Sociālā fonda līdzfinansējumu, varētu aktīvāk iesaistīt ekonomiski neaktīvos iedzīvotājus darbaspējas vecumā (personas, kas aprūpē ģimenes locekļus, personas ar invaliditāti, personas ar zemu motivācijas līmeni u.c.) aktīvajos nodarbinātības un bezdarba samazināšanas (karjeras konsultācijas, reģionālās mobilitātes veicināšana) pasākumos, tādējādi veicinot šo personu konkurētspēju un iekļaušanos darba tirgū.

Jauniešu nodarbinātības līmeņa paaugstināšanai Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūra (PKIVA) sniedz individuālas un grupu konsultācijas izglītības un profesijas izvēlē, profesionālās piemērotības noteikšanā un karjeras plānošanā. Lai risinātu esošās jauniešu bezdarbnieku problēmas ar integrāciju darba tirgū, jaunieši prioritāri tiek iesaistīti NVA organizētajos aktīvos nodarbinātības pasākumos.

Tiek realizēti vairāki Eiropas Sociālā fonda projekti, kuru īstenošana palielina iespējas jauniešiem iesaistīties darba tirgū, piemēram, „Darba prakšu vietu nodrošināšana jauniešiem bezdarbniekiem”.

Turpinās jau iepriekšējos gados uzsāktais projekts „Nodarbinātības pasākums vasaras brīvlaikā personām, kuras iegūst izglītību vispārējās, speciālās vai profesionālās izglītības iestādēs”. Pasākuma mērķis ir sekmēt skolēnu vasaras nodarbinātību un radīt skolēniem iespēju apgūt darba pieredzi. Projektā NVA no valsts budžeta līdzekļiem finansē skolēnu darba algas 50% apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas un sedz izmaksas darbu prakses vadītājam. Darba devēju izmaksas bija skolēnu darba algas vismaz 50% apmērā no minimālās mēneša darba algas, nodokļu iemaksas, prēmijas, pusdienas u.c. 2006. gadā pasākumā bija iesaistīti aptuveni 12 tūkst.

skolēnu, kas ir gandrīz četras reizes vairāk nekā 2004. gadā (3,2 tūkst.).

Latvijā vēl ir ievērojamas rezerves **sieviešu iesaistīšanai nodarbinātībā**. Bieži vien neelastīgas darba organizācijas, bērnu aprūpes iestāžu trūkuma vai citu iemeslu dēļ sievietes pamet darbu vai nespēj to uzsākt. Kā liecina Centrālās statistikas pārvaldes veiktais apsekojums, 43% sieviešu, kurām ir bērns vecumā līdz sešiem gadiem, nestrādāja. Joprojām pastāv ievērojama starpība starp sieviešu un vīriešu nodarbinātības līmeni. Vienlaikus jāatzīmē, ka arī darba samaksā vērojama ievērojama starpība. CSP 2006. gada sākuma darbaspēka apsekojumi liecina, ka 42,4% sieviešu bija nodarbinātas zemu atalgotā darbā (līdz Ls 100), kas ir 1,7 reizes vairāk nekā nodarbināto vīriešu vidū.

Sakarā ar demogrāfisko krīzi arvien lielāka vērtība tiek pievērsta **darbaspēka novecošanās** procesiem. CSP veiktie prognožu aprēķini¹ liecina, ka no 2005. gada līdz 2030. gadam 65 gadu un vecāku iedzīvotāju skaits un to īpatsvars palielināsies no 16,8% 2006. gadā līdz 21,3% 2030. gadā. Jau tagad tiek realizēti projekti vecāku iedzīvotāju noturēšanai vai iesaistīšanai nodarbinātībā.

2006. gadā NVA uzsākusi speciāla nodarbinātības pasākuma „Aktīvas dzīves pagarināšana senioriem” realizāciju pirmspensijas un pensijas vecuma darba meklētājiem. Tā ietvaros tiek piedāvāti 9 jauni apmācību moduļi. Mācību grupas sastāv no 6-12 darba meklētājiem, un mācību ilgums nepārsniedz 150 akadēmiskās stundas. Pensionāriem – darba meklētājiem tiek piedāvātas apmācības mājsaimniecības pakalpojumu sniegšanā, bērnu pieskatīšanā, ēdināšanas jautājumos u. tml., kā arī svešvalodu apguvē, informatīvās tehnoloģijas jautājumos, projektu vadīšanā u.c.

Līdz ar uzņēmējdarbības vides uzlabošanu valstī, pieaugošo atbalstu **reģionu attīstībai**, reģionu ekonomikas dažādošanu pēdējos gados nodarbinātības līmenis tajos ir manāmi pieaudzis. 2006. gadā, salīdzinot ar 2005. gadu, nodarbinātības līmenis Pierīgas reģionā pieaudzis par 4,9 procentpunktiem, sasniedzot 70,2%, Zemgalē – par 4,4 procentpunktiem, sasniedzot 65,5%. Arī pārējos reģionos nodarbinātības līmenis ir jūtami paaugstinājies, tomēr salīdzinājumā ar iepriekšminētajiem reģioniem tur līmenis ir zemāks. Piemēram, Latgalē tas pieaudzis gada laikā par 3,8 procentpunktiem, sasniedzot tikai 56,8%, Kurzemē – par 1,6 procentpunktiem, sasniedzot 63,6%. Straujāku attīstību tajos kavē lēnā administratīvi teritoriālā reforma, kvalificēta darbaspēka trūkums, ceļu tīkla nolietojums, ierobežota piekļuve finanšu līdzekļiem u.c.

Plānošanas periodā 2007.-2013. gadam ESF un valsts finansējuma pieaugums lielā mērā sekmēs situācijas uzlabojumu visos reģionos. Ir paredzēta aktivitāte „Vietējo nodarbinātības veicināšanas pasākumu plānu ieviešanas atbalsts”, kuras īstenošanā priekšroka tiks dota pašvaldībām ar augstu bezdarba līmeni.

¹ CSP statistisko datu krājums Demogrāfija, 2006, 121. lpp

Sakarā ar pieaugošo ekonomikas globalizāciju, tehnoloģiju straujo attīstību un negatīviem demogrāfiskiem procesiem Eiropas nodarbinātības stratēģijā arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta **darba tirgus elastības un nodarbinātības drošības (angļu valodā – *flexicurity*) jautājumiem**. Šajā sakarā Eiropadome 2006. gada martā aicināja dalībvalstis lielāku vērību pievērst reformu ieviešanai darba tirgus un sociālās drošības politikās. Nepieciešams panākt, lai darba likumdošana un līgumi būtu pietiekami elastīgi un atbilstu kā darba devēja, tā arī darba ņēmēja interesēm. Darbības programmās 2007.-2013. gadam paredzēta aktivitāte darba attiecību un darba drošības likumdošanas piemērošanai jaunajai situācijai darba tirgū. Tā sekmēs darba attiecību un darba drošības likumdošanas ieviešanu uzņēmumos, darba vides uzlabošanu un darbinieku apmierinātības ar darba apstākļiem līmeņa paaugstināšanu, veicinās arī nelegālās nodarbinātības mazināšanu. Aktīvajiem nodarbinātības politikas pasākumiem nepieciešamības gadījumā jāsegatavo strādājošo pāreja no vienas darba vietas uz otru vai arī no bezdarbnieka statusa uz nodarbinātību.

Latvijā notiek normatīvo regulējumu pilnveidošana, lai nodrošinātu to atbilstību pašreizējai ekonomiskajai un sociālajai situācijai. Labklājības ministrija ir izveidojusi darba grupu, kuras sastāvā iekļauti arī sociālie partneri, jaunu priekšlikumu izstrādei grozījumiem Darba likumā un citos normatīvajos aktos.

Vienlaicīgi jāpilnveido mūžizglītības sistēma, kas ļautu darba ņēmējam uzturēt un paaugstināt savu kvalifikāciju visā darbaspējas laikā, jāveido moderna sociālās drošības sistēma, kas bezdarba gadījumā iedzīvotājiem sniegtu adekvātu palīdzību, kā arī veicinātu mobilitāti un drīzāku atgriešanos darba tirgū.

Uzņēmējiem svarīgi ir nodrošināt darba organizācijas modernizāciju, strādājošo darba un ārpusdarba dzīves iespēju sabalansēšanu, drošību darbā, dzimumu līdztiesību u.c. Pašreiz darba kvalitātes līmenis Latvijā daudzos aspektos ievērojami atpaliek no situācijas ES dalībvalstīs. Joprojām augsts ir nelaimes gadījumos darbā cietušo skaits – uz 100 000 strādājošo 136 gadījumi, kas joprojām ir viens no augstākajiem ES dalībvalstu vidū. Sava nozīme šajā ziņā ir arī garajai darba nedēļai – vidēji 42,8 stundas. Tikai četrās dalībvalstīs tā ir nedaudz garāka. Vērojama tendence palielināties arodslimnieku skaitam. Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem Latvijā pēdējos gados strauji palielinās darbnespējas gadījumu skaits, kā arī darbnespējas perioda kopējais ilgums. Tomēr jāatzīmē, ka arodbiedrības, nostiprinot savu ietekmi darba aizsardzības un droša darba vides nostiprināšanas jomā, arvien palielina uzticības personu skaitu darba aizsardzības jautājumos.

Latvijā ir relatīvi augsts **nedeklarētās nodarbinātības līmenis**, it sevišķi būvniecībā, apstrādes rūpniecībā, lauksaimniecībā un transporta pakalpojumos, kas samazina sociālās nodrošināšanas

pabalstus un liedz samazināt darba nodokļu slogu. Lai intensīvāk risinātu šo problēmu un stimulētu iedzīvotājus darboties formālajā ekonomikā, tiek palielināta neto darba alga strādājošiem ar zemu atalgojumu, paaugstinot minimālo algu un palielinot neapliekamā minimuma apmēru, kā arī nostiprinātas valsts kontroles institūcijas un aktivizēta sadarbība ar sociālajiem partneriem – arodbiedrībām un darba devēju asociācijām. Nelegālās nodarbinātības samazināšanai Labklājības ministrija izstrādājusi un Ministru kabinets ir apstiprinājis *Pasākumu plānu 2005.-2009. gadam*. Darbu ir paredzēts veikt trīs galvenajos virzienos:

- Valsts darba inspekcijas administratīvās kapacitātes paaugstināšana un kontroles pilnveidošana;
- kontrolējošo institūciju sadarbības pilnveidošana;
- sabiedrības informēšanas un tiesiskās kultūras veicināšanas pasākumu veikšana.

Eiropas nodarbinātības stratēģija lielu uzmanību pievērš **izglītības un arodapmācības uzlabošanai**. Ieguldījumi cilvēku kapitālā ir izšķirošs faktors produktīvās kapacitātes paaugstināšanai, lai sekmētu virzību uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku. Šiem ieguldījumiem jānodrošina būtiski uzlabojumi izglītības sistēmas spējā pielāgoties darba tirgus mainīgajām prasībām, jāuzlabo visu līmeņu izglītības pieejamība, jāpalielina reģionālo pašvaldību un darba devēju līdzdalība un atbildība profesionālās izglītības pieejamības nodrošināšanā, jārada efektīva mūža izglītības sistēma.

Lisabonas stratēģija paredz, ka 2010. gadā vismaz 85% jauniešu vecumā no 20 līdz 24 gadu vecumam būs ieguvuši pilnu vidējo izglītību. Latvijā 2005. gadā šis rādītājs bija 79,9%, un tiek prognozēts, ka 2010. gadā tas pārsniegs 85 procentus.

Programma 2005.-2008. gadam paredz pilnveidot izglītības sistēmas un audzēkņu spēju pielāgoties darba tirgus mainīgajām prasībām. Šajā nolūkā tiek modernizēts profesionālās izglītības iestāžu materiāli tehniskais nodrošinājums, izveidots pasākumu kopums audzēkņu prakses nodrošināšanai, izmantojot arī ES fondu finansējumu.

Vienlaikus notiek pakāpeniska visu līmeņu izglītības pieejamības uzlabošana un tiek veikti pasākumi, lai samazinātos no izglītības iestādēm atskaitīto izglītojamo skaits, veidojot pedagoģiskās korekcijas programmas, piemērojot izglītības pakalpojumus sociāli atstumtajām iedzīvotāju grupām u.c.

Lēni attīstās mūžizglītības sistēma. Tikai 7,6% strādājošo vecumā no 25 līdz 64 gadiem 2005. gadā ir piedalījušies profesionālās apmācības pasākumos vai mācījās kādā no izglītības iestādēm. Lisabonas mērķis – panākt līdz 2010. gadam vismaz 12,5% iesaistīto mūžizglītībā. Ir izstrādātas un 2007. gada februārī Ministru kabinetā akceptētas *mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.-2013. gadam*. Šajā dokumentā

formulēti mūžizglītības politikas pamatprincipi, mērķi, kā arī rīcības virzieni un plāns.

Sakarā ar globalizācijas procesiem un pakāpenisku ekonomikas restrukturizāciju valstī notiek straujas izmaiņas darbaspēka pieprasījumā. Lai varētu savlaicīgi līdzsvarot darba tirgus pieprasījumu un piedāvājumu, Ministru kabinets ir noteicis Ekonomikas ministriju, sākot ar 2007. gada 1. jūliju, par atbildīgo iestādi darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanas koordinēšanai valstī. Šobrīd tiek veikti nepieciešamie priekšdarbi jaunās funkcijas uzsākšanai.

Tiek izstrādāts institucionālais ietvars darba tirgus prognožu veikšanai. Valsts aģentūras „Latvijas Statistikas institūts” funkcijas tiks papildinātas ar darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēšanu. Uz tā pamata tiks analizēta darba tirgus attīstība un izstrādāti priekšlikumi ekonomiskās politikas jautājumos. Ministrija ir izstrādājusi nepieciešamos normatīvo aktu projektus un veikusi aprēķinus par nepieciešamo finansējumu. Tie ir saskaņoti un iesniegti Ministru kabinetā izskatīšanai.

Patlaban darba tirgus pētījumus valsts līmenī veic Labklājības ministrija. Ir pabeigti pētījumi ESF nacionālās programmas „Darba tirgus pētījumi” ietvaros. Ir izstrādāts sākotnējs darba tirgus prognozēšanas modelis. Ministru kabinets ir uzdevis Labklājības ministrijai pēc pētījumu beigšanas, vēlākais līdz š.g. 1. jūlijam, pētījumu rezultātus nodot Ekonomikas ministrijai. Pēc to izvērtēšanas līdz gada beigām tiks sagatavoti sākotnējie darba tirgus attīstības scenāriji. Šobrīd tiek apzinātas modeļa izmantošanas iespējas, notiek tā aprobācija.

Eiropas Komisija, izvērtējot dalībvalstu Programmu izpildes gaitu 2006. gadā, atzīmēja, ka Latvijā turpmākajā darbā lielāks uzsvars liekams uz straujāku darbaspēka pieaugumu nodarbinātībā un darbinieku profesionālo prasmju stiprināšanu. Turpmākajā Programmas realizācijas gaitā Latvijai būtu svarīgi vienkāršot administratīvās formalitātes darbinieku pieņemšanai un atlaišanai, veicināt izglītību uzņēmējdarbības jomā, pilnveidot un attīstīt aktīvās darba tirgus politikas, kā arī nodrošināt un uzlabot vecāku pieeju bērnu iestādēm.

6. EKONOMISKĀ POLITIKA UN STRUKTŪRPOLITIKAS PRIORITĀTES

6.1. Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam

Ministru kabinets 2005. gada 19. oktobrī apstiprināja Latvijas nacionālo Lisabonas programmu 2005.-2008. gadam (tālāk tekstā – Programma), kuras mērķis ir veicināt valsts izaugsmi un nodarbinātību. Programma ir politikas plānošanas dokuments, kas parāda, kā Latvija 2005.-2008. gadā, balstoties uz Eiropadomes 2005. gada jūlijā apstiprinātajām Integrētajām pamatnostādnēm, sasniegs Lisabonas stratēģijas mērķus¹.

Programma ir balstīta uz Latvijā pieņemtajiem politikas plānošanas dokumentiem un atspoguļo Latvijas būtiskākās problēmas Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanai, norāda galvenos rīcības virzienus un pasākumus problēmu risināšanai, kā arī mērķu sasniegšanas rezultātos rādītājus.

Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam nosaka, ka 2008. gadā Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju ir jāsasniedz 51% apmērā un 2010. gadā – 54% apmērā no ES vidējā līmeņa. Mērķa sasniegšanai 2005.-2008. gadā jānodrošina ikgadējais IKP pieaugums 6-8% apmērā.

Programmas izpildes² gaita liecina, ka tajā izvirzītie galvenie mērķi ir sasniegti. 2005. gadā IKP pieauga par 10,6%, bet 2006. gadā – par 11,9%, kas ir straujāk nekā noteikts Programmā. Pēc Eurostat novērtējuma, IKP uz vienu iedzīvotāju Latvijā 2006. gadā sasniedza 53,4% no ES-25 līmeņa, kas pārsniedz Programmas 2008. gada mērķi (51%) un ir tuvu 2010. gada mērķim (54%).

Arī nodarbinātību raksturojošie rādītāji Latvijā strauji uzlabojas. Nodarbinātības līmenis 2006. gadā sasniedza 66,3%, kas jau pārsniedza 2008. gadam kā mērķi noteikto līmeni un tikai par 0,7 procentpunktiem atpaliek no 2010. gadam noteiktā mērķa.

Latvija ir definējusi kopumā 23 rezultātos rādītājus vidēja termiņa periodam.

Programmā ir minēti pieci galvenie ekonomiskās politikas pamatvirzieni Lisabonas mērķu sasniegšanai Latvijā, un tie ir:

- makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšana;
- zināšanu un inovāciju stimulēšana;
- investīcijām un darbam labvēlīgas un piesaistošas vides veidošana;
- nodarbinātības veicināšana;
- izglītības un prasmju uzlabošana.

Katrā no šiem ekonomiskās politikas pamatvirzieniem ir definēti galvenie uzdevumi (prioritātes) un noteikti konkrēti pasākumi ar izpildes termiņiem un, ja valdība lēmusi, arī finansējums. Programma ņem vērā ES nostādni par nepieciešamību atdalīt ekonomisko augsmi no resursu izmantošanas, lai tautsaimnieciskie un sociālie panākumi netiktu gūti uz dabas resursu pārmērīgas izmantošanas un vides kvalitātes pasliktināšanās rēķina.

Latvijas mērķis ir uzturēt stabili **makroekonomisko vidi**, kas ir nepieciešams nosacījums izaugsmes un darbavietu nodrošināšanai. Programmā 2005.-2008. gadam ir definēti šādi galvenie uzdevumi makroekonomiskās stabilitātes uzturēšanai:

- konsekventi ievērot Māstrihtas fiskālo kritēriju izpildi Latvijā un nodrošināt pakāpenisku valdības budžeta deficīta samazināšanos;
- ieviest vidēja termiņa (3-5 gadi) budžeta plānošanu un stratēģisko plānošanu ministrijās un atbilstoši tai budžeta veidošanu balstīt uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu;
- veicināt saskaņotu darba samaksas un darba ražīguma pieaugumu, lai neradītu papildu ekonomikas nestabilitāti, vienlaikus ņemot vērā inflācijas sekas;
- nodrošināt sekmīgu Latvijas pievienošanos eirozonai.

Programmā paredzētie veicamie galvenie pasākumi fiskālās politikas (skatīt 4.1. nodaļu) jomā, lai ievērotu Māstrihtas fiskālo kritēriju un nodrošinātu budžeta izlietojuma efektivitāti, tiek īstenoti visumā sekmīgi. 2005.-2006. gadā turpinājās jau iepriekšējos gados sekmīgi realizētā fiskālā konsolidācija. Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā ir viens no zemākajiem ES, un paredzams, ka tā līmenis vidējā termiņā būs ievērojami mazāks par Māstrihtas līgumā noteikto valdības kopējā parāda apjoma kritēriju.

¹ 2000. gada martā Lisabonā Eiropadome apstiprināja ES stratēģiskās attīstības dokumentu (Lisabonas stratēģiju), kurā kā galvenais mērķis tika noteikts desmit gadu laikā izveidot ES par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, kas nodrošinātu ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi ar vairāk un labākām darba vietām un lielāku sociālo kohēziju. 2005. gada martā Eiropadome apstiprināja atjaunoto Lisabonas stratēģiju, paredzot nepieciešamību koncentrēt tās politiku uz izaugsmi un nodarbinātību. Tika nolemts, ka katrai dalībvalstij ir jāizstrādā nacionālās reformu programmas 2005.-2008. gadam. Savukārt 2005. gada jūlijā Eiropadome apstiprināja Integrētās pamatnostādnes izaugsmei un nodarbinātībai, kurās apvienotas Vispārējās ekonomikas politikas un Nodarbinātības vadlīnijas, un tās ir pamats nacionālo reformu programmu izstrādei.

² Ministru kabinets 2006. gada 10. oktobrī atbalstīja Ekonomikas ministrijas izstrādāto *Ziņojumu par progresu Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam īstenošanā*, kurā ir izvērtēts progress Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanā.

Lai nodrošinātu mērķtiecīgu attīstību un efektīvu valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, ministrijas pakāpeniski ievieš stratēģisko plānošanu, līdz ar to budžeta veidošana tiek balstīta uz rīcībpolitikas mērķu un rezultātu finansēšanu.

Ministru kabineta 2006. gada 22. augusta sēdē tika pieņemts koncepcijas projekts „*Par stratēģiskās plānošanas un vidēja termiņa budžeta plānošanas ieviešanu valsts pārvaldē*”, kas paredz budžeta likumu izstrādāt vienam gadam, vienlaikus izstrādājot arī resursu ietvaru trīs gadiem. Vidēja termiņa trīs gadu budžeta plānošanu paredzēts ieviest, sākot ar 2008. gada budžeta plānošanu.

Lai neradītu papildu ekonomikas nestabilitāti, Programmā ir minēts, ka darba algas pieaugums galvenokārt ir panākams, veicinot ekonomikas attīstību, tātad uzņēmējdarbības un darba ražīguma pieaugumu, ieguldot līdzekļus cilvēkresursu, īpaši izglītības attīstībā. Programma paredz, ka 2008. gadā darba ražīguma līmenis sasniegs vismaz pusi no ES vidēja līmeņa. Pēc Eurostat novērtējuma, darba ražīgums Latvijā 2006. gadā sasniedza 50,5% no ES-25 līmeņa, kas pārsniedza 2008. gada mērķi (50%).

Viens no valdības galvenajiem mērķiem ir vienotās ES valūtas – eiro ieviešana Latvijā. Šī mērķa sasniegšanas priekšnoteikums ir makroekonomiskā stabilitāte, kas veicinātu turpmāko tautsaimniecības izaugsmi. Ņemot vērā, ka pieaugošās inflācijas dēļ pastāv problēmas realizēt valdības izvirzīto mērķi iestāties eirozonā 2008. gada 1. janvārī, šobrīd tiek izvērtēta situācija, un tiks pieņemts lēmums tālākai rīcībai. Lai ierobežotu iekšzemes pieprasījumu, Ministru kabinets 2007. gada 6. martā atbalstīja inflācijas ierobežošanas pasākumus, kuri ir saistīti ar budžeta un nodokļu politiku, kreditešanu un citām jomām, kas var uzlabot situāciju nekustamo īpašumu tirgū, darba tirgu un produktivitāti, kā arī konkurences politiku.

No ilgtermiņa stabilitātes viedokļa kā prioritāte Programmā ir izvirzīts uzdevums nodrošināt valsts finanšu ilgtspējību. Latvijas valsts finanšu ilgtspējas novērtējums ir pozitīvs, un, atbilstoši ES Ministru Padomes Ekonomikas un finanšu lietās Padomes novērtējumam, Latvija ierindota valstu starpā ar zemu valsts finanšu ilgtspējas risku.

Ekonomika, kas balstās uz **zināšanām un inovācijām**, ir pamats Latvijas tautsaimniecības attīstībai un konkurētspējai. Programmas galvenie uzdevumi 2005.-2008. gadā ir šādi:

- paaugstināt valsts un sekmēt privātā sektora ieguldījumus zinātniskajā darbībā un attīstībā;
- nodrošināt zinātnes intelektuālā potenciāla atjaunošanos, pilnveidojot doktorantūras grantu sistēmu un modernizējot zinātnisko infrastruktūru;
- veicināt zināšanu un tehnoloģiju pārnesi ražošanā (t.sk. biznesa inkubatori, tehnoloģiskie parki);

- paaugstināt interneta pieejamību un ieviest elektronisko parakstu, kā arī nodrošināt plašākus publiskos pakalpojumus e-vidē.

Programmā noteikts mērķis, ka kopējiem izdevumiem pētniecībai un attīstībai 2010. gadā jābūt 1,5% apjomā no IKP. Lai sasniegtu šo mērķi, saskaņā ar *Zinātniskās darbības likumu* katru gadu valsts budžetā paredzēts finansējuma pieaugums zinātniskajai darbībai ne mazāk par 0,15% no IKP jeb finansējuma palielinājums caurmērā ik gadu par 10-15 milj. latu, vienlaikus pilnveidojot normatīvajos aktos noteikto kārtību, kādā tiek piešķirts valsts finansējums zinātniskajai darbībai. Paredzēta būtiska zinātniskās infrastruktūras modernizācija zinātniskajos institūtos un augstskolās un valsts zinātnisko institūtu reorganizācija.

Valsts finansējums pētniecībai un attīstībai 2005. gadā bija 23,3 milj. latu apjomā – par 13,6 milj. latu lielāks nekā 2004. gadā. Kopējais finansējums pētniecībai un attīstībai bija 50,6 milj. latu apmērā jeb 0,57% apjomā no IKP. Valsts finansējuma palielinājums pētniecībai un attīstībai tika novirzīts galvenokārt valsts pētījumu programmām prioritārajos zinātnes virzienos, kas noteikti ar 2006. gada 6. jūnija Ministru kabineta rīkojumu Nr. 412, „*Par prioritārajiem zinātnes virzieniem fundamentālo un lietisko pētījumu finansēšanai 2006.-2009. gadā*”, zinātnisko institūtu bāzes finansējuma nodrošināšanai, zinātniskās darbības attīstībai augstskolās.

Latvija atbilstoši Programmā noteiktajam uzlabo pasākumu aktivitātes, kas saistās ar tehnoloģijas pārnesi, sadarbības stiprināšanu starp izglītības, pētniecības iestādēm un rūpniecības nozarēm (skatīt 6.5. nodaļu).

Lai sekmētu privātā sektora investīcijas lietišķajā pētniecībā, tehnoloģiju pārnesē un nodrošinātu pētniecības rezultātu ieviešanu ražošanā, ir paplašinātas Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras funkcijas. Kopš 2006. gada 1. jūnija ir izveidota Tehnoloģiju aģentūra, kas kā atsevišķa struktūrvienība integrēta LIAA. LIAA administrēs atbilstošās valsts atbalsta programmas, veiks inovāciju sistēmas un instrumentu efektivitātes regulāru analīzi, sekmēs zināšanu pielietošanu, īpaši ārpus Rīgas plānošanas reģiona, sagatavos priekšlikumus jauniem inovāciju politikas atbalsta instrumentiem un koordinēs to izstrādi, sagatavos, koordinēs un vadīs inovācijas starptautiskās sadarbības projektus u.tml.

Programmā paredzēta virkne pasākumu inovāciju atbalsta struktūru uzlabošanai, lai sekmētu zināšanu un tehnoloģiju pārnesi, veicinātu jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi. Noteikts mērķis panākt inovatīvo uzņēmumu skaita pieaugumu līdz 32% no visiem uzņēmumiem 2008. gadā un nacionālo patentu skaita pieaugumu līdz 95, no tiem starptautisko – līdz 24.

Nākamajā finanšu perspektīvas periodā 2007.-2013. gadam tiek plānots īstenot jaunas programmas (skatīt 6.2. un 6.3. nodaļu), kas vērstas uz sadarbības veicināšanu starp rūpniecības un pētniecības nozarēm, tādās kā:

- atbalsts kompetenču centriem;
- tehnoloģijas inkubatoru attīstība;
- atbalsts inovāciju inkubatoriem;
- programmu realizācijas turpināšana inovāciju atbalstam privātajā sektorā.

Valdība ir izvirzījusi vairākus uzdevumus informācijas sabiedrības straujākai attīstībai. Pirmais, kas jānodrošina, – un daudz jau ir izdarīts – ir brīva konkurence informācijas un elektronisko sakaru pakalpojumu tirgū. Ir sasniegts progress interneta lietotāju skaita pieauguma ziņā. Ieviešot līdzšinējo politiku, sasniegta laba telekomunikāciju izplatība, sakārtoti ar IKT saistītie likumdošanas akti, izveidoti galvenie reģistri un būtiskākās informācijas sistēmas, tiek attīstīta valsts pārvaldes IS integrācija un tiešsaistes pakalpojumu veidošana (skatīt 6.6. nodaļu).

Programma arī paredz sekmēt plašu IKT pielietojumu valsts un pašvaldību dienestos, veidojot tehnisko un organizatorisko infrastruktūru pakalpojumu kompleksai sniegšanai un ērtai izmantošanai, izveidojot vienotu valsts portālu, kā arī uzlabojot valsts reģistru sadarbību.

Lai veicinātu efektīvu un konkurētspējīgu rūpniecības ar racionālu un Latvijas apstākļiem atbilstošu nozaru struktūras izveidošanos, kas nodrošinātu augstus tautsaimniecības izaugsmes tempus arī turpmāk, Programma paredz sniegt lielāku atbalstu klasteru attīstībai. Mērķis ir stimulēt uzņēmumu konkurētspējas un produktivitātes paaugstināšanu, sekmējot to savstarpējo kooperāciju un sadarbību ar izglītības, zinātnes un pētniecības un citām saistītajām institūcijām. Plānots veikt klasteru izveides potenciāla izpēti un konkursa kārtībā sniegt atbalstu trīs perspektīvāko klasteru attīstībai.

Ik gadu arvien labāki kļūst nosacījumi **investīcijas un darbu veicinošas vides** nodrošināšanai: pamatā ir novērsti šķēršļi ES iekšējā tirgus brīvībām, samazināts nodokļu slogs, pastiprināta konkurence un sāka monopolnozaru liberalizācija.

Programmā kā prioritārie virzieni investīcijām un darbam labvēlīgas un piesaistošas vides veidošanā 2005.-2008. gadā ir izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- sekmēt uzņēmējdarbības kultūru, samazināt administratīvos šķēršļus un slogu, radīt MVU atbalstošu vidi;
- pastiprināt konkurences uzraudzību un nodrošināt efektīvu konkurenci sabiedriskajos pakalpojumos;
- uzlabot un attīstīt transporta infrastruktūru, palielināt savienojumu skaitu ar citiem Eiropas infrastruktūras tīkliem;
- paātrināt administratīvi teritoriālo reformu;

- atbalstot 2006. gada Eiropadomes Pavasara Padomes lēmumus, nodrošināt efektīvu, drošu un ilgstspējīgu enerģijas piegādi.

Programma paredz katru gadu sagatavot un īstenot *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu* (skatīt 6.4. nodaļu), tajā ietverot uzņēmēju, sociālo partneru un Ārvalstu investoru padomes Latvijā (ĀIPL) rekomendācijas.

Konkurences aizsardzības jomā (skatīt 6.8. nodaļu) prioritāte ir vēršanās pret smagākajiem Konkurences likuma pārkāpumiem – aizliegto vienošanos slēgšanu un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Lai to īstenotu, veiktas izmaiņas Konkurences likumā, pieņemti Ministru kabineta noteikumi, kas paredz tā saukto iecietības programmu naudas soda piemērošanā. Valsts finansējums ir piešķirts pasākumiem, lai nodrošinātu efektīvu pārņemto direktīvu ieviešanu, veicot adekvātu tirgus uzraudzību, kas radītu labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi, godīgu konkurenci un mazinātu riskus patērētājiem gūt traumas un ciest negadījumus, izmantojot nedrošas preces vai pakalpojumus.

Lai uzlabotu MVU piekļuvi finansējumam, vairāk uzmanības tiek pievērsts finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai agrīnajā stadijā (pasākumi sēklas kapitāla pieejamībai, iespējas saņemt aizdevumus ar atvieglotiem nosacījumiem) un finanšu pieejamībai riska kapitāla veidā, kā arī līdzfinansējumam komersantu attīstības projektiem īpaši atbalstāmajās teritorijās (skatīt 6.7. nodaļu).

2007.-2013. gadu plānošanas periodam paredzētas tādas atbalsta programmas kā aizdevumu un līzings garantijas, eksporta garantijas, paaugstināta riska aizdevumi, riska kapitāla fondu fonds, biznesa enģeļu tīkls. Tiek plānots finanšu atbalsts uzņēmumiem un inovācijām no struktūrfondiem 480 milj. eiro apmērā nākamajā finanšu perspektīvas periodā.

Lai nodrošinātu valsts autoceļu tīkla stāvokļa uzlabošanu, paaugstinātu ceļu segumu un tiltu nestspēju atbilstoši ES prasībām, pakāpeniski tiek palielināts valsts budžeta ieņēmumu daļas lielums, kuri iegūti no akcīzes nodokļa par naftas produktiem (2007. gadā – 65%, 2008. gadā – 70%), t.sk. palielinot valsts 2. šķiras autoceļu uzturēšanas un attīstības finansēšanu, lai veicinātu novadu attīstību.

Īpaša uzmanība Programmā ir pievērsta starptautisko transporta koridoru kvalitātes uzlabošanai un attīstībai, kas ietver gan *Via Baltica* un Austrumu – Rietumu autoceļu koridorus, gan Austrumu – Rietumu dzelzceļa koridoru, kā arī ostu infrastruktūras attīstību un konkurētspējas paaugstināšanu.

Lai veicinātu pašvaldību attīstību, programmā īpaši ir uzsvērta nepieciešamība īstenot vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo reformu, lai izveidotu optimālu pašvaldību pārvaldes un organizatorisko struktūru un sekmētu to kapacitāti, kas veicinātu reģionu attīstību. Reformas pabeigšanai ir noteikts laika grafiks līdz 2009. gada pašvaldību vēlēšanām.

Ministru kabinets apstiprināja vietējo pašvaldību teritoriālā iedalījuma projektu, kas kalpo par pamatu reformas īstenošanai, kuras veicināšanai saskaņā ar Administratīvi teritoriālās reformas likumu ir izveidoti vairāki finanšu atbalsta instrumenti.

Lai nodrošinātu spēcīgu pašvaldību veidošanos, programmēšanas periodā no 2007.-2013. gadam Eiropas Savienības struktūrfondu operacionālās programmas „*Cilvēkresursi un nodarbinātība*” ietvaros ir plānots īstenot pašvaldību kapacitātes stiprināšanas pasākumus, atbalstot esošo pašvaldību darbinieku kvalifikācijas celšanu un nodrošinot kvalificētu speciālistu piesaisti reģioniem un vietējām pašvaldībām. Savukārt, lai veicinātu ekonomiskās aktivitātes īpaši atbalstāmās teritorijās, ir ieviesta grantu shēma „*Atbalsts ieguldījumiem uzņēmumu attīstībā īpaši atbalstāmajās teritorijās*”.

Latvija īpaši atbalsta Eiropadomes Pavasara sanāksmes lēmumu attiecībā uz enerģētikas politiku. Ir svarīgi uzlabot enerģijas piegādes drošību un dažādot enerģijas avotus, tādējādi mazinot ES dalībvalstu atkarību no viena enerģijas piegādātāja. Latvija pilnībā atbalsta ideju izstrādāt kopīgu ES enerģētikas politiku un izmantot saskaņotu pieeju attiecībām ar trešajām valstīm un krīzes pārvaldības sistēmas izveidi. Latvija ir īpaši ieinteresēta ES vienotajā enerģijas tirgū integrēt Baltijas valstu tirgu, kas pašlaik ir no tā izolēts. Pastāv sadarbības projekti starp kaimiņvalstīm, kas tiek izstrādāti vai notiek to īstenošana, lai mazinātu enerģētisko izolāciju no pārējām ES dalībvalstīm.

Latvija atrodas stadijā, kad tiek pabeigta vienotā elektroenerģijas tirgus atvēršana visiem patērētājiem, paredzot to atvērt līdz 2007. gada vidum. Savukārt iekšējo gāzes tirgu ir plānots atvērt līdz 2010. gadam. Tādā veidā tiks nodrošināta konkurence enerģijas tirgū. Valdība ir akceptējusi Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam, kuras paredz vairākus stratēģiskus pasākumus, lai mazinātu valsts enerģētisko atkarību, tai skaitā jaunas elektrostacijas būvniecību Latvijā un atjaunojamo energoresursu, īpaši biomasas izmantošanas palielināšanu enerģijas ražošanā.

Nemot vērā ES realizēto politiku klimata pārmaiņu samazināšanas jomā, kā arī Latvijai aktuālo energoapgādes drošības jautājumu, ilgtspējīga energoresursu izmantošana ir viena no valsts prioritātēm. Tāpēc valdība atbalsta energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus, koģenerācijas un atjaunojamo energoresursu izmantošanu, kā arī veicina vides tehnoloģiju attīstību.

Lai arī ekonomiskās izaugsmes iespaidā **nodarbinātība** Latvijā pēdējos gados ir pieaugusi, tomēr darba tirgū ir izteiktās nodarbinātības un bezdarba reģionālās atšķirības, strādājošo kvalifikācijas neatbilstība darba tirgus prasībām, relatīvi augstais nedeklarētās nodarbinātības līmenis, paaugstināts bezdarba līmenis jauniešiem, personām pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, invalīdiem, iedzīvotājiem ar vājām latviešu valodas zināšanām u.c. sociālās atstumtības riska grupām.

Programmā 2005.-2008. gadam ir definēti šādi nodarbinātības veicināšanas galvenie uzdevumi:

- veicināt iekļaujošu darba tirgu;
- veicināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītos reģionos;
- samazināt nedeklarēto nodarbinātību.

Dzīves cikla pieeja nodarbinātībai, aktīvo nodarbinātības pasākumu uzlabošana un dažādošana līdz ar darba tirgus institūciju, nodarbinātības partnerības un sociālā dialoga attīstību ir pamatelementi, kas veido Programmas nodarbinātības politikas pasākumu kopumu. Latvijas mērķis ir 2008. gadā sasniegt 65% nodarbinātības līmeni, t.sk., sieviešu – 61% un vecākiem cilvēkiem – 48% un atbilstoši 2010. gadā – 67%, 62% un 50% līmeni.

Nodarbinātības un bezdarba rādītāju attīstība pēdējos gados (skatīt 5.1. nodaļu), jo īpaši 2006. gadā, liecina, ka Latvija varētu pārsniegt Programmā izvirzītos mērķus. Pēdējo trīs gadu laikā (2004-2006) nodarbinātības līmenis ir palielinājies par 4 procentpunktiem, 2006. gadā tas jau pārsniedz ES vidējo.

Nodarbinātības veicināšanas un bezdarba samazināšanas preventīvo pasākumu uzlabojumi Programmā ir paredzēti, uzlabojot bezdarbnieku profesionālo apmācību un pārkvalifikāciju un paaugstinot kvalifikāciju, veicot pasākumus konkurētspējas paaugstināšanai, tai skaitā valsts valodas apmācībai, dažādojot nodarbinātības aktīvos pasākumus atbilstoši reģionu vajadzībām.

Programmā īpaša uzmanība ir veltīta pasākumiem, kas saistīti ar jauniešu, pirmspensijas vecuma cilvēku un sieviešu, it īpaši pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, kā arī invalīdu un citu sociālās atstumtības riska grupu iedzīvotāju iekļaušanu darba tirgū.

Atbalsts uzņēmējdarbības attīstībai īpaši atbalstāmajās teritorijās tiek sniegts gan nacionālā finansējuma ietvaros (Reģionālais fonds), gan izmantojot ES līdzekļus (Eiropas Reģionālās attīstības fonds), veicinot šajās teritorijās saimniecisko darbību, radot jaunas un saglabājot esošās darba vietas.

Pieaugošā uzņēmēju aktivitāte un sasniegtie rezultātīvie rādītāji norāda uz uzņēmējdarbības aktivitātes pieaugumu īpaši atbalstāmajās teritorijās. Tādēļ plānošanas periodam no 2007.-2013. gadam Eiropas Savienības struktūrfondu ietvaros tiek izstrādāta jauna atbalsta programma uzņēmējdarbības attīstībai īpaši atbalstāmajās teritorijās.

Lai efektīvāk varētu palielināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītos reģionos, paredzēts straujāk palielināt budžeta izdevumus 2. šķiras autoceļu sakārtošanai. 2006. gadā ir iedalīti 3,5 milj. latu, 2007.-2013. gados ir paredzēts iedalīt 12 milj. latu.

Nav viena būtiska pasākuma, kas garantētu nedeklarētās nodarbinātības (ēnu ekonomikas) būtisku samazināšanos. Svarīgs ir pasākumu kopums, kas aptver visas ieinteresētās puses. Tāpēc Programma problēmas risinājumam paredz gan Valsts darba inspekcijas administratīvās spējas paaugstināšanu,

gan arodbiedrību un darba devēju apvienību lomu stiprināšanu, kā arī uzsvēr nepieciešamību paaugstināt minimālo algu un palielināt neapliekamo minimumu, lai samazinātu nodokļu slogu zema atalgojuma algām.

No 2006. gada 1. janvāra ir palielināta gan minimālā mēneša darba alga no 80 latiem uz 90 latiem, no 2007. gada 1. janvāra – uz 120 latiem, gan palielināts ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais minimums mēnesī no 26 latiem uz 32 latiem no 2006. gada 1. janvāra un uz 50 latiem no 2007. gada 1. janvāra, kā arī par apgādībā esošu personu – no 18 latiem uz 22 latiem mēnesī no 2006. gada 1. janvāra un uz 35 latiem no 2007. gada 1. janvāra.

Ieguldījumi cilvēkkapitālā – **izglītības un prasmju uzlabošanā** – ir izšķirošs faktors produktīvās kapacitātes paaugstināšanai, lai sekmētu virzību uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku.

Programma 2005.-2008. gadam izglītības un prasmju uzlabošanā paredz šādus galvenos uzdevumus:

- nostiprināt sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām;
- paaugstināt izmaksu efektivitāti visās izglītības pakāpēs un veidos;
- uzlabot visu līmeņu izglītības pieejamību un samazināt to audzēkņu skaitu, kas nepabeidz mācības vai neiegūst profesionālo kvalifikāciju;
- paaugstināt mūžizglītības pieejamību un iedzīvotāju motivāciju šajā jomā;
- paaugstināt tehnoloģisko prasmju un dabaszinātņu zināšanu līmeni kopumā, pilnveidot profesionālās orientācijas sistēmu un nodrošināt profesionālās orientācijas pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem mūžizglītības kontekstā.

Programmā ir izvirzīts mērķis palielināt jauniešu izglītības līmeni, kas kvantitatīvi noteikts 2010. gadam, – jauniešu skaita īpatsvars (20-24 gadu vecumā), kuriem ir vismaz vidējā izglītība, – 85%. Šis rādītājs atbilst ES noteiktam mērķa rādītājam 2010. gadam.

Lai risinātu šos uzdevumus, Programmā liela uzmanība veltīta vidējās un augstākās profesionālās izglītības uzlabošanas pasākumiem, tādiem kā profesionālās izglītības iestāžu materiāli tehniskā nodrošinājuma un praktiskās apmācības modernizācija, informācijas kampaņas izstrāde un realizācija, lai celtu inženierzinātņu, dabas zinātņu, medicīnas un citu Latvijas attīstībai nepieciešamu jomu prestižu.

Programmā uzsvērta nepieciešamība palielināt augstākās izglītības pieejamību un atbilstību darba tirgus vajadzībām, kā arī ietverti atbilstoši pasākumi. Šim nolūkam tiek palielināts valsts budžeta finansēto studiju vietu skaits dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, vides zinātnēs, studējošo kredīta apjoms un stipendiju fondi augstākās izglītības iestādēs, veidots

normatīvo pasākumu kopums studējošo prakses nodrošināšanai u.c.

2005./2006. akadēmiskajā gadā ir palielināts valsts budžeta finansēto vietu skaits atbilstoši darba tirgus vajadzībām tādās izglītības tematiskajās grupās kā inženierzinātnes un tehnoloģija, dabas zinātnes un matemātika, veselība, veselības un sociālā aprūpe. Valsts budžeta finansēto studiju vietu skaits 2006. gadā palielināts par 553 vietām, tajā skaitā inženierzinātnēs un dabaszinātnēs – par 338 vietām. Procentuāli valsts budžeta finansēto studiju vietu skaits darba tirgus pieprasītajās nozarēs 2006. finanšu gadā bija 44%, t.sk. inženierzinātnēs – 31% un dabaszinātnēs, matemātikā un informācijas tehnoloģijās – 13 procentu.

Tiek veidota mūžizglītības sistēma, kas nodrošinātu iedzīvotājiem iespēju pielāgoties mainīgā darba tirgus apstākļiem. Valdībā ir apstiprināta mūžizglītības stratēģija (Mūžizglītības politikas pamatnostādnes 2007.-2013. gadam).

Eiropas Savienības **struktūrfondu izmantošana** sekmē Lisabonas stratēģijā nosprausto mērķu sasniegšanu Latvijā. Aptuveni 67% no struktūrfondu 2004.-2006. gada plānošanas perioda finanšu resursiem ir novirzīti Lisabonas stratēģijas prioritāšu īstenošanai. Arī nākamo septiņu gadu darbam Latvijas prioritātes ir skaidras – konkurētspējas celšana un uz zināšanām balstītas tautsaimniecības attīstība. Valdība laika periodā no 2007.-2013. gadam ir identificējusi trīs galvenās prioritātes turpmākai valsts attīstībai – izglītots un radošs cilvēks, uzņēmumu tehnoloģiskā izcilība un elastība, zinātnes un pētniecības attīstība (Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007-2013).

Kopumā no ES struktūrfondiem Latvijai jaunajā periodā piešķirti 4,53 milj. eiro. 2,99 milj. eiro plānots izlietot trim prioritātēm:

- cilvēkresursu attīstībai un efektīvai izmantošanai (izglītība, veselība un nodarbinātība, kopā – 1,139 milj. eiro);
- konkurētspējas palielināšanai un virzībai uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku (zinātne, inovācijas, konkurētspēja, kopā – 718 milj. eiro);
- publisko pakalpojumu un infrastruktūras uzlabojumiem (tūrisms, reģionālā attīstība, mājokļu energoefektivitāte, vide, transports; kopā – 1,132 milj. eiro).

1,539 milj. eiro nodrošina Kohēzijas fonda finansējums, kas paredzēts transporta un vides infrastruktūras projektiem, arī energoefektivitātei un atjaunojamo resursu izmantošanas veicināšanai.

Konsekventi īstenota ekonomiskā politika, kas vērsta uz jaunas, uz zināšanām balstītas ekonomikas izveidošanu un nodarbinātības veicināšanu, dod Latvijai iespēju sasniegt Lisabonas stratēģijā izvirzītos mērķus.

Lai nodrošinātu **Lisabonas stratēģijas realizācijas koordināciju un uzraudzību**, valdība ir

izstrādājusi mehānismu izpildes monitoringam Latvijā un izveidojusi:

- Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomi, lai nodrošinātu Lisabonas stratēģijā noteikto uzdevumu izpildi Latvijā. To vada Ministru kabineta apstiprināts Lisabonas stratēģijas ieviešanas un uzraudzības koordinators – ekonomikas ministrs. Padomes sastāvā ir iekļauti ar Lisabonas procesu saistītie ministri, Saeimas, pašvaldību, sociālo partneru pārstāvji. Padomes uzdevumi ir koordinēt Latvijas nacionālās Lisabonas programmas izstrādi un iesaistīt programmas izstrādē valsts institūcijas, Saeimu, pašvaldības un sociālos partnerus, kā arī uzraudzīt programmas izpildes gaitu un informēt sabiedrību par tās noteikto uzdevumu izpildi;
- Lisabonas stratēģijas konsultatīvo darba grupu, lai nodrošinātu Latvijas nacionālās Lisabonas programmas izstrādi un ieviešanu starpinstitūciju līmenī. To vada Ekonomikas ministrijas valsts sekretārs. Darba grupas sastāvā ir iekļauti ar Lisabonas procesu saistīto ministriju augstākās ierēdniecības pārstāvji.

Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomes un Lisabonas stratēģijas konsultatīvās darba grupas sanāksmes notiek vismaz reizi ceturksnī.

Lai sasniegtu Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam mērķus, svarīgs ir sociālais dialogs. Tāpēc Programma paredz vairākus pasākumus tā uzlabošanai kā valsts, tā reģionālā līmenī. ESF līdzfinansētās nacionālās programmas „Atbalsts kapacitātes stiprināšanai par darba tirgus un dzimumu līdztiesības politikas ieviešanu atbildīgajās institūcijās,

informācijas izplatīšanai un izpratnes paaugstināšanai” ietvaros tiks stiprinātas nodarbinātības partnerībā iesaistītās institūcijas, tai skaitā Latvijas Darba devēju konfederācija un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība. Programmas ietvaros tiek stiprināta arī Latvijas pašvaldību un Latvijas Pašvaldību savienības kapacitāte, lai nodrošinātu nodarbinātības partnerības un sociālā dialoga attīstību pašvaldību līmenī.

Kopš 2005. gada septembra Programma tika prezentēta un apspriesta:

- Saeimas Eiropas lietu komisijā;
- Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas Latvijas nākotnes attīstības apakškomisijā;
- Tautsaimniecības padomē;
- Latvijas mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības sadarbības padomē;
- Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībā;
- semināra „Institucionālās kapacitātes veidošana Kurzemes reģionā” ietvaros;
- Latvijas Intelīgences konferencē u.c.

ES Informācijas aģentūra organizē regulāras diskusijas par Lisabonas stratēģijas jautājumiem.

2006. gada 12. decembrī Eiropas Komisija publicēja ikgadējo Progresu ziņojumu, kurā tika novērtēts progress Lisabonas stratēģijas īstenošanā ES un ES dalībvalstīs. Šajā ikgadējā progresu ziņojumā Eiropas Komisija nāca klajā ar rekomendācijām katrai ES dalībvalstij, kuras vēlāk (ar nelielām korekcijām pēc diskusijām dažādās ES institūcijās) pieņēma Eiropas Padomes Pavasara sanāksme 2007. gada 8.-9. martā. Eiropas Komisijas vērtējums par Programmas īstenošanu un rekomendācijas Latvijai ir atspoguļotas 6.1. ielikumā.

6.1. ielikums

Eiropas Komisijas vērtējums par Programmas īstenošanu un rekomendācijas Latvijai

Eiropas Komisija uzskata, ka galvenie Latvijas ekonomiskās politikas izaicinājumi ir šādi:

- konkrētu pasākumu izstrāde, lai nodrošinātu makroekonomisko stabilitāti un samazinātu ekonomikas pārkāršanas riskus;
- tālāka pētniecības un attīstības (R&D) stratēģijas attīstīšana ar mērķi uzlabot prioritāšu noteikšanu un privāta sektora līdzdalības palielināšanu;
- noteiktāku pasākumu ieviešana, lai palielinātu darbaspēka piedāvājumu un pilnveidotu darbaspēka prasmes.

Eiropas Komisijas rekomendācijas Latvijai ir šādas:

- nodrošināt ekonomikas un budžeta ilgtspējību, īstenojot vairāk ierobežojošu fiskālo politiku, tādā veidā samazinot ekonomikas pārkāršanas riskus, un uzmanīgāk izvēloties izdevumu prioritātes;
- panākt lielāku progresu attiecībā uz pētniecības un inovāciju politiku, lai sasniegtu ambiciozus mērķus, kas ir definēti Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā; 2005.-2008. gadam. Tas īpaši attiecas uz sadarbības veicināšanu starp pētniecības, izglītības iestādēm un uzņēmumiem;
- palielināt darbaspēka piedāvājumu un produktivitāti, uzlabojot reģionālo mobilitāti, kā arī izglītības un apmācības sistēmas atbilstību darba tirgus prasībām un ieviešot mūžizglītības sistēmu.

Papildus Latvijai ir jāpievērš lielāka uzmanība attiecībā uz:

- kontaktpunktu izveidošanu pirmās darbavietas meklētājiem;
- biznesa izglītības veicināšanu;
- aktīvas darba tirgus politikas turpināšanu un bērna aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošanu.

Lai veiksmīgi izpildītu Eiropas Komisijas rekomendācijas, ieteikumus un uzsāktu jauno iniciatīvu īstenošanu, 2007. gada 24. janvārī tika sasaukta Lisabonas Stratēģijas Uzraudzības padomes sanāksme, kuras laikā tika diskutēts par pasākumiem, kas nepieciešami Eiropas Komisijas rekomendāciju, ieteikumu un jauno iniciatīvu izpildei.

Šobrīd notiek konkrēto priekšlikumu izstrāde Eiropas Komisijas rekomendāciju izpildei, kuras tiks iestrādātas 2007. gada *Ziņojumā par progresu Latvijas nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam īstenošanā.*

6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā

6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana

Eiropas Savienības struktūrfondu apguve

Latvijai kā Eiropas Savienības dalībvalstij ir pieejams ES strukturālo fondu finansiālais atbalsts, kas ir ES reģionālās izlīdzināšanas politikas īstenošanas instruments.

Mērķus, kā Latvija paredzējusi izlietot struktūrfondu atbalstu, nosaka Attīstības plāns jeb Vienotais programmdokuments (VPD, angļu valodā – Single Programming Document). Vienotais programmdokuments struktūrfondu Mērķa 1 programmai 2004–2006. gadam Latvijai tika apstiprināts ar Eiropas Komisijas 2004. gada 17. jūnija lēmumu C(2004) 2121 (skatīt 6.2. ielikumu).

6.2. ielikums

Attīstības plāna prioritātes.

Struktūrfondu finansējums tiks piešķirts Attīstības plānā noteikto prioritāšu realizēšanai:

1. prioritāte – līdzsvarotas attīstības veicināšana (269 milj. EUR), kas ietver šādus pasākumus:
 - 1.1. vides un tūrisma infrastruktūras uzlabošana;
 - 1.2. pieejamības un transporta sistēmas attīstība;
 - 1.3. informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstība;
 - 1.4. izglītības, veselības aprūpes un sociālās infrastruktūras attīstība.
2. prioritāte – uzņēmējdarbības un inovāciju veicināšana (209 milj. EUR), kas ietver šādus pasākumus:
 - 2.1. atbalsts inovāciju attīstībai;
 - 2.2. uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstība;
 - 2.3. mazās un vidējās uzņēmējdarbības atbalsta pasākumu stiprināšana;
 - 2.4. pieeja finansējumam maziem un vidējiem uzņēmumiem;
 - 2.5. atbalsts valsts pētījumiem.
3. prioritāte – cilvēkresursu attīstība un nodarbinātības veicināšana (175 milj. EUR), kas ietver šādus pasākumus:
 - 3.1. nodarbinātības veicināšana;
 - 3.2. izglītības un tālākizglītības attīstība;
 - 3.3. sociālās izstumtības apkarošana.
4. prioritāte – lauksaimniecības un zivsaimniecības attīstības veicināšana (170 milj. EUR), kas ietver šādas apakšprioritātes:
 - 4.1. apakšprioritāte – lauksaimniecības un lauku attīstības veicināšana, kas savukārt ietver šādus pasākumus:
 - 4.1.1. investīcijas lauksaimniecības uzņēmumos;
 - 4.1.2. atbalsts jauniešiem zemniekiem;
 - 4.1.3. lauksaimniecības produktu pārstrādes un mārketinga uzlabošana;
 - 4.1.4. lauku teritoriju attīstības un adaptācijas veicināšana;
 - 4.1.5. mežsaimniecības attīstība;
 - 4.1.6. vietējās kapacitātes attīstīšana, atbalstot ilgtspējīgas lauku kopienas (LEADER + pasākums);
 - 4.1.7. apmācības;
 - 4.2. apakšprioritāte – ilgtspējīgas zivsaimniecības attīstības veicināšana, kas savukārt ietver šādus pasākumus:
 - 4.2.1. zvejas intensitātes sabalansēšana;
 - 4.2.2. flotes atjaunošana un zvejas kuģu modernizēšana;
 - 4.2.3. zvejas un akvakultūras produktu apstrādes un mārketinga uzlabošana, zvejas ostu aprīkojuma un akvakultūras attīstība;
 - 4.2.4. neliela apjoma piekrastes zvejas attīstība, sociālekonomiskie pasākumi, jaunu noieta tirgu apgūšanas veicināšana un atbalsts ražotāju organizācijām.
5. prioritāte – tehniskā palīdzība (22 milj. EUR).

Kopējie struktūrfondu ietvaros pieejamie līdzekļi, uz ko varēja pretendēt finansējuma saņēmēji, veidojās no ES struktūrfondu finansējuma un nacionālā finansējuma (Latvijas Republikas valsts un pašvaldību budžeta līdzfinansējuma), kas sadalās attiecīgi 75% ES struktūrfondu finansējums un 25% – LR valsts un pašvaldību budžets. Lai pretendētu uz struktūrfondu atbalstu, finansējuma saņēmējam jānodrošina arī savs līdzfinansējums.

No 2004. gada līdz 2006. gadam Latvijai struktūrfondu programmu ietvaros kopējais pieejamais finansējums bija 845 milj. EUR (ES struktūrfondu finansējums – 625 milj. EUR un Latvijas Republikas

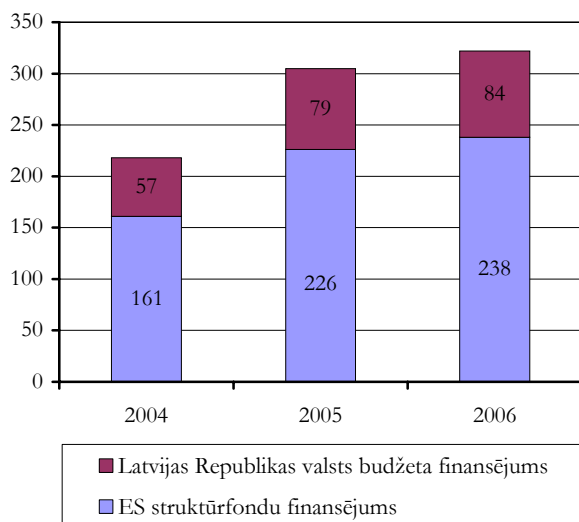
valsts budžeta finansējums – 220 milj. EUR) (skatīt 6.1. zīmējumu).

ES struktūrfondu finansējums – 625 milj. EUR veidojas no tādiem fondiem kā:

- Eiropas Reģionālās attīstības fonds (369 milj. EUR);
- Eiropas Sociālais fonds (139 milj. EUR);
- Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda Vadības nodaļa (93 milj. EUR);
- Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments (24 milj. EUR).

6.1. zīmējums

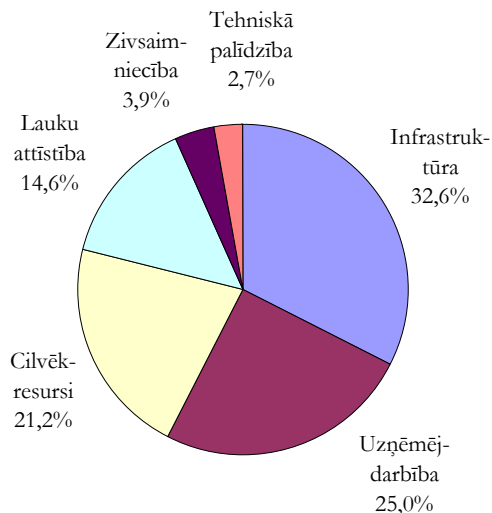
Latvijai pieejamais struktūrfondu finansējums pa gadiem
(milj. EUR)

Struktūrfondu atbalsta sadalījums pa nozarēm rāda, ka lielākā finansējuma daļa (32,6%) ir paredzēta infrastruktūras projektiem un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas projektiem (25%) (skatīt 6.2. zīmējumu).

6.2. zīmējums

Struktūrfondu atbalsta sadalījums pa nozarēm 2004.-2006. gadam

Saskaņā ar Īpašu uzdevumu ministra Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās informatīvo ziņojumu¹ par Vienotā programmdokumenta aktivitāšu ieviešanas gaitu un finansējuma izlietojumu, Eiropas Savienības finanšu resursu apguve Latvijā notiek sekmīgi.

Līdz 2006. gada 31. decembrim lielākajā daļā atbalsta programmu bija jāpabeidz struktūrfondu apguve – jāpabeidz noslēgt līgumus ar finansējuma gala saņēmējiem, lai nodrošinātu projektu īstenošanu un finansējuma izmaksu līdz 2008. gada beigām. Līdz 2007. gada 31. martam struktūrfondu vadības komitejās saskaņoti projekti par visu pieejamo struktūrfondu finansējumu 100% apmērā. ERAF ietvaros projekti apstiprināti par 101,17%, ESF ietvaros – par 98,39%, Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda virzības daļas (ELVGF) ietvaros par 100,45% un Zivsaimniecības vadības finansēšanas instrumenta (ZVFI) ietvaros apstiprināti projekti par 99,55% no pieejamā finansējuma. Lai nodrošinātu pēc iespējas veiksmīgāku un pilnīgāku līdzekļu izlietojumu, katra atbildīgā ministrija savā kompetencē esošo aktivitāšu ieviešanai, atbilstoši Ministru kabineta rīkojumiem, paredz uzņemties virsskaitības – valsts budžeta līdzekļi, kas nepārsniedz 10% no kopējā pieejamā finansējuma apjoma. Līdz ar to, ERAF un ELVGF ietvaros ir apstiprināti projekti jau minēto virsskaitību ietvaros.

Struktūrfondu finansējuma saņēmējiem jeb projektu īstenošanai līdz 2007. gada 1. ceturkšņa beigām izmaksāti 35,83% no kopējā pieejamā struktūrfondu finansējuma, līdz ar to salīdzinājumā ar rezultātiem iepriekšējā ziņojumā, šis rādītājs ir pieaudzis par 20,83 procentpunktiem. Vissekmīgāk līdzekļi izmaksāti ELVGF un ZVFI līdzfinansētos projektos, kur izmaksāti attiecīgi 77,12% un 71,02% no pieejamā struktūrfondu finansējuma. Salīdzinājumā ar rādītājiem iepriekšējā ziņojumā ELVGF ietvaros vērojams progress par 25,54 procentpunktiem, bet ZVFI ietvaros – par 35,84 procentpunktiem.

ERAF un ESF projektos izmaksātais finansējums attiecīgi atbilst 24,43% (progress par 16,99 procentpunktiem salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņojumu) un 33,52% (progress par 26,17 procentpunktiem) no attiecīgā fonda kopējā piešķiruma.

Līdz 2007. gada 31. martam struktūrfondu finansējuma atmaksai no Eiropas Komisijas pieprasīti 28,46% no kopējā valstij piešķirtā finansējuma, kas ir par 14,51 procentpunktu vairāk nekā uz 2006. gada 31. martu. Līdz 2007. gada jūnijam saņemti 25% no kopējā fondu piešķiruma, – tuvu pieprasīto atmaksu apjomam. Starpība starp Eiropas Komisijā deklarētajiem ESF līdzekļiem un Eiropas Komisijas veiktajām atmaksām ir 15,18 milj. latu (skatīt 6.1. tabulu).

¹ Īpašu uzdevumu ministra Eiropas Savienības līdzekļu apguves lietās 2007. gada 15. maija informatīvais ziņojums „Par Eiropas Savienības finanšu resursu (Struktūrfondu un Kohēzijas fonda) apguvi”.

6.1. tabula

Struktūrfondu apguves progress uz 2007. gada 31. martu

Fonds	SF finansējums	SF vadības komitejās saskaņotie projekti		Izmaksāts SF finansējuma saņēmējiem		No Eiropas Komisijas saņemtie maksājumi	
	milj. latu	milj. latu	% no finansējama	milj. latu	% no finansējama	milj. latu	% no finansējama
ERAF	268,50	271,66	101,17	65,59	24,43	54,55	20,32
ESF	89,50	88,06	98,39	30,00	33,52	4,89	5,46
ELVGF	64,55	64,84	100,45	49,78	77,12	42,09	65,20
ZVFI	17,10	17,03	99,55	12,15	71,02	8,37	48,93
Kopā	439,65	441,58	100,44	157,52	35,83	109,90	25,00

Kopumā ERAF aktivitāšu īstenošana ir vērtējama apmierinoši. Ir pabeigta daļa projektu, kā arī noslēgušies visi atklātie projektu iesniegumu konkursi un lielākā daļa atbalsta programmu. Tas nozīmē, ka līdz 2007. gada beigām tiks pabeigta liela daļa projektu.

Struktūrfondu finanšu progress vērtējams pozitīvi attiecībā uz projektiem piesaistīto finansējumu. Joprojām saglabājas vērā ņemama starpība starp projektiem piesaistīto finansējumu un veiktajām atmaksām projektu īstenošanai ERAF (76,7%) un ESF (64,9%) gadījumā, kas nav apmierinoši. Lai

paātrinātu maksājumu veikšanu projektu īstenošanai, 2007. gada janvārī veikti attiecīgu Ministra kabineta noteikumu grozījumi. Jāpiebilst, ka šobrīd turpinās esošo līgumu grozījumu veikšanas process, kā arī jau apstiprināto projektu īstenošana. Tādējādi sagaidāma Struktūrfondu līdzekļu izmantošanas un izmaksu veikšanas rādītāju uzlabošanās.

Ekonomikas ministrijas pārziņā esošie Attīstības plāna pasākumi un prioritātes ir raksturotas 6.3. ielikumā, 6.3. un 6.4. tabulās.

6.3. ielikums

Ekonomikas ministrijas pārziņā esošie Attīstības plāna pasākumi un prioritātes.

Ekonomikas ministrija kā viena no nozaru ministrijām ir atbildīga par tās pārziņā esošo pasākumu un aktivitāšu vadību. Ekonomikas ministrijas pārziņā ir šādi pasākumi un aktivitātes:

1. prioritātes „*Līdzsvarotas attīstības veicināšana*” 1. pasākuma „*Vides un tūrisma infrastruktūras uzlabošana*” aktivitātes:
 - siltumapgādes sistēmu attīstība;
 - siltumapgādes sistēmas uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā;
 - tūrisma produktu radīšana un tūrisma infrastruktūras uzlabošana, kā arī kultūras mantojuma saglabāšana un tā ekonomiskā potenciālā palielināšana;
2. prioritātes „*Uzņēmējdarbības un inovāciju veicināšana*” pasākumi:
 - atbalsts inovāciju attīstībai;
 - uzņēmējdarbības infrastruktūras attīstība;
 - mazās un vidējās uzņēmējdarbības atbalsta pasākumu stiprināšana;
 - pieeja finansējumam maziem un vidējiem uzņēmumiem;
3. prioritātes „*Cilvēkresursu attīstība un nodarbinātības veicināšana*” 1. pasākuma „*Nodarbinātības veicināšana*” aktivitātes:
 - nodarbināto pārkvalifikācijas paaugstināšanas veicināšana;
 - apmācību un konsultāciju nodrošināšana uzņēmējdarbības uzsākšanai.

2006. gada laikā pabeigta gandrīz visu EM kompetencē esošo atklātu konkursu un atbalsta programmu ieviešana.

2006. gada 28. februārī noslēdzās atklāta konkursa „*Kultūras un vēstures mantojuma efektīva izmantošana tūrismā*” administratīvā vērtēšana, un 85 no 112 saņemtajiem projektiem tika nodoti Ekonomikas ministrijai, lai veiktu to tālāku izvērtēšanu atbilstoši kvalitatīvajiem un specifiskajiem vērtēšanas kritērijiem. 2006. gada augustā ERAF Vadības komitejā tika apstiprināti 10 projekti par kopējo atbalsta summu 7,62 milj. latu. Līdz 2007. gada 31. janvārim bija noslēgti līgumi ar atbalsta saņēmējiem par projektu īstenošanu ar struktūrfondu līdzfinansējumu.

Savukārt 2006. gada martā noslēdzās atklāta projektu konkursa „*Siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē*” projektu iesniegumu administratīvās atbilstības vērtēšana, un 64 no 87 saņemtajiem projektu iesniegumiem tika nodoti Ekonomikas ministrijas izveidotajai projektu vērtēšanas komisijai izvērtēšanai atbilstoši kvalitatīvajiem un specifiskajiem vērtēšanas kritērijiem. 2006. gada 22. novembra ERAF Vadības komitejā tika apstiprināti 29 projekti par kopējo atbalsta summu 8,76 milj. latu. Līdz 2007. gada 31. martam ir noslēgti līgumi ar atbalsta saņēmējiem par projektu īstenošanu ar struktūrfondu līdzfinansējumu.

Nacionālās programmas „*Siltumapgādes sistēmu uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā*” ietvaros apstiprināti 6 projekti par kopējo atbalsta summu 3,51 milj. latu.

Visi publiskā sektora projekti tiks pabeigti līdz 2008. gada 31. augustam.

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās Attīstības plāna 2. un 3. prioritātes pasākumi un aktivitātes ir vērstas uz atbalsta sniegšanu nelauksaimnieciskai uzņēmējdarbībai. Līdzekļi šo prioritāšu ietvaros tika piešķirti valsts atbalsta programmu veidā atbilstoši „*Komerddarbības atbalsta kontroles likuma*” normām.

Attiecībā uz ESF Ekonomikas ministrijas pārziņā esošo aktivitāšu ieviešanas progresu 2006. gada 1. ceturksnī tika pieņemts lēmums līdzās sākotnēji plānotajai tikai grantu shēmai aktivitātē „*Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai*” ieviest arī ESF nacionālo programmu, tādējādi nodrošinot vismaz daļēju Ekonomikas ministrijas pārziņā esošās aktivitātes „*Nodarbināto personu kvalifikācijas un pārkvalifikācijas veicināšana*” līdzekļu apguvi. 2006. gada 1. jūlijā tika apstiprināta un uzsākta nacionālās programmas ieviešana.

6.3. ielikuma turpinājums

Papildus tam 2006. gada 1. ceturksnī tika saskaņota ESF nacionālā programma otrai iepriekš par problemātisku uzskatītajai Ekonomikas ministrijas aktivitātei „Apmācības un konsultācijas komercdarbības un pašnodarbinātības uzsācējiem”. Programma paredz komercdarbības uzsācējiem veicināt pieejamību apmācību un konsultāciju pakalpojumiem, kā arī finanšu resursiem, kas nepieciešami veiksmīgas komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai. Programmas īstenošanu veic VAS „Latvijas Hipoķēku un zemes banka”. Programmas ietvaros atbalsts tiek sniegts cilvēkiem, kas vēlas uzsākt savu komercdarbību. 2006. gada nogalē tika uzsākta apmācību kursu organizēšana par komercdarbības uzsākšanu un attīstību. Pabeidzot apmācības, jāsagatavo biznesa plāns komercdarbības uzsākšanai, kuru izvērtē Latvijas Hipoķēku un Zemes bankas eksperti. Pozitīva lēmumu gadījumā programmas dalībnieks saņem finansējumu biznesa plāna ieviešanai (mentora pakalpojumu apmaksa, granti uzņēmuma darbības uzsākšanai, aizdevums līdz 18 tūkst. latu).

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra no 2004. gada 12. augusta veikusi projektu iesniegumu pieņemšanu ES struktūrfondu līdzfinansējuma saņemšanai šādās valsts atbalsta programmās un apakšprogrammās:

1. Atbalsts komercsabiedrības infrastruktūras modernizācijai:
 - 1.1. infrastruktūras attīstībai nepieciešamo pieslēgumu izveide un rekonstrukcija (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada jūlijā);
 - 1.2. dalītās infrastruktūras izveide (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada augustā);
 - 1.3. komercsabiedrības pilnveidošana atbilstoši starptautisko standartu prasībām (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada maijā);
2. atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībai (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada jūlijā);
3. atbalsts konsultācijām un komercsabiedrību dalībai starptautiskās izstādēs un tirdzniecības misijās:
 - 3.1. konsultāciju pakalpojumi (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada jūlijā);
 - 3.2. komercsabiedrību dalība starptautiskajās izstādēs, gadatirgos un tirdzniecības misijās (iesniegumu pieņemšana beidzās 2006. gada novembrī).

Sākot ar 2004. gada 1. novembri, LIAA pieņēma uzņēmumu projektu pieteikumus ES struktūrfondu līdzfinansējuma saņemšanai valsts atbalsta programmā (VAP) „Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai”, bet pēc 2006. gada 27. marta projekti tika pieņemti pēc jaunajiem noteikumiem, kas paredz vienkāršoto projekta iesniegšanas procedūru.

Līdz 2006. gada 31. decembrim kopumā LIAA iesniegti 1272 projekti, no kuriem lielākā daļa – 520 projektu atbalsta saņemšanai programmas „Atbalsts konsultācijām un komercsabiedrību dalībai starptautiskajās izstādēs”, un 401 projekts programmas „Atbalsts komercsabiedrības infrastruktūras modernizācijai” ietvaros.

Kopumā Ekonomikas ministrijas administrētajās atbalsta programmās privātajam sektoram līgumi noslēgti par kopējo atbalsta summu 134,73 milj. latu. Atbalstīta 771 komercsabiedrība, sniedzot atbalstu 1 028 projektu īstenošanai. Iesniedzēju aktivitāte, kā arī finansējuma sadalījums pa reģioniem vērtējams kā līdzvērtīgs. No visiem līdzekļiem 21% tiek novirzīts projektiem, kas tiek īstenoti Rīgā, 19% – Rīgas reģionā, 17% – Kurzemes un Zemgales reģioniem, 14% – Vidzemes un 12% – Latgales reģionā īstenotiem projektiem.

Pilnveidojot valsts atbalsta programmu „Atbalsts komercsabiedrības infrastruktūras modernizācijai”, pirms atkārtotas šīs grantu shēmas atvēršanas 2006. gada 20. martā viens no uzdevumiem bija panākt lielāku uzņēmēju aktivitāti no reģioniem. Izvērtējot iesniedzēju aktivitāti, var secināt, ka uzdevums ir veiksmīgi izpildīts, jo pieprasītā atbalsta apjoma sadalījums pa reģioniem būtiski neatšķiras, tas ir, Lielrīga – 28%, Kurzeme – 16%, Zemgale – 17%, Vidzeme – 23% un Latgale – 16% no kopējā pieprasītā atbalsta apjoma.

6.2. tabula

Ekonomikas ministrijas administrēto atbalsta programmu ietvaros sniegtais atbalsta un apstiprināto projektu iesniegumu skaits (sadalījums pa tautsaimniecības nozarēm)

Tautsaimniecības nozare	Kopējais sniegtais atbalsts		Projektu iesniegumu skaits	
	milj. latu	%	skaits	%
Lauksaimniecība	0,3	0,2	1	0,1
Tekstilapstrāde	0,5	3,6	25	2,4
Mežizstrāde/kokapstrāde	24,7	18,3	153	14,9
Ķīmiskā rūpniecība	13,7	10,2	62	6,0
Metālapstrāde	17,7	13,2	85	8,3
Elektronisko iekārtu ražošana	4,2	3,1	36	3,5
Ieguves rūpniecība, celtniecības materiālu ražošana, būvniecības pakalpojumi	27,2	20,2	130	12,7
Pakalpojumi	10,0	7,4	226	22,0
Pārtikas rūpniecība	6,7	5,0	33	3,2
Izdevējdarbība, poligrāfija	8,3	6,1	36	3,5
Transports	3,9	2,9	28	2,7
Enerģētika	1,2	0,9	3	0,3
Tirdzniecība	2,0	1,5	105	10,2
Izejvielu pārstrāde	2,8	2,0	7	0,7
Veselības aprūpe	1,7	1,3	8	0,8
Atpūta/Tūrisma un viesnīcu pakalpojumi	5,5	4,1	81	7,9
Citas nozares	0,9	0,1	9	0,9
KOPĀ:	134,7	100	1028	100

6.3. tabula

**Ekonomikas ministrijas administrēto atbalsta programmu ietvaros
sniegtais atbalsta un apstiprināto projektu iesniegumu skaits**
(sadalījums pa atbalsta programmām)

Valsts atbalsta programma	Kopējais sniegtais atbalsts		Projektu iesniegumu skaits	
	milj. latu	%	skaits	%
VAP 2.0 „Atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībai”	4,0	3,0	45	4,4
VAP 1.2 „Komeradarbības pilnveidošana atbilstoši standartu prasībām”	102,7	76,2	258	25,1
VAP 1.3 „Dalītās infrastruktūras izveide”	6,4	4,7	15	1,5
VAP 1.1 „Infrastrukturā attīstībai nepieciešamo pieslēgumu izveide un rekonstrukcija”	5,0	3,7	26	2,5
VAP 3.2 „Dalība starptautiskajās izstādēs un tirdzniecības misijās”	1,2	0,9	94	9,1
VAP 3.1 „Konsultāciju pakalpojumi”	2,8	2,1	300	29,2
VAP 4.0 „Atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai”	2,4	1,8	157	15,3
„Aizdevumi (t.sk. mikrokrediti) komercdarbības uzsākšanai”	6,7	5,0	84	8,2
„Aizdevumu garantiju sistēmas attīstība”	3,6	2,7	49	4,8
KOPĀ:	134,7	100	1028	100

Kohēzijas fonda apgušana

Lai izlīdzinātu dalībvalstu starpā pastāvošās atšķirības, pēc iestāšanās ES Latvijai ir pieejami **Kohēzijas fonda** līdzekļi, kas aizvieto pirms iestāšanās pieejamos ISPA līdzekļus. Fonda ietvaros palīdzību var saņemt tās ES dalībvalstis, kuru IKP rādītājs uz vienu iedzīvotāju ir zemāks par 90% no vidējā ES rādītāja. Kohēzijas fonda pamatmērķi ir sniegt atbalstu vides aizsardzības pasākumiem un transporta infrastruktūras uzlabošanai.

Tāpat kā struktūrfondu, arī Kohēzijas fonda līdzekļi tiek piešķirti tikai kā līdzfinansējums pasākumiem, ko finansāli atbalsta dalībvalsts. ES līdzfinansējums no šī fonda tika noteikts 80-85% apjomā. Turklāt, ja finansējums tiek saņemts arī no struktūrfondu, ES ieguldījums var sasniegt pat 90% no kopējām projektu izmaksām. Projektu kopējām izmaksām ir jābūt vismaz 7 milj. latu (10 milj. EUR).

Kohēzijas fonda līdzekļu izlietojumu nosaka Ietvara dokuments (angļu valodā – Reference Framework Document), kurš bija saskaņots ar Eiropas Komisiju 2003. gada decembrī. Atšķirībā no Vienotā programmdokumenta, kurā ir noteiktas tikai prioritārās atbalsta jomas, Ietvara dokumentā ir noteikti konkrēti projekti, kuriem tiks piešķirts

finansējums. Salīdzinājumā ar ISPA Kohēzijas fondam ir plašāks ieguldījumu loks:

- transporta sektors – autoceļi, dzelzceļi, ostas, lidostas, sabiedriskais transports;
- vides sektors – sadzīves atkritumu apsaimniekošana (reģionālie poligoni), notekūdeņu attīrīšana, dzeramā ūdens apgāde.

Kopējais Latvijai pieejamais Kohēzijas fonda finansējums laika posmā no 2000.-2006. gadam veido 710 milj. EUR, no tā 310 milj. EUR – pirms iestāšanās ES uzsāktu projektu finansēšanai (bijušie ISPA projekti), 230 milj. EUR 2004. gada Kohēzijas fonda projektu pieteikumi, 170 milj. EUR – 2005. un 2006. gadā iesniedzamo Kohēzijas fonda projektu pieteikumu finansējums.

Līdz 2007. gada 31. martam ir apstiprināti projekti par visu pieejamo finansējumu – 710,77 milj. eiro. No Eiropas Komisijas saņemti 298,8 milj. eiro (42,04% no Latvijai apstiprinātā Kohēzijas fonda finansējuma 2000.-2006. gadā), savukārt ar izpildītājiem noslēgto līgumu ietvaros izmaksāti 232,1 milj. eiro (32,65% no finansējuma) (skatīt 6.4. tabulu).

6.4. tabula

Kohēzijas fonda apguves progress uz 2007. gada 31. martu

	KF finansējums	Eiropas Komisijā apstiprinātie projekti		Izmaksāts KF finansējuma saņēmējiem		No Eiropas Komisijas saņemtie maksājumi	
	milj. EUR	milj. EUR	% no pieejamā finansējuma	milj. EUR	% no apstiprinātiem projektiem	milj. EUR	% no apstiprinātiem projektiem
Vides ministrija		353,2	49,7	86,2	24,4	110,5	31,3
Satiksmes ministrija		353,9	49,8	145,2	41,0	187,2	52,9
Finanšu ministrija		3,7	0,5	0,7	19,7	1,1	30,9
Kopā	710,8	710,8	100	232,1	32,7	298,8	42,0

Kohēzijas Fonda projektu īstenošana noris stabili. Ir pabeigta daļa projektu, bet atsevišķu projektu īstenošana ir aizkavējusies salīdzinājumā ar plānoto laika grafiku. Vairākiem Kohēzijas fonda projektiem ieviešana saskaņā ar Eiropas Komisijas lēmumiem vai finanšu memorandiem ir paredzēta līdz 2008.-2009. gadam. Galvenās problēmas vides un transporta nozares projektu ieviešanā joprojām ir būtisks cenu pieaugums būvniecības sektorā, kas ir sadārdzinājis lielāko daļu projektu, kuri plānoti un uzsākti iepriekšējos gados. Būtiskais cenu pieaugums skaidrojams gan ar degvielas cenu, gan būvmateriālu cenu straujo kāpumu, kā arī darbaspēka izmaksu pieaugumu, ko noteicis kopējais pieprasījuma pieaugums būvniecības sektorā.

Ir izstrādāts projekts „*Tehniskā palīdzība Kohēzijas fonda vadošajai iestādei Latvijā*”. Projekta ietvaros tiks izstrādāta Kohēzijas fonda komunikācijas stratēģija 2007.-2009. gadam. Stratēģijas mērķis ir izveidot rīcības plānu, kas ļautu veicināt mērķtiecīgu komunikāciju par Kohēzijas fonda finansējuma mērķiem. Stratēģijā tiks iekļauta analīze par līdzšinējo iekšējo un ārējo ar Kohēzijas fonda saistīto komunikāciju, sniegti priekšlikumi komunikācijas uzlabošanai, kā arī komunikācijas rīcības plāns, kuru plānots īstenot, sākot ar 2007. gada 2. ceturksni.

2007.-2013. gada finanšu perspektīvas periods

Augstāk norādītais finanšu līdzekļu apjoms Latvijai bija pieejams posmā no 2004. līdz 2006. gadam. Šis daudzgadu budžeta plānošanas periods, ko dēvē arī par finanšu perspektīvu un kurš vecajām ES dalībvalstīm ilgst no 2000.-2006. gadam, beidzas 2006. gadā, un gan plānus par ES izdevumiem, gan likumdošanu un citus dokumentus, kas nosaka ES finanšu līdzekļu izmantošanu, vairs nevar piemērot jaunā finansējuma sadalei un apguvei pēc 2006. gada beigām. Finanšu perspektīvas periods parasti ilgst (piecus līdz) septiņus gadus, un 2006. gadā uzsākta ES izdevumu plānošana un dokumentu gatavošana nākamajam periodam, kas ilgs no 2007.-2013. gadam.

Lai nodrošinātu struktūrfondu kvalitatīvu apguvi, līdz 2007. gadam bija jāsagatavo visi nepieciešamie plānošanas dokumenti un normatīvie akti, kas nodrošinātu struktūrfondu apguves uzsākšanu 2007. gadā.

Lai uzsāktu struktūrfondu līdzekļu efektīvu apgušanu, atbilstoši vispārējai regulai tiek veikta programmēšana 3 līmeņos – Eiropas Savienības līmeņa stratēģija jeb Kopienas stratēģiskās vadlīnijas, dalībvalstu stratēģija jeb Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments un dalībvalstu darbības programmas.

Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments 2007.-2013. gadu periodam (NSID) ir Latvijas līmeņa galvenais struktūrfondu plānošanas dokuments, kas nodrošina kohēzijas politikas sasaisti ar nacionālajām prioritātēm un pamato šo prioritāšu izvēli, kā arī nosaka fondu apguves stratēģiju, vadības ietvaru,

nodrošina koordināciju starp darbības programmām un citiem finanšu instrumentiem.

NSID ir sagatavots, ņemot vērā Nacionālajā attīstības plānā, par kura izstrādi atbild Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija, kā arī Latvijas Nacionālajā Lisabonas programmā (skatīt 6.1. nodaļu), par kuras izstrādi atbildīga Ekonomikas ministrija, noteiktos mērķus un rīcības virzienus, kā arī, ievērojot Saeimas apstiprinātajā ilgtermiņa konceptuālajā dokumentā „*Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā*” noteikto. NSID projekts tika apstiprināts Ministru kabinetā 2006. gada 3. oktobrī. Pēc Eiropas Komisijas atzinuma saņemšanas 2006. gada 6. decembrī, NSID tika precizēts, apstiprinot to Ministru kabinetā 2007. gada 31. janvārī.

NSID uzsver, ka 2007.-2013. gadu perioda svarīgākais uzdevums, kas veicams ar struktūrfondu palīdzību, ir radīt nepieciešamos priekšnoteikumus, kā arī tiešā veidā panākt izmaiņas, kas nodrošinātu zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanos valstī. Līdz ar to lielākais uzsvars struktūrfondu investīcijām 2007.-2013. gada periodā Latvijā liekams tieši uz tiem pasākumiem, kas attīsta zināšanas kā galveno izaugsmes resursu un veido labvēlīgus dzīves apstākļus cilvēkam kā šī resursa turētājam.

Lai sasniegtu šo mērķi, struktūrfondu investīcijas tiek plānotas atbilstoši trim tematiskām asīm:

- cilvēku resursu attīstība un efektīva izmantošana;
- konkurētspējas palielināšana un virzība uz zināšanu ietilpīgu ekonomiku;
- sabiedrisko pakalpojumu un infrastruktūras uzlabojumi kā priekšnoteikums valsts un tās teritorijas līdzsvarotai attīstībai.

Kā horizontālās prioritātes noteiktas teritorijas līdzsvarota attīstība, makroekonomiskā stabilitāte, vienādas iespējas, ilgtspējīga attīstība, informācijas sabiedrība.

Par NSID ieviešanu atbildīgā institūcija noteikta Finanšu ministrija. Tai, sākot ar 2007. gadu, reizi ceturksnī jāsniedz informatīvs ziņojums Ministru kabinetam par NSID ieviešanu.

Ministru kabinetā ir apstiprināts Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda piešķiruma sadalījums starp valsts stratēģiskā ietvardokumenta tematiskajām asīm un pasākumiem, kurš 2006. gada nogalē pārrēķināts reālajās cenās, palielinot kopējo ES fondu finansējumu 2007.-2013. gadā par pusmiljardu eiro. Tādējādi Latvijai laika posmā no 2007.-2013. gadam no struktūrfondiem kopā pieejami 4,5 miljardi eiro.

Mērķu sasniegšanai struktūrfondu investīcijas plānots vadīt ar trīs darbības programmu palīdzību:

- 1. darbības programma „*Cilvēkresursi un nodarbinātība*”, ESF darbības programma;
- 2. darbības programma „*Uzņēmējdarbība un inovācijas*”, ERAF darbības programma;

- 3. darbības programma „*Infrastruktūra un pakalpojumi*”, ERAF un Kohēzijas fonda darbības programma.

2007.-2013. gada struktūrfondu programmēšanas periodā Ekonomikas ministrija būs starpniekinstitūcija aktivitātēm visās trīs darbības programmās – 1. darbības programmas „*Cilvēkresursi un nodarbinātība*” aktivitātēm nodarbinātības veicināšanā un kvalitatīvu cilvēkresursu piesaistei, 2. darbības programmai „*Uzņēmējdarbība un inovācijas*”, kuras ietvaros sniegs atbalstu uzņēmējdarbības attīstībai, un 3. darbības programmai „*Infrastruktūra un pakalpojumi*”, kuras ietvaros sniegs atbalstu tūrisma un enerģētikas nozaru attīstībai.

Darbības programmas „*Cilvēkresursu un nodarbinātības*” noteikto mērķu sasniegšanai Ekonomikas ministrija plāno veikt 3 aktivitātes nodarbināto apmācības nodrošināšanai, kā arī kvalitatīva darbspēka piesaistei komercsabiedrībām. Kopumā aktivitāšu īstenošanai pieejams 163,98 milj. EUR finansējums.

Ekonomikas ministrijas piedāvātajām Eiropas Savienības struktūrfondu 2007.-2013. gada plānošanas perioda uzņēmējdarbības atbalsta aktivitātēm 2. darbības programmas „*Uzņēmējdarbība un inovācijas*” ietvaros tika piešķirts indikatīvais finansējums 473,12 milj. EUR apmērā. Šajā darbības programmā Ekonomikas ministrijas pārziņā ir pasākums: 1.2. „*Inovācijas*” un prioritātes: 2. „*Finanšu pieejamība*” un 3. „*Uzņēmējdarbības aktivitātes un konkurētspējas celšana*”.

Inovāciju veicināšanas pasākums ar vislielāko proporcionālo finansējuma daļu – 42,89% no EM uzņēmējdarbības attīstībai pieejamā finansējuma, tika noteikts, lai veicinātu ekonomikas konkurētspēju un uzņēmējdarbību ar augstāku pievienoto vērtību un ir tieši saistīts ar Lisabonā noteikto mērķi – kļūt par uz zināšanām balstītu ekonomiku. Prioritāte risinās vairākas problēmas, piemēram, nepietiekamu uzņēmumu aktivitāti nozarēs ar augstu ievienoto vērtību un iespēju robežās minimālu darbspēka un dabisko resursu ietilpību. Paredzami atbalsta virzieni prioritātes ietvaros veicinās jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi un ražošanu, kā arī sadarbības veicināšanu starp pētniecību un uzņēmējdarbību.

2. prioritātes „*Finanšu pieejamība*” mērķis ir veicināt pieeju finansējumam uzņēmējdarbības attīstībai, vienlaicīgi samazinot tiešā valsts atbalsta negatīvo ietekmi uz tirgus konkurenci un efektīvāk izlietojot valsts atbalsta līdzekļus, tos izmantojot atkārtoti riska kapitāla un aizdevumu gadījumā, vai piemērojot multiplikatoru aizdevumu un līzīga garantiju gadījumā. Šai prioritātei paredzēti 35,85% no pieejamā finansējuma uzņēmējdarbības attīstībai.

3. prioritāte „*Uzņēmējdarbības aktivitātes un konkurētspējas celšana*” ir saistīta ar divām risināmām problēmām – zemo uzņēmumu skaitu un to konkurētspējas celšanu, un tai paredzēti 21,26% no uzņēmējdarbības attīstībai pieejamā finansējuma. 2004.-2006. gada periodā zemās uzņēmējdarbības

aktivitātes problēma netika būtiski risināta. Ņemot vērā zemo uzņēmumu un komersantu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem un salīdzinoši zemo nodarbinātības līmeni, sekmējot jaunu uzņēmumu veidošanos, tiks risinātas abas minētās problēmas.

Tūrisma veicināšanai 2007.-2013. gada plānošanas periodā piešķirti 42,37 milj. EUR.

Enerģētikas jomā plānoto pasākumu mērķis ir veicināt mājokļu pieejamību, to ilgtspēju, efektivitāti un mazināt sociālo spriedzi pašvaldību teritorijās, investējot mājokļu atjaunošanas un energoefektivitātes pasākumos (pasākuma īstenošanai piešķirot 29,97 milj. EUR), kā arī sekmēt Eiropas Savienības un Latvijas energoefektivitātes, atjaunojamo energoresursu izmantošanas un energoapgādes drošuma paaugstināšanas politikās noteikto mērķu sasniegšanu. Šim pasākumam piešķirti 132,4 milj. EUR no Kohēzijas fonda pieejamā finansējuma.

Struktūrfondu vispārējais vadības ietvars un plānošanas dokumenti tiek izstrādāti, savstarpēji tos saskaņojot ar ES fondu vadībā iesaistītajām institūcijām un konsultējoties ar partneriem (sociālajiem partneriem, reģionu pārstāvjiem, NVO) par visām pusēm pieņemamu redakciju. Kopumā jaunā perioda aktivitāšu ieviešanai jāizstrādā un jāapstiprina aptuveni 132 sektorālie Ministru kabineta noteikumi par ES fondu aktivitāšu īstenošanu – aptuveni 46 normatīvie akti 1. darbības programmas „*Cilvēkresursi un nodarbinātība*” ieviešanai, aptuveni 20 normatīvie akti 2. darbības programmas „*Uzņēmējdarbība un inovācijas*” ieviešanai un aptuveni 66 normatīvie akti 3. darbības programmas „*Infrastruktūra un pakalpojumi*” ieviešanai.

Būtisks solis laicīgai un sekmīgai finansējuma apguvei ir Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likuma izstrāde. Likums stājies spēkā 2007. gada 1. martā.

Darbības programmu finansēšanas avoti ir ERAF – 53,5% no kopējā struktūrfondu piešķiruma, ESF – 12,15% no kopējā piešķiruma, kā arī Kohēzijas fonds – 33,99% no kopējā piešķiruma. Tam līdzās nodrošināms valsts budžeta, kā arī privātais līdzfinansējums.

6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika

ES ietvaros tiek īstenota kopēja tirdzniecības politika, kur Eiropas Komisija kā divpusēji, tā daudzpusēji ved sarunas 27 ES dalībvalstu vārdā. Eiropas Komisija pauž vienotu nostāju, kas ar dalībvalstīm saskaņota Eiropadomes Padomes 133. panta komitejā. Eiropas Savienība ir lielākā preču un pakalpojumu eksportētāja un investīciju ieguldītāja ārvalstīs. Tā ir viena no galvenajām partnerēm Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) sarunās.

2005. gada atjaunotā Lisabonas stratēģija (skatīt 6.1. nodaļu) paredz izaugsmi un nodarbinātību veicinošus pasākumus visās ES dalībvalstīs. Papildus šai iekšējai darba kārtībai 2007. gada sākumā tika

apstiprināti pasākumi, kuru mērķis ir uzlabot ES ārējo konkurētspēju pasaulē. Izmantojot tirdzniecības politikas instrumentus, kā arī starptautiskās tirdzniecības liberalizācijas radītās iespējas atvieglotai preču un pakalpojumu tirgu pieejamībai, ir noteikta virkne iniciatīvu, kas nodrošinātu Eiropas tirdzniecības politikas pielāgošanu nākotnes konkurētspējas izaicinājumiem.

Daudzpusējās attiecības

Daudzpusējās tirdzniecības sistēmas stiprināšana ir ES tirdzniecības politikas prioritāte. Turklāt efektīvākais veids, kā nodrošināt un sekmēt pasaules tirdzniecību, veicinot arī ekonomisko attīstību un labklājību, ir daudzpusēju tirdzniecības noteikumu izstrāde un īstenošana. PTO ir vienīgā uz starptautiskajiem noteikumiem un līgumiem balstīta daudzpusēja organizācija, kuras galvenais uzdevums ir nodrošināt nediskriminējošu un paredzamu tirdzniecības plūsmu globālajā telpā.

2001. gadā Kataras galvaspilsētā Dohā PTO dalībvalstis uzsāka kārtējo daudzpusējās tirdzniecības liberalizācijas raundu, sauktu par Dohas attīstības raundu (DDA), par kura mērķi tika izvirzīta attīstība un nabadzības mazināšana pasaulē un tirdzniecības ierobežojumu atcelšana. Par galveno uzdevumu nabadzības mazināšanai tika noteikta jaunattīstības valstu veiksmīga integrācija starptautiskajā tirdzniecības sistēmā, nodrošinot sabalansētu globālās tirdzniecības ieguvumu pārdali. DDA ietvaros PTO dalībvalstis ir vienojušās par priekšrocību piešķiršanu vismazāk attīstītajām valstīm, kurām nebūs jāuzņemas jaunas tirdzniecības liberalizēšanas saistības.

2005. gada decembrī Honkongā PTO dalībvalstu tirdzniecības ministri nolēma, ka nepieciešama visaptveroša vienošanās galvenajās sarunu jomās, kas ietvertu valsts atbalsta pasākumu būtisku samazināšanu lauksaimniecības produkcijas ražošanai, ievaduitas tarifu samazināšanu tirdzniecībā ar lauksaimniecības un rūpniecības precēm un atvieglotu nosacījumu izstrādi tirdzniecībā ar pakalpojumiem.

Tomēr ņemot vērā, ka par DDA kopēju jautājumu paketi ir jāvienojas visām PTO dalībvalstīm, kurām ir atšķirīgas ekonomiskās intereses, panākt vienošanos daudzpusējās sarunās ir grūti. 2006. gada jūlija beigās, nespējot vienoties par savstarpējiem lauksaimniecības preču tirdzniecības un valsts atbalsta nosacījumiem, DDA sarunas uz laiku tika apturētas. Ņemot vērā situācijas nopietnību, jau pērnā gadā beigās PTO dalībvalstis izrādīja gatavību kompromisam, un 2007. gada februārī sarunas tika atjaunotas ar cerot 2001. gadā uzsāktu sarunu raundu noslēgt līdz gada beigām. Galvenās problēmas daudzpusējās tirdzniecības liberalizēšanas procesā ir PTO dalībvalstu nespēja saskaņot atšķirīgās nostājas par industriāli attīstīto valstu iekšējā atbalsta samazināšanu lauksaimniecībai, ierobežojumu samazināšanu lauksaimniecības preču tirgus pieejamībai un jaunattīstības valstu ierobežojumu samazināšanu rūpniecības preču tirgus pieejamībai.

Raundam sekmīgi noslēdzoties, Latvija no daudzpusējās tirdzniecības sistēmas liberalizācijas iegūtu lielāku pieejamību trešo valstu preču un pakalpojumu tirgiem, pateicoties tarifu un netarifu barjeru samazināšanai, kā arī caurspīdīgākai muitas un citu procedūru noteikšanai (izcelsmes noteikumi, importa licencēšanas procedūras, investīciju ierobežojumi, preču muitas vērtības noteikšana u.c.). Paredzams, ka lielāka tirgus pieejamība citu pasaules valstu tirgiem sekmēs Latvijas eksporta tirgu paplašināšanos un valsts ekonomikas tālāku izaugsmi.

Divpusējās attiecības ES kopējās tirdzniecības politikas ietvaros

Kopš 2004. gada 1. maija Latvijas tirdzniecības attiecības ar trešajām valstīm regulē ES noslēgtie līgumi. 2007. gada 1. maijā Eiropas Savienībā iestājās Bulgārija un Rumānija, palielinot ES iekšējo tirgu, kurā preces, pakalpojumi, kapitāls un personas var brīvi pārvietoties, līdz 490 milj. patērētāju. Preču un pakalpojumu tirgus palielināšanās paver jaunas iespējas Latvijas eksportētājiem.

ES ir noslēgusi virkni līgumu, kas paredz brīvās tirdzniecības nosacījumus ar trešajām valstīm:

- Eiropas Ekonomikas Zonas līgums ar Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju;
- Brīvās tirdzniecības līgumi ar Farēru salām, Šveici, Meksiku;
- Asociācijas līgumi ar Čīli, Vidusjūras valstīm (Alžīriju, Ēģipti, Izraēlu, Jordāniju, Libānu, Maroku, Palestīnas Autonomiju, Sīriju un Tunisiju) un dažām aizjūras valstīm un teritorijām;
- Muitas ūnijas ar Turciju un Andoru;
- Stabilizācijas un asociācijas līgumi ar Maķedoniju un Horvātiju;
- Tirdzniecības, attīstības un sadarbības līgums ar Dienvidāfriku.

Papildus iepriekš minētajam ES strādā, lai paplašinātu ekonomisko sadarbību ar Krieviju, Ukrainu, ASV, Ķīnu, Indiju, Korejas Republiku, Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācijas (ASEAN), Āfrikas, Karību jūras, Klusā okeāna (ACP), Rietumbalkānu, Andu Kopienas un Vidusamerikas valstīm.

ES dalībvalstis, tai skaitā Latvija, atbalsta iespējami ātru **Krievijas** iestāšanos PTO, taču sarunu rezultāti ir svarīgāki par iestāšanās ātrumu. Krievija vēl aizvien nav atrisinājusi vairākus jautājumus, piemēram, attiecībā uz sanitāriem un fitosanitāriem pasākumiem, tirdzniecības tehniskām barjerām, dzelzceļa tarifiem, lauksaimniecību u.c.

ES-Krievijas ekonomisko sadarbību (skatīt 6.4. ielikumu) regulē Partnerības un sadarbības līgums (Partnership and Cooperation Agreements – PCA), kura darbība beigsies 2007. gada 30. novembrī. Rit jauna ES-Krievijas ietvarlīguma izstrāde.

6.4. ielikums

Jaunais ES-Krievijas un ES-Ukrainas ekonomisko attiecību tiesiskais ietvars

ES-Krievijas ekonomisko sadarbību pašlaik regulē Partnerības un sadarbības līgums, kura darbība beigsies 2007. gada 30. novembrī. Šobrīd notiek aktīva jauna ES-Krievijas ietvarlīguma izstrāde.

Paredzams, ka jaunais sadarbības dokuments veidos ES un Krievijas attiecību juridisko pamatu un aptvers visas sadarbības sfēras, arī tādas, kuras nav iekļautas pašreizējā PCL.

Līgums lielā mērā ietvers Četru telpu ceļa karšu struktūru un jautājumus (1. telpa – ekonomika; 2. telpa – brīvība, iekšējā drošība, tiesiskums, 3. telpa – ārējā drošība; 4. telpa – kultūra, izglītība), kā arī paredzēs atsevišķu nozaru līgumu noslēgšanas iespējas.

ES un Krievijas Četru kopējo telpu izveide, tai skaitā Kopējās Eiropas ekonomikas telpas izveide, ir īpaši būtiska, lai veicinātu un dažādotu tirdzniecību starp ES un Krieviju, nodrošinātu jaunas ekonomiskās integrācijas un konverģences iespējas, veicinātu tirgus pieejamību un infrastruktūras attīstību.

Tirdzniecības aspektos līguma mērķis ir panākt pakāpenisku ES un Krievijas ekonomiku integrāciju, novēršot investīciju un tirdzniecības barjeras, kā arī veicot regulatoru konverģenci un likumu normu tuvināšanu un tirdzniecības veicināšanu. Līguma panti tiks veidoti uz esošā Partnerības un sadarbības līguma un Kopējās Ekonomiskās Telpas rīcības plāna pantu pamata.

Pēc Krievijas iestāšanās PTO ES un Krievija varētu sākt sarunas par padziļinātu un ambiciozu Brīvās tirdzniecības līguma noslēgšanu. Latvijas īpašās intereses Brīvās tirdzniecības līguma ietvaros ir netaisnīgu tirdzniecības barjeru būtiska samazināšana, nacionālais režīms valsts iepirkumiem, investīciju klimata uzlabošana, t.sk. zemes tirgus liberalizācija, eksporta ierobežojumu atcelšana, jaunu tirdzniecības ierobežojumu neieviešana (*standstill clause*), efektīva strīdu izšķiršanas procedūra, būtiska pakalpojumu, t.sk. transporta, tirgus liberalizācija, tirdzniecības veicināšana, sadarbība muitas jomā, investīciju aizsardzība un kapitāla brīva kustība.

ES-Ukrainas attiecības šobrīd nosaka PCL, kura darbības termiņš noslēgsies 2008. gadā. Šo līgumu nomainīs Padziļinātas sadarbības līgums. Salīdzinājumā ar Partnerības un sadarbības līgumu Padziļinātas sadarbības līgumā varētu tikt iekļauti vairāki jauni elementi, piemēram, sadaļa par padziļinātu brīvās tirdzniecības telpu, paplašināta sadaļa par tiesiskumu, brīvību un drošību, kā arī tālāk attīstīta jau esošā ekonomiskā un politiskā sadarbība.

Līguma tirdzniecības un ar tirdzniecību saistīto jautājumu sadaļa skars sadarbību tehnisko regulējumu, standartu, atbilstības novērtēšanas procedūru, sanitāro un fitosanitāro pasākumu, tirdzniecības veicināšanas, muitas, pakalpojumu tirdzniecības, intelektuālā īpašuma tiesību un valsts iepirkuma jomās. Līgums noteiks regulējumu caurskatāmību. Sadarbība tiks vērsta uz Ukrainas sanitāro un fitosanitāro regulējumu un infrastruktūras attīstīšanu un pakāpenisku saskaņošanu ar ES standartiem, Ukrainas muitas administrācijas un citu robežinstitūciju kapacitātes celšanu un ES un Ukrainas tranzīta sistēmu savietojamības veicināšanu. Paredzams, ka līgums ietvers protokolu par savstarpēju palīdzību muitas lietās.

Latvija ir īpaši ieinteresēta likvidēt pastāvošās tirdzniecības barjeras un ierobežojumus un noslēgt brīvās tirdzniecības līgumu ar Ukrainu, lai nodrošinātu pēc iespējas labvēlīgākus nosacījumus Latvijas preču eksportam. Latvijai ir nozīmīga pēc iespējas plašāka ES un Ukrainas sadarbība, Latvija ir ieinteresēta, lai līgumā tiktu paredzēti tehniskie regulējumi attiecībā uz rūpniecības precēm, standartiem, sanitāriem un fitosanitāriem pasākumiem, pakalpojumu tirdzniecības un komercdarbības brīvība, tirdzniecības veicināšana un muitas darbības reformas, valsts iepirkumu regulējums, konkurences politikas nosacījumi, kā arī citi pasākumi. Svarīgi ir, lai jaunais līgums paredzētu plašu sadarbību transporta, loģistikas, kā arī enerģētikas jomās. Sarunu process paredzams pēc Ukrainas iestāšanās PTO.

17. ES-Krievijas augstākā līmeņa sarunu laikā 2006. gada 25. maijā puses vienojās paturēt spēkā PCL pēc 2007. gada, ja jaunais līgums līdz tam laikam nebūs stājies spēkā. Jaunākajā augstākā līmeņa pārstāvju tikšanās notika ES-Krievijas galotņu tikšanās ietvaros 2007. gada 18. maijā Samārā. Galotņu tikšanās laikā notika sarunas par jauno sadarbības līgumu, kā arī tika pārrunāti jautājumi par četrus kopējo telpu izveidi, investīciju klimatu, kā arī sadarbību enerģētikas jomā.

Latvijai nozīmīga ir **Ukrainas** iestāšanās PTO, jo paredzams, ka līdz ar to padziļināsies ES un Ukrainas tirdzniecības un ekonomiskā sadarbība. Latvijai ir īpašas ekonomiskās intereses ES brīvās tirdzniecības līguma ar Ukrainu noslēgšanā, ņemot vērā, ka šāds līgums ar Ukrainu pastāvēja pirms Latvijas iestāšanās ES un veicināja tranzīta un starptautiskās tirdzniecības attīstību.

Latviju sevišķi interesē ievērojama birokrātisko prasību samazināšana un citu ne-tarifu barjeru likvidēšana iekļūšanai Ukrainas tirgū.

ES-Ukrainas attiecības (skatīt 6.4. ielikumu) šobrīd nosaka Partnerības un sadarbības līgums, kura darbības termiņš noslēgsies 2008. gadā un kuru nomainīs Padziļinātas sadarbības līgums (angļu valodā – *Enhanced Agreement*). 2007. gada 5. martā tika uzsāktas sarunas par Padziļinātā sadarbības līguma noslēgšanu starp ES un Ukrainu.

ES ekonomiskā sadarbība ar **ASV** norit Transatlantiskās Ekonomiskās Iniciatīvas ietvaros. Lai padziļinātu transatlantiskās ekonomiskās attiecības, 2005. gada 20. jūnijā ES-ASV augstākā līmeņa sarunu laikā tika pieņemta ES un ASV iniciatīva ekonomiskās integrācijas un izaugsmes veicināšanai. Iniciatīva paredz veidot atvērtākus un konkurētspējīgākus finanšu tirgus, veicināt investīcijas ilgtermiņa attīstībai, sadarboties intelektuālā īpašuma aizsardzības jomā (t.sk. trešajās valstīs), atbalstīt un veicināt inovācijas un tehnoloģisko attīstību, veicināt tirdzniecības drošību, attiecināt bezvīzu režīmu uz visām ES dalībvalstīm, vest sarunas aviācijas jomā par jauna līguma noslēgšanu, stiprināt sadarbību pakalpojumu jomā, nodrošināt abpusēju pieeju valsts pasūtījumu tirgiem.

2007. gada 30. aprīlī ES-ASV galotņu tikšanās laikā Vašingtonā tika pieņemts jauns dokuments „*Transatlantiskās ekonomikas stiprināšana starp ES un ASV*”. Minētais dokuments identificē konkrētu sadarbības ietvaru politiskās vienošanās formā, tās ieviešanas mehānismus, kā arī izvirza prioritārās jomas sadarbībai un sasniedzamos mērķus. Dokuments paredz veicināt sadarbību tādās jomās kā intelektuālais īpašums, tirdzniecības drošība, finanšu tirgi, inovācijas un tehnoloģijas, kā arī investīcijas. Papildus iepriekš minētajam tiek paredzēts izveidot Transatlantisko

Ekonomisko Padomi, kas uzraudzīs un veicinās sadarbības realizāciju.

Latvija turpinās atbalstīt iniciatīvas realizēšanu, pievēršot uzmanību ārējās tirdzniecības veicināšanai, investīciju jomai un uzņēmēju sadarbībai.

ES un **Ķīnas** ekonomiskais dialogs balstās uz 1985. gadā noslēgto ES-Ķīnas Tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības līgumu, kura ietvaros ir izveidota Apvienotā Tirdzniecības komiteja.

Lai atbalstītu Ķīnas ekonomiskās un tirdzniecības reformas un integrāciju pasaules tirdzniecības sistēmā, 2004. gadā tika uzsākta ES – Ķīnas sadarbības programma, kas ir visaptverošākā šāda veida PTO programma Ķīnā. Programma sastāv no tādiem elementiem kā: muita un importa/eksporta regulatorās sistēmas, lauksaimniecība, tehniskās barjeras tirdzniecībai, pakalpojumi, likumdošanas aspekti, intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība, kā arī politikas attīstība, sadarbība un caurspīdīgums.

2006. gada septembrī ES – Ķīnas galotņu tikšanās laikā tika panākta vienošanās sākt sarunas par jauna Partnerības un sadarbības līguma noslēgšanu. Sarunas tika uzsāktas 2007. gada janvārī.

ES ir uzsākusi sarunas par Brīvās tirdzniecības līgumu (BTL) noslēgšanu ar **Indiju, Korejas Republiku un Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācijas** valstīm. BTL mērķis ir abpusēji uzlabot preču un pakalpojumu tirgus piekļuves nosacījumus, aptverot praktiski visus ar tirdzniecību saistītos aspektus, tai skaitā preču un pakalpojumu tirdzniecību, publiskos iepirkumus, konkurenci, intelektuālā īpašuma tiesības, kapitāla kustību, muitu, regulatoro caurspīdīgumu u.c.

2002. gadā tika uzsāktas sarunas par BTL noslēgšanu starp ES un **Āfrikas, Karību jūras un Klusā okeāna valstīm**. Kopš 2003. gada oktobra sarunas norit reģionālā līmenī ar katru no 6 ACP valstu reģioniem atsevišķi: Rietumāfriku, Centrālāfriku, Austrumāfriku un Dienvidāfriku, Dienvidāfrikas Attīstības apvienību, Karību jūras valstīm un Klusā okeāna valstīm. BTL sarunu mērķis ir pakāpeniska ACP valstu integrācija globālajā ekonomikā. Papildus sarunām ACP valstīm tiek sniegta ar tirdzniecību saistīta palīdzība, kam jāveicina šo valstu tirdzniecības kapacitāte un reģionālā integrācija.

ES un **Rietumbalkānu valstu** ekonomisko sadarbības politiku veido Stabilizācijas un asociācijas līguma ietvaros. Šis līgums nosaka vislabvēlīgākos nosacījumus visdažādākajiem produktiem, kas tiek importēti no valstīm, kas ir šī līguma dalībnieces (Albānija, Bosnija Hercegovina, Melnkalne, Horvātija, Maķedonija, Serbija). 2007. gada februārī EK izplatīja priekšlikumu (sarunu procesā), kas paredz ieviest ārkārtas pasākumus tirdzniecībā ar Balkānu valstīm, kas piedalās stabilizācijas un asociācijas procesā. Ar šo priekšlikumu tiktu mainīta spēkā esošā tirdzniecības preferenču sistēma – tika noteiktas kvotas vairākiem

Balkānu valstu zvejniecības produktiem, vīniem un cukuram.

2006. gadā tika uzsāktas sarunas par Asociācijas nolīgumu starp ES un **Andu Kopien**u, kā arī ES un **Vidusamerikas valstīm** noslēgšanu. Abos Asociācijas nolīgumos tiks ietverts politiskais dialogs, sadarbības programmas un brīvās tirdzniecības nolīgums.

Ekonomiskās attiecības ar trešajām valstīm: Latvijas ekonomiskās sadarbības līgumi

Lai turpinātu un aktivizētu divpusējo ekonomisko sadarbību pēc iestāšanās ES, Latvija ir noslēgusi divpusējās ekonomiskās sadarbības līgumus ar **Krieviju, Ķīnu, Baltkrieviju, Ukrainu, Kazahstānu, Azerbaidžānu, Gruziju, Moldovu, Uzbekistānu**.

Šie līgumi ir svarīgākie divpusējo ekonomisko sadarbību regulējošie jumta līgumi, kas aptver sadarbību rūpniecībā, tūrismā, transporta jomā, farmācijā, lauksaimniecībā, finansiālo pakalpojumu jomā, komunikācijās, profesionālajā apmācībā, investīciju politikā, tehnoloģiju un inovāciju u.c. jomās, tādējādi veicinot ekonomiskās sadarbības attīstību.

Tiek gatavota ekonomiskās sadarbības līgumu noslēgšana ar **Armēniju** un **Indiju**.

Noslēgtie Latvijas un trešo valstu ekonomiskās sadarbības līgumi paredz Starpvaldību komisijas vai/un Apvienotās komitejas izveidošanu, kas savukārt nodrošina šo līgumu darbības uzraudzību un analīzes iespējas, kā uzlabot turpmāko sadarbību.

2007. gada 1.-3. martā Baku (Azerbaidžāna) notika **Latvijas–Azerbaidžānas** starpvaldību komisijas ekonomiskās, zinātniskās, tehniskās un kultūras sadarbības jautājumos 1. sēde, kuras laikā tika pārrunātas turpmākās divpusējās sadarbības iespējas ekonomikas, standartizācijas, metroloģijas un atbilstības novērtēšanas, rūpniecības, transporta un tranzīta, banku, tūrisma un kultūras, izglītības, komunikāciju un informācijas tehnoloģiju jomās.

2007. gada 10.-11. maijā Rīgā notika **Latvijas–Ukrainas** starpvaldību komisijas ekonomiskās, zinātniskās, rūpnieciskās un tehniskās sadarbības jautājumos 1. sēde, kuras laikā tika pārrunāta sadarbība tādās jomās kā transports, kurināmā – enerģētiskais komplekss, rūpniecība, lauksaimniecība, tūrisms un zinātniski tehniskā sadarbība, kā arī citas perspektīvas jomas turpmākās tirdzniecības un ekonomiskās sadarbības attīstībai.

Ar **Moldovu** 2007. gada 11. maijā tika noslēgti Latvijas Republikas valdības un Moldovas Republikas valdības ekonomiskās, rūpnieciskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības līgums, kura ietvaros tiks izveidota starpvaldību komisija.

2007. gada rudenī tiek plānotas vairāku noslēgto ekonomiskās sadarbības līgumu Starpvaldību komisijas vai/un Apvienotās komitejas sēdes – ar **Ķīnu, Baltkrieviju, Gruziju**.

Starptautiskajā tirdzniecībā tiek pielietota arī vispārējo priekšrocību sistēma (VPS), kuras mērķis ir veicināt jaunattīstības valstu ilgspējīgu attīstību, piešķirot preferenciālo tirgus pieeju ES valstu tirgiem, samazinot ievadmu vai to pilnībā atceļot noteiktiem produktiem. VPS pārtrauc piemērot, ja Pasaules Banka trīs gadus pēc kārtas klasificējusi, ka saņēmējvalsts ir sasniegusi augstu ienākumu līmeni un tās piecu nozīmīgāko preču grupu imports uz ES sastāda mazāk nekā 75% no minētās valsts kopējā importa uz ES VPS režīma ietvaros. Šobrīd šī sistēma tiek attiecināta pret 175 valstīm. Latvijas svarīgākie importa partneri VPS ietvaros ir Krievija, Baltkrievija, Ukraina.

2003. gada 29. decembrī tika pieņemts lēmums uzsākt izmeklēšanu pret Baltkrieviju. Vadoties no izmeklēšanas rezultātiem par asociāciju brīvības pārkāpumiem Baltkrievijā, 2006. gada 21. decembrī tika pieņemta EK Regula Nr. 1933/2006, kas nosaka VPS atcelšanu Baltkrievijai no 2007. gada 21. jūnija.

Ja Baltkrievija veic pietiekamus pasākumus pārkāpumu novēršanai, ES var lemt par VPS neatcelšanu Baltkrievijai. Ņemot vērā, ka Baltkrievijas eksporta produkti pārsvarā tiek izmantoti kā izejvielas vai starppatēriņa preces un tie netiek ražoti Latvijā vai arī tiek ražoti nepietiekamā daudzumā, VPS atcelšana var sadārdzināt gala produktu izmaksas.

ES sektorālie līgumi

Tērauds

Tērauds ir viens no visizplatītākajiem izejvielu materiāliem pasaulē, pateicoties tā daudzpusējām izmantošanas iespējām dažādās nozarēs un spējai to pārstrādāt. Tērauda sektors ieņem īpašu vietu starptautiskajā tirdzniecībā. 2006. gadā tērauda ražošana pasaulē palielinājās par 9,7% salīdzinājumā ar 2005. gadu, aktīvākās ražotājvalstis bija Āzijas valstis, starp kurām līderpozīcijas ieņēma Ķīna, kas palielināja savu tērauda ražošanu par 20%, savukārt ES tērauda ražošana minētajā laika posmā palielinājās par 5,9%. 2006. gadā ES tērauda eksports samazinājās par 1%, bet importa pieaugums sastādīja 46 procentus.

ES un Latvija kā ES dalībvalsts attiecina dubultās kontroles sistēmas ar kvantitatīvajiem ierobežojumiem nosacījumus uz atsevišķu tērauda izstrādājumu importu no valstīm, kas nav PTO dalībvalstis: no Krievijas, Kazahstānas un Ukrainas, ar kurām noslēgti attiecīgi līgumi par tirdzniecību ar tēraudu. Šobrīd tiek plānots parakstīt līgumus 2007. gadam un turpmāko gadu periodam. Līgumu nosacījumi saglabāsies kā esošajos līgumos, tie paredz kvotas apjomu noteikšanu adekvāti ES tērauda tirgus pieprasījuma tendencēm. Līgumi automātiski zaudēs spēku līdz ar Krievijas, Kazahstānas un Ukrainas iestāšanos PTO. Ir paredzams, ka PTO iestāšanās procedūras ar Krieviju un Ukrainu tiks pabeigtas 2007. gadā.

Līdz ar līgumu atjaunošanu uzņēmējiem ir garantijas par prognozējamu attīstību, kā arī tiek nodrošināta tradicionālo tirdzniecības plūsmu nepārtrauktība un izaugsme.

Dubultās kontroles sistēma bez kvantitatīvajiem ierobežojumiem tiek piemērota atsevišķu tērauda izstrādājumu importam no Maķedonijas.

Iepriekšējās uzraudzības sistēma tiek piemērota atsevišķu tērauda izstrādājumu importam no visām trešajām valstīm.

Tekstils

Tekstila sektoram raksturīga intensīva darbaspēka izmantošana, augsts nodarbināto skaits un ievērojama vieta starptautiskajā tirdzniecībā. Pēdējos gados īpaši ir pieaugusi atsevišķu trešo valstu, piemēram, Ķīnas, Indijas, Pakistānas loma tekstila tirdzniecībā. Eiropas Savienībā tirdzniecības politikas jautājumus saistībā ar šīs nozares attīstību skata Eiropas Ministru Padomes 133. panta Tekstila komitejas darba grupās.

Kopš 2005. gada 1. janvāra PTO dalībvalstu starpā netiek piemēroti kvantitatīvie ierobežojumi. ES un Latvija kā ES dalībvalsts piemēro dubultās kontroles sistēmu ar kvantitatīvajiem ierobežojumiem pret to valstu tekstilizstrādājumu importu, kas nav PTO dalībvalstis (Baltkrievija, Melnkalne, Ziemeļkoreja), savukārt dubultās kontroles uzraudzības sistēma bez kvantitatīvajiem ierobežojumiem attiecas uz Uzbekistānas izcelsmes tekstilpreču importu.

Saskaņā ar ES un Ķīnas 2005. gada 10. jūnija vienošanos par tekstila tirdzniecību līdz 2008. gadam ir noteikti importa ierobežojumi Ķīnas izcelsmes 10 preču kategorijām. Ķīnas apģērhu ražošanas nozarē ir iesaistīti apmēram 45 000 uzņēmumu un nodarbināti 3,7 miljonu cilvēku. 2006. gadā Ķīnas izcelsmes tekstilizstrādājumu un apģērhu eksports sasniedza apmēram 147 miljardus ASV dolāru. Pērn ES turpināja palielināties Ķīnas izcelsmes tekstilizstrādājumu kategoriju imports, kurām kvantitatīvie ierobežojumi tika atcelti 2005. gadā, savukārt to tekstilpreču imports, kurām piemēro kvantitatīvos ierobežojumus, ir samazinājies.

2004. gada februārī tika izveidota EK augsta līmeņa darba grupa (tās sastāvā ir valdības, industrijas pārstāvji), kas izstrādāja ES rīcības plānu nozares attīstības un konkurētspējas veicināšanai, par galvenajiem darbības virzieniem nosakot izpēti un attīstību, izglītību, tirgus pieejamību trešajām valstīm, strukturālos fondus, padziļinātu reģionālo integrāciju ar Vidusjūras valstīm, intelektuālā īpašuma aizsardzību, Ķīnas un ES dialoga stiprināšanu. 2007. gada otrajā pusē ir paredzēta minētās grupas darbības rezultātu pārskatīšana.

Kālija hlorīds

2007. gada 1. janvārī stājās spēkā Komisijas 2006. gada 11. decembra Regula (EK) Nr. 1818/2006 par kālija hlorīda kvotas pārvaldības īstenošanu saistībā ar antidempinga pasākumiem, ko piemēro Baltkrievijas izcelsmes kālija hlorīda importam, kas paredz importa licencēšanu minētajam produktam (KN kodi: 3104 20 50 un 3104 20 90).

2006. gadā kālija hlorīda imports Latvijā sastādīja 5667 tonnas, kas ir par 34% mazāk salīdzinājumā ar 2005. gadu. Kālija hlorīda 2007. gada kvotas apjoms, kas ir attiecināms uz visām ES dalībvalstīm, sastāda

700 tūkst. tonnu. Minēto apjomu gada ietvaros uzņēmēji var importēt, nemaksājot ne muitas, ne antidempinga nodevu. Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem, uz 2007. gada 8. maiju dalībvalstīs ir izmantojušas 55,7% no kopējā kvotas apjoma. Kvotas izsmelšanas gadījumā Baltkrievijas izcelsmes kālija hlorīda importam tiks piemērota antidempinga nodeva 27,5% apmērā.

Tirdzniecības aizsardzības instrumenti

Eiropas Savienībā tāpat kā lielākajā daļā citu pasaules valstu ekonomiku, kas importē preces un pakalpojumus, darbojas tirdzniecības aizsardzības instrumentu (turpmāk – TAI) sistēma. ES izmanto šos instrumentus saskaņā ar PTO noteikumiem, kas ir izstrādāti kā daudzpusējās tirdzniecības sistēmas sastāvdaļa un kas nosaka to darbības principus. ES vienpusēji uz PTO noteikumu pamata, ir noteikusi stingrākus kritērijus TAI piemērošanā, tādējādi izveidojot sistēmu, kas ir atklātāka un līdzsvarotāka par citu PTO dalībvalstu TAI sistēmu.

TAI (antidempings, pretsubsīdiju pasākumi un iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi) Eiropas Kopienā piemēro saskaņā ar vienotiem principiem, jo TAI ir Eiropas Kopienas kopējās tirdzniecības politikas sastāvdaļa. ES dalībvalstīs savas intereses TAI jomā pārstāv EK konsultatīvās komitejās – EK Antidempinga un pretsubsīdiju komitejā un EK Iekšējā tirgus aizsardzības komitejā. Latvijas intereses šajās konsultatīvajās komitejās pārstāv Ekonomikas ministrija.

Antidempinga un pretsubsīdiju pasākumu mērķis ir aizsargāt Eiropas Savienības vietējos ražotājus pret zaudējumiem, kurus nodara trešo valstu uzņēmumu negodīga konkurence vai valdību piešķirtās subsīdijas. Iekšējā tirgus aizsardzības pasākumu piemērošanai izšķirošais pamats ir tāds importa pieaugums, kas nodara zaudējumus vietējiem ražotājiem, bet nav negodīga konkurence.

2007. gada 31. martā pret dažādām precēm Eiropas Kopienā bija spēkā 130 antidempinga un 12 pretsubsīdiju pasākumu. Eiropas Komisija šobrīd izskata 81 lietu.

Latvijā ir gan TAI procedūrās skarto preču ražotāji, gan patērētāji, taču visbūtiskākās Latvijas intereses ir saistītas ar TAI pakļauto preču importu un rūpniecisko lietošanu. Latvijai no importa un lietotāju interešu viedokļa būtiskākās ir šādas tirdzniecības aizsardzības lietas:

- antidempinga pārbaude Baltkrievijas un Krievijas izcelsmes kālija hlorīda importu;
- antidempinga pārbaude Krievijas un Ukrainas izcelsmes amonija nitrāta importam;
- antidempinga pārbaude Ķīnas un Vjetnamas izcelsmes atsevišķu apavu importam, kuriem ir ādas virsma;
- antidempinga pārbaude Ukrainas izcelsmes silīcijmangāna importam.

Lai Komisijas veiktajās pārbaudēs¹ pēc iespējas efektīvāk tiktu ievērotas uzņēmumu intereses, arī Latvijas ieinteresētām pusēm – ražotājiem, importētājiem, eksportētājiem un patērētājiem – jāinformē Komisija un Ekonomikas ministrija par savām interesēm. Komisija ir būtiskākā institūcija šajās procedūrās, un visiem pierādījumiem un argumentiem TAI procedūrās ir jātiek iesniegtiem, pirmkārt, tai, taču arī Ekonomikas ministrijai ir svarīgi zināt Latvijas uzņēmumu problēmas un intereses. Tās tiks ņemtas vērā, ne tikai izstrādājot Latvijas nacionālo pozīciju, bet arī praktiski aizstāvēt valsts intereses Eiropas Komisijas veiktajās TAI pārbaudēs. Tikai sadarbojoties un aktīvi piedaloties Komisijas veiktajās pārbaudēs, ir iespējams panākt efektīvu savu interešu aizsardzību.

Tāpat kā ES piemēro tirdzniecības aizsardzības pasākumus, arī citas trešās valstis kādu no aizsardzības mehānismiem var piemērot gan pret visiem ES attiecīgā produkta eksportētājiem (piemēram, iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi), gan pret kādas ES dalībvalsts konkrētā produkta eksportētājiem (piemēram, antidempinga pasākumi). Ja kādas trešās valsts TAI piemērošanas gadījumā tiek skartas Latvijas uzņēmumu intereses attiecīgo valstu tirgos, Latvija mēģina risināt radušos problēmu gan divpusējo attiecību, gan ES līmenī. ES no savas puses konsultē dalībvalstis, kā efektīvāk pārstāvēt savas intereses trešo valstu veiktajās tirdzniecības aizsardzības instrumentu pārbaudēs, kā arī uzrauga, vai pārbaūžu veikšanā tiek ievēroti divpusēji noslēgtie līgumi un PTO noteikumi. Būtiskākā lieta, kur Latvijas uzņēmums cieš zaudējumus trešās valsts tirgū, ir ASV spēkā esošie antidempinga pasākumi pret tērauda stieņu importu no Latvijas. 2006. gada 22. septembrī ES PTO Strīdu izskatīšanas institūcijā iesniedza lūgumu uzsākt konsultācijas attiecībā uz ASV pielietotās prakses antidempinga pārbaūžu veikšanā atbilstību PTO normām, kas, cita starpā, skar arī Latvijas uzņēmumu.

2006. gada rudenī Eiropas Savienības Komisija nāca klajā ar jaunu politisko stratēģiju, kuras mērķis ir stiprināt ES spēju konkurēt globālās ekonomikas tirgū, ko raksturo arvien lielāka ražošanas procesu un piegādes ķēžu sadrumstalotība un sarežģītība, un jaunu nozīmīgu dalībnieku parādīšanās tirgū, jo īpaši Āzijā. Jaunās stratēģijas neatņemama sastāvdaļa ir pārdomas par iespējamo spēkā esošo tirdzniecības aizsardzības instrumentu reformu. Tā rezultātā 2006. gada 6. decembrī Komisija publicēja „Zaļo grāmatu”, ar ko ES vēsturē tika uzsākta viena no lielākajām publiskajām diskusijām tirdzniecības aizsardzības instrumentu jomā. Tās mērķis ir noskaidrot, kā Kopienas tirdzniecības aizsardzības instrumenti tiek izmantoti globālās ekonomikas apstākļos. Pirmie secinājumi par uzsākto diskusiju ir gaidāmi šā gada rudenī.

¹ Par Komisijas veiktajām TAI procedūrām var iegūt informāciju EK mājas lapā http://ec.europa.eu/comm/trade/issues/respectrules/anti_dumping/stats.htm

Latvija kā maza un atvērta ekonomika tiecas uz liberālāku ārējās tirdzniecības modeli. Tradicionālie Latvijas tirdzniecības partneri, pret kuriem visbiežāk tiek uzsāktas tirdzniecības aizsardzības pārbaudes, ir Baltkrievija, Krievija, Ķīna, Ukraina u.c. Ja pret šīm valstīm netiktu ieviesti antidempinga pasākumi atsevišķu preču importam – ādas apavi (Ķīna, Vjetnama), kālija hlorīds (Krievija, Baltkrievija), amonija nitrāts (Baltkrievija, Krievija, Ukraina), tērauda caurules un cauruļvadi (Ukraina, Horvātija, Rumānija) u.tml., daudzas preces un izejvielas Latvija varētu importēt bez papildu antidempinga nodevas, tādējādi iegūstot lētākus resursus.

Latvija nosoda negodīgu tirdzniecību un atzīst, ka pret to ir jāvēršas, taču bieži vien spēkā esošā likumdošana tiek izmantota Kopienas ražotāju aizsardzībai, samazinot konkurenci ES iekšējā tirgū.

6.2.3. ES iekšējais tirgus

2004. gada 1. maijā Latvija kļuva par dalībnieci vienā no pasaules lielākajiem iekšējiem tirgiem, kas šobrīd ietver 30 valstis (ieskaitot Eiropas Ekonomikas zonas valstis – Norvēģiju, Islandi un Lihtenšteinu) ar vairāk nekā 480 milj. patērētāju. Eiropas Savienības politikas mērķis ir vienotā iekšējā tirgus attīstība, kurā ir nodrošināta brīva ražošanas faktoru kustība (4 brīvības – preču, pakalpojumu, personu un kapitāla), lai veicinātu Eiropas Savienības ekonomikas ilgspejīgu un stabilu attīstību un Eiropas Savienības iedzīvotāju labklājību.

Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 28.-30. un 43.-55. pantos noteikto brīvas preču un pakalpojumu aprites un tiesību veikt uzņēmējdarbību principu ieviešanu Latvijā uzrauga un koordinē Ekonomikas ministrija, pastāvīgi identificējot normas, kas potenciāli vai faktiski var kavēt Eiropas Savienības iekšējā tirgus brīvību īstenošanu, tajā skaitā izvērtējot vēl izstrādes stadijā esošos normatīvos aktus.

Tehnisko noteikumu procedūras paziņošanas ietvaros (direktīvas 98/34/EK un 98/48/EK), kas nosaka Eiropas Savienības dalībvalstu pienākumu iesniegt Eiropas Komisijai un pārējām Eiropas Savienības dalībvalstīm un Eiropas Ekonomikas zonas valstīm (Norvēģija, Islande, Lihtenšteina) izvērtēšanai tehnisko noteikumu projektus, lai preventīvi izvērtētu un novērstu tādu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kas varētu radīt šķēršļus brīvai preču aprītei, kā arī brīvai informācijas sabiedrības pakalpojumu aprītei, Latvija 2007. gada pirmajā pusē Eiropas Komisijai ir iesniegusi vienu Ministru kabineta noteikumu projektu. Kopumā kopš 2004. gada 1. maija līdz 2007. gada 1. maijam Latvija informēja Eiropas Komisiju par 43 tehnisko noteikumu projektiem, par kuriem Eiropas Komisijas iebildumi saņemti 8 gadījumos. Vairumā gadījumu Eiropas Komisijas iebildumi ir bijuši saistīti ar to, ka normatīvo aktu projektos netiek ietverts savstarpējās atzīšanas princips, kas nosaka, ka Latvijā atzīst produktus, kas ražoti vai likumīgi laisti aprīte kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm vai Turcijā,

vai kuri likumīgi ražoti kādā no Eiropas Brīvas tirdzniecības asociācijas valstīm, kas ir Eiropas ekonomikas zonas līguma līgumslēdzēja puse.

Savstarpējās atzīšanas princips faktiski ir vienīgais tiesiskais instruments neharmonizētajā nacionālo tehnisko noteikumu un standartu piemērošanas jomā.

Eiropas Komisija, atzīstot problēmas, kādas pastāv savstarpējās atzīšanas principa piemērošanas jomā, 2007. gada februārī nāca klajā ar Priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko tiks noteiktas procedūras valstu tehnisko noteikumu piemērošanai citā dalībvalstī likumīgi tirgotiem ražojumiem. Regulas mērķis ir uzlabot veidu, kā savstarpējās atzīšanas princips darbojas praksē, kā arī sniegt valsts institūcijām nepieciešamos instrumentus principa korektai ieviešanai ikdienas praksē, bet biznesa pārstāvjiem izmantot priekšrocības, ko sniedz savstarpējās atzīšanas princips. Regula neaptvers Islandes, Norvēģijas, Lihtenšteinas, Turcijas preces.

Sākot no 2005. gada otrās puses, Latvija ir būtiski uzlabojusi iekšējā tirgus direktīvu ieviešanas statistiku. Uz 2007. gada 1. februāri Latvijas normatīvajos aktos bija pārņemtas 99,5% iekšējā tirgus direktīvas, kas pilnībā nodrošina Lisabonas mērķa pārņemt vismaz 98,5% direktīvu prasību jeb pieļaut direktīvu transponēšanas deficīta 1,5% apmērā sasniegšanu. Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā 2004. gada 1. maijā pret Latviju ierosinātas 16 pārkāpumu procedūras par neatbilstošu iekšējā tirgus likumdošanas aktu piemērošanu (*Internal Market Scoreboard* Nr. 15 bis, 2007. gada februāris).

Lai veicinātu uzņēmējdarbību un inovācijas, viena no Latvijas prioritātēm Eiropas Savienībā ir brīvas pakalpojumu aprites veicināšana. Starp Eiropas Savienības tiesību aktu iniciatīvām Latvijai būtiskākā ir 2006. gada 27. decembrī pieņemtā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par pakalpojumiem iekšējā tirgū. Direktīvas mērķis ir radīt nepieciešamo tiesisko regulējumu, lai veicinātu uzņēmējdarbības tiesību un brīvas pakalpojumu aprites īstenošanu Eiropas Savienības iekšējā tirgū. Direktīva dalībvalstīm jāievieš 3 gadu laikā. Direktīva dos pozitīvu ieguldījumu pārrobežu pakalpojumu sniegšanas kontekstā, kā arī uzņēmējdarbības vides uzlabošanā, jo īpaši administratīvo šķēršļu mazināšanā. Direktīva paredz tādus pasākumus administratīvo šķēršļu novēršanai kā kontaktpunktu („vienas pieturas punktu”) izveidi, iespējas administratīvās procedūras veikt elektroniski, vienotas prasības licenču izsniegšanai, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstu pienākumu iesniegt Eiropas Komisijai informāciju par pastāvošajiem pakalpojumu sniegšanas ierobežojumiem u.c., kas izvērtēs ierobežojumu pamatotību un norādīs uz nepieciešamajiem uzlabojumiem.

2006. gadā aktīvi tika veikta informatīva kampaņa par SOLVIT koordinācijas tīklu, kas darbojas kā alternatīvs mehānisms Eiropas Ekonomiskās zonas iekšējā tirgus problēmu risināšanai. SOLVIT idejas pamatā ir rast ātru un reālu risinājumu iekšējā tirgus problēmām, kas ir radušās valsts iestāžu darbības

rezultātā, nepareizi piemērojot ES tiesību normas. SOLVIT koordinācijas centros risina kā iedzīvotāju, tā arī uzņēmēju problēmas, un SOLVIT pakalpojumi ir bezmaksas.

Informatīvās kampaņas rezultātā Latvijas SOLVIT koordinācijas centrā bija vērojams kārtējais sūdzību skaita pieaugums, proti, 2004. gadā Latvijas SOLVIT koordinācijas centrs citu dalībvalstu SOLVIT koordinācijas centriem nosūtīja 4 lietas, bet risināšanai saņēma 5 lietas, bet 2005. gadā šis skaits pieauga līdz attiecīgi 9 un 12 lietām. 2006. gadā Latvijas SOLVIT koordinācijas centrs izskatīja jau 13 lietas un 13 lietas risināšanai nosūtīja arī citu dalībvalstu SOLVIT koordinācijas centriem.

Tā kā SOLVIT tīkla panāktais risinājums atšķirībā no tiesas sprieduma nav saistošs valsts iestādei, kas pārkāpj ES normatīvos aktus, būtisks rādītājs ir

sekmīgi atrisināto lietu īpatsvars. 2005. gadā sekmīgi atrisināto lietu īpatsvars veidoja jau 67%, savukārt 2006. gadā tas turpināja pieaugt līdz pat 79%, kas liecina par SOLVIT koordinācijas centra darbinieku arvien pieaugošo profesionalitāti un Latvijas SOLVIT koordinācijas centra autoritāti valsts institūciju vidū.

Līdz šim iedzīvotāji visbiežāk ir sūdzējušies par robežu kontroli, vīzām, valsts nodevām, kas saistītas ar ieceļošanu un uzturēšanos Latvijā un citās ES dalībvalstīs, transportlīdzekļu reģistrāciju, kā arī atšķirīgu prasību izvirzīšanu profesionālās kvalifikācijas atzīšanā (piemēram, Latvijas pilsoņi zobārsta diploms netiek atzīts Portugāļu Zobārstu asociācijā). Savukārt uzņēmumu iesniegumu galvenā tēma ir brīvas preču aprīte (piemēram, CE atbilstības zīmes ignorēšana) un diskriminējošu nosacījumu iekļaušana valsts iepirkuma konkursos.

6.3. Nozaru attīstības politikas

6.3.1. Rūpniecības politika

Viens no galvenajiem tautsaimniecības attīstības mērķiem Latvijā ir izveidot efektīvu un konkurētspējīgu rūpniecību, kas nodrošinātu augstus un stabilus izaugsmes tempus. Rūpniecības politika Latvijā tiek veidota, ņemot vērā Eiropas Savienības politikas attīstības virzienus, vienlaicīgi sadarbspējā ar rūpniecības uzņēmumus pārstāvošām organizācijām identificējot un risinot vietējiem rūpniecības uzņēmumiem aktuālos jautājumus. Rūpniecības politika ir cieši saistīta ar inovāciju, uzņēmējdarbības, izglītības un citām politikas jomām. Būtiskākie dokumenti, kas formulē rūpniecības politiku Latvijā, ir šādi:

- Tautsaimniecības vienotā stratēģija (apstiprināta Ministru kabinetā 2004. gada 17. augustā);
- Latvijas nacionālā Lisabonas programma 2005.-2008. gadam (apstiprināta Ministru kabinetā 2005. gada 19. oktobrī);
- Latvijas ilgtermiņa ekonomiskā stratēģija (akceptēta Ministru kabinetā 2001. gada 17. jūlijā);
- Latvijas rūpniecības attīstības pamatnostādnes 2004.-2013. gadam (akceptētas Ministru kabinetā 2004. gada 24. februārī);

2007. gadā ir MK ir apstiprinājis *Komercdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmu 2007.-2013. gadam*. Programma ietver pasākumus inovāciju, komercdarbības, mazo un vidējo uzņēmumu un rūpniecības nozaru attīstības veicināšanai. Programma ir izstrādāta, lai panāktu Latvijas ekonomiskās politikas virzienā, kas līdz šim tika ietverta „Nacionālās inovāciju programmas 2003.-2006. gadam”, „Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programmas 2004.-2006. gadam” un „Latvijas rūpniecības attīstības pamatnostādņu” ietvaros. Programmas īstenošanas laika periods ļauj to sekmīgi

koordinēt ar Latvijas Nacionālajā attīstības plānā ietvertajiem pasākumiem un ES finanšu perspektīvas 2007.-2013. gadam piedāvātajām strukturālo fondu izmantošanas iespējām.

2007. gada februārī noslēdzās 2006. gadā aizsāktais Ekonomikas ministrijas organizētais pētījums „Apstrādes rūpniecības perspektīvas nozaru griezumā, prognozējamā nozaru restrukturizācija līdz 2020. gadam”. Pētījuma kopējais mērķis bija prognozēt apstrādes rūpniecības attīstību, kā arī problēmas un iespējamās uzlabojumus apstrādes rūpniecībā līdz 2020. gadam. Pētījumā tika iekļauta statistikas analīze un regresijas modeļa izveide, tādējādi dodot pamatu skaitliskiem nozaru prognozējumiem, kā arī noorganizētas divas apaļā galda diskusijas ar nozaru pārstāvjiem, kas veido bāzi nākotnes plānošanai un kopējai izpratnei par galvenajām tendencēm un problēmu faktoriem. Ekonomikas ministrija pēc pētījuma beigām plāno turpināt aizsākto diskusiju, ar nozīmīgāko apstrādes rūpniecības nozaru pārstāvjiem rīkojot ikgadēju ekspertu forumu, kas ietvertu kopīgas vīzijas veidošanu un uzturēšanu par rūpniecības nozaru attīstībai būtiskiem jautājumiem vidējā termiņā un ilgtermiņā.

Viens no pasaules praksē plaši pielietotiem un Latvijas valdības stratēģiskajos dokumentos ietvertajiem veidiem, kā veicināt rūpniecības nozaru attīstību, ir atbalsts uzņēmumu klasteru attīstībai. 2007. gadā Ekonomikas ministrija sadarbspējā ar rūpniecības nozaru asociācijām ir uzsākusī klasteru attīstības perspektīvu analīzi rūpniecības nozarēs. Ir paredzēts atbalsts uzņēmumu apzināšanas, motivēšanas darbam un klasteru attīstības stratēģiju izstrādei, sākotnēji koncentrējoties uz deviņām rūpniecības nozarēm. Rezultāti par klasteru attīstības perspektīvām un izstrādātās sākotnējās klasteru stratēģijas tiks apspriestas un prezentētas 2007. gada beigās. 2008. gadā ir plānots uzsākt ES Struktūrfondu

līdzfinansētu Klasteru attīstības valsts atbalsta programmu.

2007. gadā turpinās aizsāktā sadarbība Ziemeļvalstu un Baltijas jūras valstu starpā inovāciju un rūpniecības politikas jomā. 2006. gada septembrī tika oficiāli uzsākts starpvalstu sadarbības projekts BSR InnoNet (Baltijas jūras valstu inovāciju tīkls). Projekts *BSR InnoNet* jeb Baltijas jūras reģiona inovāciju tīkls tiek finansēts no Eiropas Savienības Sestās ietvarprogrammas un ir vērsts uz sadarbību klasteru politikas veidošanas jomā, kontaktu, pieredzes apmaiņas un sadarbības veicināšanu klasteru starpā, kā arī klasteru analīzi reģionā. Projekta koordinējošā institūcija ir Ziemeļu Inovāciju centrs, Latviju projektā pārstāv Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra un Ekonomikas ministrija, dažādās projekta aktivitātēs iesaistot arī pārstāvjus no citām valsts institūcijās un privātā sektora. 2007. gada sākumā tika apkopoti nacionālo konsultāciju rezultāti, kuru ietvaros notika vizītes, intervijas un informācijas vākšana visās projektā iesaistītajās valstīs. Nacionālo konsultāciju apkopojums ietver esošās un plānotās aktivitātes klasteru veicināšanas jomā katrā no valstīm, institucionālo sistēmu, prioritārās jomas, kur valstīs saskata ciešākas sadarbības iespējas Baltijas jūras reģionā. 2008. gada janvārī Stokholmā notiks ministru līmeņa Eiropas klasteru konference, kuras ietvaros plānots pieņemt Eiropas klasteru memorandu. Dokuments ir paredzēts kā deklarācija, kas uzsvēr klasteru nozīmi inovāciju attīstībā Eiropā un aicina ES dalībvalstis nacionālā un reģionālā līmenī, kā arī ES institūcijas ES līmenī sekmēt klasteru attīstību un sniegt rekomendācijas klasteru atbalsta iniciatīvu īstenošanā.

Kopš 2005. gada, kad Eiropas Komisija publicēja paziņojumu „*Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: politikas ietvars ES rūpniecības stiprināšanai – integrēta pieeja rūpniecības politikai*”, Eiropas Savienībā tiek pievērsta pastiprināta uzmanība rūpniecības konkurētspējas jautājumiem. Tiek uzsvērta spēcīgas un konkurētspējīgas apstrādes rūpniecības loma ES ekonomiskajā un tehnoloģiskajā izaugsmē. Lai arī rūpniecības politika pamatā ir horizontāla, vienlaicīgi kā nozīmīgs aspekts tiek izvirzīts nozaru specifisko jautājumu analīze un atbilstošu pasākumu realizācija. 2005. gadā publicētajā Eiropas Komisijas paziņojumā tika definētas vairākas horizontālās un nozaru specifiskās politikas iniciatīvas. 2007. gadā ir veikts izvērtējums par virkni uzsāktu politikas iniciatīvu, un maijā pieņemti Padomes secinājumi par rūpniecības politiku. Padomes secinājumi ietver vērtējumu par progresu horizontālo rūpniecības politikas iniciatīvu un atsevišķu nozaru politikas iniciatīvu īstenošanā:

- automobiļu ražošana (*CARS 21* iniciatīva);
- biotehnoloģijas (Biotehnoloģiju un dzīvības zinātņu stratēģijas vidēja termiņa izvērtējums);
- informācijas tehnoloģijas (IKT darba grupas rekomendācijas);

– kuģubūve (Kuģubūves sektora iniciatīvas *LeaderSHIP 2015* progresa ziņojums).

Padomes secinājumi un dalībvalstu diskusijas visumā atzinīgi vērtē Komisijas aizsāktās horizontālās un nozaru iniciatīvas un pauž viedokli, ka darbs ir turpināms.

6.3.2. Enerģētikas politika

Ministru kabinets 2006. gada 27. jūnijā ir apstiprinājis Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam. Pamatnostādnes ietver valdības politiku, attīstības mērķus un prioritātes enerģētikas jomā gan vidējā termiņā, gan arī ilgtermiņā.

Enerģētikas politikas galvenie virzieni ir konkurences veicināšana, enerģētiskās neatkarības līmeņa paaugstināšana, energoapgādes drošības paaugstināšana, reģeneratīvo un vietējo energoresursu izmantošanas veicināšana, izmantojamo energoresursu dažādošana un apkārtējās vides aizsardzība.

Elektroapgādē vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas saražo AS „*Latvenergo*”, kas nodrošina arī elektroenerģijas importu un piegādi patērētājiem. No 2005. gada 1. septembra visas elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic valsts „*Latvenergo*” pilnībā piederoša AS „*Augstsprieguma tīkls*” un no 2007. gada 1. jūlija visas elektroenerģijas sadales sistēmas operatora funkcijas pārņems AS „*Latvenergo*” pilnībā piederoša AS „*Latvenergo Sadales tīkls*”. Vēl Latvijā darbojas vairāk nekā simts mazo elektrostaciju un 15 licencētu elektroenerģijas sadales un tirdzniecības uzņēmumu.

Latvijai kā ES dalībvalstij ir jānodrošina, ka valstī tiek ievērotas ES tiesību aktos enerģētikas nozarē noteiktās vienotās prasības (skatīt 6.5. ielikumu). Elektroapgādes jomā tas nozīmē, ka elektroenerģijas tirgus Latvijā pakāpeniski tiek atvērts un tam ir jādarbojas saskaņā ar 2003. gada 26. jūnijā pieņemtās direktīvas 2003/54/EK par vienotiem noteikumiem elektroenerģijas iekšējam tirgum nosacījumiem. Atbilstoši šai direktīvai no 2007. gada 1. jūlija jebkurš elektroenerģijas lietotājs ir tiesīgs izvēlēties elektroenerģijas piegādātāju.

Ministru kabinets 2004. gada 23. jūlijā akceptēja Ekonomikas ministrijas sagatavoto politikas dokumenta projektu „*Pamatnostādnes Latvijas elektroenerģijas tirgus priekšnosacījumu izveidei*”, kurā definēti pamatprincipi Latvijas elektroenerģijas tirgus atvēršanas modelim, tirgus atvēršanai nepieciešamie priekšnosacījumi, tirgus dalībnieki, to pamatfunkcijas, pienākumi un tiesības, nozares perspektīvās struktūras un regulēšanas principi, kā arī formulētas problēmas, kas pašlaik kavē Latvijas elektroenerģijas tirgus atvēršanu un elektroenerģijas lietotāju izvēles tiesību īstenošanu. Pamatnostādņu projekts sagatavots, ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2003/54/EK par vienotiem noteikumiem elektrības iekšējam tirgum. Lai radītu tiesisko vidi efektīvi funkcionējošam, konkurētspējīgam elektrības tirgum, pamatojoties uz pamatnostādņēm,

2005. gada 5. maijā Saeima pieņēma Elektroenerģijas tirgus likumu.

Svarīgākais priekšnoteikums tirgus attiecību veidošanai elektroapgādes nozarē ir izmaiņas nozares struktūrā, tādējādi dabisko monopolu elementus – pārvades un sadales pakalpojumus nodalot no

konkurējošiem elementiem – ražošanas un tirdzniecības. Tirgus apstākļiem atbilstošas nozares organizatoriskās struktūras veidošana norisinās saskaņā ar jaunā redakcijā izteiktā Enerģētikas likuma 20.¹ panta un Elektroenerģijas tirgus likuma prasībām.

6.5. ielikums

Normatīvo aktu saskaņošana ar ES direktīvām

Latvijas Republikas tiesību aktu saskaņošanā ar ES likumdošanu galvenie virzieni ir naftas un naftas produktu rezerves, piegādes drošība un energoefektivitāte, kā arī tirgus principu ieviešanas turpināšana enerģētikā:

- **piegādes drošība un naftas produktu rezervju izveidošana.** 2006. gada 27. jūnijā tika pieņemta Valsts naftas produktu rezervju koncepcija. 2006. gada 27. jūnijā Ministru kabinets akceptēja Ministru kabineta noteikumus Nr. 541 „*Naftas produktu rezervju izveidošanas un uzglabāšanas kārtību*”, kas reglamentē komersantu veidājamo naftas produktu rezervju kārtību;
- **elektroenerģijas sektors.** 2005. gada 5. maijā Saeimā pieņemts Elektroenerģijas tirgus likums (spēkā no 2005. gada 8. jūnija), kura mērķis ir izveidot priekšnoteikumus efektīvi funkcionējoša elektroenerģijas tirgus darbībai, lai visiem elektroenerģijas lietotājiem droši, kvalitatīvi un par pamatotām cenām tiktu piegādāta elektroenerģija, nodrošināt visiem elektroenerģijas lietotājiem tiesības brīvi izvēlēties elektroenerģijas tirgotāju un veicināt elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus. 2005. gada 17. martā Saeimā pieņemts likums „*Grozījumi Enerģētikas likumā*” (spēkā no 2005. gada 15. aprīļa), ar kuru no likuma izslēgts līdzšinējais elektroenerģijas nozares regulējums un Enerģētikas likuma 20.¹ pants izteikts jaunā tirgus prasībām atbilstošā redakcijā. 2006. gada 13. jūnijā Ministru kabinets akceptēja noteikumus Nr. 476 „*Noteikumi par speciālo pieslēgumu elektroenerģijas pārvades sistēmai*”, kas nosaka speciāla pieslēguma elektroenerģijas pārvades sistēmai izveides vai esoša pieslēguma jaudas palielināšanas ierīkošanas kārtību. 2006. gada 25. aprīlī Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 322 „*Noteikumi par pārvades operatora ikgadējo novērtējuma ziņojumu*”, kas nosaka kārtību, kādā pārvades sistēmas operators izstrādā un iesniedz Ekonomikas ministrijā un Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijā novērtējuma ziņojumu, kā arī prasības attiecībā uz novērtējuma ziņojuma saturu. Kopš 2006. gada 29. augusta ir spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 695 „*Noteikumi par atļaujām elektroenerģijas ražošanas jaudu palielināšanai vai jaunu ražošanas iekārtu ieviešanai*”, kas nosaka prasības, kas jāizpilda, lai elektroenerģijas ražotājs saņemtu atļauju elektroenerģijas ražošanas jaudu palielināšanai vai jaunu ražošanas iekārtu ieviešanai. 2006. gada 6. novembrī tika pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr. 921 „*Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu koģenerācijā*”, kas nosaka kritērijus, pēc kādiem koģenerācijas elektrostacijas tiek kvalificētas iegūt tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros;
- **gāzes sektors.** 2005. gada 26. maijā Saeimā pieņemts likums „*Grozījumi Enerģētikas likumā*” (spēkā no 2005. gada 29. jūnija), ar kuru noteikti dabasgāzes tirgus darbības principi. Likuma mērķis ir radīt apstākļus konkurencei dabas gāzes tirgū Latvijā, kā arī saskaņot regulējošos normatīvos aktus ar Eiropas Savienības likumdošanas prasībām. Likuma pārejas noteikumi paredz, ka likuma normu, kas regulē dabasgāzes tirgus darbības principus, spēkā stāšanās laiku un kārtību nosaka ar īpašu likumu. 2006. gada 20. jūnijā Ministru kabinets akceptēja noteikumus Nr. 482 „*Noteikumi par dabasgāzes pārvades operatora ikgadējo novērtējuma ziņojumu*”, kas nosaka kārtību, kādā dabasgāzes pārvades sistēmas operators izstrādā un iesniedz Ekonomikas ministrijā un Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijā novērtējuma ziņojumu, kā arī prasības attiecībā uz novērtējuma ziņojuma saturu.

Tālāk nepieciešama tirgus darbības mehānismu radīšana elektroenerģijas nozarē, kas ir viena no valdības prioritātēm. Tiesību aktu nosacījumi paredz vienādas tiesības visiem elektroenerģijas lietotājiem Latvijā brīvi izvēlēties elektroenerģijas piegādātāju un tikt kvalitatīvi un droši apgādātiem ar enerģiju nepieciešamajā apjomā. Savukārt elektroenerģijas ražotājiem un tirgotājiem tiek nodrošinātas tiesības izmantot pārvades un sadales pakalpojumus.

Pašreiz Latvijas **dabasgāzes tirgū** darbojas viens komersants – AS „*Latvijas Gāze*”, kas saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas izdotajām licencēm veic dabas gāzes pārvadi, sadali, uzglabāšanu un tirdzniecību. Sasāksimā naftas gāzes apgādē konkurē apmēram 70 uzņēmumu.

2005. gada 26. maijā pieņemtie grozījumi Enerģētikas likumā paredz pamatnosacījumus dabas gāzes tirgus atvēršanai un ir izstrādāti, ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2003/55/EK par vienotiem noteikumiem dabasgāzes iekšējam tirgum. Likums ietver jautājumus, kas skar sistēmu darbību, tirgus dalībnieku pienākumus un tiesības, kā arī konkurences iespējas dabasgāzes tirgū. Saeima ar

speciālu likumu ir noteikusi, ka šie grozījumi stāsies spēkā 2010. gada 1. janvārī.

Dalībvalstis, izvēloties regulētu pieejas kārtību, veic nepieciešamos pasākumus, lai piešķirtu dabasgāzes uzņēmumiem un kvalificētajiem lietotājiem iekšpus vai ārpus teritorijas, kas aptver savstarpēji saistītu sistēmu, tiesības piekļūt sistēmai, par pamatu ņemot publicētos tarifus un citus noteikumus un pienākumus, kas jāievēro, izmantojot sistēmu.

Lai aktualizētu regulējumu **siltumapgādē**, 2006. gada 30. novembrī Ministru kabinets pieņēma noteikumus Nr. 971 „*Siltumenerģijas piegādes un lietošanas noteikumi*”, kuros noteikta kārtība, kādā energoapgādes komersants piegādā un siltumenerģijas lietotājs lieto siltumenerģiju, un kārtība, kādā piegādātājs ir tiesīgs pārtraukt siltumenerģijas piegādi lietotājam, kurš nav samaksājis par saņemto siltumenerģiju vai nav izpildījis citas saistības pret piegādātāju.

Investīcijas enerģētikas sektorā

Valsts atbalsts enerģētikā tiek sniegts tikai projektiem, kuri saistīti ar siltumapgādes sistēmu sakārtošanu.

ES struktūrfondu izmantošanas ietvaros (skatīt 6.2.1. nodaļu) ir paredzēta atbalsta sniegšana publiskajam un nevalstiskajam sektoram. Viena no Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās Vienotā programmdokumenta (VPD) 1. prioritātes pirmā pasākuma „*Vides infrastruktūras uzlabošana un tūrisma veicināšana*” aktivitātēm ir vērsta uz atbalsta sniegšanu publiskā sektora institūcijām siltumapgādes sistēmu modernizācijai atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšanai gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē. Kopumā ES struktūrfondu ietvaros 2004.-2006. gadam minētajiem projektiem tika novirzīti 11,6 milj. latu. Nākamajā struktūrfondu apgūšanas periodā 2007.-2013. gadam enerģētikas sektorā no Kohēzijas fonda ir plānots novirzīt aptuveni 132,4 milj. EUR. Šī summa tiks sadalīta pasākumiem centralizēto siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai, kā arī biomasu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstībai.

VPD 1.1.4.2. apakšaktivitātes atklātā projektu iesniegumu konkursa „*Siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē*” ietvaros tika iesniegti un izvērtēti 87 projektu iesniegumi. ERAF līdzfinansējums tika piešķirts 29 projektu iesniegumiem. Projektos ir paredzēta siltumapgādes sistēmu modernizācija atbilstoši vides prasībām un energoefektivitātes paaugstināšana gan siltumapgādes sistēmas ražošanas un sadales pusē, gan gala patērētāja pusē. Savukārt VPD 1.1.4.1. apakšaktivitātes nacionālās programmas „*Siltumapgādes sistēmu uzlabošana, samazinot sēra saturu kurināmajā*” ietvaros ir apstiprināti un tiek ieviesti 6 projektu iesniegumi.

Atbalstot centralizēto siltumapgādes sistēmu rekonstrukciju, kā arī siltummezglu un citu siltumu regulējošo ierīču izbūvi un siltuma zudumu samazināšanu ēkās, 2007. gadā tika izdots ekonomikas ministra 2007. gada 23. aprīļa rīkojums Nr. 192 „*Par pašvaldību energoefektivitātes programmu*”, ar kuras starpniecību atklāta pašvaldību projektu konkursa ietvaros tika nodrošināta likumā „*Par valsts budžetu 2007. gadam*” Ekonomikas ministrijas programmā 29.00.00 „*Enerģētikas politika*” pašvaldībām mērķdotāciju veidā piešķirtās apropriācijas 5 milj. latu apmērā apguve.

6.3.3. Būvniecības politika

Valsts politikas mērķis būvniecībā ir radīt nosacījumus, lai tautsaimniecības vajadzībām tiktu celtas videi draudzīgas, veselībai nekaitīgas, mūsdienīgas būves, ietaupot enerģiju un resursus.

Plānojot būvniecības attīstību, Ministru kabinets akceptējis šādus politiskos dokumentus:

- 1996. gada 5. novembrī – Konceptiju valsts stratēģijai būvniecībā,
- 1999. gada 28. septembrī – Bijušo PSRS būvniecības tehnisko normatīvu pārstrādes termiņu un finansēšanas stratēģijas koncepciju,

– 2002. gada 30. augustā – Būvniecības nacionālo programmu.

2006. gada 7. novembra Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību, nozaru attīstības pamatprincipos par izaugsmes pamatu nosakot izglītību, zināšanas un konkurētspēju, būvniecības nozares attīstībai valdība izvirzījusi šādus uzdevumus:

„1. Nodrošināsim vienotas būvniecības politikas izstrādi un ieviešanu, tai skaitā novēršot iesaistīto institūciju sadrumstalotību un funkcionālo pārklāšanos un izveidojot koordinētu un integrētu būvniecības pārvaldes un kontroles sistēmu.

2. Modernizēsim Latvijas būvnormatīvu sistēmu, reglamentējot minimālās prasības būvju funkcionalitātei; pilnveidosim būvniecības Nacionālo standartizācijas, kā arī pārraudzības sistēmu.

3. Samazināsim administratīvos šķēršļus būvniecībā, vienlaikus uzlabojot būvniecības kvalitātes kontroli un vides prasību ievērošanu; likvidēsim birokrātiskos šķēršļus ēku un būvju remontdarbu veikšanai, kā arī nelikumīgi uzbūvēto būvju nojaukšanai.

4. Nodrošināsim būvniecības nozares dalībnieku pieeju būvnormatīviem, pašvaldību apbūves noteikumiem, izsniegtajām būvatļaujām.

5. Veicināsim sabiedrībai drošu, videi un cilvēka veselībai draudzīgu, energoefektīvu būvniecību, pilnveidosim normatīvo aktu sistēmu būvniecībā.”

Būvniecības nacionālā programma ir kompleksa mērķprogramma nozares attīstībai laikposmā no 2002.-2012. gadam, un tās galvenais mērķis ir panākt konkurētspējīgas būvniecības attīstību, nodrošinot ar ES likumdošanu saskaņotu Latvijas būvniecības tehnisko un organizatorisko normatīvo bāzi, veicinot kvalitatīvu un energoefektīvu būvniecību, panākot būvniecības speciālistu konkurētspējas paaugstināšanu un sekmējot Latvijas būvzinātnes attīstību. Pasākumu plāns šīs programmas īstenošanai katru gadu tiek aktualizēts atbilstoši situācijai nozarē, un šajā procesā iesaistās visas ministrijas, Latvijas Pašvaldību savienība, kā arī nozares nevalstiskās organizācijas, sniedzot un izvērtējot priekšlikumus par pasākumiem pirms to iekļaušanas plānā.

2007. gadā *Būvniecības nacionālās programmas īstenošanas pasākumu plāns* papildināts ar jauna politikas dokumenta – Būvniecības pamatnostādņu izstrādi, normatīvo aktu izstrādēm Būvniecības informatīvās sistēmas ieviešanai, grozījumiem virknē normatīvo aktu, tos harmonizējot ar ES likumdošanu, Nacionālo pielikumu izstrādēm Eirop kodeksa standartiem, pasākumiem būvuzņēmējdarbības vides sakārtošanai, godīgas konkurences sekmēšanai būvniecības iepirkumos, vietējo būvuzņēmumu konkurētspējas paaugstināšanai, būvniecības speciālistu kvalifikācijas celšanai, nelegālās nodarbinātības samazināšanai nozarē, kā arī Daudzdzīvokļu dzīvojamu māju renovācijas veicināšanas programmas izstrādi, Sociālo mājokļu attīstības koncepcijas izstrādi u.c. mājokļu būvniecībai un atjaunošanai svarīgiem pasākumiem.

Īstenojot izvirzītos mērķus, turpinās būvniecības normatīvās bāzes pilnveidošana, iekļaujot normatīvajos aktos jaunākām tehnoloģiskajām prasībām atbilstošas normas, kas ir harmonizētas ar ES nostādnēm, Eiropas standartu adaptācija un to ieviešana, kā arī būvniecības pārraudzības un kontroles nodrošināšana, valsts un pašvaldību iestāžu pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, administratīvo šķēršļu samazināšana un sabiedrībai svarīgas informācijas publiskās pieejamības nodrošināšana.

Valsts ar likumdošanas palīdzību būvniecībā reglamentē tikai tās prasības, kuru neievērošana varētu ietekmēt cilvēku dzīvību, veselību, vidi vai visas sabiedrības intereses. Tās uzdevums ir arī maksimāli samazināt administratīvās barjeras būvuzņēmējiem. Ekonomikas ministrijas sagatavotajos un 2007. gada 18. maijā Ministru kabinetam iesniegtajos *Vispārīgo būvnoteikumu* grozījumos ir noteikta jauna būvniecības procesa forma – apvienotā projektēšana un būvdarbi, noteikta vienkāršota procedūra esošu ēku pieslēgumiem esošiem tīkliem, kā arī lielāka vērība veltīta ugunsdrošībai. Reāli tas samazinās būvniecības laiku un ietaupīs līdzekļus. Tomēr sekmīgi šo procesu varēs veikt tikai tad, ja noteiktās prasības tiks ievērotas. Lai to nodrošinātu, noteikta arī katra būvniecības procesā iesaistītā atbildības robeža.

Jaunais Latvijas būvnormatīvs LBN 501-06 „*Būvizmaksu noteikšanas kārtība*” ievērojami atvieglos kā valsts un pašvaldību institūcijām, tā arī būvniekiem sagatavoties publiskajiem būvdarbu iepirkumiem un kvalitatīvi tos īstenot.

Lai nodrošinātu būvniecības procesa caurspīdīgumu un mazinātu administratīvos šķēršļus, kā arī pilnveidotu būvniecības pārzināšanas un kontroles funkcijas, ar grozījumiem *Būvniecības likuma* 4. pantā un Ministru kabineta 2006. gada 5. decembra noteikumiem Nr. 983 „*Būvniecības informācijas sistēmas noteikumi*” (BIS) radīts pamats vienotas sistēmas izveidei valstī, kurā būs iekļaujama informācija par katru būvi no ieceres brīža līdz tās pieņemšanai ekspluatācijā, t.sk. par pašvaldību pieņemtajiem lēmumiem būvniecības jomā. Ir izstrādāts pilot-projekts, un notiek sagatavošanās darbi konkursam par BIS ieviešanu. Plānots sistēmu pilnībā ieviest līdz 2010. gadam, nodrošinot būvniecības informācijas uzkrāšanu, kā arī elektronisku informācijas apmaiņu starp pārvaldes un kontroles institūcijām un būvniecības dalībniekiem. BIS pirmsākums ir divas jau ieviestās datu bāzes – Būvkomersantu reģistrs un Sertificēto speciālistu reģistrs, kas dod iespēju operatīvi pārlicināties kā par firmu, tā arī par speciālistu darbības likumību.

Saskaņā ar *Būvniecības likuma* 10. pantu un Ministru kabineta 2005. gada 28. jūnija noteikumiem Nr. 453 „*Būvkomersantu reģistrācijas noteikumi*” notiek komersantu reģistrācija Būvkomersantu reģistrā. Līdz minimumam samazināts iesniedzamo dokumentu skaits, iesnieguma izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai paredzētais laiks, kā arī noteikta dokumentu pieņemšana katru dienu Klientu

apkalpošanas centrā, un uzņēmēju ērtībai apliecības tiek izsniegtas visas darba dienas garumā.

Uz 2007. gada 1. maiju reģistrā ir iekļauta informācija par 4865 būvkomersantiem, firmā nodarbināto personālu un personām, kurām ir pastāvīgas prakses tiesības saskaņā ar *Būvniecības likuma* 8. pantu, firmas darbību raksturojoši dati, ziņas par pārkāpumiem būvniecībā un ziņas par reģistra noteikumu pārkāpumiem. Būvkomersantu reģistrs ir publiski pieejams, izņemot datus, kuru pieejamība ir ierobežota saskaņā ar normatīvajiem aktiem par komercnoslēpumu un datu aizsardzību.

Speciālistu atbilstības novērtēšanu dažādās būvniecības jomās veic LATAK akreditētie 8 nevalstisko profesionālo organizāciju būvniecības speciālistu sertificēšanas centri un Latvijas Arhitektu savienība, piešķirot būvprakses vai arhitektu prakses sertifikātu attiecīgajā jomā.

Ekonomikas ministrijas uzturētajā sertificēto speciālistu kopējā reģistrā iekļautas ziņas par 8388 prakses sertifikātiem, no tiem par 7448 būvprakses sertifikātiem dažādās būvniecības jomās un 940 arhitekta prakses sertifikātiem. No kopējā skaita Latvijas Arhitektu savienība izsniegusi 940 arhitekta prakses sertifikātus, Latvijas Būvinženieru savienības Būvniecības speciālistu sertifikācijas centrs – 3819 būvprakses sertifikātus, Latvijas siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģijas inženieru savienības sertifikācijas centrs – 1900, Latvijas Melioratoru biedrības Hidromelioratīvās būvniecības speciālistu sertifikācijas centrs – 235, Latvijas Dzelzceļnieku biedrības sertificēšanas centrs – 258, Latvijas Jūrniecības savienības Sertificēšanas centrs – 55, Latvijas Elektriķu brālības Sertifikācijas departaments – 178, Latvijas Energoģeogrāfijas asociācijas Sertifikācijas centrs – 447, Latvijas Elektroenerģētiķu biedrības Sertifikācijas birojs – 556 būvprakses sertifikātus.

Būvniecība ir viena no tautsaimniecības nozarēm, kas mūsu valstī attīstās visstraujāk (skatīt 6.6. ielikumu).

Reizē ar būvniecības tempu pieaugumu pieaudzis pieprasījums pēc būvmateriāliem, un aktuāla kļuvusi vietējo būvizstrādājumu ražošana. Veiksmīgi turpina attīstīties jaunās ražotnes, ieviešot jaunas tehnoloģijas mūsdienīgu materiālu izstrādei.

Strauji palielinoties resursu un būvizstrādājumu cenām, 2006. gadā salīdzinājumā ar 2005. gadu būvniecības izmaksas cēlās vidēji par 20,9%, kas kopš 1995. gada ir lielākais būvniecības izmaksu kāpums gada laikā. Aktuāls ir jautājums, kā samazināt izmaksas, nepasliktinot būvdarbu kvalitāti un ievērojot ilgtspējīgas attīstības principus. Pētījuma „*Būvizmaksu samazināšanas iespējas Latvijā*” rezultātā tika sagatavoti priekšlikumi par iespējām šim nolūkam izmantot valsts institūciju un Latvijas Bankas rīcībā esošos instrumentus.

Lai gan nozare strauji attīstās un būvniecības kopējie apjomi turpina pieaugt, investīciju un būvniecības aktivitāšu teritoriālais sadalījums valstī vēl aizvien ir ļoti nevienmērīgs. Aizvadītajā gadā no

ekspluatācijā pieņemto būvju kopējā skaita – 9077 būvēm Rīgā un Rīgas rajonā ekspluatācijā nodotas 4162 būves, Valmieras rajonā – 990, Ventspils

rajonā – 931, Jelgavas rajonā – 830, Liepājas rajonā – 704, Daugavpils rajonā – 611, Madonas rajonā – 483, Rēzeknes rajonā – 366 būves.

6.6. ielikums

Būvniecības attīstības tempi 2006. gadā

Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka 2006. gads ir bijis īpašs. Laikā no 2000. gada līdz 2004. gadam būvniecības produkcijas vidējais ikgadējais pieauguma temps Latvijā bija 10,9%, 2006. gadā būvniecības apjomi sasniedza 1 miljardu 131,6 milj. latu, kas ir par 14,4% (rēķinot salīdzināmās cenās) vairāk nekā 2005. gadā un gandrīz trīskārt pārsniedz 1999. gada veikumu. Palielinājies arī ārpus valsts robežām veikto būvdarbu apjoms, un tas liecina par Latvijas būvnieku konkurētspējas pieaugumu. Kopš 2000. gada būvniecības pakalpojumu eksports kopumā pārsniedzis importu 2,1 reizes.

Jaunās būvniecības apjomi (rēķinot salīdzināmās cenās) valstī palielinājušies par 22,2% jeb 106,8 milj. latu, bet remonta un rekonstrukcijas darbu apjomi – attiecīgi par 7,1% un 36 milj. latu. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, apjoms tiltu būvniecībā audzis 2,1 reizi, izglītības iestāžu ēku, rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu – 1,4 reizes, administratīvo ēku un dzīvojamo māju – 1,2 reizes.

Būvniecības straujo izaugsmi lielā mērā nodrošināja augošais iekšējais pieprasījums, kam pamatā ir gan algu pieaugums, gan kreditēšanas palielinājums, gan arī arvien pieaugošās investīcijas. Zināma nozīme ir arī tam, ka aizvien lielāka vērība tiek veltīta administratīvo šķēršļu samazināšanai un internetā ir pieejama aktuāla informācija.

Līdzīga situācija turpināsies, par ko liecina jaunajai būvniecībai izsniegto būvatļauju skaits: Rīgā un Rīgas rajonā – 6060, Jelgavas rajonā – 1011, Valmieras rajonā – 857, Ventspils rajonā – 792, Daugavpils rajonā – 583, Liepājas rajonā – 508, Madonas rajonā – 336 un Rēzeknes rajonā – 277 būvatļaujas.

Lai nodrošinātu valsts kontroles funkcijas būvniecībā, nepieciešama Valsts Būvinspekcijas struktūras pilnveidošana, cilvēkresursu attīstība, darbinieku vērtēšana un motivēšana.

Salīdzinoši augsts joprojām ir būvniecības pārkāpumu skaits un korupcijas iespējamības līmenis pašvaldībās, nav pietiekami zinātniskā potenciāla attīstības tempi nozarē, netiek pilnībā apmierināts pieaugošais pieprasījums pēc kvalificētiem speciālistiem būvniecībā.

Nozares organizatoriskās struktūras funkcijas vēl aizvien ir sadalītas: būvniecības vispārējo pārraudzību un koordināciju valstī veic Ekonomikas ministrija, bet atsevišķu jomu pārraudzība ietilpst citu ministriju kompetencē. Satiksmes ministrijas kompetencē ir autoceļu būvniecība (AS „Latvijas Autoceļu direkcija”), dzelzceļi, ostas un telekomunikācijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas kompetencē – teritoriju plānošana. Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Iekšlietu ministrija, Vides ministrija, Veselības ministrija un Zemkopības ministrija nosaka atsevišķas prasības būvēm vai to būvniecībai, Kultūras ministrijas padotībā esošā Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija nosaka prasības kultūras pieminekļu rekonstrukcijai un restaurācijai.

Būvniecības tiešo pārraudzību savā administratīvajā teritorijā veic 553 pašvaldības (7 lielo pilsētu, 53 pilsētu, 35 novadu un 432 pagastu pašvaldības), kuras šim nolūkam izveidojušas savas būvvaldes vai deleģējušas pārraudzības pilnvaras citām. Latvijā darbojas 147 pilsētu, rajonu, novadu, pagastu vai apvienotās būvvaldes un 99 būvinspektori.

Valsts būvinspekcijas apkopotie dati liecina, ka normatīvo aktu prasību pārkāpumu samazināšanās tendence ir niecīga. Par pārkāpumiem pie administratīvās atbildības saukti 1148 būvētāji, pieprasītais

soda naudas apjoms sastāda 256 249 latus, 253 gadījumos būvniecība apturēta.

Pārbaudēs konstatētas atsevišķu būvobjektu nedrošuma pazīmes, kam pamatā ir nekvalitatīvs būvprojekts vai nepietiekoša esošās būves tehniskā stāvokļa izvērtēšana.

Lai mazinātu pārkāpumus un *Administratīvo pārkāpumu likuma* piemērošanu būvniecībā, jāaktivizē informatīvais darbs ar pašvaldību būvvaldēm.

Ekonomikas ministrijas mājas lapā ir nodrošināta aktuāla informācija par jaunumiem būvniecībā un informatīvajiem pasākumiem, kā arī pieejā būvniecības jomas politikas un normatīvajiem dokumentiem, būvniecības procesa kārtībai, ražotāja pienākumiem un noteiktajai būvizstrādājumu atbilstības apliecināšanas procedūrai, informācijai par valsts iepirkumiem būvniecībā, par būvniecības, arī vides pieejamības kontroles tiesību piešķiršanas un atjaunošanas kārtību, par būvkomersantu reģistrācijas kārtību, saņemamas nepieciešamās pieteikumu veidlapas.

Mainoties situācijai nozarē, radusies nepieciešamība palielināt administratīvo kapacitāti ar būvniecības politikas izstrādi un īstenošanu saistītajās institūcijās un pilnveidot būvniecības kontroles sistēmu. Pirmais veikums ir 2007. gada sākumā notikusī funkciju pārdale ministriju starpā – Mājokļu politikas departamenta un Mājokļu aģentūras iekļaušana Ekonomikas ministrijas struktūrā. Tas ievērojami palielina ministrijas kapacitāti, un kļūs pārskatāmāka to projektu vadība un īstenošana, kas saistīta ar ēku ekspluatācijas, rekonstrukcijas, energoefektivitātes palielināšanas jautājumiem, kas visi lielā mērā ir būvniecības jautājumi.

Lai īstenotu būvniecības mērķtiecīgu attīstību, galvenās darbības prioritātes ir:

- jauna politikas plānošanas dokumenta – Būvniecības pamatnostādņu un to ieviešanas programmas izstrāde;
- būvniecības institucionālās struktūras optimizācija;
- būvniecības kontroles sistēmas pilnveidošana.

Par neatliekami risināmiem uzdevumiem uzskatāma arī:

- būvīzstrādājumu atbilstības novērtēšanas sistēmas un tirgus uzraudzības pilnveidošana;
- ar būvniecību saistīto zinātņu nozaru attīstības veicināšana;
- vietējo būvmateriālu ražošanas attīstīšana;
- izglītības sistēmas pilnveidošana augsti kvalificētu būvniecības speciālistu sagatavošanai.

Uzdevumu īstenošanā nozīmīgi ir tas, ka aizvien aktīvāk darbojas nozares nevalstiskās profesionālās organizācijas, sniedzot ierosinājumus un aktīvi iesaistoties svarīgu lēmumu sagatavošanā, politikas plānošanas dokumentu un tiesību aktu projektu izstrādes procesos. Aktīvi sociālie partneri būvniecības politikas veidošanā un tās īstenošanā ir Latvijas Arhitektu savienība, Latvijas Būvinženieru savienība, Latvijas Būvnieku asociācija, Latvijas Būvinspektoru un būvuzraugu asociācija, Latvijas Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģijas inženieru savienība, Latvijas Būvmateriālu ražotāju asociācija, Latvijas Logu un durvju ražotāju asociācija, Latvijas Būvmateriālu tirgotāju asociācija, Latvijas Celtnieku arodbiedrība, Tehnisko ekspertu asociācija, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Ceļinieku asociācija, Latvijas Melioratoru biedrība, Latvijas Jūrnieceības savienība,

Latvijas Dzelzceļnieku biedrība, Latvijas Ģeotehniķu savienība, Latvijas Energobūvniecības asociācija, Latvijas Elektriķu brālība, Latvijas Elektroenerģētiķu biedrība, Latvijas Inženierkonsultantu asociācija, kā arī Invalīdu un viņu draugu biedrība „Apeiron”.

6.3.4. Tūrisma politika

Latvijas tūrisma valsts politikas galvenais mērķis ir uzlabot tūrisma nozares konkurētspēju un, veicinot ilgtspējīgu tūrisma izaugsmi, sekmēt reģionu līdzsvarotu attīstību, saglabāt kultūrvēsturisko un dabas mantojumu, veicināt sabiedrības sociālo integrāciju.

Tūrisma attīstības valsts politikas noteikšanai un īstenošanai Latvijā ir radīta tūrisma politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu sistēma (skatīt 6.7. ielikumu), kas regulāri tiek pilnveidota. Ar Ministru kabineta 2004. gada 11. augusta rīkojumu Nr. 559 apstiprinātās Latvijas Tūrisma attīstības politikas pamatnostādnes (turpmāk – Pamatnostādnes) nosaka tūrisma attīstības politikas pamatprincipus, izvirza tūrisma attīstības mērķus un galvenos rīcības virzienus šo mērķu sasniegšanai, tādus kā Latvijas kā atšķirīga, droša un atpazīstama tūristu galamērķa pozicionēšana, ienākošā un vietējā tūrisma attīstība, sadarbības veicināšana.

6.7. ielikums

Izmaiņas normatīvajos aktos

Pamatojoties uz 2006. gada 16. februārī Saeimā pieņemtajā likumā „Grozījumi Tūrisma likumā” doto deleģējumu, Ministru kabinets ir pieņēmis trīs Ekonomikas ministrijas izstrādātos Ministru kabineta noteikumus:

- Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikums Nr. 1017 „Noteikumi par tūrisma pakalpojumu sniedzēju datu bāzi” (šo noteikumu ieviešanas ietvaros 2007. gadā tiks izveidots tūrisma pakalpojumu sniedzēju datu bāzes saslēgums ar Integroto valsts informācijas sistēmu, tādējādi nodrošinot pamatu vienotai informācijas sistēmai par tūrisma pakalpojumu sniedzējiem Latvijā);
- Ministru kabineta 2007. gada 23. janvāra noteikums Nr. 67 „Noteikumi par kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un realizācijas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un kompleksā tūrisma pakalpojuma sniedzēja un klienta tiesībām un pienākumiem”;
- Ministru kabineta 2007. gada 3. aprīļa noteikums Nr. 226 „Noteikumi par ārvalsts deklarācijas aizpildīšanas, glabāšanas un nodošanas kārtību” (noteikumi saistīti ar Latvijas plānoto pievienošanos Konvencijai, ar ko īsteno Šengenas Nolīgumu);
- akceptējis likumprojektu „Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā”, kas paredz noteikt administratīvos sodus par šo noteikumu neievērošanu.

Grozījumi Tūrisma likumā paredz arī, ka Latvijā tūristu gida pakalpojumus no 2008. gada 1. janvāra varēs sniegt tikai personas, kurām ir profesionālās kvalifikācijas sertifikāts. Lai nodrošinātu minētās prasības, Saeimā 2006. gadā 2. novembrī tika pieņemts likums „Grozījumi likumā „Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu””. Savukārt Ekonomikas ministrija, pamatojoties uz citu ES dalībvalstu tūristu gidu pakalpojumu sniegšanas nosacījumu un to atbilstības ES tiesiskajām normām analīzi, sadarbībā ar Latvijas tūristu gidu asociācijām un citām ieinteresētajām pusēm turpina izstrādāt Ministru kabineta noteikumu projektu par tūristu gida sertificēšanas un pakalpojumu sniegšanas kārtību izstrādes.

Lai nodrošinātu Pamatnostādnēs izvirzīto mērķu sasniegšanu, tika izstrādāta Latvijas Tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam, kas apstiprināta ar Ministru kabineta 2006. gada 5. jūlija rīkojumu Nr. 505. Programma ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas izstrādāts uz trīs gadiem, un tajā ietverti horizontāli tūrisma attīstības pasākumi (skatīt 6.8. ielikumu).

Konkrēti tūrisma attīstību veicinoši pasākumi piešķirtā valsts budžeta ietvaros tiek noteikti ikgadējā

rīcības plānā. Latvijas Tūrisma attīstības rīcības plāns 2007. gadam ir apstiprināts ar Ministru kabineta 2007. gada 6. jūnija rīkojumu Nr. 425. Minētajā programmā un plānā ir ietverti horizontālie tūrisma attīstības pasākumi, kuru īstenošanu veic Ekonomikas ministrija, Tūrisma attīstības valsts aģentūra, citas ministrijas un valsts institūcijas sadarbībā ar pašvaldībām, privāto sektoru un sabiedriskajām organizācijām.

6.8. ielikums

Latvijas Tūrisma attīstības programma 2006.-2008. gadam

Programmas galvenais mērķis ir nodrošināt tūrisma nozares pievienotās vērtības ikgadējo pieaugumu 10-15% apmērā un tūrisma nozares īpatsvara IKP pieaugumu gadā par 20% (faktiskajās cenās).

Programmas apakšmērķi ir šādi:

- veicināt Latvijas kā tūristu galamērķa atpazīstamību, palielinot Latvijas tūrisma tirgus daļu Latvijas tūrisma tirgos un panākot ceļotāju (tūristu) uz Latviju atkārtotu atgriešanos;
- veicināt tūrisma komercdarbības attīstību, panākot līdzsvarotu un tūrisma pieprasījumam atbilstošu tūrisma infrastruktūras, tūrisma pakalpojumu un tūrisma produktu attīstību;
- veicināt sadarbības attīstību tūrisma jomā, panākot tūrisma nozares valsts institūciju, pašvaldību un sabiedrisko organizāciju kapacitātes uzlabošanu.

2007. gadā valsts budžeta programmai „*Tūrisma politikas ieviešana*” ir piešķirti 1,3 milj. latu, kas atbilstoši noteiktajām prioritātēm vērsti uz Latvijas kā tūristu galamērķa pozīciju stiprināšanu, tūrisma infrastruktūras

uzlabošanu, jaunu tūrisma produktu attīstības veicināšanu un sadarbības paplašināšanu.

2006. gadā Latvijā kopumā turpinājās strauja tūrisma nozares izaugsme (skat. 6.9. ielikumu).

6.9. ielikums

Latvijas tūrisma attīstības rādītāji 2006. gadā

2006. gadā Latvijā tūrisma nozares īpatsvars IKP bija 2% (iepriekšējie rezultāti), salīdzinot ar 1,8% 2005. gadā. Laika periodā no 2000. gada līdz 2003. gadam bija vērojams stabils ienākošā tūrisma pieaugums – vidēji 9,5% gadā. Tūristu plūsma uz Latviju krasi palielinājās pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā: 2004.-2006. gadā vidējais pieaugums bija 23,4% gadā. Ārvalstu ceļotāju skaits 2006. gadā sasniedza 4,7 milj. (pieaugums par 23,1%, salīdzinot ar 2005. gadu). Ārvalstu ceļotāju izdevumi Latvijā 2006. gadā bija 266,2 milj. latu (pieaugums par 40,1%, salīdzinot ar 2005. gadu). Neskatoties uz šīm pozitīvajām tendencēm, tūrisma maksājumu bilances rādītāji joprojām ir negatīvi – Latvijas iedzīvotāju izdevumi ceļojumos ārvalstīs 2006. gadā par 138,4 milj. latu pārsniedz ārvalstu ceļotāju izdevumus Latvijā.

Viesnīcu un citu tūristu mītnu skaits 2006. gadā bija 393 (samazinājums par 6%, salīdzinot ar 2005. gadu), gultas vietu skaits – 24 489 (pieaugums par 1,8%, salīdzinot ar 2005. gadu). Pieaudzis ir nakšņojumu skaits viesnīcās un citās tūristu mītnēs, apkalpoto ārvalstu viesu skaitam sasniedzot 816 297 (pieaugums par 11,8%, salīdzinot ar 2005. gadu).

Latvijas iedzīvotāju aptaujas par iekšzemes ceļojumiem rezultāti liecina, ka 2006. gadā vienas dienas atpūtas braucienos pa Latviju devās 1,2 milj. cilvēku (pieaugums par 2,8%, salīdzinot ar 2005. gadu), bet īsajos braucienos ar nakšņošanu (1-3 nakts) – 751,1 tūkst. (pieaugums par 3,8%, salīdzinot ar 2005. gadu). Iekšzemes ceļotāju izdevumi atpūtas un darījumu braucienos bija 214,4 milj. latu (pieaugums par 35,5%, salīdzinot ar 2005. gadu), kas sastāda 44,6% no kopējiem ārvalstu un iekšzemes ceļotāju izdevumiem un uzskatāmi parāda vietējā tūrisma ekonomisko nozīmīgumu.

Tūrisma nozares pieaugumu 2006. gadā ir veicinājuši galvenokārt šādi faktori:

- Latvijas kā jauna tūristu galamērķa nostiprināšanās pēc iestāšanās Eiropas Savienībā;
- īstenotie Latvijas tūrisma mārketinga pasākumi augsti prioritārajos, prioritārajos un perspektīvajos tūrisma tirgos;
- Pasaules hokeja čempionāts Rīgā;
- tiešo avioreisu skaita pieaugums;
- zemo izmaksu avioliņiju pakalpojumu paplašināšanās;
- tūristu klases viesnīcu skaita pieaugums.

Straujā tūrisma attīstība arī 2006. gadā vēl jo vairāk ir saasinājusi jautājumu par sniegto pakalpojumu piedāvājuma neatbilstību pieprasījumam, kā rezultātā ir samazinājusies konkurence un sniegto pakalpojumu kvalitāte. Savukārt augstā inflācija valstī ir izraisījusi tūrisma pakalpojumu cenu celšanos, un līdz ar to ir pasliktinājusies sniegto pakalpojumu vērtības atbilstība cenai, kas līdz šim bija viens no lielākajiem Latvijas pievilcības faktoriem ārvalstu tūristu skatījumā. Turpinās arī pret tūristiem vai viņu īpašumu vērstas prettiesiskas darbības, kas atstāj negatīvu ietekmi uz valsts tēlu. Risinot šo problēmu un rūpējoties par tūristu drošību, Latvijā ir ieviests „*Tūristu karstais tālrunis 22033000*”. Ar tā palīdzību tūristiem, kuriem ir nepieciešama palīdzība dažādās sarežģītās situācijās, ir iespējams iegūt informatīvu atbalstu.

Atbilstoši izvirzītajām prioritātēm tūrisma attīstību atbalstošie pasākumi iepriekšējā periodā tika vērsti uz tūrisma infrastruktūras uzlabošanu, jaunu tūrisma produktu un pakalpojumu attīstības veicināšanu un Latvijas kā tūristu galamērķa pozīciju stiprināšanu.

Latvijas tūrisma tēla atpazīstamības veicināšanai un Latvijas kā tūristu galamērķa popularizēšanai starptautiskajā tūrisma tirgū Tūrisma attīstības valsts aģentūra 2007. gada pirmajā pusē ir īstenojusi vairākus plaša mēroga mārketinga pasākumus. Šā gada februārī Latvijā norisinājās starptautisks darba seminārs tūrisma profesionāļiem „*Buy Latvia, Buy the Baltics*”, kura ietvaros ārvalstu dalībnieki varēja tikties un veidot kontaktus ar Latvijas pārstāvjiem, kā arī iepazīties ar plašu tūrisma produktu piedāvājumu ne tikai prezentācijās, bet arī klātienē, dodoties dažādās ekskursijās pa visu Latviju.

Lai potenciālajos Eiropas ceļotājos radītu interesi par Latviju pirms jaunās tūrisma sezonas sākuma, tika izvēsta plaša reklāmas kampaņa „*You Won't Believe It Until You See It*”, kas tulkojumā nozīmē: „*Neredzēsi – neticēsi!*”. Tās ietvaros reklāmas klipī par Latviju tika translēti vairākos starptautiskos televīzijas kanālos, reklāmas karogi tika izvietoti Latvijas prioritāro mērķa tirgu valstu lielākajos interneta portālos, bet Londonas metro stacijās uzstādīti plakāti.

Tūrisma attīstības valsts aģentūra turpina īstenot ikgadējās mārketinga aktivitātes (piedalīties starptautiskajos tūrisma gadatirgos, izdot tūrisma informatīvos materiālus, organizēt darba seminārus un ārvalstu plašsaziņas līdzekļu pārstāvju un tūrisma operatoru vizītes uz Latviju), īpaši strādājot ar Latvijas augsti prioritārajiem mērķa tirgiem (Igauniju, Krieviju, Lielbritāniju, Lietuvu, Somiju, Vāciju, Zviedriju), kā arī ar atsevišķām mārketinga aktivitātēm pievēršoties perspektīvajiem tālajiem tūrisma tirgiem – ASV un Japānai.

Lai uzlabotu tūrisma nozares profesionāļu informētību par aktualitātēm nozarē, papildus līdzšinējām tūrisma informācijas dienām Tūrisma attīstības valsts aģentūra ir uzsākusi jauna periodiska, bezmaksas preses izdevuma „*Tūrisms*” izdošanu.

Turpinot kvalitatīvas tūrisma infrastruktūras un vienotas tūrisma informācijas sistēmas attīstību, Tūrisma attīstības valsts aģentūra ir iesaistījusi INTERREG projekta „*Jauna tūrisma galamērķa radīšana, apvienojot Latgales un Rytu Aukstaitija pierobežas reģionu piedāvājumu*” īstenošanā, tādējādi sekmējot tūristu plūsmas pieaugumu reģionā un veicinot šī reģiona kā kopēja tūristu galamērķa – Baltijas ezeru zemes – atpazīstamību.

Lai nodrošinātu tālāku Latvijas tūrisma nozares starptautisko integrāciju, valsts interešu pārstāvniecību un labākās prakses pārņemšanu, tiek attīstīta starptautiskā sadarbība, piedaloties ANO Pasaules Tūrisma organizācijas un Eiropas Ceļojumu komisijas darbā, kā arī Eiropas Komisijas Tūrisma padomdevējas komitejas un Ilgtspējīga tūrisma grupas darbā. Tūrisma attīstības valsts aģentūra īsteno arī Latvijas dalību Eiropas Komisijas demonstrācijas projektā „*Eiropas Ekselences tūristu galamērķi*” (2006. gada tēma bija „*Vislabākie topošie lauku tūrisma galamērķi*”), kura mērķis ir pievērst uzmanību Eiropas tūristu galamērķu daudzveidībai, atšķirīgajām un kopīgajām vērtībām, kā arī atbalstīt galamērķus, kuros ekonomisko izaugsmi nodrošina ilgtspējīga tūrisma attīstība. Latvija piedalīsies arī projekta nākamajā fāzē (2007. gada tēma būs „*Tūrisms un vietējais nematerialais mantojums*”). Savukārt Baltijas jūras reģiona līmenī, piedaloties Baltic 21 Tūrisma uzdevumu vienības darbā un INTERREG III B projektā „*AGORA – Ilgtspējīga tūrisma attīstības tīkls Baltijas jūras reģionā*”, Ekonomikas ministrija ir veikusi pētījumu „*Tūrisms visiem*”, š.g. jūnijā rīkoja semināru „*Ilgtspējīga attīstība – iespēja konkurētspējīgas tūrisma nozares izangsmel*” un izstrādās tūrisma nozares nacionālās Dienaskārtības 21. gadsimtam (*Agenda 21*) projektu.

No 2007. gada jūlija līdz 2008. gada jūnijam Latvija būs prezidējošā valsts Baltijas jūras valstu padomē. Tās darbības prioritāšu vidū būs arī ilgtspējīga tūrisma attīstības tīkla veicināšana Baltijas jūras reģionā.

Veicinot sadarbību Baltijas valstu starpā vienotu tūrisma produktu izveidē un popularizēšanā, pamatojoties uz Tūrisma attīstības valsts aģentūras pagājušajā gadā sekmīgi īstenoto „*Latvijas ceļojumu maratonu*”, Baltijas valstu nacionālās tūrisma organizācijas šogad rīko „*Baltijas ceļojumu maratonu*”. Šis projekts tiek īstenots, lai sekmētu gan vietējā tūrisma attīstību, gan radītu iespēju Baltijas valstu iedzīvotājiem iepazīties ar tūrisma iespējām visā reģionā.

No Latvijas tūrisma attīstības perspektīvas viedokļa vissvarīgākais darbs 2007. gadā Ekonomikas ministrijai ir saistīts ar nepieciešamo normatīvo aktu projektu izstrādi Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzekļu saņemšanai un apguvei (42,3 milj. EUR) 2007.-2013. gadā 3. Darbības programmas „*Infrastruktūra un pakalpojumi*” 4. prioritātes „*Kvalitatīvas vides dzīvei un ekonomiskai aktivitātei nodrošināšana*” 4.2. pasākumam „*Tūrisms*”. Pasākuma mērķis ir veicināt Latvijas kā tūristu galamērķa nostiprināšanos un konkurētspējas palielināšanos, radot labvēlīgus apstākļus kompleksai nacionālās nozīmes tūrisma produktu attīstībai. Plānotas divas aktivitātes: 4.2.1. „*Nacionālās nozīmes tūrisma produkta attīstība*” un 4.2.2. „*Tūrisma informācijas sistēmas attīstība*”. 4.2.1. aktivitāte „*Nacionālās nozīmes tūrisma produkta attīstība*” savukārt sadalās trīs apakšaktivitātēs: 4.2.1.1. apakšaktivitāte „*Valsts nozīmes pilsētbuivniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produkta attīstībai*”, 4.2.1.2. apakšaktivitāte „*Nacionālās nozīmes veloturisma produkta attīstība*” un 4.2.1.3. apakšaktivitāte „*Nacionālās nozīmes kultūras, aktīva, veselības un rekreatīvā tūrisma produkta attīstība*”.

Latvija kā ES dalībvalsts īpašu uzmanību turpmāk pievērsīs atjaunotās ES tūrisma politikas (Eiropas Komisijas paziņojums „*Atjauninātā ES tūrisma politika – veidojot spēcīgāku Eiropas tūrisma partnerību*”) turpmākai integrēšanai tūrisma valsts politikā un tās ieviešanā.

Izvērtējot esošo situāciju un tūrisma attīstības tendences, turpmākajam periodam tiek izvirzītas šādas galvenās prioritātes:

- veicināt konkurenci tūrisma nozarē un uzlabot tūrisma uzņēmumu konkurētspēju;
- attīstīt Latvijas tūrisma produktu un tūrisma informācijas sistēmu;
- sekmēt ilgtspējīgas attīstības principu ievērošanu tūrisma politikas plānošanā un īstenošanā.

6.4. Uzņēmējdarbības vide

Latvijā tiek konsekventi uzlabota uzņēmējdarbības vide, pilnveidojot tiesisko ietvaru, saskaņojot to ar Eiropas Savienības prasībām un uzraugot administratīvo procedūru ietekmi uz uzņēmējdarbību. Ir panāktas ievērojamas reformas un uzlabojumi

uzņēmumu reģistrēšanā, nodokļu politikā, muitas likumdošanā, procedūrās un robežšķērsošanā, būvniecībā un nekustamā īpašuma attīstībā u.c. jomās.

Reformas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai dažādās aptaujās tiek novērtētas pozitīvi – Pasaules

Bankas grupas veiktajā pētījumā **Uzņēmējdarbība 2007. gadā** (*Doing Business in 2007: How to reform* (www.doingbusiness.org)) starp 175 valstīm Latvijas uzņēmējdarbības vide ir ierindota 24. vietā, kas salīdzinoši ar iepriekšējo gadu ir novērtēta par 7 vietām augstāk (*Doing Business in 2006* Latvija ieņēma 31. vietu starp 155 valstīm). Augstāku vietu izdevies iegūt, pateicoties paveiktajam nodokļu, licencēšanas un uzņēmumu likvidācijas jomās. Augstā 11. vieta Latvijai ir arī sadaļā „*līgumu izpildes panākšana*”, kā arī biznesa uzsākšana ir vienkāršota. Latvija ir ierindota starp 15 valstīm, kurās uzņēmējdarbībai labvēlīgas reformas norisinās visstraujāk. Uzņēmējdarbības vide vērtēta 10 aspektos, un Latvija tajos novērtēta šādi:

- 11. vieta – līgumu darbība;
- 13. vieta – kredīta pieejamība;
- 25. vieta – uzņēmējdarbības uzsākšana;
- 28. vieta – ārējā tirdzniecība;
- 46. vieta – investoru tiesību aizsardzība;
- 52. vieta – nodokļu maksāšana;
- 62. vieta – uzņēmējdarbības izbeigšana;
- 65. vieta – licenču iegūšana;
- 82. vieta – īpašuma reģistrācija;
- 123. vieta – darbinieku pieņemšana darbā un atlaišana no darba.

Kopš 1999. gada tiek izstrādāts ikgadējais **Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns**. *Pasākumu plāns* ir starpministriju politikas plānošanas dokuments, kurā ietverti uzņēmējdarbības vides politikas rīcības virzieni, uzdevumi, veicamie pasākumi, atbildīgās institūcijas, rādītāji uzdevumu izpildes novērtēšanai un izpildes termiņi. *Pasākumu plānā* ietvertās problēmas un to risinājumi tiek identificēti, cieši sadarbojoties ar uzņēmējus pārstāvošajām organizācijām – Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomi, Tautsaimniecības padomi, Ārvalstu investoru padomi Latvijā, kā arī izvērtējot uzņēmējdarbības vides pētījumos identificētās problēmas. *Pasākumu plāns* ietver tiesību aktu izmaiņas, procedūru pārskatīšanu un vienkāršošanu, koordinācijas uzlabošanu starp dažādām institūcijām, informācijas sagatavošanu un publicēšanu, kā arī valsts iestāžu darbinieku apmācību.

Pasākumu plāna rīcības virzieni un veicamie uzdevumi ietver tādas jomas kā, piemēram, nodokļu politika un administrēšana, uzņēmējdarbības tiesiskās vides pilnveidošana, procedūru skaita un nepieciešamā laika samazināšana, informācijas pieejamības uzlabošana.

2007. gada *Pasākumu plānā* ietverti 27 pasākumi. *Pasākumu plāna* mērķi ir vērsti uz uzņēmējdarbības vides kvalitātes paaugstināšanu, nodokļu politikas un administrēšanas uzlabošanu, būvniecības nozares problēmu risināšanu, informācijas pieejamību un sadarbības starp komersantiem un valsts pārvaldes iestādēm veicināšanu, administratīvo barjeru samazināšanu uzņēmējiem, ekonomiskās aktivitātes un jaunu uzņēmumu veidošanas veicināšanu.

Būtiskākie *Pasākumu plāna* pasākumi ir:

- darba tirgus vidēja termiņa un ilgtermiņa prognozēšanas uzlabošana;
- efektīva darba strīdu risināšana;
- nekustamā īpašuma reģistrācijas sistēmas efektivizēšana un reģistrācijas procedūru vienkāršošana;
- vienveidīgu normatīvo aktu piemērošana pašvaldībās plānošanas un būvniecības jomā;
- statistisko datu iegūšanas procesa pilnveidošana, u.c.

Reizi gadā tiek rīkotas **Ārvalstu investoru padomes Latvijā** tikšanās ar augstākajām valdības amatpersonām. Augstākā līmeņa apspriedēs piedalās Ministru prezidents, ekonomikas ministrs, ārlietu ministrs, finanšu ministrs un citas valdības amatpersonas. Minētās amatpersonas tiek ar lielāko starptautisko investoru uzņēmumu vadītājiem un citām augstākajām amatpersonām, kas pārstāv visdažādākās nozares un valstis. Kopš Augstākā līmeņa otrās apspriedes ĀIPL ieteikumi tiek iekļauti *Pasākumu plānā*. 2007. gada 31. maijā un 1. jūnijā notika vienpadsmitā Latvijas valdības un Ārvalstu investoru padomes Latvijā augsta līmeņa tikšanās. Svarīgākie jautājumi, kas tajā tika pārrunāti:

- nodokļu politikas un nodokļu administrēšanas iespējamie uzlabojumi;
- transporta infrastruktūras jautājumi;
- valsts un privātās partnerības jautājumi;
- Latvijas ekonomikas un uzņēmējdarbības vides attīstība.

2007. gadā Ekonomikas ministrija veic kārtējo, nu jau ceturto, **uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu izvērtējuma aptauju**. Pētījums sastāv no trim galvenajiem elementiem – *uzņēmēju aptaujas*, *valsts un pašvaldību institūciju* ietekmes uz uzņēmējdarbības vidi *pašnovērtējuma* un *politikas rekomendāciju ziņojuma*. Aptaujā tiks intervēti 700 uzņēmumu vadītāju Latvijas pilsētās un reģionos. Rīgā tiks intervēti aptuveni 50% respondentu, Pierīgā – 10%, Vidzemē – 10%, Kurzemē – 8%, Zemgalē – 13%, Latgalē – 10%, no kuriem Daugavpilī, Liepājā, Jelgavā, Ventspilī, Jūrmalā un Rēzeknē tiks intervēti aptuveni 18% respondentu, citos rajonu centros – aptuveni 9% respondentu, citās pilsētās – aptuveni 16% respondentu, nelielos ciematos, ciemos un laukos – aptuveni 9% respondentu. Intervējamie uzņēmumi tiks atlasīti tā, lai tie atbilstu uzņēmumu darbības nozaru, uzņēmumu juridiskās formas, uzņēmumu vecuma, īpašumtiesību un uzņēmumu lieluma kritērijiem.

Aptaujā paredzēts aptvert tādas sfēras kā uzņēmējdarbības uzsākšana, licencēšana, vides prasības, ārējā tirdzniecība, darba noteikumu ievērošana, inspekciju darbības, nodokļu administrēšana, valsts atbalsts uzņēmējdarbībai un elektronisko pakalpojumu attīstība. Aptauja ietvers jautājumus par administratīvajām izmaksām un

pavadīto laiku, pildot uzraudzības institūciju prasības, uzņēmējiem veicot ikdienas uzņēmējdarbību gan uzsākšanas, gan vietas izvēles, gan darbības fāzēs.

2007. gada aptaujas rezultāti būs pieejami šī gada beigās.

Aptauja ļauj salīdzināt uzņēmējdarbības vides attīstības tendences, identificēt sfēras, kurās nepieciešamas jaunas reformu programmas, un izmērīt dažādu uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu efektivitāti. Aptauja palīdz gan attīstīt mazo un vidējo uzņēmumu atbalsta pasākumus, gan izzināt uzņēmēju viedokli par valsts un pašvaldību iestāžu darbu.

Aptaujas neatkarīgai uzraudzībai un uzņēmēju prioritāšu noteikšanai ir izveidots **privātā sektora ekspertu un uzņēmēju apvienību pārstāvju panelis**. Ekspertu paneli pārstāvētas nevalstisko organizāciju (Tautsaimniecības padomes, Mazo un

vidējo uzņēmēju un amatniecības padomes, Ārvalstu investoru padomes Latvijā, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Zvērīnātu reidentu asociācijas, Nodokļu maksātāju tiesību interešu pārstāvniecības fonda, Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības uzņēmumu asociācijas, Latvijas Biznesa konsultantu asociācijas, Loģistikas un muitas brokeru asociācijas, Latvijas Nekustamo īpašumu darījumu asociācijas) pārstāvji, kā arī neatkarīgie eksperti.

Š.g. nogalē plānots rīkot konferenci, lai ar atbildīgo institūciju amatpersonām, ieinteresētajiem uzņēmējiem apspriestu pētījuma rezultātus un rekomendācijas uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai.

2006. gadā un 2007. gada pirmajā pusē ir veikta virkne **tiesību aktu** grozījumu, kas atvieglo uzņēmējdarbības veikšanu (skatīt 6.10. ielikumu).

6.10. ielikums

Tiesību aktu grozījumi 2006.-2007. gadā

Veikti grozījumi Ministru kabineta 2004. gada 20. janvāra noteikumos Nr. 44 „*Noteikumi par darba atļaujām ārzemniekiem*”, svītrotot prasību darba devējiem iesniegt Nodarbinātības valsts aģentūrā Valsts ieņēmumu dienesta izziņu darba izsaukuma apstiprināšanai.

Ir paplašinātas sfēras, kurās darba devējs var nodarbināt personu, slēdzot līgumu uz noteiktu laiku, kā arī sezonas rakstura darbu saraksts.

Iekšlietu ministrijas darba grupa izstrādājusi migrācijas koncepciju, kas paredz, ka pēc attiecīgu normatīvo aktu grozījumu veikšanas darba devējiem uzaicinājumu ārzemniekiem vajadzēs iesniegt tikai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē un nebūs jāmaksā valsts nodeva par dokumentu izskatīšanu.

Apstiprināti grozījumi par komersantu finanšu pārskatiem, kas ievieš lielāku skaidrību par bilances, ieņēmumu un izdevumu pārskatu saturu, kā arī sagatavošanas un iesniegšanas kārtību individuālajiem komersantiem, kuru apgrozījums no saimnieciskās darbības darījumiem iepriekšējā gadā pārsniedz 200 000 latu.

Ir izstrādāti grozījumi likumā „*Par nodokļiem un nodevām*”, kuri paredz ieviest elastīgu un stimulējošu nodokļu sodu sistēmu, ievērojot samērīguma principu.

Sākot ar šā gada 20. martu, nodokļu maksātājiem, kuri ir noslēguši ar VID līgumu par elektronisko dokumentu parakstīšanu ar VID piešķirto elektronisko parakstu, ir iespējams tiešsaistes režīmā saņemt jaunu pakalpojuma veidu – informāciju par nodokļu maksātāja nodokļu nomaksas stāvokli – par nodokļu pārmaksu vai parādiem, tai skaitā pamatparādu un nokavējuma naudu.

2007. gadā Ekonomikas ministrija ir uzsākusi jaunu projektu – pilotprojektu veikšanu uzņēmēju administratīvā sloga mērījumiem. Šajā gadā paredzēts veikt pilotprojektus nodokļu, būvniecības, nekustamo īpašumu, degvielas aprites, kā arī darba likumdošanas jomās. Pilotprojektiem tiks izmantota vairākās ES dalībvalstīs lietotā Standartu izmaksu modeļa metodika, lai iegūtie dati būtu salīdzināmi ar citu valstu

rezultātiem. Ņemot vērā pilotprojektu rezultātus, tiks vērtēta lietotās metodikas atbilstība Latvijas situācijai, lai arī turpmākajos gados varētu veikt mērījumus citās jomās, kā arī atkārtotos mērījumus veikto izmaiņu efektivitātes novērtēšanai. Plānots, ka pilotprojektu rezultāti būs š.g. beigās, un tie tiks apspriesti uzņēmējdarbības konferencē.

6.5. Inovācijas un jaunās tehnoloģijas

Latvijas nacionālā inovāciju sistēma pašreiz ir nepietiekami attīstīta un būtiski atpaliek no ES valstu vidējā līmeņa. Lai gan inovāciju jomā vērojams aktīvo uzņēmumu skaita pieaugums, īpaši pakalpojumu nozarē, tomēr kopumā, pēc Centrālās statistikas pārvaldes 2005. gada apsekojuma rezultātiem, Latvijā vidēji tikai 17,5% no visiem uzņēmumiem ir inovatīvi, tajā pašā laikā ES valstīs šis rādītājs vidēji ir 45 procenti.

Latvijas Nacionālajā Lisabonas programmā 2005.-2008. gadam (skatīt 6.1. nodaļu) vienas no galvenajām prioritātēm ir noteiktas inovācijas. Lai veicinātu

nacionālās inovāciju kapacitātes palielināšanos, ir noteikti šādi uzdevumi:

- veidot inovatīvai darbībai labvēlīgu institucionālo vidi;
- sekmēt zinātnes, izglītības un privātā sektora sadarbību;
- atbalstīt zināšanu un tehnoloģiju pārnesei;
- sekmēt jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi, tajā skaitā sekmējot uzņēmēju izpratni par intelektuālo īpašumu un tā aizsardzību.

Lisabonas programmā noteikto uzdevumu īstenošanai 2007. gadā ir turpinātas gan iesāktās aktivitātes, lai sekmētu rūpniecisko pētījumu veikšanu, jaunu produktu izstrādi un ieviešanu tirgū, gan uzsāktas vairākas jaunas aktivitātes.

Komeršsabiedrībām ir iespēja iesniegt projektus Izglītības un zinātnes ministrijā atbalsta saņemšanai projektu īstenošanai **EUREKA programmas** ietvaros. EUREKA programma ir Eiropas Savienības programma komercdarbību un zinātnisko institūciju starptautiskas sadarbības veicināšanai, lai sekmētu augsto tehnoloģiju, jaunu, konkurētspējīgu produktu un pakalpojumu izstrādi. Komeršsabiedrības var saņemt līdz 91 000 latu sadarbības pētniecības projekta īstenošanai, un atbalsta intensitāte var būt 75% no rūpniecisko pētījumu veikšanas izmaksām un 50% no projektēšanas darbu izmaksām. Šīs iniciatīvas īstenošanai Izglītības un zinātnes ministrijai 2007. gadā ir piešķirti 400 000 latu.

Izglītības un zinātnes ministrija turpina īstenot **Tirgus orientēto pētījumu programmu**, kuras ietvaros tiek atbalstīti tādi pētniecības projekti, kuru mērķis ir veicināt zinātnes un ražošanas integrāciju. Finansējumu var saņemt Zinātnisko institūciju reģistrā reģistrētas zinātniskās institūcijas 70% apmērā no attiecināmajām izmaksām, un atlikušie 30% jāpiesaista no komeršsabiedrībām. Programmas ietvaros 2006. gadā atbalstīti 27 projekti, 2007. gada piecos mēnešos – 15 projekti.

Tehnoloģiju un zināšanu pārneses sekmēšanai 2007. gadā Ekonomikas ministrija turpināja atbalstīt **tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu** darbību Latvijas Universitātē, Rīgas Tehniskajā universitātē, Latvijas Lauksaimniecības universitātē, Rēzeknes augstskolā un Ventspils augstskolā. Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu mērķis ir sekmēt zinātnieku un uzņēmēju sadarbību un nodrošināt efektīvu valsts pētniecības institūciju pētniecības rezultātu ieviešanu ražošanā. Projektu īstenošanai 2007. gadā piešķirti 202 000 latu. Tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu ietvaros 2006. gadā sagatavoti 63 komercializācijas piedāvājumi, iniciēti vismaz 13 sadarbības līgumi ar uzņēmējiem, sagatavoti 26 patentu pieteikumi, no tiem 7 – starptautiskie patentu pieteikumi.

Ar Ekonomikas ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstu Latvijas Tehnoloģiskais centrs turpina nodrošināt **Inovāciju rosināšanas centra darbību**. Šis centrs ir viens no 71 Inovāciju rosināšanas centriem Eiropā, kuri darbojas pēc vienas programmas, un šo centru mērķis ir nodrošināt vienotu un efektīvu ES tehnoloģiju pārneses tīkla darbību, un ar tā palīdzību veicināt un atbalstīt ES dalībvalstu konkurētspēju pasaules mērogā. Centra ietvaros tiek sniegts atbalsts Latvijas uzņēmējiem, veicinot inovatīvu tehnoloģiju pārnesi no Latvijas uz Eiropu vai no Eiropas valstīm uz Latviju. 2007. gada pirmajā pusē centra ietvaros veikti 11 tehnoloģiskie auditi, noorganizēti 6 informatīvie semināri Latvijas reģionos un rosināta 4 tehnoloģiju pārneses līgumu noslēgšana ar kopējo ekonomisko

efektu pēc realizācijas aptuveni 2,4 milj. latu apmērā.

2007. gadā Ekonomikas ministrija uzsāka īstenot **Inovācijas centru un biznesa inkubatoru attīstības programmu**, kuras mērķis ir veicināt inovāciju infrastruktūras pilnveidošanu, atbalstīt inovācijas centrus un biznesa inkubatoru izveidi un darbību, kā arī inovācijas centru un biznesa inkubatoru pakalpojumu nodrošināšanu jauniem uzņēmumiem, sekmējot jaunu inovatīvu uzņēmumu veidošanos un attīstību. Programmas ietvaros ir atbalstīti 11 inovācijas centru un biznesa inkubatoru projekti:

- Ventspils augstskolas projekts „*Ventspils Biznesa inkubators – inovatīvo uzņēmumu attīstības centrs*”;
- Rīgas Tehniskās universitātes projekts „*Inovācijas inkubatora izveide Rīgas Biomateriālu inovācijas un attīstības centrā*”;
- Rēzeknes augstskolas projekts „*Rēzeknes augstskolas inovācijas centra izveide*”;
- Latvijas Lauksaimniecības universitātes projekts „*ZTP „VALDEKA” biznesa un tehnoloģiju inkubatora izveide*”;
- Rīgas Stradiņa universitātes projekts „*Medicīnas aparātubūves Inovāciju centra izveides projekts*”;
- Līvānu novada domes projekts „*Līvānu biznesa inkubators – inovatīvās uzņēmējdarbības attīstīšanai*”;
- Ventspils pilsētas domes projekts „*Jaunu uzņēmumu biznesa inkubatora izveide Ventspilī*”;
- Tukuma pilsētas domes projekts „*Tukuma biznesa inkubatora izveide*”;
- Valmieras pilsētas pašvaldības projekts „*Valmieras Biznesa un Inovāciju inkubatora izveides projekts*”;
- Ogres novada domes projekts „*Ogres Biznesa un Inovāciju inkubatora attīstības projekts*”;
- Jelgavas domes projekts „*Biznesa inkubatora izveide*”.

Centru un inkubatoru darbībai 2007. gadā piešķirti 1 628 212 lati un 2008. gadā – 1 641 594 lati. Programmas īstenošana tiks turpināta arī 2009.-2013. gadā, no Eiropas Reģionālās attīstības fonda un valsts budžeta piesaistot aptuveni 18,2 milj. latu.

Ar 2008. gadu piesaistot Eiropas Savienības strukturālo fondu finansējumu, plānots īstenot valsts atbalsta programmu „*Kompetences centrs*”. Kompetences centrs ir sabiedrība, kura tiek veidota ar mērķi veidot stabili un ilgtermiņa partnerību starp zinātnes un privāto sektoru, veicot kolektīvus rūpnieciskos pētījumus, kuru rezultāti ir komerciāli pielietojami. Lai sekmētu potenciālo kompetences centru veidošanos un atbalstītu valsts zinātnisko institūtu un valsts augstskolu iniciatīvu sadarboties ar komeršsabiedrībām, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra 2007. gada jūnijā izsludināja projektu konkursu „*Plānotā kompetences centru stratēģijas izstrāde*”. Konkursa mērķis ir atbalstīt kompetences centru darbības stratēģiju izstrādi, kurās tiktu definēti centra darbības principi, galvenie plānotie rūpniecisko

pētījumu projekti, pētījumu rezultātu komercializācijas potenciāls un nepieciešamie resursi. Plānots atbalstīt 10-12 kompetences centru darbības stratēģiju izstrādi.

Lai veicinātu uzņēmējdarbības garu un rosinātu jauniešus iesaistīties uzņēmējdarbībā, 2006. gadā Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra īstenoja pilotprojektu vecāko kursu studentiem „*Biznesa ideju autoru apmācību kurss*”, kas tiks turpināts arī 2007. gadā. Projekta ietvaros tika organizēti 4 intensīvi apmācību kursi, kuru ietvaros apmācīts 81 students no dažādiem Latvijas rajoniem. Izvēloties 22 perspektīvas biznesa idejas, no tām 5 ir realizētas uzņēmumos. Turpinot šo iniciatīvu 2007. gadā, sadarbībā ar Rīgas domi, AS „Hansabanka” un AS „Ekoinvestors” uzsākts biznesa plānu konkurss „*Ideju kauss*”, kura mērķis ir veicināt jaunu uzņēmumu veidošanos un dot iespēju jebkuram jaunam Latvijas iedzīvotājam realizēt savu biznesa ideju un sniegt biznesa uzsākšanai nepieciešamās zināšanas, kontaktus un arī finansējumu.

Lai veicinātu plašākas sabiedrības izpratni par inovācijas lomu tautsaimniecības attīstībā, viens no galvenajiem 2007. gada pasākumiem ir 9.-13. septembrī plānotā Baltijas reģiona inovācijas nedēļa „*Inovācijas arena*”. Pasākuma mērķis ir popularizēt inovācijas nozīmi, rādot veiksmīgākos Latvijas un Baltijas jauninājumus privātajā, publiskajā un izglītības sektoros. Pasākumā paredzēts aktīvi iesaistīt visus apmeklētājus, dodot iespēju tiem saņemt tiešu informāciju no inovatīvu uzņēmumu vadītājiem un zinātniekiem par to, kāda ir zināšanu loma jaunu produktu radīšanā, ko nozīmē produkti ar augstu pievienoto vērtību, kādas ir jaunradīto zināšanu praktiskā pielietojuma iespējas. Inovācijas nedēļu plānots beigt ar inovācijai un inovatīvai uzņēmējdarbībai veltītu starptautisku konferenci „*Baltic Dynamics'07*”, kas notiks viesnīcā „*Reval Hotel Latvija*” 2007. gada 12.-14. septembrī.

6.6. Informācijas sabiedrība

Informācijas sabiedrība ir sabiedrības attīstības fāze, kas balstās uz brīvu savstarpēju informācijas apmaiņu un attīsta uz zināšanām balstītu ekonomiku. Informācijas sabiedrību veido tehnoloģiskā bāze (infrastruktūra, programmatūra), sabiedrībai pieejamo informācijas pakalpojumu klāsts, kā arī indivīdu prasmi un zināšanu līmenis. Informācijas un

telekomunikāciju tehnoloģiju attīstības rezultātā informācija un zināšanas arvien plašāk tiek izmantotas darbā un darba attiecībās, mācībās, kā arī sadzīvē.

Līdz ar Latvijas iestāšanos ES Latvijai ir kļuvušas saistošas Eiropas Savienības iniciatīvas (skatīt 6.11. ielikumu), kas attiecas uz informācijas sabiedrības veidošanu.

6.11. ielikums

Eiropas Savienības iniciatīvas informācijas sabiedrības veidošanā

1999. gada decembrī Eiropas Savienība uzsāka iniciatīvu „*eEiropa – informācijas sabiedrība visiem*”. 2000. gada jūnijā tā tika saskaņota ar Lisabonas stratēģijas mērķiem un tika izstrādāts *eEiropas 2002 rīcības plāns*. Šī rīcības plāna trīs galvenie mērķi bija:

- lētāks, ātrāks un drošāks internets;
- investīcijas cilvēkkapitālā un iemaņās;
- interneta lietošanas stimulēšana.

Rīcības plāna realizācijas rezultātā ES dalībvalstīs tika panākts, ka 2002. gadā vairāk nekā 90% skolu un uzņēmumu bija interneta pieslēgums un vairāk nekā puse visu iedzīvotāju bija regulāri interneta lietotāji. Tomēr vairums individuālo lietotāju lietoja iezvanpieeju, kas ir interneta savienojums ar nelielu ātrumu. Tādējādi *eEiropas 2005 rīcības plānā* par galveno mērķi ir izvirzīta plaša platjoslas datu pārraides izplatīšana tīklos, kurai līdz 2010. gadam būtu jāaptver vismaz 50% no visiem tīkliem.

Lai atbalstītu digitālās ekonomikas attīstību, 2005. gada 1. jūnijā Eiropas Komisija uzsāka jaunu iniciatīvu, kas ir stratēģija turpmākajiem 5 gadiem – „*i2010: Eiropas informācijas sabiedrība 2010*”. Tās mērķis ir veicināt izaugsmi un darba vietu veidošanos ar informācijas sabiedrību un medijiem saistītajās nozarēs. Iniciatīva ietver 3 prioritātes:

- izveidot ES atvērtu un konkurētspējīgu vienotu tirgu informācijas sabiedrības un mediju pakalpojumiem;
- palielināt ES investīcijas pētniecībā informācijas un telekomunikāciju tehnoloģijās par 80%;
- nodrošināt visu sabiedrību iekļaujošu Eiropas informācijas sabiedrību.

2006. gada 25. aprīlī Eiropas Komisija nāca klajā ar iniciatīvai „*i2010*” atbilstošo rīcības plānu „*i2010. E-pārvaldības rīcības plāns: paātrināt e-pārvaldību Eiropā par labu visiem*”. Šis dokuments ietver tādus svarīgus e-pārvaldības mērķus laikposmam līdz 2010. gadam kā visu ES iedzīvotāju iekļaušana informācijas izmantošanā, plaša informatīvo pakalpojumu klāsta pieejamības nodrošināšana, elektroniskās valsts iepirkumu sistēmas izveidošana, sasniedzot 50% darījumu slēgšanu elektroniski un nodrošinot pilnīgi visas informācijas par visiem valsts iepirkumiem pieejamību u.c.

Deklarācijā par Ministru kabineta iecerēto darbību ir akcentēti uzdevumi vispārpieejamu informācijas pakalpojumu nodrošināšanai: tradicionālo un elektronisko bibliotēku, tās vienojošā informācijas tīkla lomas palielināšana informācijas saņemšanā; Latvijas Nacionālās bibliotēkas celtniecība un tās attīstīšana par bibliotēku tīkla centrālo mezglu un

koordinatoru; vienotas valsts arhīvu informācijas sistēmas veidošana un nacionālā pasūtījuma sistēmas sabiedriskajām raidorganizācijām pilnveidošana.

Lai nodrošinātu informācijas pieejamību, ir izvirzīti uzdevumi IKT infrastruktūras un pakalpojumu attīstībai: visas Latvijas teritorijas nodrošināšana ar iespēju saņemt elektroniskos sakarus, tai skaitā

platjoslas interneta pakalpojumus; publisko interneta pieejas punktu attīstīšana; zemes ciparu televīzijas ieviešana; ierobežoto nacionālo resursu (radio-frekvenču spektra, numerācijas) efektīva izmantošana; vienotas neatliekamās palīdzības, ārkārtas un krīzes situāciju vadības struktūras izveidošana; elektronisko pasta pakalpojumu klāsta palielināšana.

Lai veicinātu e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstību, ir paredzēta: valsts pārvaldes rīcības spējas uzlabošana un elektronisko pakalpojumu loka un informācijas pieejamības paplašināšana, dažādu valsts un pašvaldības pakalpojumu sniegšanas kanālu (internets, fiksētais un mobilais telefons, radio un TV apraide) attīstīšana, valsts un pašvaldību IKT infrastruktūru un pakalpojumu attīstīšana, plaši izmantojot ārpalpojumus, elektronisko dokumentu pilnas aprites nodrošināšana visās valsts, pašvaldību un tiesu varas iestādēs, valsts un pašvaldību informācijas sistēmu datu kvalitātes, sistēmu drošības, integritātes un sadarbības iespēju uzlabošana, unificēto iedzīvotāju identifikācijas karšu ieviešana, valsts ģeotelpiskās informācijas

infrastruktūras izveidošana, elektroniskās valsts iepirkuma sistēmas pilnveidošana, statistisko datu ieguves un apkopošanas procesu un sistēmas pilnveidošana, e-vēlēšanu sistēmas ieviešana, iedzīvotāju prasmju paaugstināšana informācijas tehnoloģiju un pakalpojumu izmantošanā.

Informācijas sabiedrības izveide ir noteikta kā viena no prioritātēm Latvijas nacionālajā Lisabonas programmā 2005.-2008. gadam (skatīt 6.1. nodaļu). Galvenie plānotie pasākumi IKT veicināšanā un informācijas sabiedrības veidošanā ir šādi:

- sekmēt plašu IKT pielietojumu valsts un pašvaldību dienestos, MVU un māsājniecībās (skatīt 6.12. ielikumu);
- nodrošināt tīklu un informācijas drošību, kā arī saskaņotību un savstarpējo izmantojamību, lai izveidotu informācijas telpu bez robežām;
- veicināt platjoslas tīkla izvietošanu, tostarp reģionos ar sliktu piekļuvi pakalpojumiem, lai attīstītu zināšanu ekonomiku.

6.12. ielikums

Datoru un interneta lietošana Latvijā

Atbilstoši CSP apsekojuma „Datoru un interneta lietošana māsājniecībās” datiem, 2006. gadā no visām māsājniecībām datori bija 41% māsājniecību (māsājniecības, kurās dzīvo vismaz 1 persona vecumā no 16-74 gadiem) un interneta pieslēgums – 42% māsājniecību. Datoru kaut reizi mūžā ir lietojuši 60% iedzīvotāju. Internetu kaut reizi mūžā ir lietojuši 56% iedzīvotāju. Savukārt regulāri datoru lietoja 49% iedzīvotāju (iedzīvotāji vecumā no 16-74 gadiem) un internetu – 46% iedzīvotāju. Platjoslas interneta pieslēgums bija 23% no visām māsājniecībām.

2006. gada sākumā datori bija 59% uzņēmumu, interneta pieslēgums – 46% uzņēmumu, sava mājas lapa internetā – 15% uzņēmumu. No visiem uzņēmumu darbiniekiem datoru regulāri lietoja 28% darbinieku, bet internetam pieslēgtu datoru – 22% darbinieku.

2005./2006. mācību gada sākumā uz 100 pilna laika studentu augstskolās un koledžās bija 10,7 datori, profesionālās izglītības iestādēs uz 100 audzēkņiem – 7,5, bet vispārīgizglītojošās skolās – 6,2 datori. No mācību iestāžu kopskaita interneta pieslēgums bija visās augstskolās un koledžās, 87,4% profesionālās izglītības iestāžu, 95% vispārīgizglītojošo skolu.

2006. gada 18. jūlijā Ministru kabinets apstiprināja *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2006.-2013. gadam*, kurās noteikti rīcības virzieni informācijas sabiedrības izveidei Latvijā.

Īstermiņa prioritārie uzdevumi ir:

- attīstīt IKT pieejas infrastruktūras teritoriālo segumu;
- padarīt IKT finansiāli pieejamākas māsājniecībām un MVU;
- sniegt IKT lietošanas pamatprasmes privātpersonām un rosināt tās lietot IKT;
- veidot elektroniskos valsts pārvaldes pakalpojumus un izmantot IKT, lai optimizētu pārvaldes funkcijas; nodrošināt publiskās informācijas pieejamību pašvaldībām un komersantiem pakalpojumu veidošanai un attīstīt valsts pārvaldes pakalpojumu sniegšanas centrus;
- ieviest e-parakstu un attīstīt tā lietošanas infrastruktūru;
- atbalstīt tiešsaistes pakalpojumu radīšanu, kā arī inovatīvu, zināšanu ietilpīgu un videi draudzīgu produktu radīšanu.

Ilgtermiņa rīcības virzieni informācijas sabiedrības attīstībai ir:

- paplašināt piekļuves infrastruktūru un veicināt IKT pieejamību;
- attīstīt lietotāju zināšanas un prasmes;
- attīstīt pakalpojumus un saturu;
- attīstīt IKT lietošanu komercsabiedrībās un inovācijās;
- attīstīt IKT zinātni un pētniecību;
- veicināt eksportspējīgu IKT produkcijas un pakalpojumu radīšanu.

Attīstības programmas īstenošanai tiks izmantots finansējums no Eiropas Savienības struktūrfondiem, kā arī līdzekļi no valsts un pašvaldību budžeta.

Ar Ministru kabineta 2006. gada 13. decembra rīkojumu Nr. 954 tika apstiprināta *Ipašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta darbības stratēģija 2007.-2009. gadam*. Stratēģijā ir apkopoti sekretariāta darbības virzieni un kompetences jomas. Pasākumi un tiem paredzētais finansējums ir formulēts atbilstoši budžeta programmu izstrādes principam.

Budžeta programmu ietvaros ir izvirzītas šādas jaunas politikas iniciatīvas prioritārā secībā:

- operacionālās programmas pasākuma „*Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūra un pakalpojumi 2007.-2013. gadam*” projektu vadīšana;
- sekretariāta darbinieku skaita palielināšana un darba samaksas saskaņošana;
- ERAF tehniskās palīdzības cilvēkresursu uzlabošana;
- droša elektroniskā paraksta ieviešana Latvijā;
- centralizēto valsts informācijas sistēmu uzturēšanas pārvaldība;
- citu ES finansēto projektu vadīšana;
- pētījumu par e-pakalpojumiem, valsts informācijas sistēmām u.c. veikšana;
- elektronisko iepirkumu aģentūras cilvēkresursu uzlabošana;
- e-pieejamības nacionālā tīkla kontaktpunktu izveidošana un EK *eContent plus* programmas nacionālo kontaktpunktu uzturēšana.

Realizējot jaunās politikas iniciatīvas, Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts 2007. gadā ir izstrādājis vairākus politikas dokumentus un normatīvos aktus:

- kārtību, kādā iestādes ievieto informāciju internetā (Ministru kabineta 2007. gada 6. marta noteikumi Nr. 171);
- kārtību, kādā tiek piešķirtas ekskluzīvas tiesības informācijas atkalizmantošanai un publiskota informācija par šādu tiesību piešķiršanu (Ministru kabineta 2007. gada 22. maija noteikumi Nr. 338);
- grozījumus Elektroniskās pārvaldes attīstības programmā 2005.-2009. gadam (Ministru kabineta 2007. gada 9. maija rīkojums Nr. 257).

2006. gada 26. maijā darbu sāka Elektronisko iepirkumu valsts aģentūra. Aģentūra no Iepirkumu uzraudzības biroja pārņēma sistēmas uzturēšanas un iepirkumu nodrošināšanas funkcijas, datortehniku, programmatūru un uzkrātos datus, un uzsāka centralizētos iepirkumus.

Pēc Elektronisko iepirkumu valsts aģentūras datiem vispārīgo vienošanos iepirkumu kopsumma 2006. gadā bija Ls 495 717,63, 2007. gada pirmajā pusē – Ls 767 299,73, no kuriem lielāko daļu sastādīja datortehnikas un drukas iekārtu iepirkumi.

No 2006. gada 11.-13. jūnijam Rīgā notika konference „*Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas – iekļaujošai sabiedrībai*”. Konferences laikā tika parakstīta Ministru deklarācija, kas ir 34 valstu kopēja politiska vienošanās īstenot e-iekļaušanas mērķus: risināt gados vecāku strādājošo un citu gados vecāku cilvēku vajadzības, samazināt ģeogrāfisko digitālo plaisu, uzlabot piekļuvi elektroniskiem pakalpojumiem un veicināt IKT pielietojamību, uzlabot iedzīvotāju IKT lietošanas prasmes un kompetenci, veicināt kultūras daudzveidību un iekļaujošas elektroniskās pārvaldes attīstību. Konferences laikā notika arī pirmā ES

iniciatīvas „*i2010 – Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai*” e-iekļaušanas apakšgrupas sēde.

Ministru kabinets 2007. gada 15. jūnijā akceptēja rīkojumu Nr. 372 „*Programma komunikācijai ar sabiedrību Eiropas Savienības jautājumos 2007.-2011. gadam*”. Šīs programmas mērķis ir vairo Latvijas iedzīvotāju zināšanas par iespējām, tiesībām un pienākumiem Eiropas Savienībā un piederības sajūtu tai. Programmai ir šādi apakšmērķi:

- nodrošināt sabiedrību kopumā un konkrētas mērķa grupas ar pietiekamu, pēctecīgu, vispusīgu, objektīvu, aktuālu un vienkārši saprotamu informāciju, kā arī uzlabot un palielināt sabiedrības līdzdalību, stiprināt atgriezenisko saiti Latvijas dalībai Eiropas Savienībā, sekmējot lēmumu pieņemšanu;
- integrēt komunikāciju Eiropas Savienības politikas veidošanā, lai tā būtu šī procesa neatņemama sastāvdaļa, un izveidot efektīvu koordinācijas mehānismu valdības komunikācijai ar sabiedrību Eiropas Savienības jautājumos;
- izveidot attīstītus, spēcīgus un zinošus informācijas starpniekus, kas nodrošināti ar informatīvi tehniskajiem resursiem, sekmēt informācijas starpnieku aktivitāšu saskaņošanu un koordinēšanu, īpaši reģionālā līmenī. Vispārīgplūstošā sistēmā veicināt neformālo izglītību Eiropas Savienības jautājumos (Eiropas dimensija).

2006. gada septembrī valsts AS „*Latvijas Pasts*” ieviesa e-paraksta pakalpojumu un tika uzsākta e-parakstu izsniegšana. Valsts un pašvaldību iestādes uz 2007. gada aprīļa beigām bija iesniegušas pieprasījumus izsniegt e-parakstus 20 448 darbiniekiem.

Lai panāktu droša e-paraksta lietotāju skaita palielināšanos un veicinātu droša e-paraksta izmantošanu, ir izstrādāts koncepcijas projekts „*Par droša elektroniskā paraksta finansēšanu atsevišķās iedzīvotāju mērķa grupās*”.

Ar Ministru kabineta 2006. gada 20. oktobra rīkojumu Nr. 812 tika apstiprināta programma „*Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izglītības kvalitāte*” 2007.-2013. gadam.

Programmas stratēģiskais mērķis ir veicināt izglītotas un radošas personības veidošanos, paaugstinot izglītojamo zināšanas, prasmes un iemaņas informācijas un komunikāciju tehnoloģiju pielietojšanā. Programmas apakšmērķi ir šādi:

- panākt kvalitatīvu informācijpratības un datorpratības apguvi;
- plaši izmantot IKT mācību procesā, izstrādājot elektroniskos mācību materiālus, pilnveidojot izglītības programmas saturu izglītības kvalitātes un pievilcības uzlabošanai, veidojot un izmantojot dažādus pakalpojumus izglītības kvalitātes paaugstināšanai;

- pavairot pedagogu un izglītības darbinieku IKT zināšanas un prasmes, palielinot skolotāju/docētāju kvalifikācijas līmeni un darba efektivitāti;
- veidot efektīvu izglītības informācijas sistēmu, nodrošinot elektronisko mācību materiālu pieejamību un paaugstinot izglītības sistēmas vadības efektivitāti;
- veidot uzdevumiem atbilstošu, izmaksu efektīvu, drošu un uzticamu IKT infrastruktūru visu pakāpju un veidu izglītības iestādēs un izglītības pārvaldes iestādēs.

Lai sasniegtu programmas mērķi un apakšmērķus, ir noteikti šādi rīcības virzieni:

- elektronisko mācību resursu veidošana;
- izglītības informācijas sistēmas izveide;
- mācību personāla IKT kompetences paaugstināšana;
- izglītības sistēmas IKT infrastruktūras modernizācija un uzturēšana.

Programmas izpildei nepieciešamais finansējums ir 130,1 milj. latu, paredzētie finansēšanas avoti – Eiropas Savienības struktūrfondi, valsts un pašvaldību budžeti un privātais kapitāls. 2007. gada pirmajā pusē ir paredzēts izstrādāt programmas rīcības plānu 2007.–2009. gadam.

E-komercija¹

Latvijā e-komercija šobrīd attīstās diezgan lēni 2005. gadā 6% uzņēmumu pirkumus Internetā (ES vidēji 27% 2006. gadā), savukārt tikai 1,7% uzņēmumu

saņēma pasūtījumus, izmantojot Interneta sniegtās iespējas (ES vidēji 15% 2006. gadā).

Internetā pirktu preču un pakalpojumu apgrozījums Latvijā 2005. gadā sastādīja 1,4% no kopējā uzņēmumu apgrozījuma, savukārt Internetā pārdoto preču apgrozījums sastādīja 1% no kopējā pārdošanas apgrozījuma apjoma (ES vidēji e-komercijas apgrozījums 2006. gadā veidoja 12%).

2006. gadā pēdējo 3 mēnešu laikā pirkumus Internetā ir veikuši 9,2% Latvijas iedzīvotāju, savukārt vidēji ES – 20 procentu.

Lai apzinātu ES dalībvalstu pieredzi e-komercijas attīstības politikas veidošanā un efektīvā ieviešanā, Ekonomikas ministrija izstrādāja un sadarbībā ar VFR ekspertiem 2006. gadā veiksmīgi īstenoja ES PHARE Twinning Light 2003 projektu LV 2003/IB/EC-06TL „E-komercijas vides stiprināšana”, kura ietvaros tika apzināta citu dalībvalstu pieredze efektīvas e-komercijas politikas izveidē Vācijas eksperti izstrādāja priekšlikumus rīcības plānam efektīvas e-komercijas politikas ieviešanai Latvijā. Projekta ietvaros tika informētas arī uzraudzības institūcijas par dalībvalsts labāko praksi efektīvas uzraudzības organizēšanā un nodrošināšanā informācijas sabiedrības pakalpojumu jomā, jo īpašu uzmanību pievēršot nelūgtu elektronisko komerciālo paziņojumu efektīvas uzraudzības nodrošināšanai.

Nemot vērā projekta ietvaros gūto informāciju, zināšanas un ekspertu rekomendācijas, *Uzņēmējdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmas 2007.–2013. gadam* ietvaros ir iestrādāti veicamie rīcības pasākumi e-komercijas attīstības veicināšanai Latvijā.

6.7. Mazie un vidējie uzņēmumi

Latvijā mazie un vidējie uzņēmumi, tāpat kā citur Eiropā veido lielu tautsaimniecības daļu, un tiem ir nozīmīga loma iekšzemes kopprodukta radīšanā un nodarbinātībā (skatīt 6.13. ielikumu).

Latvijā atbalstu MVU regulē kopš 2003. gada 1. janvāra spēkā esošais Komerccdarbības atbalsta kontroles likums.

Lai gan iepriekšējos gados īstenota aktīva politika komercdarbības vides uzlabošanā un veiktas aktivitātes mazā un vidējā biznesa atbalstam, MVU sektora attīstību Latvijā joprojām kavē vairākas būtiskas problēmas:

- cilvēkresursu trūkums un to kvalifikācijas trūkums, kas rada problēmas personāla izvēlē, jauno biznesa vadības metožu un inovāciju ieviešanā, kā arī attiecīgo valsts un ES sektora atbalsta instrumentu izmantošanā. 15% Pasaules Bankas ikgadējā ziņojuma „*World Development Report*”²² aptaujāto komercsabiedrību par būtisku

komercdarbības vidi ietekmējošu faktoru atzinuši kvalificēta darbaspēka trūkumu. Esošās darbinieku apmācības programmas uzņēmēju un ekspertu vidū tiek vērtētas kā neefektīvas un tādas, kas nepietiekami sekmē cilvēkus kļūt par darba devējiem un darba ņēmējiem.

- valsts īstenotās sektora atbalsta politikas nepietiekošā kapacitāte un intensitāte;
- finansējuma nepieejamība, jo garantiju un investīciju fondi šobrīd vēl nav pietiekami attīstīti;
- nepietiekoši intensīva informatīvā saikne par Latvijas un ES atbalsta instrumentiem MVU sektora attīstībā;
- sarežģīta administratīvā vide. Ir aprēķināts, ka pēc valstiskās neatkarības atgūšanas gadā vidēji tika pieņemti 250 jauni likumi un 350 jauni normatīvie dokumenti. Tas viennozīmīgi ir radījis problēmas MVU, kuriem nākas sastapties ar neproporcionāli augstām izmaksām. Pēdējo divu gadu laikā pie valsts institūcijām ar lūgumu sniegt skaidrojumus par normatīvo aktu

¹ Latvijas datu avots: CSP; ES datu avots: *Eurostat*

²² „World Development Report 2005: A Better Investment Climate For Everyone”, World Bank, Washington DC, www.worldbank.org.

piemērošanu vērsušies gandrīz 30% Latvijas uzņēmēju. Tam, ka informācijas pieejamība par normatīvo aktu izmaiņām ir laba, nepiekrīt 36% uzņēmēju.

- neelastīgā nodokļu sistēma un tās interpretācija. Lai arī Latvijas nodokļu sistēmu varētu vērtēt kā samērā labvēlīgu un tiešo nodokļu likmes ir vienas no zemākajām ES dalībvalstu vidū, Latvijas uzņēmēji norāda, ka lielākoties nodokļu likumus ir grūti saprast un izpildīt bez nodokļu konsultanta palīdzības, brīžiem likumdošanas normas ir pretrunīgas un to interpretācija ne vienmēr ir viennozīmīga;
- nepietiekošs informatīvais nodrošinājums. Parasti ar pieeju informācijai tiek saprasts izmaksu mēroga efekts – mazākiem uzņēmumiem ir lielākas grūtības ar pieeju informācijai, nekā lielajiem uzņēmumiem (īpaši

aktuāli tas ir jomās, kas saistītas ar iekšējām un ārējām biznesa regulatīvajām normām un eksporta tirgiem). Piemēram, internetu elektroniskai dokumentu iesniegšanai dažādām valsts iestādēm (VID, muiža, u.c.) izmanto tikai 12% no visiem Latvijas uzņēmējiem. Savukārt iespēju elektroniski iesniegt atskaites Centrālajai statistikas pārvaldei ir izmantojuši tikai 8%, bet iespēju elektroniski iesniegt nodokļu deklarācijas VID – tikai 5% uzņēmēju;

- nepabeigts teritoriālais plānojums. Pilsētu un citu apdzīvoto vietu teritoriju plānojumu un zonējumu trūkums paaugstina uzņēmēju riskus un izmaksas; nelīdzsvarota infrastruktūras pieejamība starp Rīgu un citiem valsts reģioniem, ārpus Rīgas ir nepietiekami attīstīti sabiedrisko pakalpojumu tīkli.

6.13. ielikums

Mazo un vidējo uzņēmumu skaits Latvijā

2006. gadā, pēc provizoriskajiem datiem Latvijā bija 58 406 ekonomiski aktīvi komersanti un komercsabiedrības (bez zemnieku, zvejnieku saimniecībām un pašnodarbinātām personām, kuras veic saimniecisko darbību), no kuriem vairāk nekā 99,9% (58 400) atbilda MVU kategorijai. Latvijā ekonomiski aktīvo MVU sadalījums pēc to lieluma ir līdzīgs tam, kāds tas ir ES valstīs: mikrouzņēmumi – 75%, mazie uzņēmumi – 20%, vidējie uzņēmumi – 4%, lielie uzņēmumi – 1%. MVU kopumā nodarbināti 69,9% no privātā sektorā strādājošajiem valstī, kas rada 63,2% no IKP.

Būtisks ekonomisko aktivitāti raksturojošs rādītājs ir ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits uz 1000 iedzīvotāju. Latvijas rādītājs ir konstanti audzis pēdējo 5 gadu laikā no 17 – 2001. gadā līdz 24 – 2005. gadā.

Tāču tikpat nozīmīgi ir akcentēt individuālo darba veicēju (pašnodarbināto) skaitu – 2005. gadā – 40 327 (17 uz 1000 iedzīvotājiem) un zemnieku, zvejnieku saimniecību skaitu – 2005. gadā – 13 269 (6 uz 1000 iedzīvotājiem). Ņemot vērā faktu, ka ES dalībvalstu vidū nepastāv vienota metodoloģiskā prakse tāda ekonomisko aktivitāti raksturojošā rādītāja aprēķināšanā kā uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (angļu valodā – *enterprises per 1000 inhabitants*), ir grūti veikt objektīvu šī raksturlieluma salīdzinošo analīzi. Pašreizējā ES atbildīgo institūciju prakse liecina, ka uzņēmumu skaita uz 1000 iedzīvotājiem aprēķinā tiek iekļauti kā komersanti un komercsabiedrības, tā arī individuālie darba veicēji, zemnieku, zvejnieku saimniecības u.c. Tādējādi, piemērojot analoģu praksi, Latvijā 2005. gadā bija 47 saimnieciskās darbības veicēji uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir tuvu ES vidējam līmenim.

Pēdējo gadu statistika liecina par pozitīvām tendencēm jaundibināto komersantu skaita pieauguma ziņā. Saskaņā ar Lursoft un Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra statistiku, 2006. gadā reģistrēti 13 404 komersanti un komercsabiedrības, kas ir lielākais jaunreģistrēto komercdarbības subjektu skaits pēdējo 12 gadu laikā. Turklāt tas ir par 22,63% vairāk nekā 2005. gadā (10 927). Arī 2007. gada 4 mēnešos valstī turpinās jaundibināto uzņēmumu skaita pieaugums. Šajā periodā ir reģistrētas 5146 jaunas komercsabiedrības un komersanti, kas ir augstākais rādītājs pēdējo 13 gadu laikā un par 17,76% vairāk salīdzinājumā ar pagājušā gada to pašu periodu (4370). Tas varētu liecināt par uzņēmējdarbības vides uzlabošanas un uzņēmējdarbības attīstības veicināšanas nodrošināšanai veikto pasākumu efektivitāti.

Būtiski ir ņemt vērā, ka jebkuros brīvā tirgus apstākļos pie noteiktiem objektīviem pozitīviem apstākļiem konstants dabiskais pieaugums ir neizbēgams. Arī Latvijā līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā un vietējo uzņēmumu iespēju būtisko pieaugumu jau ir nodrošināti labvēlīgi nosacījumi vienmērīgam jaundibināto uzņēmumu skaita pieaugumam. Tomēr ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai nepietiek ar jaundibinātu uzņēmumu dibināšanas veicināšanu. Lai nodrošinātu konkurētspējas celšanos, šiem jaundibinātajiem uzņēmumiem ir jābūt spējīgiem pastāvēt. Statistika liecina, ka kopējais uzņēmumu skaits pieaug aptuveni par pusi no jaundibināto uzņēmumu skaita pieauguma, tādējādi netieši norādot uz to pastāvēšanas problēmām.

Ministru kabinets 2004. gada 27. janvārī apstiprināja „*Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības politikas pamatnostādnes*”, kurās ir formulēti valdības rīcības pamatprincipi, ilgtermiņa mērķi un apakšmērķi, kā arī galvenie rīcības virzieni MVU attīstības politikas jomā. *Pamatnostādņu* mērķis ir nodrošināt uzņēmējdarbības veikšanai labvēlīgas vides sekmēšanu, stimulēt uzņēmēju iniciatīvu un mazināt vispārējo risku, novērst uzņēmējdarbības šķēršļus, sekmēt finanšu sistēmas un kapitāla tirgus stabilitāti un efektivitāti, lai veicinātu uzņēmumu konkurētspēju tirgū.

Pamatnostādnes paredz realizēt politiku, kas balstīta uz attīstīto valstu labākās prakses paraugiem,

un tā tiks realizēta saskaņā ar Mazo uzņēmumu Eiropas hartā noteiktajiem darbības virzieniem, vienlaicīgi ņemot vērā arī Latvijai specifiskās MVU attīstības problēmas.

Pamatnostādņu īstenošanai Ministru kabinets 2004. gada 25. maijā apstiprināja „*Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programmu 2004.-2006. gadam*”, lai sekmētu MVU attīstības politikas mērķu sasniegšanu. 2006. gads bija pēdējais šīs programmas realizācijas gads, Ekonomikas ministrija sadarbībā ar institūcijām, kuras atbild par programmas pasākumu realizāciju, ir sagatavojusi un Ministru kabinetā iesniegusi divus informatīvos ziņojumus par programmas darbības pārskata gadā

realizētajiem pasākumiem un vienu informatīvo ziņojumu par Pamatnostādņu īstenošanas gaitu un programmas īstenošanas faktiskajiem rezultātiem un

rezultatīvajiem rādītājiem (par laika posmu no 2004. gada) (skatīt 6.15. ielikumu).

6.14. ielikums

MVU definīcija

Komerccarbības atbalsta kontroles likumā noteiktā MVU definīcija (saskaņā ar Eiropas Komisijas regulu Nr. 70/2001 un grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Komisijas regulu 364/2004, kā arī saskaņā ar Eiropas Komisijas 2003. gada 6. maija rekomendāciju Nr. 361):

Vidējie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 50 – 249;
- gada apgrozījums nepārsniedz 50 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 43 milj. eiro.

Mazie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 10 – 49;
- gada apgrozījums nepārsniedz 10 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 10 milj. eiro.

Mikrouzņēmumi:

- darbinieku skaits: 1 – 9;
- gada apgrozījums nepārsniedz 2 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 milj. eiro.

Svarīga vieta **MVU atbalsta sistēmā** ir Latvijas Hipotēku un zemes bankai (LHZB). Ar LHZB palīdzību kopš 2000. gada tiek ieviesta un īstenota „*Latvijas MVU attīstības kredīvēstības programma*”. Programmas līdzšinējā realizācija ir būtiski veicinājusi kapitāla pieejamību MVU, kā arī komercbanku iesaistīšanos aktīvākā MVU aizdevumu piedāvāšanā. 2002. gada 26. novembrī Ministru kabinets akceptēja MVU attīstības kredīvēstības programmu (otro posmu) turpmākajiem trim gadiem, paredzot valsts galvojumu 20 milj. latu apjomā LHZB, lai tā varētu aizņemt finansu tirgū MVU kredīvēstīšanai nepieciešamos resursus. 2004. gada 21. janvārī LHZB uzsāka kredīvēstīšanu MVU attīstības kredīvēstības programmas (otrā posma) ietvaros. Tiek finansēti uzņēmējdarbības uzsācēji, strauji augoši MVU, MVU īpaši atbalstāmos reģionos un sieviešu MVU projekti.

2006. gadā MVU kredīvēstības programmas pirmā posma ietvaros Latvijas Hipotēku un zemes banka piešķirusi 998 aizdevumus 48,5 milj. eiro apmērā, kas veicinājuši aptuveni 2800 jaunu darba vietu izveidošanu. Savukārt MVU kredīvēstības programmas otrā posma ietvaros piešķirti 990 aizdevumu 53,43 milj. latu apmērā, kas veicinājuši 3136 jaunu darba vietu izveidošanu un 146 jaunu uzņēmumu dibināšanu.

Latvijas Hipotēku un zemes bankas darbības ietvaros uzņēmējdarbības atbalsta funkciju nostiprināšanai un izaugsmei 2005. gada sākumā tika izveidota atsevišķa struktūrvienība – Atbalsta programmu pārvalde ALTUM. ALTUM īsteno valsts un ES finansētas atbalsta programmas, sniedzot paaugstināta riska aizdevumus dzīvotspējīgiem un perspektīviem MVU un uzņēmējdarbības uzsācēju projektiem, kurus komercbankas nefinansē nepietiekama ķīlas nodrošinājuma un

citu projekta risku dēļ. ALTUM realizē arī citas atbalsta programmas, t.sk., uzņēmējdarbības uzsācēju apmācību un konsultāciju programmu un mājokļu galvojumu programmu. 2006. gadā tika uzsākta Uzsācēju kredīvēstības programma, kuru tiek līdzfinansēta no valsts un ES struktūrfondu līdzekļiem. Līdz šim programmas realizācijai piešķirti valsts budžeta līdzekļi 5 miljoni latu apmērā. Uz 2007. gada 1. janvāri programmas ietvaros piešķirti aizdevumi par 4,6 milj. latu (75 aizdevumi). Aizdevumi ar īpašu atbalstu speciālo programmu ietvaros uz 2007. gada 1. janvāri piešķirti 530 MVU par kopējo summu aptuveni 25,2 milj. latu. Lielākā daļa no aizdevumiem ar atbalstu ir piešķirti MVU atbalstāmos reģionos (aptuveni 10,4 milj. latu), uzņēmējdarbības uzsācējiem (aptuveni 4,8 milj. latu), sieviešu uzņēmumiem (aptuveni 3,7 milj. latu) un strauji augošiem MVU (aptuveni 6,3 milj. latu).

Pamatojoties uz 2006. gada 8. maijā noslēgto līgumu starp Latvijas Hipotēku un Zemes banku, Ekonomikas ministriju un Nodarbinātības valsts aģentūru (NVA), ALTUM īsteno Eiropas Sociālā fonda (ESF) līdzfinansēto Komerccarbības uzsācēju apmācību, konsultāciju un finansiālā atbalsta programmu. Programmas ietvaros atbalsts paredzēts cilvēkiem, kas vēlas uzsākt savu biznesu. Programmas dalībniekiem vispirms jāapgūst apmācību kurss, kuru beidzot jāsagatavo biznesa plāns uzņēmējdarbības uzsākšanai. Biznesa plānu izskata eksperti, un pozitīva lēmuma gadījumā programmas dalībnieks saņem finansējumu projekta ieviešanai (mentora pakalpojumu apmaksā, granti uzņēmuma darbības uzsākšanai, aizdevums līdz 18 tūkst. latu).

6.15. ielikums

Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programma 2004.-2006. gadam, Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības politikas pamatnostādnes

Galvenie Pamatnostādņu un Programmas ietvaros realizētie pasākumi atbilstoši to galvenajiem rīcības virzieniem ir šādi:

Uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides radīšanai, it īpaši attiecībā uz MVU:

- 2004. gadā tika izveidota Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome (MVUAP), kuras sastāvā šobrīd ir 27 organizāciju deleģēti pārstāvji. Kopš 2004. gada regulāri ir notikušas MVUAP sēdes, kuru laikā izskatīti būtiski jautājumi un sniegti priekšlikumi grozījumiem tiesību aktos un izmaiņām MVU attīstības, nodokļu politikā par būtiskiem MVU intereses ietekmējošiem jautājumiem;
- administratīvo šķēršļu uzņēmējdarbības attīstībai likvidēšanai Ministru kabinetā katru gadu tika iesniegts Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas Pasākumu plāns attiecīgajam gadam, kas tika sagatavots sadarbībā ar uzņēmējus pārstāvošajām organizācijām;
- lai veicinātu uzņēmēju aktīvāku iesaisti uzņēmējdarbības vides pilnveides jautājumu risināšanā, 2006. gada 30. jūnijā Ekonomikas ministrija sadarbībā ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru rīkoja konferenci „*Iniciatīva „Labāks regulējums”: uzņēmējdarbības vides konkurētspējas paaugstināšanai Latvijā un Eiropā*”.
- 2007. gadā Ekonomikas ministrija ir paredzējusi veikt 4-5 pilotprojektus, kuru ietvaros paredzēts aprēķināt, kāds administratīvais slogs tiek uzlikts uzņēmējam, izpildot normatīvo aktu prasības, kā arī kas šo slogu uzliek un kādas ir iespējas to samazināt.

Finanšu pieejamības sekmēšana mazās un vidējās uzņēmējdarbības attīstībai:

- aizdevumu ar atvieglotiem nosacījumiem pieejamības uzlabošanai Latvijas Hipotēku un zemes banka izsniegusi mazo un vidējo uzņēmumu attīstības aizdevumus Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības kredītesšanas programmas pirmā posma (2000.-2009.g.) un otrā posma (2003.-2012.g.) ietvaros;
- LHZB darbības ietvaros uzņēmējdarbības atbalsta funkciju nostiprināšanai un izaugsmei 2005. gada sākumā tika izveidota atsevišķa struktūrvienība – Atbalsta programmu pārvalde ALTUM, kas īsteno valsts un ES finansētas atbalsta programmas;
- nacionālās programmas „*Aizdevumu garantiju sistēmas attīstība*” ietvaros 2006. gada laikā Latvijas Garantiju aģentūra uzņēmumiem izsniedza 31 garantiju par kopējo summu Ls 2 306 954, kas ir ļāvis uzņēmējiem piesaistīt investīcijas kredītresursu veidā Ls 5 970 271 apjomā;
- valsts atbalsta programmas „*Atbalsts mazo un vidējo komercsabiedrību riska kapitālam*” ietvaros izveidoti 3 valsts līdzfinansēti riska kapitāla fondi – SIA Zaļās gaismas investīcijas, AS Eko Investors un SIA TechVentures Fondu Vadības Kompānija. 2006.gadā fondi ir piesaistījuši nepieciešamos privātos investorus, t.sk., AS „*Atklātais pensiju fonds SEB Unipensija*” un AS „*Pirmais Slegtais Pensiju Fonds*”. Kopējais investīciju projektiem pieejamais kapitāla apjoms ir 21,8 milj. latu. Uz 2007. gada 1. ceturksni veiktas 3 investīcijas.

Cilvēkresursu un jaunas uzņēmējdarbības iniciatīvas attīstīšanai:

- EM un LIAA informācijas un konsultāciju jomā saistībā ar struktūrfondu apgūšanu (t.sk., par projektu pieteikumu noformējuma tehniskajiem jautājumiem) organizējušas regulārus seminārus uzņēmējiem. Sniegts atbalsts Latgales uzņēmējiem projektu pieteikumu sagatavošanā iesniegšanai;
- organizētas konferences ar uzņēmējdarbību saistīto aktivitāšu veicināšanai – „*Latvijas uzņēmējs – ES uzņēmējs*”, 2. Latvijas uzņēmēju konference „*Valsts atbalsts uzņēmējdarbībai*”, „*Uzņēmēju zinību dienas*”, Starptautiskā Kvalitātes vadības konference. Organizēti semināri – uzņēmēju motivācijas semināri, semināri par ES likumdošanas prasību piemērošanu Latvijas uzņēmumos, biznesa forumi par ES fondu pielietojuma iespējām nodarbināto kvalifikācijas celšanai, tehnoloģiju procesu pilnveidošanai uzņēmumos, kā arī reģionālie semināri par finanšu instrumentu un aktualitātēm valsts atbalsta programmās finanšu pieejamībai;
- lai nodrošinātu informācijas saņemšanu uzņēmējiem *pēc vienas pieturas principa*, LIAA regulāri ir sniegusi konsultācijas uzņēmējiem, sniedzot informāciju, izziņas, izplatot viņu biznesa piedāvājumus, meklējot informāciju par sadarbības partneriem, ES likumdošanas prasībām, nacionālo likumdošanu, kopīgu projektu iespējām, u.c.

Mazo uzņēmumu konkurētspējas veicināšana:

- LIAA ir organizējusi biznesa forumus un uzņēmēju un Latvijas ārējo ekonomisko pārstāvniecību vadītāju tikšanās, sniegusi konsultācijas un organizējusi seminārus par potenciālo sadarbības partneru atrašanu (meklēšanu), eksporta iespējām, ārvalstu kompāniju darbības jomām Latvijā, dalību starptautiskajās izstādēs, kontaktbiržās, par nozaru katalogu izstrādi, muitas procedūrām, ierobežojumiem un kvotām;
- eksporta veicināšanai izveidots uzņēmēju portāls www.exim.lv, kurā ievietoti biznesa piedāvājumi un informācija par izstādēm un pasākumiem;
- MVU konkurētspējas veicināšanai, atbalsta komercsabiedrību dalībai starptautiskajās izstādēs, gadatirgos un tirdzniecības misijās sniegšanai, jaunu produktu, tehnoloģiju, dizaina u.tml. attīstības veicināšanai, infrastruktūras (līdz)finansējuma piesaistes atbalsta MVU piesaistīšanai, Latvijas uzņēmējiem ES Struktūrfondu līdzfinansējumu piesaistīšanai ir bijusi iespēja iesniegt savus projektus uz šādām LIAA administrētajām valsts atbalsta programmām 2004.-2006. gadam:
 - atbalsts konsultācijām un komercsabiedrību dalībai starptautiskās izstādēs, gadatirgos un tirdzniecības misijās;
 - atbalsts jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībai;
 - atbalsts komercdarbības infrastruktūras modernizācijai;
 - atbalsts nodarbināto kvalifikācijas celšanai, pārkvalifikācijai un tālākizglītībai.

Apmācību sniedzēji Latvijas reģionos ir: Kurzemes reģionā – SIA „*Comperio*”, Vidzemes reģionā – SIA „*Zygon Baltic Consulting*”, Rīgas reģionā – SIA „*Nordic Training International*”, Latgales reģionā – SIA „*VIP konsultācijas*”, Zemgales reģionā – SIA „*DEA Baltika*”, kas tika izvēlēti konkursa rezultātā. Apmācības notiek laikā no 2007. gada janvāra līdz decembrim. Apmācības tiek organizētas grupās pa 20 cilvēkiem. Ja

interesentu skaits ir lielāks par vietu skaitu grupā, mācību iestādei ir tiesības veikt programmas pretendentu iepriekšējās sagatavotības testu, kas ļaus veiksmīgāk nokomplektēt katru no programmas grupām.

MVU atbalsta politika ir noteikta **Latvijas Nacionālās Lisabonas programmas 2005.-2008. gadam 2.2.4. sadaļā** (skatīt 6.1. nodaļu), nosakot

valdības politikas galvenos virzienus MVU attīstības sekmēšanai:

- finanšu pieejamības sekmēšana, t.sk., finansējums idejas attīstībai (sēklas kapitāls);
- informatīvā un konsultatīvā atbalsta nodrošināšana;
- konkurētspējas celšana, atbalstot jauno tehnoloģiju ieviešanu, ražošanas modernizāciju.

Latvijas Garantiju aģentūra (LGA) ir valsts atbalstīta institūcija, kuras mērķis ir atbalstīt Latvijā reģistrētu mazo un vidējo uzņēmējdarbību (komercsabiedrību) saimnieciskās darbības attīstību, izsniedzot:

- aizdevumu garantijas Latvijas mazām un vidējām komercsabiedrībām, atrisinot nepietiekošā nodrošinājuma problēmu aizdevumu saņemšanai komercbankā;
- finansu līzinga garantijas Latvijas mazām un vidējām komercsabiedrībām industriālā līzinga darījumos;
- un darbojoties kā fondu fondam riska kapitāla nozarē, piedaloties ar savu finansējumu jaunu riska kapitāla fondu izveidē un darbībā.

2006. gada laikā Latvijas Garantiju aģentūra piedalījās 57 informatīvos semināros, lai informētu gan uzņēmējus, gan kredītojošās struktūras par garantiju produktiem un to saņemšanas kārtību. 2006. gada laikā Latvijas Garantiju aģentūra uzņēmumiem izsniedza 31 garantiju 2,3 milj. latu apjomā, kas ir ļāvis uzņēmējiem piesaistīt investīcijas kredītresursu veidā 6 milj. latu apjomā. Kopš 2006. gada decembra Latvijas Garantiju aģentūra sāka piedāvāt jaunus garantiju produktus: apgrozāmā kapitāla garantijas un finanšu līzinga garantijas.

2005. gadā Eiropas Komisijā (EK) tika apstiprināta Ekonomikas ministrijas izstrādātā Valsts atbalsta programma (VAP) riska kapitāla attīstībai. Valsts atbalsta programmas „*Atbalsts mazo un vidējo komercsabiedrību riska kapitālam*” ietvaros, LGA 2005. gadā izsludināja riska kapitāla fondu vadības sabiedrību izvēles konkursu. Tika saņemti 8 pieteikumi riska kapitāla fondu vadības sabiedrību izveidei, kas vairākas reizes pārsniedz veidojamo fondu skaitu (trīs fondi), izvēlēti 3 konkursa uzvarētāji un ar tiem noslēgti līgumi un izveidoti 3 valsts līdzfinansēti riska kapitāla fondi – SIA Zaļās gaismas investīcijas, AS Eko Investors un SIA TechVentures Fondu Vadības Kompānija. Līdz 2006. gada beigām fondi ir piesaistījuši nepieciešamos privātos investorus, tai skaitā tādus Latvijas institucionālos investorus kā AS „*Atklātais pensiju fonds SEB Unipensija*” un AS „*Pirmais Slēgtais Pensiju Fonds*”, un kopējais investīciju projektiem pieejamais kapitāla apjoms ir 21,8 milj. latu. Sākot ar 2007. gadu, fondi sāk aktīvas investīcijas, 2007. gada 1. ceturksnī veicot jau 3 investīcijas.

Nemot vērā, ka 2006. gads bija pēdējais Latvijas Mazo un vidējo uzņēmumu attīstības programmas 2004.-2006. gadam, kā arī Nacionālās inovāciju programmas 2003-2006 darbības realizācijas gads, kā arī saskaņā Eiropas Komisijas praksi uzņēmējdarbības, inovāciju un rūpniecības attīstības politikas plānošanu skatīt vienkopus, Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi jaunu **Uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanas un inovāciju programmu 2007.-2013. gadam.**

Programma aptver uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanas, inovatīvās darbības un rūpniecības attīstības uzstādījumus un rīcības politiku, aprakstot konkurētspējas sekmēšanas, kā arī inovāciju un rūpniecības attīstības vīziju nākamajiem 7 gadiem. Programmas galvenie mērķi ir nodrošināt labvēlīgus nosacījumus komercdarbības attīstībai, veicināt Nacionālās inovāciju sistēmas kapacitātes un efektivitātes palielināšanos, panākt būtisku konkurētspējas un produktivitātes pieaugumu rūpniecībā, sekmējot augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas apjomu pieaugumu.

Programmā definēti konkrēti veicamie pasākumi uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai, finanšu pieejamības sekmēšanai, jaunu uzņēmējdarbības iniciatīvu attīstībai un to konkurētspējas veicināšanai, sabiedrības izpratnes sekmēšanai par inovāciju lomu konkurētspējas veicināšanā, rūpniecības, izglītības un zinātnes sektoru sadarbības sekmēšanai, zināšanu pārnei un komercializācijai, kā arī rūpniecības nozaru attīstības veicināšanai un produktivitātes paaugstināšanai.

Programmas izpildes pasākumu plānā atspoguļotie pasākumi 2007. gadā tiek finansēti Ekonomikas ministrijas un citu iesaistīto ministriju budžeta ietvaros. Savukārt laika periodā no 2008.-2013. gadam pasākumu plānā ir ietvertas struktūrfondu līdzfinansētās programmas, Ekonomikas ministrijas un iesaistīto ministriju budžeta ietvaros plānotās aktivitātes, kā arī papildus nepieciešamais budžets. Pasākumu plānā netiek iekļauti pasākumi, kuri ietverti citu programmu īstenošanas pasākumu plānos. Programmas ieviešanas vadību, koordināciju, pārraudzību un izvērtēšanu veiks Ekonomikas ministrija.

2000. gada 19.-20. jūnijā ES dalībvalstis Eiropas Padomē Feirā apstiprināja **Mazo uzņēmumu Eiropas hartu**. Tā ir viens no svarīgākajiem ES politiskajiem dokumentiem Lisabonas mērķa sasniegšanā un atzīt mazo uzņēmumu lielo lomu konkurētspējas, inovāciju un nodarbinātības jomu attīstībā, ka arī tie ir sociālās un vietējās integrācijas Eiropā virzītājspēks un tautsaimniecības izaugsmes pamats. Latvija pievienojās Hartai 2002. gada 23. aprīlī, līdz ar citām ES kandidātvalstīm parakstot Mariboras Deklarāciju Slovēnijā, tādējādi apņemoties strādāt saskaņā ar hartas 10 darbības virzieniem (skatīt 6.16. ielikumu).

6.16. ielikums

Eiropas Mazo uzņēmumu harta

Desmit Hartas rīcības virzieni:

1. Izglītība un uzņēmējdarbības apmācības.
2. Lētāka un ātrāka uzņēmumu dibināšana.
3. Efektīvāka likumdošana un normatīvie akti.
4. Apmācības pieejamība.
5. Interneta pieejamības uzlabošana.
6. Kopējā tirgus nodrošinātā guvuma vairošana.
7. Nodokļu un finanšu jautājumi.
8. Mazo uzņēmumu tehnoloģiskās kapacitātes stiprināšana.
9. Veiksmīgi e-uzņēmējdarbības paraugi un augstākā līmeņa atbalsts mazajiem uzņēmumiem.
10. Spēcīgākas, efektīvākas mazo uzņēmumu interešu pārstāvēniecības attīstīšana Eiropas Savienības un nacionālajā līmenī.

2005. gada aprīlī Eiropas Komisija nāca klajā ar likumdošanas iniciatīvu, ar kuru tiktu iedibināta **Konkurētspējas un inovāciju ietvara programma (2007.-2013.)** (skatīt 6.17. ielikumu). Programma oficiāli tika pieņemta 2006. gada 12. oktobrī Transporta, telekomunikāciju un enerģētikas Ministru

Padomē. Tā iecerēta kā nākamās ES finanšu perspektīvas ietvaros (2007.-2013. gads) organizēts turpinājums Daudzgadējai uzņēmumu un uzņēmējdarbības programmai, īpaši attiecībā uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (2001.-2006.).

6.17. ielikums

Konkurētspējas un inovāciju ietvara programma (2007.-2013.)

Programmas ietvaros tiek izdalītas 3 atsevišķas apakšprogrammas jeb pīlāri:

- uzņēmējdarbības un inovāciju programma;
- informācijas un komunikāciju tehnoloģiju politikas atbalsta programma;
- inteliģentās enerģijas – Eiropas programma.

Pirmā pīlāra ietvaros tiks attīstīti šādi finanšu instrumenti:

- Izaugsmes un inovāciju mehānisms (GIF) – faktiski riska kapitāla attīstība, izdalot GIF 1 (MVU izveide, dibināšana) un GIF 2 (investīcijas MVU paplašināšanai);
- MVU garantiju mehānisms;
- Kapacitātes palielināšanas mehānisms – domāts institūciju, kas iegulda inovatīvos MVU, kapacitātes uzlabošanai.

Otrais pīlārs tiek dibināts, lai atbalstītu informācijas un komunikāciju politiku un panāktu vairāk investīciju šajā sektorā. Atbalstu paredzēts nodrošināt šādi:

- attīstot vienotu Eiropas informācijas telpu un nostiprinot iekšējā tirgus informācijas produktus un pakalpojumus;
- stimulējot inovācijas, to ieviešanu un ieguldījumus informācijas un komunikāciju tehnoloģijās;
- attīstot ietverošu informācijas sabiedrību un sabiedrību interesējošus efektīvus pakalpojumus, kā arī uzlabojot dzīves kvalitāti.

Trešā pīlāra ietvaros tiks turpināta un paplašināta Inteliģentās enerģijas – Eiropas programma 2003.-2006. gadam, kas savulaik izveidota, apvienojot tādas programmas kā:

- SAVE programma, kuras ietvaros tika izstrādāti normatīvi un standarti ēku energoefektivitātes paaugstināšanai;
- ALTENER programma, kuras ietvaros tika realizēti projekti efektīvākai atjaunojamo energoresursu izmantošanai siltumapgādē un elektroenerģijas ražošanā;
- STEER programma, kurā tika realizēti projekti, kas saistīti ar energoefektivitātes paaugstināšanu transportā, atjaunojamo energoresursu, t.sk. biodegvielas izmantošanas veicināšanu transportā;
- COOPENER programma enerģētikas politikas un tirgus nosacījumu izstrādāšanai.

6.8. Konkurences politika

Konkurences politikas mērķis ir veicināt Latvijas tautsaimniecības konkurētspēju, veidojot tādu komercdarbības vidi, kuras ietvaros uzņēmumiem ir iespējams konkurēt un attīstīties brīvi un kura liek uzņēmumiem nepārtraukti palielināt savas darbības efektivitāti, meklēt ceļus, kā samazināt cenas, uzlabot kvalitāti, piedāvāt jaunas preces un pakalpojumus. Konkurence ir tirgus ekonomikas mehānisms, kas nodrošina efektivitāti un attīstību, kas ir galvenais priekšnoteikums sabiedrības labklājībai ilgtermiņā. Konkurences ietekmē samazinās cenas un uzlabojas

preču un pakalpojumu kvalitāte, palielinās patērētāju izvēles iespējas. Par konkurences politikas veidošanu un realizāciju valstī ir atbildīga Konkurences padome (turpmāk – KP).

KP darbības virsmērķis ir veicināt situāciju, kurā tirgus strādā patērētāju interesēs un pastāv spēcīga konkurence starp godīgi strādājošiem uzņēmumiem.

KP savu darbību veic saskaņā ar Konkurences likumu un citiem normatīvajiem aktiem, kā arī ar Ministru kabineta 2006. gada 29. augustā apstiprināto Konkurences padomes darbības stratēģiju 2007.-

2009. gadam. Stratēģijā noteikti trīs darbības virzieni KP deleģēto funkciju un uzdevumu izpildei:

- konkurences aizsardzība;
- konkurences veicināšana;
- Konkurences padomes lomas nostiprināšana ES tiesību aktu izstrādē, izpildē un starptautiskajās organizācijās un tīklos.

Konkurences aizsardzība

Konkurences aizsardzības stratēģiskais virziens ietver darbības, kas vērstas uz tādiem Konkurences likuma pārkāpumiem kā aizliegtas vienošanās, dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, negodīga konkurence, kā arī veic uzņēmumu apvienošanās kontroli.

Aizliegtas vienošanās ir tādas vienošanās starp tirgus dalībniekiem, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas tirgū. Konkurences likums nosaka, ka šādas vienošanās ir aizliegtas un spēkā neesošas no to

noslēgšanas dienas. Par vienošanām ir uzskatāmi ne tikai rakstiski noformēti līgumi, bet arī mutiskās vienošanās, saskaņotas darbības un tirgus dalībnieku apvienību pieņemtie lēmumi. No visiem vienošanos veidiem vislielāko kaitējumu konkurencei nodara aizliegtas vienošanās starp konkurentiem attiecībā uz cenām un ietekmes sfēru sadalīšana jeb kartēli. Par šādām vienošanām ir paredzēti vislielākie naudas sodi – līdz 10% no uzņēmuma apgrozījuma. Taču ne vienmēr, izskatot aizliegtas vienošanās, t.sk. kartēļa lietas, un konstatējot Konkurences likuma pārkāpumus, KP svarīgākais ir naudas soda piemērošana. Bieži vien konkrētas lietas process un iznākums var būt kā pamācība tirgus dalībniekam, kuri nākotnē varētu saskarties ar līdzīgu situāciju. 2007. gadā KP ir izskatījusi un pieņēmusi lēmumus vairākās šādās lietās. Tā, piemēram, aizliegtas vienošanās pārkāpums tika konstatēts Latvijas Arhitektu savienības un Latvijas Būvzinieņu savienības darbībās (skatīt 6.18. ielikumu).

6.18. ielikums

KP konstatē aizliegtas vienošanās LAS un LBS darbībās

KP 2007. gada 14. februārī pieņēma lēmumu par aizliegtas vienošanās pārkāpuma konstatēšanu LAS darbībās. LAS bija apstiprinājusi nolikumu par projektētāju darba un pakalpojumu apmaksu celtniecībā un Arhitekta ētikas kodeksu, kas noteica, ka par nolikuma neievērošanu LAS biedri var tikt izslēgti no savienības.

Līdzīga situācija bija lietā par aizliegto vienošanos LBS darbībās, par kuru KP pieņēma lēmumu 2007. gada 25. aprīlī. Šī sabiedriskā organizācija savos kongresos pieņēmusi lēmumus par minimālo samaksu, kura ir jāsaņem sertificētiem būvziniešiem par saviem pakalpojumiem.

Pieņemot minētos lēmumus, šīs profesionālās apvienības deformēja, kavēja un ierobežoja konkurenci, jo to biedriem tika ierobežotas iespējas konkurēt tirgū ar cenām, kas jo īpaši ir aizliegts saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81. panta pirmo daļu.

Jāpiebilst, ka saskaņā ar Latvijas un ES konkurences tiesību normām un praksi, ja tiek konstatēta vienošanās, kuras mērķis ir konkurences kavēšana, ierobežošana un deformēšana, konkurences uzraudzības iestāde var nevērtēt vienošanās sekas, jo pati darbība jau ir aizliegta.

Abas lietas tika izskatītas gandrīz vienlaicīgi, un abās lietās KP uzskatīja, ka nav nepieciešams pārkāpējiem piemērot naudas sodu, ņemot vērā, ka abas profesionālās apvienības atzina pārkāpumu un, atceļot pieņemtos lēmumus, izbeidza to pirms KP lēmuma pieņemšanas. Šīs KP praksē bija pirmās izskatītās lietas un pieņemtie lēmumi par pārkāpuma konstatēšanu sakarā ar liberālo (profesionālo pakalpojumu – saskaņā ar Latvijas Republikas normatīvajos aktos ietverto terminu skaidrojumu jēdziens „*profesionālie pakalpojumi*” ietver neatkarīgu zinātnisko, literāro, māksliniecisko, izglītojošo vai pedagoģisko darbību, kā arī ārsta, jurista, inženiera, arhitekta, zobārsta un grāmatveža neatkarīgu darbību) profesiju pārstāvju apvienību lēmumu neatbilstību Konkurences likuma normām. KP uzskatīja, ka šajos divos gadījumos svarīgi ir pieņemt administratīvo aktu, kas norāda uz LAS un LBS prettiesisko darbību, uzsver pārkāpuma kaitējumu konkurencei un nākotnē varētu atturēt citus tirgus dalībniekus no līdzīgām darbībām.

Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana var izpausties dažādās formās: kā tieši vai netieši uzspiestas netaisnīgas cenas vai citi tirdzniecības nosacījumi, atšķirīgu nosacījumu piemērošana līdzīgos gadījumos, prasība, slēdzot līgumus, uzņemties papildu saistības, kas neattiecas uz konkrētā līguma priekšmetu. Konkurences likums nosaka, ka jebkuram tirgus dalībniekam, kurš atrodas dominējošā stāvoklī, ir aizliegts jebkādā veidā to ļaunprātīgi izmantot.

Konkurences padomes praksē nozīmīgs ir LR Augstākās tiesas Senāta 2007. gada 23. aprīļa spriedums, ar kuru atzīts par pamatotu un nepārsūdzamu KP 1999. gada lēmums, kurā tika konstatēts PVAS „Rīgas Starptautiskā autoosta” dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas pārkāpums. Strīds starp KP un PVAS „Rīgas Starptautiskā autoosta” bija ildzis 8 gadus, kur nepārtrauktā sacensībā katra no iesaistītajām pusēm centās pierādīt savu taisnību. Strīda lietas izskatīšanas

process norisinājās ļoti ilgu laiku, jo tiesas lēmumi tika vairākkārt pārsūdzēti. Sākotnēji lieta tika izskatīta Vidzemes priekšpilsētas tiesā (2003. gadā) un Rīgas apgabaltiesā (2004. gadā), abas tiesas pieņēma spriedumu par KP lēmuma atcelšanu. KP 2005. gadā iesniedza kasācijas sūdzību Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentam, kas nolēma atcelt Rīgas apgabaltiesas spriedumu un nosūtīja lietu izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai, kura lēma par labu KP, atzīstot tās 1999. gada lēmumu par pamatotu. KP lēmums tika pieņemts, konstatējot faktu, ka PVAS „Rīgas Starptautiskā autoosta”, atrodoties dominējošā stāvoklī, ir netieši uzspiedusi netaisnīgus tirdzniecības nosacījumus regulāro starptautisko autobusu maršrutu pasažieru pārvadātājiem, nosakot atšķirīgus tarifus par vienu pakalpojumu – autoosta noteica desmit reizes lielāku cenu par infrastruktūras, t.i. iekāpšanas/izkāpšanas platformas izmantošanu, pasažieru pārvadātājiem,

kuri biļetes nerealizēja PVAS „Rīgas Starptautiskā autoosta” kasēs.

Lai nākotnē veicinātu progresu lietas izskatīšanas procesa gaitā un līdzīgi strīdi tiktu izskatīti daudz īsākā laika posmā, KP piedalījās Administratīvā procesa iestādē un tiesā efektīvizēšanas koncepcijas projekta izstrādē, kas paredz pilnveidot gan administratīvo procesu iestādē, gan tiesā, t.sk. sāsinot lietu izskatīšanas termiņus par konkurences tiesību pārkāpumiem.

Saistībā ar **uzņēmumu apvienošanas regulējumu** Konkurences likums nosaka, ka tirgus dalībniekiem pirms apvienošanās ir jāiesniedz KP par to ziņojums, ja apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā ir bijis ne mazāks kā 25 milj. latu vai apvienošanā iesaistīto tirgus dalībnieku kopējā tirgus daļa konkrētajā tirgū pārsniedz 40%. Par uzņēmumu apvienošanas uzskatāma viena tirgus dalībnieka pievienošanās citam, divu vai vairāku

tirgus dalībnieku apvienošanās, lai kļūtu par vienu tirgus dalībnieku, cita tirgus dalībnieka aktīvu iegūšana, tiešas vai netiešas izšķirošas ietekmes iegūšana pār citu tirgus dalībnieku. Ja ziņojums par apvienošanās nav iesniegts likumā noteiktajos gadījumos vai tirgus dalībnieki nepilda konkurences uzraudzības iestādes noteiktos saistošos apvienošanās noteikumus, KP var pieņemt lēmumu par naudas soda uzlikšanu tirgus dalībniekam līdz Ls 1000 par katru dienu, skaitot no dienas, kad ziņojumu vajadzēja iesniegt.

Pēdējā laikā pieaudzis KP izskatāmo uzņēmumu apvienošanās lietu skaits. 2007. gadā KP pieņēmusi lēmumus atļaut uzņēmumu apvienošanās zāļu mazumtirdzniecības tirgū, celtniecības materiālu ražošanas tirgū, mežsaimniecības sektora tirgū. Izskatīti vairāki iesniegumi par vēlmi apvienoties degvielas mazumtirdzniecības tirgū, piemēram, AS „Virši-A” un SIA „Passim” apvienošanās lieta (skatīt 6.19. ielikumu).

6.19. ielikums

KP atļauj AS „Virši-A” iegādāties divas SIA „Passim” degvielas uzpildes stacijas Ludzas rajonā

KP, izvērtējot situāciju tirgū, secināja, ka apvienošanās neradīs nelabvēlīgus konkurences apstākļus un tirgus koncentrāciju Ludzas rajonā un tās tuvākajā apkārtnē, jo saskaņā ar Konkurences likumu apvienošanās var aizliegt, ja tās rezultātā rodas vai nostiprinās tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis (tirgus daļa virs 40%) vai var tikt būtiski samazināta konkurence tirgū. Abas degvielas uzpildes stacijas atrodas blakus pilsētu robežām – viena – apmēram kilometra attālumā no Ludzas, bet otra – tieši pie Kārsavas administratīvajām robežām. Katra no šīm SIA „Passim” degvielas mazumtirdzniecības vietām ir vienīgā savā pagastā. Ludzas pilsētas administratīvajā teritorijā benzīna un dīzeļdegvielas mazumtirdzniecības tirgū darbojas divi tirgus dalībnieki – SIA „Avin” un SIA „Latvijas nafta”. Kārsavas pilsētas administratīvajā teritorijā vienīgais tirgus dalībnieks ir SIA „Avin”. Ņemot vērā minēto, KP atzina, ka nav pamata ierobežot AS „Virši-A” un SIA „Passim” apvienošanās darījumu, jo tā rezultātā benzīna un dīzeļdegvielas mazumtirdzniecības tirgū Ludzas rajonā un tās tuvākajā apkārtnē neradīsies AS „Virši-A” dominējošais stāvoklis, kā arī nenotiks konkurences būtiska samazināšanās. Šādas uzņēmumu apvienošanās, kad lielie uzņēmēji vēlas iegādāties mazās degvielas uzpildes stacijas, nākotnē varētu radīt situāciju, kad starp galvenajiem degvielas tirgus konkurentiem nostiprināsies arī Latvijas degvielas tirgotāju pozīcijas, tādējādi uzlabojot konkurences situāciju tirgū.

Konkurences veicināšana

Šajā darbības virzienā ietilpst tirgus sektoru uzraudzība un konkurences kultūras veidošana sabiedrībā. KP uzdevums ir nodrošināt mērķtiecīgu visaptverošas informācijas par konkurences situāciju dažādos tirgos savākšanu un analīzi, veicināt konkurenci tirgos, kuros nav konkurences vai tā ir nepietiekama, uzlabot sabiedrības izpratni par konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību.

KP 2007. gadā paredzējusi veikt uzraudzību vairākos tirgus sektoros, tādos kā autogāzes tirgus, sauszemes transporta apdrošināšana u.c. Šajā gadā ir pabeigta preču un pakalpojumu tirgus uzraudzība tādos tirgus sektoros kā cementa ražošana, telekomunikācijas un auto degvielas mazumtirdzniecība (skatīt 6.20. ielikumu).

Viens no KP konkurences veicināšanas uzdevumiem ir sekmēt sabiedrības izpratni par konkurences pozitīvo ietekmi uz sabiedrības labklājību, kā arī dialoga veidošana ar dažādām mērķauditorijām, tādējādi veicot informējošo un izglītojošo funkciju. Diskutējot par konkurences lomu un nozīmību, KP var veiksmīgāk atrisināt konfliktsituācijas to sākuma stadijā, kā arī laikus tās novērst.

2007. gada 13. februārī KP tikās ar Latvijas Preses izdevēju asociāciju, lai apspriestu neskaidros jautājumus, kas saistīti ar KP pilnvarām un praksi, izvērtējot informācijas apmaiņu starp uzņēmējiem, tai skaitā arī profesionālajās asociācijās. Diskusiju laikā tika apspriesti vairāki jautājumi, piemēram, par informācijas apmaiņu starp asociācijas biedriem un izdevējiem, koncentrējot uzmanību uz informācijas saturu, ar kādu informāciju asociācijas biedri drīkst apmainīties, lai netiktu pārkāpts Konkurences likums, respektīvi, lai konkrētā informācijas apmaiņa netiktu uzskatīta par aizliegtu vienošanos.

Starptautiskā valūtas fonda pārstāvji, kuri bija ieradusies Latvijā, lai novērtētu valsts attīstību un tās īstenoto ekonomisko, monetāro un finanšu politiku, tikās arī ar KP pārstāvjiem, lai iepazītos kā ar mūsu valsts konkurences politikas jautājumiem, tā arī KP administratīvo darbību.

KP darbiniekiem ir bijusi tikšanās ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja pārstāvjiem. Galvenais šīs diskusijas jautājums bija karteļu esamības pazīmes un to atpazīšana, respektīvi, tika pārrunāts, kā, KNAB darbiniekiem, pētot konkrētās lietas, pēc iespējas veiksmīgāk un precīzāk konstatēt karteļu pazīmes un informēt par to KP.

6.20. ielikums

Konkurences situācija un tendences auto degvielas mazumtirdzniecībā

Tirgus uzraudzības ietvaros KP ieguva un analizēja informāciju par degvielas iepirkumiem un to struktūru, realizācijas apjomiem un virzieniem, par degvielas uzglabāšanu. Tirgus uzraudzības ietvaros konstatēts, ka kopš 2006. gada ir strauji auguši degvielas tirgus dalībnieku apvienošanās procesi, kuros lielākie tirgus dalībnieki savā īpašumā pārņem vai nomā mazāku tirgus dalībnieku uzņēmumus. Šo procesu rezultātā trīs lielākie degvielas mazumtirgotāji ir būtiski palielinājuši savas tirgus daļas, pieaugusi arī ceturta lielākā mazumtirgotāja AS „Virši-A” tirgus daļa, bet kopējais tirgus dalībnieku skaits ir samazinājies. Aptuveni pusi no tirgus daļām ir koncentrējuši trīs līderi – SIA „Latvija Statoil”, SIA „Neste Latvija” un SIA „Lukoil Baltija R”. Tomēr faktiskā konkurences situācija degvielas mazumtirdzniecības tirgū Latvijā galvenokārt ir atkarīga no situācijas atsevišķos konkrētajos ģeogrāfiskajos (reģionālajos) tirgos. Arī lielākajā Latvijas reģionālā tirgu daļā SIA „Latvija Statoil” ir neapšaubāms līderis, kuram seko SIA „Neste Latvija” un SIA „Lukoil Baltija R”. Kopumā ir notikusi strauja trīs galveno tirgus dalībnieku tirgus daļu palielināšanās, kā arī to ienākšana jaunos tirgos.

Mazo un vidējo degvielas mazumtirgotāju iespējas patstāvīgi ievest degvielu Latvijā ir stipri ierobežotas. Degvielas ieviešanu skaitam ir tendence samazināties. Galvenie šķēršļi ir finansiālo līdzekļu trūkums terminālu nomai, iegūšanai īpašumā vai izbūvei un ievērojamie darbības apjomi, kas nepieciešami, lai gūtu ekonomiju no liela apjoma degvielas iepirkuma ārvalstīs un to glabāšanas terminālos. Mazo degvielas tirgotāju kooperēšanās iespējas degvielas ieviešanai Latvijā apgrūtina normatīvo aktu prasības, degvielas tirgotāju savstarpējā konkurence, kā arī neliels ekonomiskais efekts, ko dod degvielas iepirkumi ārvalstīs.

Situācijā, kad lielle degvielas tirgus dalībnieki piesaista klientus ar īpašiem piedāvājumiem un atlaidēm, arī mazie degvielas tirgotāji vairāk sadarbojas savstarpēji, slēdzot sadarbības līgumus par degvielas karšu un talonu savstarpēju apkalpošanu, kas veicina klientu piesaisti un palielina mazo tirgus dalībnieku izdzīvošanas un attīstības iespējas lielo konkurentu spiediena apstākļos. Šī tendence degvielas tirgū ir vērtējama pozitīvi un ir vēlama, ja netiek pārkāptas Konkurences likuma normas, īpaši jautājumā par cenu noteikšanu, to saskaņošanu un informācijas apmaiņu par cenām.

Sabiedrības informēšanas pasākumu ietvaros KP pārstāvji tūrisma aģentūrām organizētā seminārā par konkurences jautājumiem sniedza plašu informāciju par KP praksi saistībā ar aizliegtām vienošanām starp uzņēmējiem, sodu veidiem un iespējamām atbrīvojumiem.

Nozīmīga bija KP un advokātu biroju pārstāvju tikšanās. Tās mērķis bija diskusijas par Konkurences likuma grozījumiem un konkurences vides veidošanu Latvijā. Tika apskatīti arī tādi jautājumi kā konkurences politikas attīstības tendences Eiropas Savienībā un Latvijā, uzņēmumu apvienošanās un koncentrēšanās, Konkurences padomes pilnvaras un lietu izmeklēšanas process u.c.

KP ir veikusi normatīvo aktu projektu un politikas dokumentu izvērtēšanu konkurences aizsardzības un attīstības aspektā. Izvērtējot vairākus Ministru kabineta noteikumu projektus, tai skaitā „Dabaszāģes piegādes un lietošanas noteikums”, KP konstatēja, ka atsevišķas normas ir neprecīzi formulētas vai ietver nosacījumus, kas var izraisīt tādu tirgus dalībnieku uzvedību, kas varētu tikt traktēta kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Šajā sakarā KP sagatavoja attiecīgus priekšlikumus minētā tiesību akta projekta precizēšanai.

2007. gada martā KP izvērtēja Ministru kabineta noteikumu projektu „Noteikumi par valsts aģentūras „Jaunie „Trīs brāļi”” maksas pakalpojuma cenrādī”, kā arī Ministru kabineta noteikumu projektu „Grozījums Ministru kabineta 2005. gada 12. aprīļa noteikumos Nr. 249 „Valsts aģentūras „Jaunie „Trīs brāļi”” nolikums”” un iebilda pret to tālāku virzību, jo no vienlīdzīgas konkurences īstenošanas viedokļa šie noteikumi ir pretrunīgi. Īstenojot noteikumus, aģentūra varētu radīt negatīvas sekas attiecībā uz konkurenci būvniecības un projektēšanas pakalpojumu tirgū.

Līdzīgus iebildumus KP izteica, izvērtējot Ministru kabineta noteikumu projektu „Noteikumi par Valsts

polīcijas sniegto maksas pakalpojumu cenrādī”. Noteikumu projektā tika paredzēts noteikt samaksu pakalpojumiem, kurus var nodrošināt arī privātie uzņēmumi. KP uzskata, ka, Valsts policijai sniedzot šādus maksas pakalpojumus, var rasties negatīvas sekas attiecībā uz konkurenci apsardzes pakalpojumu tirgū, un ieteica tos neiekļaut minētajos noteikumos.

Konkurences padomes lomas nostiprināšana ES tiesību aktu izstrādē, izpildē un starptautiskajās organizācijās un tīklos

KP, piedaloties dažādās darba grupās, sadarbojas ar Eiropas Komisiju un citu Eiropas valstu konkurences iestādēm dažādu tiesību aktu izstrādē un savstarpējā informācijas apmaiņā.

KP darba grupas ietvaros piedalījās priekšlikumu izstrādē Direktīvas 2005/29/EK par negodīgu komercpraksi pārņemšanai nacionālajā likumdošanā un Regulas 2006/2004 par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā ieviešanai.

KP turpina piedalīties Eiropas konkurences tīkla darba grupās, piemēram, Farmācijas darba grupā un Banku un maksājumu apakšgrupā, kuru galvenie uzdevumi ir savstarpēja informācijas apmaiņa un diskusijas par konkurenci regulējošo normatīvo aktu piemērošanu katrā no minētajām nozarēm.

KP pārstāvji piedalās Eiropas konkurences institūciju darba grupā par sodu noteikšanas jautājumiem, kuras mērķis ir apkopot konkurences iestāžu sodu noteikšanas noteikumus un to piemērošanas praksi, apzināt to kopīgās un atšķirīgās iezīmes, kā arī problēmas, ko var radīt sodu sistēmas atšķirības. Eiropas konkurences institūciju Gaisa satiksmes darba grupas ietvaros KP piedalās dokumentu apspriešanā par konkurenci lidostās.

2007. gadā KP plāno uzsākt ES Pārejas programmas finansētā *Twinning Light* projekta „Konkurences padomes ekonomiskās izpētes un analīzes spējas

tālāka stiprināšana” ieviešanu. Projekta galvenais mērķis ir stiprināt nacionālās konkurences iestādes ekonomiskās analīzes kapacitāti kā instrumentu nacionālās ekonomikas konkurētspējas palielināšanai Lisabonas stratēģijas mērķu ietvaros.

Projekta konkrētie mērķi ir saistīti ar izmērāmu indikatoru sistēmas izstrādi konkurences politikas rezultātu ilgtermiņa vērtēšanai Latvijā un spēju izstrādāt vadlīnijas un metodoloģiju ekonomikas sektoru un konkrēto tirgu efektīvai izpētei un analīzei.

Bez tam projektā paredzēti pasākumi Konkurences padomes analītiskās spējas attīstīšanai, kā arī prasmei lietpratīgi izmantot pētījumu metodoloģiju un izpētes rezultātus, sadarbības attīstīšanai ar citām publiskām un privātām institūcijām, uzņēmumiem, nevalstiskajām organizācijām, profesionālajām asociācijām, pētniecības un akadēmiskajām mācību iestādēm, lai veicinātu nepieciešamās analītiskās informācijas efektīvu ieguvu un piemērošanu.

6.9. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšana

Saskaņā ar likumu „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” Latvijā ir izveidota divu līmeņu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas sistēma, valsts līmenī regulējamās nozares no pašvaldību līmenī regulējamām nozarēm ir atdalītas.

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (turpmāk – SPRK) regulē sabiedrisko pakalpojumu nozares valsts līmenī, savukārt pašvaldību regulatori regulē pakalpojumu sniedzējus attiecīgo pašvaldību teritorijās un uzrauga sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu pārstrādi), ūdensapgādes, kanalizācijas un siltumapgādes (izņemot koģenerāciju) nozares. Jāpiebilst, ka SPRK neuzrauga pašvaldību regulatorus un nav tiesīga ietekmēt to darbību.

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija ir daudznozaru regulators, kas veic regulēšanas funkcijas enerģētikas, elektronisko sakaru, pasta un dzelzceļa transporta nozarēs. SPRK uzdevums ir nodrošināt visiem lietotājiem iespēju saņemt nepārtrauktus un drošus pakalpojumus par ekonomiski pamatotām

cenām, bet komersantiem, kas sniedz sabiedriskos pakalpojumus, – iespēju attīstīties ar ekonomiskajai situācijai atbilstošu rentabilitāti. Svarīga SPRK darba sastāvdaļa ir konkurences veicināšana regulējamajās nozarēs. SPRK ir neatkarīga savu lēmumu pieņemšanā un nav pakļauta valdības un citu valsts institūciju lēmumiem. SPRK padomes locekļus amatā ieceļ Saeima, SPRK pieņemtos lēmumus par prettiesiskiem var atzīt un atcelt tikai tiesa. SPRK darbība tiek finansēta no komersantu maksātas nodevas.

SPRK funkcijās ietilpst regulējamo nozaru un tajās darbojošos komersantu regulēšana, aizstāvojot lietotāju intereses un veicinot sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju attīstību, nosakot tarifu aprēķināšanas metodiku un apstiprinot tarifu saskaņā ar katras nozares likumiem, izsniedzot licences un reģistrējot vispārējās atļaujas, sekmējot konkurenci regulējamās nozarēs, veicot strīdu iepriekšēju ārpustiesas izskatīšanu, uzraugot sniegto pakalpojumu atbilstību licences nosacījumiem un noteiktām kvalitātes prasībām.

6.21. ielikums

Ar sabiedrisko pakalpojumu regulēšanu saistīto normatīvo aktu aktualitātes

2007. gada 6. martā Ministru kabinets apstiprināja Ziņojumu par patēriņa cenu inflācijas attīstību un samazināšanas priekšlikumiem, kurā vēlreiz tika apliecināta nepieciešamība pāriet uz vienotu sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas sistēmu, nododot pašvaldību regulatoru funkcijas Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai, lai nodrošinātu profesionālu, efektīvu un vienveidīgu regulējamo pakalpojumu cenu izvērtēšanu un apstiprināšanu.

2007. gada 7. maijā Ministru kabineta komitejas sēdē tika izskatīts informatīvais ziņojums par universālā pakalpojuma fondu vai citu finansēšanas mehānismu universālā pakalpojuma saistību tīro izmaksu kompensācijai, kurā ierosināts izveidot darba grupu, kuras uzdevums būs līdz 2008. gada 1. martam izstrādāt universālā pakalpojuma finansēšanas modeli visām regulējamām nozarēm ar vienotu universālā pakalpojuma finansēšanas administrēšanu. Darba grupai arī būs jānosaka universālā pakalpojuma saistību izpildīšanas dēļ radušos tīro izmaksu finansējuma apjoms katrai regulējama nozarei un finansējuma avoti universālā pakalpojuma nodrošināšanai.

Regulējamo nozaru raksturojums un politikas virzieni

Enerģētika

Enerģētikā valsts regulējamās nozares ir elektroenerģijas apgāde un gāzes apgāde. Elektroenerģijas apgādē dominējošā loma ir AS „Latvenergo”, kas saražo vairāk nekā 90% Latvijā ražotās elektroenerģijas, nodrošina elektroenerģijas importu, sadali un piegādi lietotājiem. No 2005. gada 1. septembra visas elektroenerģijas pārvades sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo” pilnībā

piederoša AS „Augstsprieguma tīkls”. 2007. gada 21. februārī tika izsniegta licence sadales sistēmas operatoram AS „Sadales tīkls”, kurš uzsāk patstāvīgu darbību no 2007. gada 1. jūlija, pilnībā pārņemot visas sadales sistēmas operatora funkcijas no AS „Latvenergo”.

Elektroenerģiju vēl ražo aptuveni 150 mazo hidroelektrostaciju ar kopējo jaudu 25 MW, 14 vēja elektrostacijas ar kopējo jaudu 25,2 MW, 39 koģenerācijas stacijas ar kopējo jaudu 137 MW, un 12 citi licencēti komersanti veic elektroenerģijas sadali vai tirdzniecību.

Dabasgāzes apgādi Latvijā nodrošina vertikāli integrēts uzņēmums AS „Latvijas Gāze”, bet sašķidrinātās gāzes apgādē konkurē apmēram 50 uzņēmumi.

Latvijas elektroenerģijas tirgū no 2007. gada 1. jūlija visiem lietotājiem ir iespēja izvēlēties piegādātāju. Līdz šim izvēles iespējas bija piešķirtas elektroenerģijas lietotājiem, izņemot mājsaimniecības. Lietotāju iespēja izvēlēties alternatīvus elektroenerģijas piegādātājus ir tieši saistīta ar tirgotāju un ražotāju piedāvājumu elektroenerģijas tirgū, un paredzams, ka lietotāji izmantos iespēju mainīt elektroenerģijas piegādātājus.

2007. gada 1. janvārī stājās spēkā jauni elektroenerģijas tarifi. Iedzīvotājiem tarifi pieauga vidēji par 6%, pārējiem lietotājiem – vidēji par 18%. Tarifu pieaugumu noteica importa enerģijas apjoma pieaugums un importa enerģijas cenas kāpums, dabasgāzes tarifu, kā arī tīkla pakalpojumu tarifu pieaugums. 2007. gada martā AS „Augstsprieguma tīkls” iesniedza Komisijai elektroenerģijas pārvades sistēmas pakalpojumu tarifu projektu, kurš atrodas izskatīšanas stadijā. Sagaidāms, ka AS „Sadales tīkls”, uzsākot darbību, iesniegs jaunu sadales sistēmas pakalpojumu tarifu projektu. Lai gan elektroenerģijas tarifi regulāri ik gadu pieaug, kopumā elektroenerģijas tarifi joprojām ir vieni no zemākajiem Eiropas Savienībā.

Ņemot vērā AS „Latvijas Gāze” dabasgāzes tarifu pieaugumu no 2007. gada 1. maija, sagaidāms, ka 2007. gada otrajā pusē tiks iesniegts jauns elektroenerģijas gala tarifu projekts. 2007. gada 28. martā Komisija apstiprināja jaunus dabasgāzes tarifus, kas stājās spēkā 2007. gada 1. maijā. Dabasgāzes apgādes tarifi iedzīvotājiem pieauga vidēji par 17% un citiem lietotājiem – par 33%. Dabasgāzes apgādes tarifu pieauguma būtiskākais iemesls ir no Krievijas gāzes koncerna „Gazprom” iepirktais dabasgāzes cenas kāpums no 2007. gada 1. janvāra.

Elektroniskie sakari un pasts

Elektronisko sakaru jomā lielākie tirgus dalībnieki ir fiksētā tīkla operators SIA „Lattelecom” un mobilo sakaru operatori SIA „LMT” un SIA „Tele2”. Pavisam elektronisko sakaru jomā 2007. gada maija sākumā bija reģistrēti 476 komersanti.

2007. gada 3. maijā Saeima pieņēma grozījumus Elektronisko sakaru likumā, kuri paredz sakārtot tiesisko regulējumu, kas attiecas uz elektronisko sakaru tīklu ierīkošanu un būvniecību, kā arī precizēt likuma piemērošanas gaitā konstatētās nepilnības, it īpaši jautājumos, kas skar numura saglabāšanas pakalpojumus, universālā pakalpojuma nodrošināšanu un universālā pakalpojuma finansēšanas mehānismu, kā arī noteikt precīzāku Eiropas Savienības direktīvu pārņemšanu.

Komisija 2006. gadā ir pamatā pabeigusi tirgus analīzi visos elektronisko sakaru tirgos. 2007. gadā

uzsākts darbs nākamās tirgus analīzes kārtas veikšanai – pārskatīti Noteikumi par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību atbilstoši tirgus analīzes gaitā apkopotajai pieredzei, komersantiem izsūtītas iesniedzamās informācijas veidlapas. Saistībā ar tirgus analīzi Komisijas prioritārs uzdevums 2007. gadā ir veikt pastiprinātu komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū noteikto saistību ievērošanas uzraudzību.

Pasta jomā vispārējos pasta pakalpojumus sniedz valsts AS „Latvijas Pasts”, eksprespasta nozarē aktīvi darbojas aptuveni 40 pakalpojumu sniedzēju.

Komisijas veiktajos valsts AS „Latvijas Pasts” vispārējā pasta pakalpojuma – vienkāršās vēstules – kvalitātes mērījumos 2006. gadā ir konstatēta neatbilstība Ministru kabineta noteikumos noteiktajām vispārējo pasta pakalpojumu kvalitātes prasībām. Lai uzlabotu tādu rādītāju kā vēstuļu pārsūtīšanas laiks un novērstu neskaidrības pasta sūtījumu piegādes termiņos, Komisija ierosināja izdarīt grozījumus Pasta noteikumos, paredzot, ka vispārējo pasta pakalpojumu sniedzējs nodrošina pasta sūtījumu piegādi adresātam tajā pašā dienā, kad sūtījums saņemts izsniegšanas pasta nodaļā.

Dzelzceļš

Dzelzceļa nozarē valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” nodrošina publiskās dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanu, kā arī veic kravu pārvadājumus un starptautiskos pasažieru pārvadājumus. Iekšzemes pasažieru pārvadājumus veic AS „Pasažieru vilciens” un SIA „Gulbenes-Alūksnes bānītis”. Kravu pārvadājumu jomā darbojas arī vairāki no valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” neatkarīgi operatori.

2007. gada 25. aprīlī Komisija noteica maksu par publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras izmantošanu pārvadājumiem 2007./2008. gada vilcienu kustības grafika periodā. Kopējās infrastruktūras pārvaldītāja izmaksas 2007./2008. gada vilcienu kustības grafika periodam tiek plānotas par apmēram 15% lielākas, bet pārvadājumu apjoms – par apmēram 5% mazāks nekā pirms gada iesniegtajā pašizmaksas aprēķinā. Tā rezultātā aprēķinātā publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras pašizmaksa pieaug par apmēram 20%. Būtiskākā izmaksu pieauguma pozīcija ir darba algas un valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Apspriežot publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras maksas projektu, dzelzceļa transporta nozares pārstāvji piekrita tam, ka ir palielinājušās dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanas izmaksas un augstākas maksas noteikšana ir pamatota, taču pauda viedokli, ka, piemērojot šādu infrastruktūras maksu, pārvadātājiem būs grūti sekmīgi strādāt. Ieinteresētās personas izteica viedokli, ka dzelzceļa transporta nozarei kopumā ir nepieciešams valsts finansiāls atbalsts.

6.10. Eksporta veicināšanas politika

Ar mērķi aktīvi veicināt Latvijas uzņēmumu starptautisko konkurētspēju, sekmēt jaunu tirgu apgušanu un nostiprināšanos esošajos, tiek realizēta **Latvijas eksporta veicināšanas programma 2005.-2009. gadam (LEVP)**.

Programma tiek īstenota ikgadēju rīcības plānu ietvaros, kas aptver vairāku valsts institūciju saskaņotu darbu. 2007. gada LEVP Rīcības plāns paredz virkni pasākumu četros galvenajos rīcības virzienos:

- eksporta veicināšanas institucionālās bāzes attīstība;
- Latvijas uzņēmumu starptautiskās konkurētspējas veicināšana un eksportspējas attīstīšana;
- atbalsts eksporta mārketingā un jaunu tirgu apgušanā;
- finanšu instrumenti eksporta veicināšanai.

LEVP Rīcības plāna ietvaros tiek sniegtas konsultācijas uzņēmējiem ar eksportu saistītos jautājumos, organizēti eksporta prasmju semināri, pilotprogrammas uzņēmējiem par eksporta uzsākšanu, veikta tirgus izpēte prioritārās nozarēs mērķa valstīs, sniegts atbalsts Latvijas eksportētāju dalībai starptautiskās izstādēs un tirdzniecības misijās, īstenoti ārējā mārketinga pasākumi un izplatīta informācija ārvalstīs par Latvijas nozaru, produktu grupu un atsevišķu kompāniju potenciālu, īstenotas sadarbības partneru atrašanas programmas, organizētas uzņēmēju vizītes ārvalstīs valsts augstāko amatpersonu vizīšu ietvaros, biznesa dienas, tirdzniecības misijas un uzņēmēju kontaktbiržas.

LEVP izpildes uzraudzībai darbojas Eksporta veicināšanas padome ekonomikas ministra vadībā. Padomes sastāvā ietilpst valsts institūciju, nozaru asociāciju pārstāvji un sociālie partneri.

Notiek eksporta kredītu garantiju sistēmas ieviešana, lai palielinātu pieeju tirgiem ar augstāku riska pakāpi un veicinātu Latvijas izcelsmes preču un pakalpojumu eksportu ārpus Eiropas Savienības. Papildus pagājušajā gadā pieņemtajam Eksporta kredītu garantēšanas likumam 2007. gadā ir apstiprināti divi Ministru kabineta noteikumi, kas nosaka eksporta kredītu garantiju izsniegšanas kārtību un informācijas apmaiņu ar Eiropas Komisiju un citām ES dalībvalstīm.

Ir izstrādāta 2007.-2013. gada ES struktūrfondu (skatīt 6.2.1. nodaļu) apguves operacionālā plāna „Uzņēmējdarbība un inovācija” sadaļa „Ārējo tirgu apgušana”. Atšķirībā no iepriekšējās valsts atbalsta programmas paredzētas daudz plašākas iespējas un aktivitātes, kurām būs pieejams valsts atbalsts un būtiski tiks atvieglotas finansēšanas saņemšanas procedūras. Uz nākamo plānošanas periodu 2007.-2013. gadam paredzēts sniegt atbalstu uzņēmējiem dalībai starptautiskās izstādēs, misijās, semināru un konferenču organizēšanā, tirgus pētījumu iegādei un

stratēģiskā partnera atrašanā. Tāpat tiks sniegts atbalsts dažādām apmācībām Latvijas uzņēmumu starptautiskās konkurētspējas un eksportspējas veicināšanai.

LEVP ir būtiska sasaiste ar **Latvijas ārējo ekonomisko pārstāvniecību attīstības koncepciju**, kuras īstenošana dod nozīmīgu ieguldījumu Latvijas uzņēmēju konkurētspējas nostiprināšanā globālajā tirgū. Latvijas ārējās ekonomiskās pārstāvniecības ir viens no efektīvākajiem instrumentiem eksporta veicināšanā un ārvalstu investīciju piesaistē.

Sobrīd darbojas 10 Latvijas ārējās ekonomiskās pārstāvniecības ārvalstīs – Vācijā, Lielbritānijā, Zviedrijā, Francijā, Krievijā, Kazahstānā, Nīderlandē, Norvēģijā, Dānijā un ASV. Pārstāvniecību darbs notiek trīs galvenajos virzienos: potenciālo investīciju un eksporta projektu identificēšanā un virzīšanā, pakalpojumu nodrošināšanā Latvijas uzņēmumiem, informācijas izplatīšanā ārvalstu kompānijām par Latvijas ekonomisko stāvokli, biznesa vidi.

Saskaņā ar LEVP katru gadu plānots atvērt 2 jaunas Latvijas ārējās ekonomiskās pārstāvniecības ārvalstīs.

Ekonomikas ministrija un LIAA divreiz gadā organizē forumu Latvijas uzņēmējiem, tā ietvaros iepazīstinot ar ārvalstu tirgiem, kuros strādā pārstāvniecības, kā arī organizējot uzņēmumu divpusējās tikšanās ar pārstāvniecību vadītājiem, lai pārrunātu uzņēmumu intereses un biznesa iespējas. 2007. gada 21. jūnijā šis pasākums notika Daugavpilī, un tā ietvaros Latgales reģiona uzņēmēji tika iepazīstināti ar LIAA sniegtajiem pakalpojumiem, kā arī ar Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību atbalstu veiksmīgi realizētajiem projektiem.

Viens no galvenajiem eksporta veicināšanas instrumentiem ir **ārējais mārketingš**. Ekonomikas ministrija sadarbībā ar LIAA un citām institūcijām realizē virkni ārējā mārketinga pasākumu. Viens no tiem ir arī valsts amatpersonu vizītes ārvalstīs, kuru ietvaros tiek organizēta Latvijas uzņēmēju delegāciju līdzdalība. Vizīšu ietvaros notiek biznesa semināri, kontaktbiržas, kompāniju apmeklējumi atbilstoši uzņēmumu interesēm. 2007. gadā ir notikušas vairākas vizītes uz Krievijas Federāciju (Kaļiņingrada, Komi Republika), ekonomikas ministra vizīte uz Diseldorfu, kā arī valsts prezidentes vizīte uz Maroku un Kīpru. Šajās vizītēs kopumā ir piedalījušies vairāk nekā 100 uzņēmumu pārstāvji.

2007. gada 5 mēnešos Latvijas uzņēmēji ir piedalījušies 3 izstādēs ar kopīgiem stendiem, kurus ir organizējusi LIAA, – Nīderlandē (pārtika) un Vācijā (pārtika, biomedicīna). Tāpat ir atbalstīta uzņēmumu dalība 4 nozīmīgās starptautiskās izstādēs, nodrošinot uzņēmumu mārketingu pirms izstādēm, uzaicinot uz

stendiem ārvalstu kompānijas un strādājot stendos kopā ar Latvijas uzņēmumiem, – Vācijā (kokapstrāde, mašīnbūve), Norvēģijā (guļbūve) un Austrālijā (kokapstrāde). Kopumā šajās izstādēs piedalījušies 44 uzņēmumi. „Hannover Messe 2007” ietvaros papildus tika organizēta uzņēmumu kontaktbirža. Pārtikas izstādes Nīderlandē ietvaros tika organizēta plaša produkcijas degustācija, kura guva lielu atsaucību, un to ļoti augstu novērtēja gan Nīderlandes pārtikas iepircēji – profesionāļi, gan žurnālisti.

2007. gadā ir noorganizētas arī vairākas Latvijas uzņēmumu tirdzniecības misijas ārvalstīs, kuru ietvaros katram uzņēmējam tika sagatavotas individuālas biznesa programmas.

Arī 2007. gadā LIAA darbu turpina Klientu apkalpošanas nodaļa, sniedzot konsultācijas par jautājumiem saistībā ar ārējo tirdzniecību, biznesa partneru atlasīšanu, LIAA piedāvātajām ārējā mārketinga aktivitātēm, valsts atbalsta programmām u.c. jautājumiem.

Informācija par ārējiem tirgiem tiek sagatavota arī elektroniskā veidā. 2007. gada pirmajā pusē ir sagatavota un atjaunota informācija 22 valstu profiliem (Izraēla, Austrija, ASV, Moldova, Japāna un Somija

u.c.), kuri ievietoti LIAA mājas lapā sadaļā „Ārvalstu tirgi”.

Viens no nozīmīgākajiem 2007. gada projektiem ir festivāls „Francijas Pavasaris”, kura ietvaros 22. martā notika arī biznesa konference. Konferenci apmeklēja apmēram 200 dalībnieku, no kuriem vairāk nekā 90 pārstāvēja Francijas uzņēmējus, valsts un pašvaldību amatpersonas. Konferenci paralēli norisinājās kontaktbirža, kurā piedalījās 20 Francijas uzņēmumu.

2007. gadā ir realizēti 3 semināri par specifiskiem ārējās tirdzniecības jautājumiem (seminārs Latvijas tekstiluzņēmumiem par iespējām un nosacījumiem iekļūšanai Zviedrijas un Dānijas tirgū; Iespējas Dānijas būvniecības tirgū; seminārs metālapstrādes sektora uzņēmējiem par Krievijas tirgus prasībām). Gada otrajā pusē ir plānots semināru cikls eksportprasmēs, kā arī 5 semināri par ārējiem tirgiem.

Lai Latvijas uzņēmējiem sniegtu tieši tos pakalpojumus, kuros tie ir visvairāk ieinteresēti, LIAA izstrādājusi jaunu sadarbības modeli starp uzņēmumu, LIAA projektu vadītāju un pārstāvniecības darbinieku, Latvijas uzņēmumu uzskatot par primāro LIAA klientu, kam pakārtoti ārvalstu kompāniju piedāvājumi un pieprasījumi.

6.11. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība

Patērētāju tiesību uzraudzība

Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošais Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (turpmāk – PTAC) ir galvenā un koordinējošā institūcija patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu ieviešanas uzraudzības jomā¹. PTAC izskata patērētāju iesniegumus un sūdzības par iegādāto preču vai izmantoto pakalpojumu neatbilstību līguma noteikumiem, sniedz praktisku palīdzību patērētājiem konflikta situāciju risināšanas gadījumos, aizstāv tiesā patērētāju tiesības, pārstāv patērētāju intereses normatīvo aktu izstrādes procesā, sniedz konsultācijas patērētāju tiesību aizsardzības likumdošanas un preču atbilstības jautājumos, kā arī sadarbojas ar starptautiskajām un citu valstu nacionālajām patērētāju tiesību aizsardzības institūcijām.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta noteikumiem Nr. 631 „Kārta, kādā piesakāms un izskatāms patērētāja prasījums par līguma noteikumiem neatbilstošu precī vai pakalpojumu”, 2006. gada augustā PTAC izveidoja un ievietoja mājas lapā ekspertīžu veicēju datu bāzi, kurā ir reģistrēti 11 ekspertīžu veicēji, taču būtu vēlams lielāka daudzveidība ekspertīžu veikšanai dažādām precēm un pakalpojumiem.

Lai efektīvāk izvērtēta patērētāju sūdzības, kā arī sakārtotu un nodrošinātu patērētāju interešu aizsardzību dažādās sfērās, PTAC ir sadarbojies ar

vairākām uzņēmēju asociācijām. PTAC sadarbojas ar Latvijas komercbanku asociācijas Līzinga un faktoringa komiteju, izstrādājot Līzinga un faktoringa kompāniju Labas prakses kodeksu. Tika organizētas tikšanās ar Nekustamo īpašumu projektu attīstītāju asociācijas pārstāvjiem, kā arī Latvijas Tūrisma Aģentu asociāciju (ALTA), lai apspriestu izvērtētos līgumus un nodrošinātu tajos patērētāju tiesību ieviešanu.

PTAC aizvien turpina sadarbību arī ar citām valsts un pašvaldību iestādēm. PTAC darbinieki ir piedalījušies valsts aģentūras „Mājokļu aģentūra” rīkotajās darba grupās, kurās tika izstrādāts „Jaunuzcelto mājokļu pārvaldīšanas un apsaimniekošanas līguma un daudzdzīvokļu mājas un pazemes autostāvvietas lietošanas un apsaimniekošanas noteikumu paraugs”. Panākta vienošanās ar Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūras vadību par informācijas apmaiņu saistībā ar traumām, ko iedzīvotāji ieguvuši, lietojot nedrošas preces.

2007. gada maijā notika Patērētāju konsultatīvās padomes sēde par plānotajām aktivitātēm Patērētāju programmas 2008.-2010. gadam ietvaros. Patērētāju konsultatīvā padome tika nodibināta 2006. gada aprīlī. Tās galvenie mērķi ir veicināt patērētāju tiesību aizsardzības politikas attīstību un patērētāju tiesību aizsardzības līmeņa paaugstināšanos, nodrošinot un veicinot dialogu un informācijas apmaiņu patērētāju tiesību aizsardzības jomā starp valsts institūcijām, patērētāju tiesību aizsardzības un uzņēmēju biedrībām un nodibinājumiem.

¹ Informāciju par patērētāju tiesībām var iegūt PTAC mājas lapā www.ptac.gov.lv, kā arī patērētāju interešu aizstāvības nevalstisko organizāciju mājas lapā www.pateretaja-celvedis.lv.

6.22. ielikums

PTAC darbība 2007. gadā

2007. gada 4 mēnešos PTAC:

- veica 948 pārbaudes tirdzniecības un pakalpojumu uzņēmumos (vietās);
- sniedza 1340 konsultāciju uzņēmējiem;
- sniedza 8548 konsultācijas patērētājiem;
- izskatīja 374 administratīvo pārkāpumu lietas patērētāju tiesību aizsardzības jomā un piemēroja naudas sodu 15 505 latu apmērā;
- izskatīja 648 patērētāju iesniegumus un sūdzības.

Salīdzinot ar 2006. gada tādu pašu periodu, sūdzību un iesniegumu (turpmāk sūdzības) skaits ir pieaudzis par 44% (2006. gada 4 mēnešos izskatīta 451 sūdzība, 2005. gada 4 mēnešos – 334 sūdzības). Sūdzību skaitam pēdējo gadu laikā joprojām ir tendence pieaugt, ko var izskaidrot ar patērētāju lielāku informētību par savām tiesībām. No izskatītajām sūdzībām 214 atrisinātas par labu patērētājiem, patērētājiem par līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un pakalpojumiem atmaksāti 29 452,24 latī, 149 sūdzībās pretenzijas izrādījās nepamatotas, 60 sūdzības nosūtītas izskatīšanai citām institūcijām saskaņā ar piekritību. Sūdzībās patērētāji izteikuši pretenzijas par:

- līgumslēdzēju tiesiskās vienlīdzības principa neievērošanu – 84 gadījumos;
- nepilnīgas informācijas sniegšanu – 13;
- nepareizi noteikto samaksu par pirkumu un svaru vai mēru – 6;
- prasījumu izskatīšanas pārkāpumiem – 94;
- darījumu apliecināšanu dokumentu neizsniegšanu un citiem pārkāpumiem – 114;
- līguma noteikumiem neatbilstošiem pakalpojumiem – 259;
- līguma noteikumiem neatbilstošām precēm – 255;
- citām dažādām pretenzijām – 37 gadījumos.

No 255 sūdzībām par iegādātām līguma noteikumiem neatbilstošām precēm visvairāk sūdzību ir par elektroprecēm (58), mobilajiem telefoniem (53) un apaviem (41).

Lielāko daļu no visām sūdzībām veido sūdzības par līguma noteikumiem neatbilstošiem pakalpojumiem (259), visvairāk par būvniecības (58), īres un komunāliem (26), elektronisko sakaru (23) un tūrisma (21) pakalpojumiem.

Sakarā ar 2004. gada 11. februāra Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu Nr. 261/2004, ar ko paredz kopīgus noteikumus par kompensāciju un atbalstu pasažieriem sakarā ar iekāpšanas atteikumu un lidojumu atcelšanu vai ilgū kavēšanos un ar ko atceļ Regulu Nr. 295/91 (turpmāk Regula Nr. 261/2004), lai saņemtu palīdzību kompensāciju un atbalstu saņemšanā no avio kompānijām, PTAC ar sūdzībām vērsušies avio pasažieri (7), kuriem PTAC, kas Latvijā ir atbildīgs par gaisa transporta pasažieru tiesību ievērošanas uzraudzību, ir sniedzis palīdzību, izskaidrojot viņu tiesības, un nepieciešamības gadījumos pieņēmis lēmumus, uzliekot par pienākumu aviokompānijām izpildīt pasažieru likumīgās prasības. Lai nodrošinātu efektīvu šo sūdzību izskatīšanu un tiesisku regulējumu avio pasažieru tiesību aizsardzībā, ņemot vērā PTAC ierosinājumu, 2007. gadā tika izveidota darba grupa, kuras darbības laikā tika izstrādāti grozījumi likuma „Par aviāciju” 88. pantā, Ministru kabineta noteikumiem Nr. 632 „Patērētāju tiesību aizsardzības centra nolikums”, kā arī tika izstrādāti priekšlikumi jauniem Ministru kabineta noteikumiem, kurī noteiktu kārtību, kādā tiek nodrošināta sadarbība starp iestādēm, izskatot lietas, kas izriet no Regulas Nr. 261/2004 pārkāpumiem.

Izskatot patērētāju sūdzības, PTAC darbinieki sadarbojas ar dažādu iestāžu darbiniekiem Latvijā un citās Eiropas valstīs. Sūdzības tiek izskatītas saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto tiesisko regulējumu.

Šā gada četros mēnešos PTAC ir izvērtējis 3923 reklāmas, un ir konstatēti 220 pārkāpumi, kā arī saņemtas 15 sūdzības. Vislielākais pārkāpumu skaits vēl arvien ir reklāmās, kurās izteikts speciāls piedāvājums. Ir palielinājies tādu normatīvo aktu prasībām neatbilstošu reklāmu skaits, kurās tiek reklamēti dažādi veselības uzlabošanas preparāti un uztura bagātinātāji. PTAC arī secina, ka pieaug tādu normatīvo aktu prasībām neatbilstošu reklāmu skaits, kurās ārējie normatīvie akti uzliek obligātu pienākumu reklāmā iekļaut konkrētas sastāvdaļas. Piemēram, alkoholisko dzērienu reklāmās obligāti ir ietverams brīdinājums sabiedrībai par alkohola lietošanas negatīvo ietekmi. Nereti šādās reklāmās iepriekš obligātās prasības tiek izpildītas formāli, nesasniedzot likumā noteikto jēgu.

Līgumu uzraudzība

Līdz 2007. gada maijam PTAC ir izdevis 26 administratīvos aktus par netaisnīgiem līguma noteikumiem, pieprasot pārtraukt pildīt netaisnīgos līguma noteikumus ar konkrētu patērētāju noslēgtajos līgumos, kā arī ar citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos, tāpat pieprasot grozīt patērētājiem piedāvātos līgumu projektus.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu vairāk nekā par 50% ir palielinājušies konstatētie netaisnīgo līguma noteikumu pārkāpumi, kas izskaidrojams ar PTAC aktivitāti šajā jomā, kā arī ar patērētāju zināšanu līmeņa paaugstināšanos, ņemoties līgumsaistības. Liela daļa no administratīvajiem aktiem ir par netaisnīgiem līguma noteikumiem saistībā ar līgumiem par nekustamā

īpašuma iegādi, attīstīšanu vai apsaimniekošanu, turklāt šī tendence kļūst aizvien izteiktāka.

Visbiežāk sastopamie netaisnīgie noteikumi līgumos ar patērētājiem ir šādi:

- paredz strīdu izskatīšanu tikai šķīrējtiesā;
- paredz patērētājam līgumsaistību neizpildes vai nepienācīgas izpildes gadījumā nesamērīgi lielu līgumsodu;
- ierobežo patērētāja likumīgās tiesības;
- paredz pakalpojuma sniedzēja vai pārdevēja tiesības vienpusēji grozīt līguma noteikumus;
- paredz pakalpojuma vai pārdevēja tiesības vienpusēji paturēt patērētāja iemaksāto priekšapmaksu, šādu iespēju neparedzot arī patērētājam.

6.23. ielikums

PTAC starptautiskā sadarbība

2007. gadā PTAC piedalās Eiropas Komisijas finansētā un PROSAFE organizētā projektā „*Labākā prakse patērētāju tiesību aizsardzības uzraudzības veicināšanai vispārējās preču drošuma direktīvas ietvaros*”. Projekta ietvaros 24 valstīs apkopojušas informāciju par nacionālo tirgus uzraudzības likumdošanu, stratēģiju, procesiem, procedūrām, publikācijām. Projekta rezultātā tiks izveidota rokasgrāmata par labu tirgus uzraudzības praksi ES.

ICPEN Starptautiskais sadarbības tīkls

PTAC turpina darboties ICPEN (starptautisks sadarbības tīkls, kurā darbojas patērētāju tiesību aizsardzības un godīgas tirdzniecības uzraudzības iestādes, veicinot starptautisko sadarbību negodīgu un maldinošu mārketinga darbību novēršanā). 2007. gada martā PTAC piedalījās ICPEN (*International Consumer Protection and Enforcement Network*) konferencē, kas norisinājās Polijā, Krakovā. Konferencēs ietvaros tika apstiprināts ICPEN stratēģijas plāns, kurā turpmākās ICPEN darbības galvenie uzdevumi ir efektīvu patērētāju tiesību aizsardzības pasākumu ieviešanas noteikšana un sekmēšana, informācijas apmaiņa dalībvalstu starpā saistībā ar līdzšinējo praksi likumdošanas efektīvā piemērošanā, kā arī par citām patērētāju tiesību aizsardzības darbībām, piedalīšanos starpvalstu pārkāpumu novēršanā, dalībvalstu sadarbības līmeņa paaugstināšanu, starpvalstu patērētāju tiesību aizsardzības organizāciju sadarbības veicināšanu.

Baltijas valstu sadarbība

2005. gada 16. jūnijā starp Baltijas valstu tirgus uzraudzības un patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm noslēgtā sadarbības līguma ietvaros organizēts savstarpējs projekts bērnu preču drošuma jomā. 2006. gadā Latvijā tika testēti 3 bērnu velosipēdi, kuru testēšanas rezultāti parādīja, ka neviens no tiem neatbilda noteiktajām prasībām un bija uzskatāmi par nedrošiem, jo pastāv savainošanās, saindēšanās risks. Šo preču tirdzniecība tika apturēta, izpētīta izplatīšanas un ievietošanas tirgū ķēde. Rezultātā tika ierosinātas administratīvās lietas, uzlikti administratīvie sodi par šādu preču tirdzniecību, veikta preču atgūšana no patērētājiem, 99 bīstamās preces tika iznīcinātas un 251 bīstamā prece tika izvesta ārpus Latvijas un nogādāta importētājam.

2006. gada maijā tika noslēgts sadarbības līgums starp Latvijas PTAC, Lietuvas Patērētāju padomi un Igaunijas Patērētāju aizsardzības padomi par sadarbību, ieviešot ES Regulu par administratīvo sadarbību starp patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm. Šī līguma ietvaros paredzēts sadarbīties, lai efektīvāk novērstu dažādus ES direktīvu noteikumu pārkāpumus, īpaši saistībā ar patērētāju ekonomiskām interesēm.

2007. gada jūnijā notika sadarbības partneru tikšanās, kuras laikā tiks risināti jautājumi par kopējiem sadarbības projektiem.

Baltijas jūras reģiona sadarbības tīkls

2006. gadā Latvija kā viena no Baltijas jūras reģiona sadarbības valstīm aktīvi piedalījās tīkla sanāksmēs par tirgus uzraudzības jautājumiem, kā arī iesaistījās kopējā projektā par preču drošumu. Tika izvēlētas 6 funkcionālās elektriskās rotaļlietas ar transformatoriem un nosūtītas drošuma pārbaudei laboratorijai Vācijā. Preču tirdzniecība tika apturēta, jo tās pārbaudes rezultātā tika atzītas par neatbilstošām normatīvo aktu prasībām, jo tika konstatēta adapteru neatbilstība, un tika ierosinātas administratīvās lietas par neatbilstošu preču tirdzniecību.

Galvenokārt lēmumi pieņemti par netaisnīgiem līguma noteikumiem patērētāja kredītesānas, elektronisko sakaru pakalpojumu sniegšanas, nekustamo īpašumu pirkuma un apsaimniekošanas, kā arī dažādu preču pirkuma un pakalpojumu sniegšanas (piemēram, logu izgatavošanas un ielikšanas) līgumos.

2007. gadā uzsākta patērētāju kolektīvo interešu lēmumu ieviešana PTAC mājas lapas (www.ptac.gov.lv) sadaļā „PTAC lēmumi”.

PTAC 2006. gadā izvērtēja pavisam 21 tūrisma pakalpojumu sniedzēju atbilstību Ministru kabineta 2000. gada 2. maija noteikumu Nr. 163 „*Noteikumi par kompleksiem tūrisma pakalpojumiem*” prasībām, kā arī aicinājis novērst tajos konstatētos pārkāpumus. 2007. gadā PTAC veic komplekso tūrisma pakalpojumu sniedzēju grozīto līgumu projektu pārbaudes, kā arī izvērtē, vai tie atbilst Ministru kabineta 2007. gada 23. janvāra noteikumu Nr. 67 „*Noteikumi par kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un īstenošanas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un kompleksā tūrisma pakalpojuma sniedzēja un klienta tiesībām un pienākumiem*” prasībām.

2007. gadā PTAC darbinieki ir uzsākuši pārdevēju, pakalpojumu sniedzēju un ražotāju patērētājiem piedāvāto garantijas noteikumu izvērtēšanu. Ir izsūtīti vairāki aicinājumi novērst garantiju noteikumu neatbilstības normatīvo aktu prasībām.

2007. gadā PTAC turpinās veikt patērētāju tiesību uzraudzību attiecībā uz netaisnīgiem līguma

noteikumiem, patērētājam slēdzot līgumu ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojumu sniedzēju, īpaši pievēršot uzmanību apdrošināšanas līgumiem un līgumiem par elektronisko sakaru pakalpojumiem.

Tiks veikta atkārtota patērētāju kredītesānas noteikumu ievērošanas uzraudzība un interneta mājas lapu pārbaudes.

Sākot ar 2007. gada februāri, tika rīkotas darbinieku apmācības datorprogrammas apguvei, ar kuras palīdzību tiek nodrošināta iestāžu sadarbība saistībā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 (2004. gada 27. oktobris) par sadarbību starp valstu iestādēm, kas atbildīgas par tiesību aktu īstenošanu patērētāju tiesību aizsardzības jomā ietvaros. PTAC saskaņā ar minētās Regulas noteikumiem patlaban ir atrisinājis vienu lietu par reklāmas noteikumu pārkāpumu.

Pārrobežu tirdzniecība

Pēdējā laikā strauji audzis iedzīvotāju skaits, kuri dodas ārpus Latvijas, un palielināties tūristu skaits, kuri apmeklē Rīgu, līdz ar to arvien aktuālāka kļūst pārrobežu patērētāju aizsardzība.

Eiropas Patērētāju informēšanas centrs (*ECC Latvia*) ir izveidots kā atsevišķs PTAC departaments, kuru līdzfinansē Eiropas Komisija.

2007. gada četros mēnešos patērētāji kontaktējās ar ECC Latvija 139 reizes, no kurām 121 bija konsultācija un 18 – sūdzības. 33% no sūdzībām bija

saistībā ar avio pakalpojumiem, 22% – par nekvalitatīvi iegādātu sadzīves tehniku, 6% – par e-komerciju, 6% – par aksesuāriem, kā arī par citiem jautājumiem. 23% konsultāciju bija saistībā ar avio pakalpojumiem, 21% sūdzību bija par nekvalitatīvi iegādātu sadzīves tehniku, 12% par apģērbiem un apaviem, 11% par e-komerciju, 2% par tūrisma pakalpojumiem, 1% par aksesuāriem, 30% bija sniegtas konsultācijas par ES normatīvajiem aktiem un citiem pakalpojumiem.

2007. gada 4 mēnešos 37 dažādās vietās Latvijā, kuras apmeklēja ārvalstu tūristi (starptautiskajā lidostā „Rīga”, tūrisma informācijas centros, viesnīcās u.c.) ir pieejamas minikartītes ar ECC Latvia kontaktinformāciju un informāciju, kādos gadījumos patērētājs var griezties pēc palīdzības ECC Latvia.

Pateicoties veiksmīgi uzsāktajai sadarbībai ar Tūrisma attīstības valsts aģentūru, 2007. gadā no 18.-21. janvārim Helsinkos, Somijā starptautiskajā izstādē Matka 2007 tika izplatīts ECC Latvia sagatavotais buklets, „*Shopping in Latvia*” angļu valodā ar informāciju ārvalstu tūristiem par Latviju.

Turpinājās sadarbība ar Eiropas Savienības Informēšanas aģentūru, kas palīdzēja izplatīt ECC Latvia sagatavotos bukletus „*Kas ir Eiropas Patērētāju informēšanas centrs?*”, „*Kā drošāk iepirkties interneta veikalos Eiropas Savienībā?*”, „*Komplekss tūrisma pakalpojums un patērētāja tiesības Eiropas Savienībā?*”.

Lai sniegtu plašāku informāciju par patērētāju tiesībām ES, ECC Latvia turpina regulāri papildināt informāciju mājas lapā www.ecclatvia.lv, lai patērētāji saņemtu aizvien vairāk kvalitatīvas informācijas par pārrobežu pirkumiem un informāciju par to, kā rīkoties gadījumos, ja iegādāta nekvalitatīva prece vai pakalpojums. Kopš ECC Latvia atvēršanas mājas lapa apmeklēta 3864 reizes no 36 dažādām valstīm, ieskaitot arī valstis, kas nav ES dalībvalstis.

Tirgus uzraudzība

Lai nodrošinātu, ka Latvijas tirgū ir pieejamas tikai drošas, noteiktām prasībām atbilstošas preces, ir nepieciešama efektīva tirgus uzraudzība.

2007. gadā tirgus uzraudzībā PTAC noteiktie prioritārie virzieni ir bērnu preces (gultiņas, staiguliši, bērnu pārtināmie galdi), bērniem drošas šķītavas, informācijas sniegšana par precī internetā veikalos un

garantijas talonu atbilstība PTA likuma prasībām izvērtēšana un datorspēļu uzraudzība.

Izstrādāta preču paraugu izņemšanas programma, nosakot par prioritātēm bērnu preces, rotaļlietas, individuālos aizsardzības līdzekļus, u.c.

Kopā ar Bērnu un ģimenes lietu ministriju un citām iesaistītām institūcijām tiek veiktas pārbaudes datorspēļu marķēšanā, informācijas sniegšanā un to satura atbilstībā par prasību ievērošanu.

2006. gada beigās PTAC tika realizēti 3 preču testēšanas projekti – rotaļlietas, elektropreces un individuālie aizsardzības līdzekļi.

Rotaļlietu projekta ietvaros tika izņemti 49 rotaļlietu paraugi (mīkstās, plastmasas un elektriskās rotaļlietas): 8 rotaļlietām tika konstatēta neatbilstība, 41 – atzīta par nedrošu.

No konstatētajām nedrošajām rotaļlietām liela daļa ir mīkstās rotaļlietas, kurām ir viegli atdalāmas sīkas detaļas, kā arī viegli pieejams pildījums, kas bērnam rada aizrīšanās un nosmakšanas risku. Savukārt viens no biežāk sastopamajiem plastmasas rotaļlietu trūkumiem ir asas un abrazīvas malas, ar kurām bērns var viegli savainoties. Īpašu bīstamību rada rotaļlietas, kurās ir baterijas, kas nav atbilstoši prasībām aizdarītas, tādējādi bērns var ļoti viegli tās izņemt un norīt, kas var radīt ļoti nopietnus draudus viņa veselībai.

Informācija par bīstamajām rotaļlietām jau ir nosūtīta un publicēta ES Ātrās apmaiņas sistēmā RAPEX.

Individuālo aizsardzības līdzekļu projekta ietvaros īpaša uzmanība tika pievērsta 2 preču grupām – elpošanas orgānu aizsargmaskām pret putekļiem un dažāda veida aizsargcimdiem. Tika izņemti 11 paraugi – 4 atzīti par neatbilstošiem un 7 – par nedrošiem. Biežāk sastopamās neatbilstības – nepareizi noteikta individuālo aizsardzības līdzekļu klase, neatbilstošs marķējums, tāpat daļā gadījumu noteiktās preces nav izmantojamas un nepilda individuālo aizsardzības līdzekļu funkcijas, bet ir vienkāršas saimniecības preces. Ņemot vērā pašlaik valstī augošos būvapjomus, šai preču grupai ir jāpievērš īpaša uzmanība.

Elektropreču projekta ietvaros testēšanai tika izņemti 35 paraugi, no kuriem 7 tika atzīti par nedrošiem un 5 – par neatbilstošiem.

6.12. Kvalitātes nodrošināšana

6.12.1. Kvalitātes struktūrpolicies

Kvalitātes nodrošināšanas jomā galvenais uzdevums ir veicināt normatīvo aktu prasību ievērošanu reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā, kā arī pilnveidot normatīvo aktu bāzi atbilstoši Eiropas Savienības prasībām, ņemot vērā nacionālā tirgus un tautsaimniecības vajadzības, tādējādi nodrošinot tirgū ievietoto produktu un sniegto pakalpojumu atbilstību,

sekmējot uzņēmēju konkurētspējas pieaugumu un starpvalstu tirdzniecības šķēršļu samazināšanos.

Latvijā nacionālo kvalitātes nodrošināšanas sistēmu reglamentē likums „*Par atbilstības novērtēšanu*”, Standartizācijas likums un likums „*Par mērījumu vienotību*”, kā arī no minētajiem likumiem izrietošie Ministru kabineta noteikumi.

Galvenie politikas virzieni:

– atbilstības novērtēšanas infrastruktūras (t.sk. testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju,

- inspicēšanas un sertificēšanas institūciju, vides verificētāju) pilnveidošana atbilstoši Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, lai aizsargātu patērētājus un apkārtējo vidi no nekvalitatīviem produktiem un pakalpojumiem, veicinātu uzņēmēju konkurētspējas pieaugumu un uzticamību Latvijas uzņēmēju ražotajai produkcijai un sniegtajiem pakalpojumiem;
- informatīvās un konsultatīvās bāzes pilnveidošana, lai informētu Latvijas iedzīvotājus par jaunākajām nacionālajām un Eiropas Savienības normatīvo aktu prasībām;
 - nacionālo akreditācijas, standartizācijas un metroloģijas institūciju dalība starptautiskajās organizācijās, nodrošinot to starptautisko atzišanu un Latvijas kvalitātes nodrošināšanas sistēmas atbilstību starptautiskām prasībām;
 - nacionālās etalonu bāzes uzturēšana un starptautiskā salīdzināšana, lai nodrošinātu nepieciešamo mērījumu izsekojamību un aizsargātu iedzīvotājus no neprecīzi veiktiem mērījumiem;
 - kvalitātes vadības, vides un citu brīvprātīgo kvalitātes sistēmu ieviešanas veicināšana uzņēmumos, lai nodrošinātu augstvērtīgākas produkcijas ražošanu, pakalpojumu sniegšanu un Latvijas uzņēmumu konkurētspēju starptautiskos tirgos.

Lai veicinātu Latvijas tautsaimniecības attīstību, 2007. gada 5 mēnešos veikti šādi pasākumi:

- nodrošināta reglamentētajā sfērā akreditēto atbilstības novērtēšanas institūciju paziņošana Eiropas Komisijai un citām Eiropas Savienības dalībvalstīm elektroniskā formā, izmantojot „Nando-input” datu bāzi, tādējādi var operatīvāk paziņot informāciju par atbilstības novērtēšanas institūcijām, kas savu kompetenci pierādījušas atbilstoši Jaunās pieejas direktīvu prasībām. Nodrošināta Latvijas atbilstības novērtēšanas institūciju publicēšana laikrakstā „Latvijas Vestnesis”;
- izstrādāts noteikumu projekts par pārkraušanas un uzglabāšanas procesā pieļaujamām zuduma normām, lai noteiktu vienotas prasības;
- organizētas Latvijas nacionālo akreditācijas, standartizācijas un metroloģijas padomju sēdes;
- nodrošināta Latvijas viedokļa izstrāde un pārstāvēšana Eiropas Savienības institūcijās par Eiropas Komisijas projektu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par prasībām akreditācijai un tirgus uzraudzībai, kas attiecas uz produktu tirdzniecību un priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par ražojumu tirdzniecības vienotu sistēmu; tādējādi tiks pilnveidotas līdzšinējās akreditācijas un tirgus uzraudzības sistēmas, kā arī Jaunā pieeja;
- nodrošināta dalība starptautisko organizāciju darba grupas un konferencēs, lai veidotu

vienotu atbilstības novērtēšanas politiku visā Eiropas Savienībā, ievērojot Latvijas intereses.

2007. gada piecos mēnešos sertificēto uzņēmumu skaits, kuros ieviestas kvalitātes vadības sistēmas, sasniedzis 659, kas ir par 101 uzņēmumu vairāk nekā 2006. gada piecos mēnešos.

Lai pilnveidotu likumdošanas, informatīvo un konsultatīvo bāzi, kā arī atbilstības novērtēšanas sistēmas infrastruktūru, 2007. gadā plānots veikt šādus pasākumus:

- pilnveidot Latvijas nacionālo metroloģijas sistēmu, sniedzot priekšlikumus par mērīšanas līdzekļu kalibrēšanas procesu;
- pilnveidot Latvijas Nacionālo atbilstības novērtēšanas sistēmu, sniedzot priekšlikumus par tās pilnveidošanu, ņemot vērā Valsts pārvaldes iekārtas likumā un Latvijas Administratīvajā likumā noteikto;
- regulāri informēt sabiedrību par aktualitātēm kvalitātes nodrošināšanas jomā, lai veicinātu sabiedrības izpratni par kvalitātes nodrošināšanas jautājumiem;
- organizēt ikgadējo Nacionālās akreditācijas konferenci sadarbībā ar valsts aģentūru „Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs”, lai veicinātu uzticību akreditētām atbilstības novērtēšanas institūcijām;
- organizēt ikgadējo starptautisko kvalitātes konferenci un Latvijas Kvalitātes balvu 2007 sadarbībā ar Latvijas Kvalitātes asociāciju, lai popularizētu kvalitātes nodrošināšanu kā vienu no uzņēmējdarbības konkurētspējas palielināšanas veidiem.

6.12.2. Standartizācija, metroloģija, akreditācija

Standartizācija. Sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas standart” (LVS) ir dibināta 1999. gadā kā nacionālā standartizācijas organizācija, lai pārzinātu un koordinētu Latvijas Republikas komersantu, institūciju un organizāciju darbību standartizācijā, un darbojas atbilstoši Standartizācijas likumā noteiktajam. LVS nodrošina Latvijas tautsaimniecību ar standartizācijas informāciju, lai palielinātu Latvijas uzņēmējdarbības un rūpniecības konkurētspēju, integrētu Latviju un tās uzņēmējdarbību starptautiskajā ekonomikā, kā arī sadarbojas ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām.

Kopš 2004. gada LVS ir Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) un Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komitejas (CENELEC) pilntiesīgs biedrs, kā arī Starptautiskās Standartizācijas organizācijas (ISO) korespondētāloceklis un Starptautiskās Elektrotehniskās komisijas (IEC) asociētais loceklis.

LVS galvenās funkcijas ir veidot Latvijas standartu fondu, sadarboties ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām un izdot Latvijas standartus.

Laī veiktu nacionālo standartu izstrādāšanu, starptautisko un reģionālo standartu adaptāciju Latvijas standarta statusā, LVS koordinē 43 standartizācijas tehnisko komiteju (LVS/STK) darbību dažādās tautsaimniecības nozarēs. 2006. gadā dibināta jauna standartizācijas darba grupa LVS/DG 03 „Dārgmetāli – to pielietošana juvelierizstrādājumos un ar tiem saistītos izstrādājumos”.

Līdz 2007. gada 1. maijam LVS reģistrēti 25 187 standartizācijas dokumenti, tajā skaitā adaptēti 21 584 Eiropas Savienības standarti. 2007. gada četros mēnešos ir adaptēti 478 Eiropas standarti un 31 starptautiskais standarts, sniegti standartizācijas

informācijas pakalpojumi 2625 juridiskām un fiziskām personām.

2006. gada laikā tika pilnveidota LVS informācijas tehnoloģiju infrastruktūra, uzlabota standartu meklēšanas sistēma un vienkāršota tās lietošana, ieviesta automātiskā informācijas elektroniskā izziņošanas sistēma. Balstoties uz šo sistēmu, LVS Informācijas fonds sniedz klientiem jaunu bezmaksas pakalpojumu „Ikmeneša ziņojums par Latvijas standarta statusā reģistrētajiem standartiem un atceltajiem Latvijas standartiem” klientu interesējošās jomās. 2006. gadā šo pakalpojumu izmantoja 372 pastāvīgie klienti, kuriem tika nosūtīti 3792 regulārie ziņojumi.

No pagājušā gada LVS ir pievienojusies tām nacionālajām standartizācijas organizācijām, kuras uzņemas Eiropas standartizācijas organizāciju tehnisko komiteju sežu organizēšanu (skatīt 6.24. ielikumu).

6.24. ielikums

Eiropas standartizācijas organizāciju tehnisko komiteju sēdes Rīgā

Līdz šim Rīgā norisinājušās astoņas TK sēdes, kurās no Latvijas puses piedalījās gan attiecīgo LVS tehnisko komiteju, gan to institūciju pārstāvji, kurus interesē sēdē izskatāmo jautājumu loks.

2007. gada pirmajos mēnešos notikušas divas sēdes:

- CEN/TC 250/-/1 CG „Būvniecības Eirokeksts”.
- ETSI/TC 15 „Likumīgā informācijas pārtveršana”.

2007. gada aprīlī notika CEN/TC 250/-/1 CG „Būvniecības Eirokeksts” koordinācijas grupas sēde, kuras darbā piedalījās 25 dažādu valstu eksperti, līdzdarbojoties LVS/STK 30 „Būvniecība” un Ekonomikas ministrijas speciālistiem, un ETSI/TC 15 „Likumīgā informācijas pārtveršana” sēde, kurā piedalījās 64 dalībnieki.

Komiteju sēdēs tika izskatīti jautājumi par jaunu nozares standartu projektu izstrādi, ziņots par paveikto un informēts par aktualitātēm attiecīgajās nozarēs. Sēdēs piedalījās vairāk nekā 400 standartizācijas darba ekspertu no dažādu valstu nacionālajām standartizācijas organizācijām, uzņēmumiem un profesionālajām asociācijām.

LVS, iesaistoties Eiropas standartizācijas organizāciju tehnisko komiteju sežu organizēšanā Rīgā, paver lielāku iespēju Latvijas ekspertiem piedalīties un dot savu ieguldījumu Eiropas standartizācijas darbā, paužot savus uzskatus un aizstāvēt Latvijas tautsaimniecības intereses Eiropas standartu izstrādes procesos un apgūstot citu valstu ekspertu standartizācijas darba pieredzi. Šos darbietilpīgos pasākumus LVS realizēja sadarbībā ar attiecīgajām standartizācijas tehniskajām komitejām, profesionālajām asociācijām (Latvijas nekustamo īpašumu darījumu asociācija LANĪDA, Latvijas Sašķidrinātās naftas gāzes asociācija) un nozaru ministriju aktīvu līdzdalību (Vides ministrija, Ekonomikas ministrija).

LVS darbības virzieni 2007. gadā:

- standartu lietotāju un to līdzekļu iesaistīšana standartizācijas procesos, sadarbojoties ar ministrijām, asociācijām, komercsabiedrībām;
- standartu elektroniskās pārdošanas sistēmas ieviešana (E-veikals);
- reglamentētās sfēras standartu tulkošana latviešu valodā;
- obligāto eksemplāru likuma prasību ieviešana;
- gatavošanās dalībai ISO pilna biedra statusā;
- Eiropas standartizācijas organizāciju un LVS datu bāzu tehnoloģiskā salāgošana;
- CEN un CENELEC standartizācijas tehnisko komiteju sanāksmju organizēšana Latvijā.

Metroloģija. Valsts aģentūra „Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs” (turpmāk – LNMC) ir Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esoša aģentūra un darbojas saskaņā ar likumu “Par mērījumu vienotību” un Ministru kabineta 2006. gada 1. augusta noteikumiem Nr. 624 „Valsts aģentūras „Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs” nolikums”. Tā ir Latvijas nacionālā metroloģijas institūcija.

Metroloģijas aģentūras mērķis ir nodrošināt un attīstīt mērījumu ticamības un izsekojamības nodrošināšanu valstī.

LNMC galvenie uzdevumi ir:

- nodrošināt fizikālo lielumu mērvienību etalonu bāzi un mērvienību reproducēšanu;
- apstiprināt mērīšanas līdzekļu tipus un reģistrēt tos valsts mērīšanas līdzekļu reģistrā;
- sniegt kalibrēšanas pakalpojumus;
- piedalīties ar reglamentēto metroloģiju saistītu normatīvo aktu izstrādē;
- sadarboties ar citu valstu metroloģijas organizācijām un iesaistīties starptautisko metroloģijas organizāciju darbā;
- organizēt starplaboratoriju salīdzināšanu un piedalīties tajā;
- organizēt apmācību metroloģijas jomā.

Kopš LNMC darbības uzsākšanas nodrošināta dalība virknē starplaboratoriju salīdzināšanas projektu (piemēram, neautomātisko svaru jomā), kā arī tika organizēts projekts Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Radiācijas drošības centru darbiniekiem veicot Baltijas Termoluminescentās dozimetrijas laboratorijas salīdzinošos mērījumus.

Elektrisko un laika mērījuma jomā turpinās Nacionālā laika etalona izveidošana:

1. pabeigti darbi divu GPS antenu uzstādīšanā un koordinātu noteikšanā kopā ar Latvijas Ģeodēzisko dienestu;
2. veikta laika servera S250 programmēšana un sinhronizācija ar Primāro etalonu un GPS;
3. veikta sistēmas TTS-3 primārā konfigurācija un sagatavošana laika signālu pārraidei;
4. veikta akumulatoru UPS sistēmas montāža un salāgošana ar dīzeļa ģenerators avārijas barošanas sistēmu.

Februārī notika *Euromet* tehniskās komitejas TC-Q „Kvalitāte”, kuras laikā veiksmīgi tika prezentēta Aģentūras kvalitātes sistēma. Metroloģijas aģentūra saņēmusi apstiprinājumu par uzņemšanu jaunizveidotajā Eiropas metroloģijas organizācijā *EUROMET*.

2006. gadā kalibrēti 513 mēršanas līdzekļi.

Akreditācija. Valsts aģentūra „Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs” (turpmāk – LATAK) ir Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde, kas nodrošina nacionālās akreditācijas sistēmas darbību.

Saskaņā ar likumu „Par atbilstības novērtēšanu” LATAK galvenās funkcijas ir:

- novērtēt, akreditēt un uzraudzīt testēšanas un kalibrēšanas laboratorijas un sertificēšanas un inspicēšanas institūcijas atbilstoši normatīvajos aktos, Latvijas nacionālajos, Eiropas Savienības

vai starptautiskajos standartos noteiktajām prasībām;

- organizēt un koordinēt starplaboratoriju salīdzinošo testēšanu saskaņā ar Latvijas, Eiropas Savienības un starptautiskajām prasībām;
- pārstāvēt Latviju starptautiskajās akreditācijas organizācijās;
- uzturēt un aktualizēt akreditēto institūciju informatīvo bāzi.

2007. gada pirmajos mēnešos akreditēto atbilstības novērtēšanas institūciju skaits palielinājies, pārsniedzot plānoto, un uz 2007. gada 2. maiju sistēmā tiek uzturēta 171 atbilstības novērtēšanas institūcija (skat. 6.3. zīmējumu). Šobrīd viena atbilstības novērtēšanas institūcija ir novērtēta atbilstībai Labas Laboratorijas Prakses prasībām, ievērojot Ministru kabineta 2002. gada 3. septembra noteikumus Nr. 398 „*Prasības laboratoriju darba kvalitātei un laboratoriju inspicēšana*”.

LATAK veic akreditācijas pakalpojumus arī Ukrainā, kur akreditētas 2 atbilstības novērtēšanas institūcijas.

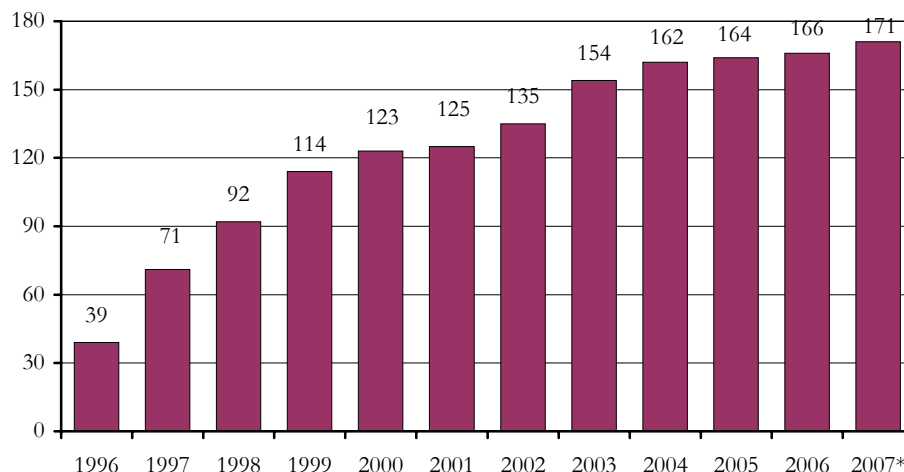
Izpildot vērtētāju metodiskās vadības funkcijas, 2007. gadā LATAK organizēja 4 apmācību seminārus vērtētājiem un ekspertiem, kuros piedalījās 35 dalībnieki. LATAK organizēja apmācību semināru laboratorijām, kuras organizē starplaboratoriju salīdzinošās testēšanas programmas. Seminārā piedalījās 49 klausītāji.

LATAK piedalās Eiropas Akreditācijas kooperācijā Daudzpusējās atzišanas līguma ietvaros 6 akreditācijas jomās.

2007. gadā LATAK piedalījies vairākās komitejās – Daudzpusējā atzišanas līguma komitejas sēdē, Eiropas Akreditācijas inspicēšanas – sertificēšanas komitejā, Eiropas Akreditācijas laboratoriju komitejā, *EUROMET-EUROCHEM* tehniskajā komitejā.

6.3. zīmējums

Nacionālās akreditācijas sistēmas attīstības dinamika
(institūciju skaits)

* institūciju skaits uz 2007. gada 3. maiju

6.13. Privatizācija

Privatizācijas mērķis ir, mainot valsts vai pašvaldības īpašuma īpašnieku, radīt labvēlīgu vidi privātā kapitāla darbībai Latvijas tautsaimniecības attīstības interesēs un sašaurināt darbību, ko valsts un pašvaldības veic kā komersanti.

Tā kā Latvijā realizētās masveida privatizācijas mērķis pamatā ir sasniegts, 2005. gada 1. septembrī stājās spēkā Saeimas pieņemtais Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums (turpmāk – Privatizācijas pabeigšanas likums). Tas nosaka:

- termiņu – 2006. gada 31. augustu, līdz kuram jebkura juridiska vai fiziska persona varēja ierosināt nodot privatizācijai jebkuru valsts vai pašvaldības īpašumu;
- kārtību, kādā izskata personas iesniegto privatizācijas ierosinājumu un pieņem lēmumu par valsts vai pašvaldību īpašuma nodošanu privatizācijai;
- ka atteikt nodot privatizācijai un saglabāt valsts vai pašvaldības īpašumā var īpašumu, kas ir nepieciešams valsts pārvaldes funkciju vai valsts vai pašvaldības komercdarbības veikšanai;
- ka lēmumus par valsts vai pašvaldības īpašuma nodošanu privatizācijai Ministru kabinets vai pašvaldība varēja pieņemt līdz 2007. gada 28. februārim;
- ka netiks privatizēta vai atsavināta valsts AS „Latvenergo”, valsts AS „Latvijas pasta”, valsts AS „Starptautiskā lidosta „Rīga””, valsts AS „Latvijas dzelzceļš”, valsts AS „Latvijas gaisa satiksme” un valsts AS „Latvijas valsts mežs”;
- termiņus, līdz kuriem personām, kuras vēlas izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirtu zemi, ir jāiesniedz zemes izpiršanas pieprasījums (2006. gada 31. augusts), kā arī līdz kuriem Valsts zemes dienestā ir jāiesniedz attiecīgi zemes robežu plāns vai apliecinājums par veikto zemes izpiršanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpiršanas līguma slēgšanas (2008. gada 1. septembris);
- ka privatizācijas sertifikātiem nav noteikts derīguma termiņš, bet tos var izmantot tikai privatizācijas procesa ietvaros;
- kārtību, kādā izbeidzama privatizācijas sertifikātu piešķiršana. Personām ir noteikts gala termiņš – 2006. gada 28. aprīlis, līdz kuram var iesniegt pieteikumu piešķirt privatizācijas sertifikātus.

Lai nodrošinātu veiksmīgu un atklātu privatizācijas pabeigšanas procesu norisi, Ministru kabinets ir noteicis kārtību, kā privatizāciju un zemes reformu veicošām institūcijām ir jāizveido publiski pieejami

privatizācijas ierosinājumu un zemes izpiršanas reģistri.

Privatizācijas pabeigšanas likuma normu piemērošanas ietvaros radās atsevišķu normu interpretācijas un realizācijas problēmas. Lai neapdraudētu privatizācijas un zemes reformas pabeigšanu, Ministru kabinets Satversmes 81. panta kārtībā atvēra Privatizācijas pabeigšanas likumu šāda rakstura problēmu risināšanai:

- precizēti atsevišķi termini;
- precizēta atsevišķu normu piemērošana, t.sk. turpmākā rīcībā ar īpašumu, ja ir atteikums nodot privatizācijai;
- privatizācijas ierosinājuma izskatīšanas termiņa pagarināšana un no tā izrietošās sekas;
- precizēta zemes reformas pabeigšanas kārtība, paplašinot regulējumu gan zemes izpiršanā, gan valsts un pašvaldības rīcībā ar zemi, kas netiks izpirkta, gan zemes īpašuma tiesību atjaunošanā bijušajiem īpašniekiem;
- precizēti atsevišķi termiņi privatizācijas sertifikātu piešķiršanā un izmantošanā, t.sk. iespēja pagarināt personām tai piešķirto privatizācijas sertifikātu kredītiestādes kontā ieskaitīšanu;
- noteikta specifiski nosacījumi, kas jāievēro, izskatot strīdus, kas rodas privatizācijas un zemes reformas ietvaros.

Valsts īpašuma privatizācija

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizāciju saskaņā ar likumu „Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” veic un privatizācijas ierosinājumus apkopo valsts AS „Privatizācijas aģentūra” (turpmāk – Privatizācijas aģentūra).

Lēmumu par valsts īpašuma objekta, t.sk. kapitāla daļu, un neapbūvēta zemesgabala nodošanu privatizācijai pieņem Ministru kabinets, bet apbūvēta zemesgabala, uz kura atrodas citai personai piederošas ēkas vai būves, – Privatizācijas aģentūra. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

No 2005. gada 1. septembra, kad stājās spēkā Privatizācijas pabeigšanas likums, līdz 2007. gada 1. aprīlim Privatizācijas aģentūras Privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti 616 nekustamo īpašumu privatizācijas ierosinājumi, 57 valsts kapitāla daļu privatizācijas ierosinājumi un 4085 zemesgabalu privatizācijas ierosinājumi. Pēc 2006. gada 31. augusta ierosinājumu reģistrā reģistrēti tie privatizācijas ierosinājumi, kas līdz šim datumam kļūdaini iesniegti citās valsts un pašvaldību institūcijās un vēlāk pēc piekrišanas pārsūtīti Privatizācijas aģentūrai.

Par valstij piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kam ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Saskaņā ar Privatizācijas pabeigšanas likumu Ministru kabinets līdz 2007. gada 1. aprīlim ir pieņēmis lēmumus par 127 īpašumu nodošanu privatizācijai un atteikumus nodot privatizācijai par 56 īpašumiem.

Laika posmā no 1994. gada 17. aprīļa līdz 2007. gada 1. aprīlim likumā noteiktajā kārtībā kopumā privatizācijas noteikumi apstiprināti 2225 valsts īpašuma objektiem (izņemot zemi). Par publiskām akciju sabiedrībām pārveidoti 94 uzņēmumi, laižot publiskā apgrozījumā 439,14 milj. akciju. Laika posmā no 1994. gada 17. aprīļa līdz 2007. gada 1. aprīlim ieņēmumi no valsts īpašuma objektu (izņemot zemi un parādu kapitalizācijas rezultātā radušos akciju pārdošanu un kapitāla daļu atsavināšanu) privatizācijas – 1,644 miljardi latu, tai skaitā 328,286 milj. latos un par privatizācijas sertifikātiem 1,262 miljardi latu nominālvērtībā. Jaunie īpašnieki pārņēmuši privatizēto valsts uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) saistības par vairāk nekā 185,2 milj. latu. Noteikto investīciju apjoms bija 130,7 milj. latu, bet faktiski ieguldīto investīciju apjoms sasniedz 253,8 milj. latos.

No 1997. gada Privatizācijas aģentūra veic valstij piederošo zemesgabalu privatizāciju. Līdz 2007. gada 1. aprīlim ir privatizēts (noslēgti pirkuma līgumi) 4181 valsts zemesgabals ar 6477,8 ha kopējo platību. Privatizēto valsts zemesgabalu kopējā pārdošanas cena sastāda 141,71 milj. latu, no kuriem 49,60 milj. latu naudā, bet 92,11 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos. Ieņēmumi no šo zemesgabalu privatizācijas uz 2007. gada 1. aprīli – 136,98 milj. latu, no kuriem 47,73 milj. latu un 89,25 milj. latu īpašuma kompensācijas sertifikātos.

Pašvaldību īpašuma privatizācija

Lēmumu par pašvaldībai piederošu nekustamu īpašumu pieņem pašvaldības – pilsētas (novada, pagasta) dome (padome). Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

Par pašvaldībai piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kam ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi latos un/vai privatizācijas sertifikātos.

Pašvaldības īpašuma privatizāciju pašvaldībā nodrošina attiecīgās pašvaldības (pagasta, pilsētas, rajona, novada) īpašuma privatizācijas komisija.

Pašvaldības apstiprināto privatizācijas projektu, noteikumu un paziņojumu atbilstību likuma „Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju” un Privatizācijas pabeigšanas likuma noteikumiem nodrošina Ekonomikas ministrija.

No 1994. gada 17. februāra līdz 2007. gada 1. aprīlim Ekonomikas ministrija ir izskatījusi un

pieņēmusi zināšanai privatizācijas projektus ar kopējo nosacīto cenu 99,7 milj. latu (t.sk., maksājumi sertifikātos 56,2 milj. latu nominālvērtībā).

No 1997. gada 1. janvāra līdz 2007. gada 1. aprīlim Ekonomikas ministrijā ir izskatīti un akceptēti pašvaldību 1568 apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas noteikumi (no 2005. gada 1. septembra – atsevišķi apbūvētu zemesgabalu privatizācijas paziņojumi) ar kopēju zemesgabalu vērtību 20,1 milj. latu (12,6 milj. latu jāapmaksā īpašuma kompensācijas sertifikātos).

Saskaņā ar Privatizācijas pabeigšanas likuma 5. panta septīto daļu pašvaldības pēc 2006. gada 31. augusta reizi ceturksnī iesniedz Ekonomikas ministrijai ziņas par saņemtajiem pašvaldības īpašuma objektu un apbūvētu un neapbūvētu zemesgabalu privatizācijas ierosinājumiem, lēmumiem par šo objektu un zemesgabalu nodošanu privatizācijai, pārdošanas cenu un samaksai izmantojamo privatizācijas sertifikātu daudzumu.

Dzīvojamo māju privatizācijas gaita

Dzīvojamo māju privatizācija Latvijā tika uzsākta 1995. gadā. Centrālā dzīvojamo māju privatizācijas komisija (no 2004. gada 1. janvāra valsts aģentūra „Mājokļu aģentūra”) un attiecīgo pašvaldību dzīvokļu privatizācijas komisijas likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” noteiktajā kārtībā līdz 2007. gada 31. martam ir sagatavojušas un nodevušas privatizācijai 28 830 valsts un pašvaldību dzīvojamās mājas ar 496 965 dzīvokļiem – 99,46% no kopējā dzīvokļu skaita (499 688). Līdz dzīvojamās mājas privatizācijai ar lēmumu īpašumā nodoti 194 347 dzīvokļi.

Latvijā līdz 2007. gada 1. aprīlim privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi vai tikai nodoti īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai) 426 412 valsts un pašvaldību dzīvokļi – 85,34% no kopējā dzīvokļu skaita. Dzīvokļu īpašnieku pārvaldīšanā pašlaik nodotas 9045 dzīvojamās mājas, t.sk., 5 565 pašvaldību dzīvojamās mājas un 3 480 valsts dzīvojamo māju, kurās privatizēts vairāk nekā 50% dzīvokļu īpašumu.

Privatizēto dzīvokļu īpašnieki var paši izlemt par sev pieņemamāko pārvaldīšanas un apsaimniekošanas veidu: dibināt dzīvokļu īpašnieku kooperatīvo sabiedrību vai biedrību vai slēgt pilnvarojuma līgumu. Šī procesa rezultātā Latvijā ir nodibinātas 392 kooperatīvās sabiedrības vai biedrības, no kurām 284 atrodas septiņās lielākajās pilsētās un 108 – Latvijas rajonos. Visvairāk biedrību ir nodibinātas Rīgā, Liepājā, Ventspilī, Kuldīgas un Valmieras rajonos. Ar pilnvarojuma līgumiem pārvaldīšanā nodotas 2 735 dzīvojamās mājas.

Zemes reforma

Zemes reformas pamatmērķis ir pārkārtot no administratīvās komandu ekonomikas uz tirgus ekonomiku zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības.

Valsts zemes reforma ietver brīvās, valstij piekritošās zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā, īpašuma tiesību atjaunošanu un pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpirkšanu, kā arī valstij un pašvaldībai piederošās zemes privatizāciju (atsavināšanu). Pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes izpiršana norit saistībā ar valstī realizējamo lauku apvidus un pilsētu zemes reformu. Atbilstoši Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas datiem, uz 2007. gada 1. aprīli valstī kopā reģistrētas 960 755 zemes vienības, no kurām 670 955 zemes vienības jeb 69,9% ir ierakstītas zemesgrāmatā.

Pilsētās ir beigušies zemes piešķiršana lietošanā dzīvojamās ēkas īpašniekiem vai augļu dārza lietotājiem, kuriem zeme piešķirta augļu dārza ierīkošanai ar apbūves tiesībām. Pilsētas zemes komisijas ir izskatījušas atzinumus par tiesībām iegūt zemi īpašumā par maksu, bet turpinās atbilstoši pieņemtajiem atzinumiem pirkuma līgumu slēgšana saskaņā ar Ministru kabineta 1997. gada 6. maija noteikumiem Nr. 171 „*Noteikumi par kompensācijas aprēķināšanu bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem un maksas noteikšanu par īpašumā nodoto zemi pilsētās*”. Valsts AS „*Latvijas Hipotēku un zemes banka*” kopskaitā noslēgusi 70 193 līgumus, tai skaitā 2007. gada 1. ceturksnī – 437 līgumus.

Ir beigušies brīvās, valstij piekritošās (nepieprasītās) lauku zemes pieprasīšana pastāvīgā lietošanā, t.i., līdz 2006. gada 1. jūnijam, un zemes izpiršanas pieprasījumu iesniegšana Valsts zemes dienestā par pastāvīgā lietošanā piešķirtu lauku apvidus zemju izpiršanu, t.i., līdz 2006. gada 31. augustam. Pēc izpiršanas pieprasījuma iesniegšanas Valsts zemes dienests pārbaudīja zemes pieprasītāja tiesības iegūt zemi īpašumā. Ja zemes pieprasītājam bija tiesības zemi izpirkt, Valsts zemes dienests to iekļāva Lauku zemes izpiršanas reģistrā. Šajā reģistrā iekļautajiem zemes izpiršanas pieprasītājiem līdz 2008. gada 1. septembrim jāiesniedz Valsts zemes dienesta attiecīgajai reģionālajai nodaļai Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēts zemes robežu plāns vai Ministru kabineta noteiktajā kārtībā apliecinājums par zemes izpiršanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpiršanas līguma slēgšanas. Savukārt kadastrāli uzskaitītās pastāvīgā lietošanā piešķirtās zemes vienības, kuras to pastāvīgie lietotāji līdz 2006. gada 31. augustam nepieprasīja izpiršanai, Valsts zemes dienests Lauku zemes izpiršanas reģistrā iekļāva, pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētu zemes robežu plānu.

Kopumā Valsts zemes dienests ir saņēmis 53 738 pieprasījumus par 86 327 zemes vienībām ar kopējo platību vairāk nekā 348 600 hektāru. Ir pabeigta šo iesniegto pieprasījumu izskatīšana, un lēmumi par tiesībām izpirkt zemi pieņemti par 77 462 zemes vienībām jeb 89,7% pieprasīto zemes vienību ar kopējo platību vairāk nekā 311 200 hektāru. Atteikums zemi izpirkt pieņemts par 1 401 zemes vienību jeb 1,6% pieprasīto zemes vienību ar kopējo platību 8 700 hektāru.

Bez personas zemes izpiršanas pieprasījuma, pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētu zemes robežu plānu, lauku zemes izpiršanas reģistrā iekļautas 16 279 zemes vienības 91 500 hektāru lielā platībā. Līdz ar to kopā šobrīd lauku apvidus zemes patstāvīgie lietotāji ieguvuši tiesības izpirkt 93 741 zemes vienību, kuru kopējā platība pārsniedz 402 700 hektāru. Līdz zemes izpiršanas pieprasījuma izskatīšanai un lēmuma pieņemšanai, kā arī trūkstošo dokumentu saņemšanai vēl atlikta lēmumu pieņemšana par 6 446 zemes vienību jeb 7,5% pieprasīto zemes vienību ar kopējo platību vairāk nekā 23 200 hektāru.

Turpinās lauku apvidus zemes nodošana īpašumā par maksu, kā arī līguma slēgšana ar valsts AS „*Latvijas Hipotēku un zemes banka*”. Kopskaitā valsts AS „*Latvijas Hipotēku un zemes banka*” noslēgusi 212 618 līgumus, tai skaitā 2007. gada 1. ceturksnī – 3655 līgumus, par zemes pārdošanu 1,585 milj. hektāru platībā, tai skaitā 2007. gada 1. ceturksnī – 18 580 hektāru platībā.

Atbilstoši likuma „*Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos*” 16. pantam turpinās bijušo zemes īpašnieku vai viņu mantinieku īpašuma tiesību atjaunošanas pieprasījumu iesniegšana Centrālajai zemes komisijai uz brīvo, valstij piekritošo (nepieprasīto) zemi. Uz 2007. gada 1. maiju Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā kā brīvā, valstij piekritošā (nepieprasītā) zeme reģistrētas 1633 zemes vienības ar 2650 hektāru kopējo platību.

Privatizācijas sertifikāti

Privatizācijas sertifikāts ir valsts piešķirts dematerializēts vērtspapīrs, kuru var tikai vienreiz izlietot kā maksāšanas līdzekli par privatizējamo valsts vai pašvaldību īpašumu.

Privatizācijas sertifikātu piešķiršana un izmantošana notiek saskaņā ar likumu „*Par privatizācijas sertifikātiem*”. Līdz 2007. gada 1. aprīlim 2,45 milj. iedzīvotāju ir piešķirti 103,9 milj. privatizācijas sertifikātu par Latvijā nodzīvoto laiku, tai skaitā 794,2 tūkst. privatizācijas sertifikātu ir piešķirti 41,3 tūkst. politiski represēto personu. 117 tūkst. bijušo īpašnieku vai viņu mantinieku ir piešķirti 7,99 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu, t.sk. 691,7 tūkst. par valsts vajadzībām paturēto mantu privatizētajos specializētajos valsts lauksaimniecības uzņēmumos, 4 892 tūkst. – par zemi lauku apvidos, 960,5 tūkst. – par namīpašumiem, 812,7 tūkst. – par pilsētu zemi, 461 tūkst. – par uzņēmumiem un citiem īpašuma objektiem, 89,8 tūkst. – par politiski represētām personām atņemto mantu un 83,7 tūkst. – par pretlikumīgi atsavināto mantu.

2007. gada 1. ceturksnī 159 bijušajiem īpašniekiem vai viņu mantiniekiem ir piešķirti 7,1 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Līdz 2007. gada 1. aprīlim saskaņā ar Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likuma 27. panta piekto daļu noteikto noilgumu 55,9 tūkst. personu zaudējušās tiesības ieskaitīt kontā 1,29 milj. privatizācijas sertifikātu.

6.5. tabula

Privatizācijas sertifikātu izmantošana

(līdz 2007. gada 1. aprīlim)

Īpašuma veids	Daudzums	Privatizācijas sertifikātu skaits (milj.)	t.sk. īpašuma kompensācijas sertifikātu skaits (tūkst.)
Dzīvojamās mājas	428 tūkst. dzīvokļu privatizācijas objektu	37,30	589,8
Uzņēmumi un citi īpašumi	nav precīzu datu	7,15	109,6
Kapitāla daļas (akcijas)	nav precīzu datu	44,44	954,0
tajā skaitā:			
publiskajā piedāvājumā	128,7 milj. akciju	37,14	820,0
Zeme	283 tūkst. zemes gabalu	15,76	5427,9
Kopā:		104,65	7081,3
% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita		93,5%	88,6%

Atbilstīgi likumam „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” līdz 2007. gada 1. aprīlim pieņemti 11 073 lēmumi par kompensāciju izmaksu naudā par bijušo zemes īpašumu lauku apvidū. Kompensācija izmaksāta 8 412 personām par kopējo summu 17,45 milj. latu, dzēšot 0,62 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

25,3 tūkst. politiski represēto personu, dzēšot privatizācijas sertifikātus, līdz 2007. gada 1. aprīlim izmaksāta kompensācija naudā 4,39 milj. latu apjomā.

Līdz 2007. gada 1. aprīlim valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizācijā izmantoti 104,65 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 93,5% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita (skatīt 6.5. tabulu).

402 tūkst. fizisko personu kontos 2007. gada 1. aprīlī bija 2,45 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 2,1%

no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, tajā skaitā 0,19 milj. kompensācijas sertifikātu.

2007. gada 1. aprīlī juridisko personu kontos bija 2,67 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 2,4% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita, t.sk., 0,04 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Darījumu veikšanai privatizācijas sertifikātu tirgū to īpašnieki 2007. gada aprīlī varēja izmantot 17 licencētu starpniecības kapitālsabiedrību pakalpojumus. Starpniecības kapitālsabiedrību ar privatizācijas sertifikātiem veikto darījumu (pirkšana no fiziskām personām un pārdošana) mēneša kopējais apjoms 2007. gada 1. ceturksnī svārstījās no 0,12 milj. privatizācijas sertifikātu janvārī līdz 0,14 milj. privatizācijas sertifikātu martā.

6.14. Valsts un privātā partnerība

Pēdējos desmit gados valstis visā pasaulē aizvien lielāku uzmanību pievērš sadarbībai starp publisko un privāto sektoru, tādējādi mēģinot rast jaunus risinājumus sekmīgai sabiedrisko pakalpojumu sniegšanai, infrastruktūras attīstīšanai un uzturēšanai, kas veicinātu ekonomisko izaugsmi un nodrošinātu sabiedrības labklājību. Šīs sadarbības ietvaros var runāt arī par valsts un privāto partnerību (VPP).

Šobrīd Eiropas Kopienas tiesībās nav dota speciāla VPP definīcija, bet ir sniegts tikai vispārējs VPP skaidrojums.

Eiropas Komisija VPP klasificē¹ kā:

- līgumisko VPP (DBFO veida līgumi un koncesijas (skatīt 6.25. ielikumu)), ja sadarbība starp publiskā sektora institūciju un privāto partneri tiek īstenota uz ilgtermiņa līguma pamata;
- institucionālo VPP (kopuzņēmumi), ja sadarbība starp publiskā sektora institūciju un privāto partneri tiek īstenota ar kopuzņēmuma palīdzību.

6.25. ielikums

Biežāk izmantotie līgumiskie VPP modeļi ir:

- apvienotais projektēšanas, būvniecības, finansēšanas un apsaimniekošanas līgums jeb DBFO veida līgums – privātais partneris projektē, būvē, finansē un apsaimnieko objektu vai sniedz pakalpojumu, par to saņemot publiskā sektora ikgadējo maksājumu visā līguma darbības laikā. DBFO veida projektiem var būt dažādas modifikācijas. Piemēram, ja publiskais partneris ir jau izstrādājis tehnisko projektu un privātais partneris tiek piesaistīts tikai objekta būvniecībai, finansēšanai un apsaimniekošanai, tie ir BFO veida projekti („Build-Finance-Operate”). Savukārt, ja privātais partneris renovē kādu esošu publiskā sektora objektu, piemēram, izglītības iestādi, finansē renovāciju un pēc tam apsaimnieko šo objektu, bet publiskais partneris veic ikgadējos vai ikmēneša maksājumus, tie ir RFO veida projekti („Renovate-Finance-Operate”).
- koncesija – privātais partneris projektē, būvē, finansē un apsaimnieko objektu vai sniedz pakalpojumu, bet savus ieguldījumus par konkrēto pakalpojumu jeb objekta nodrošināšanu galvenokārt atpeln ar lietotājmaksu no gala patērētāja (iedzīvotājiem, kuri izmanto pakalpojumu vai objektu).

¹ EC Green Paper on PPPs and Community Law on Public Contracts and Concessions, 30.04.2004

Visbiežāk VPP saprot kā ilgtermiņa līguma attiecības starp publisku un privātu personu, lai nodrošinātu publiskās personas funkcijas izpildi, būvējot, rekonstruējot un uzturot sabiedriski nozīmīgu infrastruktūras objektu vai sniedzot publisku pakalpojumu, kur privātais partneris, piesaistot privātā sektora resursus, uzņemas ar VPP līgumā noteikto saistību izpildi saistītos riskus vai daļu no šiem riskiem.

Lai VPP darbotos veiksmīgi, ieinteresētajai ir jābūt abpusējai. Ar VPP projekta īstenošanu jāiegūst ne vien publiskajam partnerim, bet arī privātajam, kuram jābūt gatavam uzņemties projekta īstenošanu. No uzņēmēja viedokļa iesaistīšanās šāda veida projektos nozīmē plašākas uzņēmējdarbības iespējas un prognozējamu ilgtermiņa naudas plūsmu.

VPP īstenošanā ir svarīgi apskatīt trīs būtiskākos aspektus:

- VPP efektivitāte jeb ieguldījumam atbilstošas vērtības¹ (IAV) realizēšanās projektā. Tas nozīmē – izvēlēties saimnieciski izdevīgāko risinājumu, lai gan vienmēr tas nozīmē viszemākās izmaksas. Līdz ar to katra jauna VPP projekta gadījumā būtu jāveic finansiāli-ekonomiskie aprēķini, kā ietvaros tiek noteikts, kurš no attiecīgiem projekta īstenošanas modeļiem, t.i., tradicionālais iepirkums vai VPP, nodrošinās vislielāko vērtību ieguldītājiem finanšu līdzekļiem. Līdzīga pieeja tiek izmantota ikvienā ES

dalībvalstī, kas īsteno mērķtiecīgu VPP politiku. Tādējādi projekta IAV izvērtēšana publiskos investīciju projektos ir ļoti būtiska projekta sākotnējās izvērtēšanas sastāvdaļa. Pasaules prakse pierāda, ka vidējie ietaupījumi, īstenojot investīciju projektu VPP formā, sastāda līdz 20%, turklāt VPP projekti biežāk tiek īstenoti plānotā budžeta un laika ietvaros;

- VPP risku pārvaldība. VPP projektos publiskais partneris daļa risku ar privāto partneri, kurš daudzus būtiskos projekta riskus spēj labāk pārvaldīt;
- atbildība budžeta disciplīnas ievērošanā. VPP projekta īstenošana atsevišķos gadījumos ir saistīta ar publiskās personas ilgtermiņa saistībām, kas savukārt ir saistītas ar fiskālās disciplīnas ievērošanu.

Valsts un privātās partnerības politikas īstenošana

Latvijā VPP veicināšana tika sākta jau 2000. gada sākumā, kad Saeimā tika pieņemts un stājās spēkā Koncesiju likums. Papildus tam tika radīta arī institucionālā sistēma (skatīt 6.26. ielikumu) veiksmīgai VPP politikas un VPP projektu īstenošanai.

6.26. ielikums

Valsts un privātās partnerības procesā iesaistītās institūcijas

Ekonomikas ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde, kas izstrādā VPP politiku un koordinē tās īstenošanu. Ekonomikas ministrijas galvenie mērķi VPP jomā ir:

- izstrādāt priekšlikumus VPP tiesiskās un metodiskās bāzes pilnveidošanai;
- sadarboties ar Latvijas, ES un citām starptautiskajām un ārvalstu institūcijām VPP politikas jautājumos; koordinēt valsts, pašvaldību un privātā sektora aktivitātes VPP jomā.

Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra ir atbildīga par VPP projektu ieviešanas veicināšanu, izstrādājot priekšlikumus VPP attīstības veicināšanai un atbalstot attiecīgu projektu izstrādi un īstenošanu, kā arī informatīvu, konsultatīvu, juridisku un citu publisko pakalpojumu sniegšanu šajā jautājumā valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām.

Papildus Ekonomikas ministrijai un LIAA ir arī citas institūcijas, piemēram, nozaru ministrijas un pašvaldības, kas ir iesaistītas VPP procesā un kam ir būtiska ietekme uz VPP izmantošanas iespējām.

Lai uzlabotu sadarbību starp VPP procesā iesaistītajām institūcijām, 2007. gada janvārī tika izveidota Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome, kuras mērķis ir piedalīties ar VPP politiku saistīto jautājumu risināšanā un tādējādi sekmēt labvēlīgas vides izveidošanu VPP projektu īstenošanai un veicināt VPP instrumenta izmantošanu, piesaistot privāto kapitālu publiskās infrastruktūras izbūvei un publiskajiem pakalpojumiem. Tās lēmumi ir rekomendējoši valsts iestādēm un pašvaldībām (skatīt 6.15.3. nodaļu par Ekonomikas ministrijas konsultatīvajām padomēm).

Latvijā svarīgākie VPP regulējošie normatīvie akti ir norādīti 6.27. ielikumā.

Lai sakārtotu VPP tiesisko ietvaru un Latvijas likumdošanu saskaņotu ar jaunajām Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvām (2004/17/EK, kas koordinē līgumu piešķiršanas procedūras subjektiem, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu jomā, un 2004/18/EK, kas koordinē līgumu piešķiršanu būvdarbu, piegāžu un pakalpojumu sektoros), pašlaik tiek izstrādāts Publiskās un privātās partnerības likumprojekts. Paredzams, ka šis likums definētu un regulētu galvenos VPP jautājumus modeļos, kuros partnerība starp publisko sektoru un privāto sektoru ir balstīta uz līgumiskām attiecībām, un modeļos, kuros partnerība noris komercsabiedrību ietvaros.

¹ No angļu valodas „Value for money”

6.27. ielikums

Valsts un privāto partnerību regulējošie svarīgākie normatīvie akti

- Koncesiju likums (spēkā no 2000. gada 16. februāra);
- Publisko iepirkumu likums (spēkā no 2006. gada 1. maija), kas nosaka, ka DBFO un citi VPP līgumi, ko neregulē Koncesiju likums, var tikt slēgti uz laiku līdz 30 gadiem;
- Ministru kabineta 2004. gada 10. augusta noteikumi Nr. 700 „*Koncesijas līgumu reģistrācijas, uzskaites un kontroles kārtība*” (spēkā no 2004. gada 14. augusta), kas nosaka koncesijas līgumu reģistrācijas, uzskaites un kontroles kārtību, ko veic Uzņēmumu reģistrs;
- „*Koncesiju veicināšanas (privātā kapitāla piesaiste valsts funkciju veikšanai) koncepcija*” (pieņemta Ministru kabinetā 2002. gada 16. aprīlī). Ar to tika paredzēts Ekonomikas ministrijā izveidot Koncesiju nodaļu, kā arī paplašināt LIAA kompetenci, iekļaujot VPP jautājumus;
- „*Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādnes*” (pieņemtas Ministru kabinetā 2005. gada 23. martā). Tās nosaka VPP politikas pamatprincipus, VPP politikas mērķi un to sasniegšanas rādītājus;
- „*Rīcības plāns Latvijas valsts un privātās partnerības veicināšanas pamatnostādņu īstenošanai 2006.-2009. gadā*” (pieņemts Ministru kabinetā 2005. gada 16. novembrī). Tas nosaka šādus rīcības virzienus VPP veicināšanai:
 - koordinēta VPP procesā iesaistīto institūciju un organizāciju darbība (VPP konsultatīvās padomes izveide, u.c.);
 - VPP izpēti nozaru griezumā (veikt tautsaimniecības nozaru analīzi VPP skatījumā);
 - VPP procesu veicinošu instrumentu izveide (metodoloģijas un standartizētās dokumentācijas izstrāde);
 - tiesiskā ietvara sakārtošana (VPP likuma izstrāde atbilstoši ES direktīvu prasībām);
 - VPP izpratnes un zināšanu pilnveidošana (VPP mājas lapas izveide, informatīvo semināru organizēšana).

2007. gadā Ekonomikas ministrija plāno:

- izveidot VPP mājas lapu, kas paredzēta, lai sniegtu maksimāli plašu informāciju sabiedrībai par notiekošo un aktuālāko, izstrādātajiem normatīvo aktu projektiem, panākto progresu saistībā ar VPP;
- veikt pētījumu par tautsaimniecības nozaru analīzi VPP skatījumā un iesniegt Ministru kabinetā ziņojumu, kurā būtu noteiktas piemērotākās nozares VPP projektu norisei, kā arī noteikta VPP modeļa piemērotība reģionālās attīstības kontekstā;
- iezīmēt VPP projektu uzskaites mehānismu un atbildīgo institūciju lomu šajā procesā, iesniedzot Ministru kabinetā ziņojumu par VPP projektu ietekmi uz valsts budžetu un parādu, kā arī koordinētas sadarbības veicināšanu starp VPP procesā iesaistītajām institūcijām;

- identificēt administratīvos šķēršļus VPP projektu īstenošanā, kā arī nepilnības un šķēršļus normatīvajos aktos, kas kavē šādu projektu īstenošanu;
- izdot informatīvo materiālu par VPP metodisko bāzi.

Valsts un privātās partnerības projektu veicināšana

LIAA sniedz konsultatīvo atbalstu potenciālo VPP projektu īstenošanai, informējot tos par piemērojamo VPP darījuma veidu, piemērotas iepirkuma procedūras veikšanu, finansiāli-ekonomiskajiem aprēķiniem un to veikšanas kārtību, iespējamajiem projekta līguma juridiskajiem risinājumiem un citiem VPP jautājumiem, kā arī organizējot informatīvos seminārus publiskajām institūcijām par VPP projektu vadības cikla metodoloģiju un tipveida dokumentiem.

6.28. ielikums

Aktuālākie VPP īstenojamie projekti 2007. gadā:

- Valsts sekretāru 2007. gada 8. februāra sanāksmē tika izsludināts Ekonomikas ministrijas izstrādātais Ministru kabineta rīkojuma projekts „*Par atļauju Salaspils novada domei slēgt pakalpojuma līgumu par uzbūvējamo mājokļu apsaimniekošanu*” (protokols Nr. 6 8.§), kas paredz Salaspils novada domei atļaut veikt iepirkuma procedūru projekta „*Mājokļu būvniecība ar sociāliem dzīvokļiem*” ietvaros;
- Valsts sekretāru 2007. gada 24. maija sanāksmē tika izsludināts Ekonomikas ministrijas izstrādātais Ministru kabineta rīkojuma projekts „*Par atļauju Cēsu pilsētas domei slēgt iepirkuma līgumu par pirmsskolas izglītības iestādes Ata Kronvalda ielā 35, Cēsis būvniecību un apsaimniekošanu*” (protokols Nr. 20 5.§), kas paredz Cēsu pilsētas domei atļaut veikt iepirkuma procedūru projekta „*Jaunas pirmsskolas izglītības iestādes būvniecība Cēsīs*” ietvaros;
- Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi Ministru kabineta sēdes protokollēmuma projektu par Rīgas Ziemeļu transporta koridora projekta īstenošanu, kā arī Rīgas domes apstiprināto informatīvo ziņojumu par Rīgas Ziemeļu transporta koridora projekta īstenošanu, kas ir sastādīts, lai informētu Ministru kabinetu par Rīgas Ziemeļu transporta koridora projektu un tā īstenošanai nepieciešamajiem priekšnoteikumiem, kā arī veicinātu šo priekšnoteikumu izpildi. Pašlaik tas tiek precizēts atbilstoši ministriju atzinumos sniegtajiem iebildumiem un priekšlikumiem;
- Ministru kabineta 2006. gada 20. oktobra rīkojums Nr. 816 „*Par koncepciju „Automaģistrāles būvniecība E77 maršruta valsts galvenā autoceļa A2 posmā Rīgas apvedceļš-Sēnīte*” apstiprināja Satiksmes ministrijas iesniegtos priekšlikumus par pirmo automaģistrāles būvniecību E77 maršruta valsts galvenā autoceļa A2 posmā Rīgas apvedceļš-Sēnīte, pielietojot VPP modeli. Pašlaik Satiksmes ministrija izstrādā šī projekta juridisko dokumentāciju. Atbilstoši Satiksmes ministrijas izstrādātajai VPP programmai 2007.-2013. gadam līdz 2013. gadam tiek plānota vēl četru līdzīgu projektu īstenošana transporta nozarē.

Visa aktuālākā informācija par VPP (aktualitātes, metodoloģiskie materiāli, standartizētie VPP līgumu

projekti, utt.) ir iegūstama Ekonomikas ministrijas un LIAA mājas lapās.

2007. gadā tiek turpināta arī Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta līdzfinansētās programmas „*Valsts un privātās partnerības veicināšana*” ieviešana. Programmas apsaimniekotāja ir LIAA. Programmas galvenais mērķis ir atbalstīt valsts un pašvaldību institūcijas to centienos īstenot konsekventu un pamatotu VPP pieeju infrastruktūras un publisko pakalpojumu attīstībai. Programmas ietvaros tiks atbalstītas aktivitātes, kas paredz:

- VPP projektu tehniski ekonomiskā pamatojuma izstrādi (IAV analīze);

- VPP projektu konkursu dokumentu izstrādi, tai skaitā VPP līguma projekta izstrādi projektiem, kam atbilstoši veiktajai izpētei VPP sadarbības gadījumā ir IAV.

Programmas līdzfinansējums no Norvēģijas valdības divpusējā finanšu instrumenta ir 1,8 milj. EUR. Programmas ietvaros plānoti divi atklāti konkursi – 2007. gada beigās par summu 0,8 milj. EUR un 2008. gada vidū par summu 1 milj. EUR. Projektu īstenošana jāpabeidz līdz 2011. gada 30. aprīlim.

6.15. Ekonomikas ministrijas konsultatīvās padomes

6.15.1. Tautsaimniecības padome

Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padomes (turpmāk – TSP) dibinātāji ir Ekonomikas ministrija, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Pašvaldību savienība, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas Darba devēju konfederācija. TSP darbojas saskaņā ar 2003. gada 29. aprīļa Ministru kabineta noteikumu Nr. 238 „*Ekonomikas ministrijas nolikums*” 6.11. apakšpunktu un 7.2. apakšpunktu, 1999. gada 17. februārī noslēgto „*Vienošanos par sadarbību Tautsaimniecības padomē*” un 2007. gada 14. maija Ekonomikas ministrijas TSP nolikumu Nr. 8400-31-1.

TSP ir konsultējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā. Tās darbības mērķis ir sekmēt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu

Latvijā, kā arī veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu valstī un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā, kā arī veicināt Lisabonas stratēģijā noteikto uzdevumu izpildi Latvijā un iesaistīt šo uzdevumu izpildē valsts institūcijas, pašvaldības un sociālos partnerus.

TSP izskata un seko tādu jautājumu un normatīvo dokumentu projektu, tautsaimniecības attīstības koncepciju, valsts budžeta un citu dokumentu risināšanai, kas ir nozīmīgi Latvijas tautsaimniecības attīstībai. TSP sagatavo priekšlikumus un pieņem rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem. TSP realizē dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju, Tautsaimniecības vienotās stratēģijas un attīstības padomi, kā arī ar citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām.

6.29. ielikums

TSP priekšlikumi uzņēmējdarbības vides uzlabošanai

TSP uzskata, ka ir jāturpina darbs, lai Latvijā nodrošinātu stabilu makroekonomisko vidi. Lai uzturētu stabilu makroekonomisko vidi un veicinātu konkurenci Latvijā, ir jāveido sabalansēts budžets, jāpastiprina konkurences uzraudzība un jāveicina konkurences attīstība visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs, laikus identificējot riska sektorus, kuros iespējami konkurences tiesību pārkāpumi, ierobežojot administratīvos un citus šķēršļus konkurencei.

Tāpat ir jāizvērtē normatīvie akti jau to izstrādes gaitā, lai identificētu un novērstu iespējamus konkurences tiesību pārkāpumus, tirdzniecības tehniskās barjeras un diskriminējošos nosacījumus brīvas preču un pakalpojumu aprites un uzņēmējdarbības tiesību jomā. Jāpilnveido valsts atbalsta un iepirkuma uzraudzība, panākot augstu caurskatāmības līmeni valsts atbalsta projektiem.

Lai veidotu uzņēmējdarbībai labvēlīgus nosacījumus, jāveic likumdošanas procesu vienkāršošanas, tādējādi samazinot likumdošanas slogu uzņēmējdarbībā. Jānodrošina Eiropas Savienības iniciatīvas par „*labāku regulējumu*” ieviešana Latvijā.

Jāpilnveido ES fondu projektu vadības sistēma, tādējādi nodrošinot struktūrfondu un Kohēzijas fonda kvalitāšu un efektīvu apguvi. Jāsekmē VPP mehānisma ieviešana, jo īpaši ES strukturālo līdzekļu apguvē.

Jāsekmē efektīvas un konkurētspējīgas nozaru struktūras veidošana. Jāveicina pētniecība un attīstība un inovācijas, it īpaši privātajā sektorā. Jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas veicinātu izglītības, pētniecības un tautsaimniecības sektoru sadarbību, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārnesi.

Lai uzlabotu mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi finansējumam, vairāk uzmanības ir jāpievērš finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai agrīnajā stadijā un finanšu pieejamībai riska kapitāla veidā, kā arī līdzfinansējumam komersantu attīstības projektiem īpaši atbalstāmajās teritorijās.

Valstī ir jāpaaugstina izglītības un apmācību sistēmas efektivitāte, kvalitāte un tās atbilstība ilgtermiņa darba tirgus prasībām. Ir jānostiprina sadarbība starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām. Īstenojot pārmaiņas izglītības sistēmā, jāievēro izglītības pieejamības princips, lai to nodrošinātu mūžizglītības kontekstā.

Jāsekmē jaunu eksporta tirgu apgušana un nostiprināšanās esošajos. Jānodrošina eksporta veicināšanas institucionālā bāze un tās kapacitātes celšana, ārējo ekonomisko pārstāvniecību attīstība, finanšu instrumentu pieejamība un atbalsts uzņēmumiem eksporta mārketingā.

Lai sekmētu nodarbinātību, jārisina nodarbinātības strukturālās problēmas, atbalstot iespēju iegūt piemērotu un augstāku kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām un atvieglojot darbaspēka mobilitāti, it īpaši uzlabojot transporta infrastruktūru.

6.29. ielikuma turpinājums

Valstī ir jāsamazina nedeklarētā nodarbinātība, ko iespējams panākt ar šādiem pasākumiem:

- paaugstinot minimālo algu un palielinot neapliekamo minimumu, lai samazinātu nodokļu slogu zema atalgojuma algām;
- paaugstinot Valsts darba inspekcijas administratīvās spējas, piesaistot papildu personālu, pilnveidojot kontroli pār darba tiesību normu ievērošanu, paaugstinot sabiedrības informētības līmeni par darba tiesību jautājumiem;
- stiprināt arodbiedrību un darba devēju apvienību lomu uzņēmējdarbībā, veicinot uzņēmēju apvienošanās uzņēmēju organizācijās;
- radot labvēlīgu vidi sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības reputācijas palielināšanai.

TSP uzskata, ka Latvijā vēl vairāk ir nepieciešams sekmēt uzņēmējdarbību, veidojot uzlabojot uzņēmējdarbības vidi, mazinot administratīvos šķēršļus, kā arī stimulējot uzņēmēju iniciatīvu.

Valsts konkurētspēju, iespējas radīt jaunas darba vietas, kā arī spēju nodrošināt labklājību saviem iedzīvotājiem lielā mērā nosaka efektīvas uzņēmējdarbības politikas izveide, uzņēmējdarbības regulācijas procesu – vienkāršākas uzņēmējdarbības procedūras, vieglāka pieeja informācijai, zemākas izmaksas, saprotamākas oficiālās prasības – nodrošināšana.

TSP viennozīmīgi ir paudusi nostāju, ka ES struktūrfondu veiksmīgai apgūšanai ir nepieciešams radīt iespējami vienkāršas procedūras, lai maksimāli daudz Latvijas mazo un vidējo komercsabiedrību iesniegto projektu tiktu realizēti.

Uzņēmēji ir vieni no nozīmīgākajiem tiesību aktu „izmantotājiem” un visticšāk savā ikdienas darbā saskaras ar likumdošanas kontrolējošo ietekmi, tāpēc ir nepieciešams popularizēt uzņēmēju apvienību kā tiesību aktu izstrādes partneru darbu un palīdzēt kāpināt uzņēmēju apvienību kapacitāti.

TSP uzskata, ka Latvijā ir nepieciešams pilnveidot administratīvās procedūras, jo pēc Latvijas iestāšanās ES, uzņēmējiem, risinot ar valsts un pašvaldību regulējošām prasībām un administratīvajām procedūrām saistītos jautājumus un apgūstot jaunas ar ES tiesību aktu piemērošanu saistītas administratīvās procedūras, kā arī iepazīstoties ar bieži vien apjomīgiem un bieži vien tieši piemērojamiem ES tiesību aktiem, ir nepieciešams ārkārtīgi liels laika patēriņš.

Kā pozitīvu tendenci TSP atzīmē to, ka kopumā uzņēmējdarbības vide Latvijā ir labvēlīga un valdības politika uzņēmējdarbības veicināšanā un atbalstīšanā ir pozitīvi vērtējama. Par to liecina pēdējos gados strauji attīstījusies Latvijas tautsaimniecība, iekšzemes kopprodukta pieaugums un ekonomiskā aktivitātes palielināšanās visās nozarēs, taču to nepieciešams vēl pilnveidot, jo uzņēmējdarbībai ir jābūt jebkuras valdības prioritātei, jo tā ir visas tautsaimniecības mugurkauls un dzinējspēks. Pateicoties uzņēmējdarbībai, valsts budžetos ieplūst ienākumi, no kuriem tiek uzturēts valsts aparāts, kā arī tiek maksātas pensijas, pabalsti, stipendijas, nodrošināta veselība un sociālā aprūpe un finansētas visai sabiedrībai nepieciešamās aktivitātes.

TSP pieņemtajiem lēmumiem ir rekomendējošs raksturs.

TSP personālsastāvu, pamatojoties uz TSP Vadības komitejas lēmumu, apstiprina ekonomikas ministrs.

TSP Vadības komiteja ir konsultējoša un koordinējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un kas atbild par TSP darba plāna un TSP sēžu darba kārtību jautājumu izvērtēšanu un apstiprināšanu, kā arī TSP darba efektivitātes nodrošināšanu un uzlabošanu.

TSP Vadības komitejas personālsastāvu apstiprina ekonomikas ministrs. Vadības komitejas sastāvā ir pieci TSP dibinātāju pārstāvji, kas vienlaicīgi ir TSP locekļi.

TSP sastāvā ir 21 TSP Vadības komitejas izvirzīts eksperts, tai skaitā ekonomikas ministrs, TSP priekšsēdētājs un Latvijas Republikas uzņēmēju organizāciju, valsts struktūru un citu organizāciju pārstāvji.

Ekonomikas ministrijas Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes (skatīt 6.15.2. nodaļu) un Ārvalstu investoru padomes Latvijā pārstāvji TSP sēdēs piedalās novērotāju statusā.

Par TSP sastāva maiņu vai papildināšanu lemj TSP dibinātāji TSP Vadības komitejas sēdēs.

TSP vada padomes priekšsēdētājs, kuru no sava vidus rotācijas kārtībā ievēl TSP Vadības komitejas locekļi un kura pilnvaru laiks ir viens gads.

TSP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī.

2007. gadā par TSP priekšsēdētāju ir ievēlēts Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības priekšsēdētājs.

TSP darbu nodrošina Tautsaimniecības padomes sekretariāts.

TSP sēžu starplaikā TSP rekomendējošos lēmumus pieņem TSP Vadības komiteja.

TSP sadarbojas ar Saeimu, ministrijām un citām valsts institūcijām, lai panāktu TSP izvirzīto uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai nepieciešamo priekšlikumu iekļaušanu atbildīgo institūciju sagatavotajos normatīvajos aktos.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas tautsaimniecības nozaru intereses, efektīvā dialogā ar Ekonomikas ministriju, TSP un citām uzņēmēju organizācijām un valsts institūcijām, Ekonomikas ministrija ir izveidojusi sadarbības modeli ar tautsaimniecības nozarēm.

Ekonomikas ministrija un TSP ir noslēgušas vienošanās protokolu par sadarbību ar šādām nozaru ekspertu padomēm – Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības, Ķīmiskās un farmaceitiskās rūpniecības, Viegļās rūpniecības, Būvmateriālu ražotāju, Kokrūpniecības, Pārtikas rūpniecības, Būvniecības, Pasažieru pārvadātāju, Biznesa izglītības un vadības konsultantu, Tūrisma un Poligrāfijas nozaru ekspertu padomi.

Parakstot vienošanās protokolu, puses vienojās apvienot resursus programmatisko dokumentu izstrādei, veikt pasākumus valdības deklarācijas ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai, kā arī par to, ka ekspertu padomes izvērtēs un sniegs atzinumus par ministriju izstrādātajiem tiesību aktu projektiem.

TSP locekļi un eksperti darbojas šādās padomēs, komitejās un darba grupās:

- Ārlietu ministrijas konsultatīvajā padomē attīstības sadarbības politikas jautājumos;

- Ekonomikas ministrijas Lisabonas stratēģijas uzraudzības padomē;
- Ekonomikas ministrijas Būvniecības padomē;
- Ekonomikas ministrijas Latvijas Tūrisma konsultatīvajā padomē;
- Ekonomikas ministrijas Eksporta veicināšanas padomē;
- Ekonomikas ministrijas Nacionālajā standartizācijas padomē;
- Finanšu ministrijas Eiropas Savienības struktūrfondu Uzraudzības komitejā;

- Finanšu ministrijas Eiropas Savienības struktūrfondu Vadības komitejas darba grupā;
- Finanšu ministrijas darba grupā par valsts nodokļu politikas izvērtēšanu;
- Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās Informācijas sabiedrības nacionālajā padomē;
- Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras konsultatīvajā padomē.

6.30. ielikums

TSP sēdes 2007. gada pirmajā pusē

2007. gada pirmajā pusē ir notikušas četras TSP sēdes.

2007. gada 25. janvārī TSP sēdē tika izanalizēta situācija mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības, kokrūpniecības un vieglās rūpniecības nozarēs.

2007. gada 1. martā tika sasaukta otrā TSP sēdē, tajā tika izskatīts jautājums par situāciju Būvniecības nozarē Latvijā.

2007. gada 29. martā notika trešā TSP sēde, kurā tika izskatīts jautājums par nekustamā īpašuma nodokli. Kā otru jautājumu TSP sēdē izvērtēja Finanšu ministrijas sagatavoto ziņojumu par patēriņa cenu inflācijas attīstību un tās samazināšanas iespējām.

TSP 2007. gada 25. maijā sēdē tika diskutēts par zemes kadastrālo vērtību, kā otru jautājumu izvērtējot Ekonomikas ministrijas atbildīgo amatpersonu sagatavoto ziņojumu „Par Eiropas Savienības struktūrfondu programmu izstrādi 2007.-2013. gada plānošanas periodam, plānotās programmas un to galvenie nosacījumi”.

6.15.2. Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome

Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome ir Ekonomikas ministrijas konsultatīva institūcija.

Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes (turpmāk – MVUAP) sastāvā ir 27 mazo un vidējo uzņēmumus un komersantus pārstāvošo nevalstisko organizāciju (dažādu tautsaimniecības nozaru un reģionālo MVU organizāciju) deleģēti pārstāvji. Novērotāja statusā piedalās Ekonomikas ministrija.

MVUAP sastāvs un nolikums ir apstiprināts ar Ekonomikas ministrijas 2004. gada 16. februāra rīkojumu Nr. 49.

MVUAP darbības mērķis ir iesaistīt mazo un vidējo uzņēmumu sabiedriskās organizācijas un nozaru asociācijas MVU uzņēmējdarbības labvēlīgas vides politikas veidošanā un īstenošanā un sekmēt MVU attīstību, sadarbību un Latvijas uzņēmēju konkurētspēju Eiropas Savienībā.

MVUAP galvenās funkcijas ir izskatīt un sekot līdzi tādu jautājumu (normatīvo dokumentu projektu, tautsaimniecības attīstības koncepciju, valsts budžeta un citu dokumentu) risināšanai, kas ir nozīmīgi MVU uzņēmējdarbības labvēlīgas vides politikas veidošanai un īstenošanai, un sekmēt MVU attīstību, kā arī sagatavot priekšlikumus un pieņemt rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem; realizēt dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju, un citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām, kā arī starptautiskajām organizācijām, kuras ietekmē MVU darbību un attīstību.

MVUAP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī. Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes darbu vada padomes vēlēts priekšsēdētājs. Padomes sešu starplaikā rekomendējošos lēmumus pieņem MVUAP Vadības komiteja, kuras sastāvā ir pieci padomes dalīborganizāciju izvirzītie MVUAP locekļi.

Padomes darbu nodrošina un sekretariāta funkcijas veic Ekonomikas ministrija.

2007. gada pirmajā pusē ir notikušas 4 Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes sēdes, kurās ir skatīti šādi svarīgākie jautājumi:

- izmaiņas nekustamā īpašuma nodokļa piemērošanā 2007. gadā;
- patēriņa cenu inflācijas attīstība un tās samazināšanas priekšlikumi;
- Ekonomikas ministrijas izstrādātais likumprojekts „Valsts atbalsta garantijām mazajiem un vidējiem komersantiem likums”;
- Ekonomikas ministrijas izstrādātais uzņēmējdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmas projekts 2007.-2013. gadam un tā īstenošanas pasākumu plāns;
- Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja izstrādātais koncepcijas projekts „Lobēšanas tiesiskās regulācijas nepieciešamība Latvijā”, u.c.

Padome ir turpinājusi uzsāktu pozitīvo un lietišķo dialogu ar uzņēmējus pārstāvošajām institūcijām, Ekonomikas ministriju un valsts institūcijām, kuras atbildīgas par Latvijas uzņēmējdarbības vides uzlabošanu.

Pozitīva ir tendence, ka sadarbībā ar Ekonomikas ministriju uzņēmēji regulāri tiek aicināti izvērtēt MVU attīstības jautājumus, tās politiku veidojošos programmdokumentu projektus pirms to pieņemšanas

valdībā. Sēdēs ir izstrādāti priekšlikumi dažādiem tiesību aktiem, uzņēmējdarbības konkurētspējas un inovāciju veicināšanas programmas projektam 2007.-2013. gadam un tā īstenošanas pasākumu plānam, koncepcijas projektam „*Lobēšanas tiesiskās regulēšanas nepieciešamība Latvijā*” un iesniegti atbildīgajās ministrijās.

Padomes dalīborganizāciju pārstāvji ir piedalījušies tādu dokumentu izstrādē, kas saistīti ar uzņēmēju projektu pieteikumu sagatavošanu un finansējuma saņemšanu no ES struktūrfondiem, kā grantu shēmu vadlīnijas atbalsta saņemšanai no struktūrfondiem, administratīvie un specifiskie kritēriji valsts atbalsta programmām ES struktūrfondu saņemšanai, piegāžu un pakalpojumu iepirkuma veikšana, kā arī grantu shēmu apsaimniekotāja (LIAA) un finansējuma saņēmēja līgums.

Pēc MVUAP iniciatīvas mazajiem un vidējiem uzņēmējiem ir izveidots interneta portāls – www.mazaisbizness.lv, kas kalpo kā rokasgrāmata un sniedz praktisku informāciju cilvēkiem, kas vēlas sākt komercdarbību, kā arī mazajiem un vidējiem uzņēmējiem nepieciešamo informāciju par likumdošanas aktiem, par dažādiem juridiskiem un finanšu jautājumiem un aktualitātēm.

Lai detalizētāk iepazītu uzņēmējdarbības vidi Latvijas reģionos, MVUAP organizē izbraukuma sēdes, kuru laikā notiek tikšanās ar pašvaldību vadītājiem un speciālistiem, attiecīgā reģiona uzņēmējiem, tiek apzinātas uzņēmēju problēmas un vajadzības, un kopīgi tiek meklēti to risinājumi.

Izbraukuma sēdēs galvenās sarunu tēmas ir par uzņēmējdarbības vidi un attīstības iespējām attiecīgajā reģionā, par pašvaldību atbalstu uzņēmējiem, kā arī par iespējām uzņēmējiem izmantot Eiropas Savienības struktūrfondu finansējumu un traucējošiem faktoriem.

Lai nostiprinātu Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes lomu uzņēmējdarbības vides uzlabošanā, kā arī lai nevalstiskais sektors tiktu kompetenti pārstāvēts ES struktūrfondu un atbalsta programmu apgūšanā, MVUA padomes locekļi un dalīborganizāciju pārstāvji ir deleģēti dalībai šādās padomēs un komitejās:

- Finanšu ministrijas struktūrfondu Uzraudzības komitejā;
- Finanšu ministrijas struktūrfondu Vadības komitejas darba grupā;
- Informācijas sabiedrības nacionālajā padomē;
- Ekonomikas ministrijas Eksporta veicināšanas padomē;
- Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras konsultatīvajā padomē;
- Finanšu ministrijas valsts nodokļu politikas izvērtēšanas darba grupā;
- Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras uzņēmēju/ekspertu panelī;
- Rīgas domes Komerccdarbības attīstības padomē u.c.

Piedaloties uzņēmēju delegāciju sastāvā ārpus Latvijas robežām, ir noslēgti Padomes sadarbības līgumi ar Azerbaidžānas Republikas un Izraēlas Republikas līdzīgām organizācijām, kā arī uzsāktas sarunas ar Moldovas Republikas pārstāvjiem.

Jautājumi, kurus Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padome plāno risināt tuvākajās sēdēs:

- MVUAP sadarbībā ar nozaru ministrijām plāno rīkot konferenci par ES fondu apguves iespējām 2007.-2013. gadam;
- uzņēmējdarbības tiesiskās vides pilnveidošana;
- uzņēmējdarbības riska valsts nodevas apmērs un darbinieku prasījuma garantiju fondā ieskaitāmā nodevas daļa;
- darbinieku struktūras izmaiņas valsts un privātajā sektorā, valsts apmaksāto nodarbināto skaita dinamika;
- Rīgas Domes plānotā atkritumu apsaimniekošanas reforma, u.c.

6.15.3. Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome

Valsts un privātās partnerības konsultatīvā padome (VPP konsultatīvā padome) ir Ekonomikas ministrijas izveidota konsultējoša un koordinējoša institūcija, kuras mērķis ir piedalīties ar VPP politiku saistīto jautājumu risināšanā un tādējādi sekmēt labvēlīgas vides izveidošanu VPP projektu īstenošanai un veicināt VPP instrumenta izmantošanu, piesaistot privāto kapitālu publiskās infrastruktūras izbūvei un publiskajiem pakalpojumiem. Tās lēmumi ir rekomendējoši valsts iestādēm un pašvaldībām.

Ar Ekonomikas ministrijas 2007. gada 19. janvāra rīkojumu Nr. 23 „*Par valsts un privātās partnerības konsultatīvās padomes izveidošanu*” tika apstiprināts VPP konsultatīvās padomes personālsastāvs – tās sastāvā ir pārstāvis no Saeimas Tautsaimniecības komisijas, Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas, Valsts kases, Izglītības un zinātnes ministrijas, Kultūras ministrijas, Labklājības ministrijas, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas, Satiksmes ministrijas; Tieslietu ministrijas, Veselības ministrijas, Vides ministrijas, Latvijas Pašvaldību savienības, Rīgas Domes, Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras, Valsts reģionālās attīstības aģentūras, Latvijas Komerccbanku asociācijas, Publiskās un privātās partnerības asociācijas, Būvnieku asociācijas, Latvijas Lielo pilsētu asociācijas, Tautsaimniecības padomes, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Darba devēju konfederācijas un to vada ekonomikas ministrs.

Savukārt ar Ekonomikas ministrijas 2007. gada 8. februāra rīkojumu Nr. 59 „*Par valsts un privātās partnerības konsultatīvās padomes nolikumu*” tika apstiprināts VPP konsultatīvās padomes nolikums, kurā tika apstiprinātas VPP konsultatīvā padomes funkcijas, uzdevumi un tiesības, kā arī apstiprināta tās darba organizācija, nosakot, ka Ekonomikas ministrijas

Tautsaimniecības struktūrpolicies departaments pilda VPP konsultatīvā padomes sekretariāta funkcijas un organizē tās darbu.

2007. gada 25. janvārī notika VPP konsultatīvās padomes pirmā sēde (plānots, ka VPP konsultatīvās padomes sēdes notiks ne retāk kā reizi trīs mēnešos), kurā klātesošie tika informēti par esošu situāciju VPP jomā, VPP projektu īstenošanas iespējām, kā arī Ekonomikas ministrijas, LIAA un citu publisko institūciju paveikto VPP attīstībai. Galvenais jautājums

sēdē bija Ekonomikas ministrijas izstrādātā Koncesiju likumprojekta izvērtēšana, jo tas pilnībā neatrisina to jautājumu problemātiku, kas būtu saistīti ar šo jomu.

Pamatojoties uz VPP konsultatīvās padomes pirmajā sēdē nolemto, 2007. gada 8. februārī un 20. februārī notika papildu diskusijas par VPP regulējošo likumdošanas ietvaru, kurā tika skatīti ministriju un citu institūciju iesniegtie priekšlikumi grozījumiem Ekonomikas ministrijas izstrādātajā Koncesiju likumprojektā.

7. REKOMENDĀCIJAS

Lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību, Latvijā ir nepieciešams ierobežot iekšējo patēriņu un īstenot tādu struktūrpolitiku, kas veicina uzņēmējdarbību un tautsaimniecības konkurētspēju, tai skaitā ir uzņēmējdarbības vides uzlabošana, eksporta veicināšana, efektīvas un ilgtspējīgas enerģijas piegāde un enerģētikas tirgus liberalizācija, konkurences uzraudzība. Īpaši svarīgi ir tie pasākumi, kas palielina tautsaimniecības produktīvo kapacitāti, t.i., zināšanu un inovāciju veicināšana.

Mūsuprāt, ekonomiskās politikas svarīgākie, neatliekamākie uzdevumi ir šādi:

lai uzturētu stabilu makroekonomisko vidi un veicinātu konkurenci:

- **konsekventi jāievieš š.g. martā valdības apstiprinātais inflācijas ierobežošanas plāns**, un jāizvērtē iespēja to papildināt ar jauniem iekšējo patēriņu ierobežojošiem pasākumiem, piemēram, patēriņa kredīta nodokļa ieviešanu, un pasākumiem (tai skaitā nodokļu), kas varētu stimulēt uzņēmumus investēt ražošanā un paaugstināt produktivitāti u.c.;
- **2008. gadā un turpmākajos gados valsts budžets jāveido ar pārpalikumu. Konsekventi jāievieš stratēģiskā plānošana ministrijās un vidēja termiņa budžeta plānošana**, tādējādi sekmējot mērķtiecīgu, tālredzīgu, koordinētu, pārskatāmu un uz rezultātu vērstu pieejamo resursu izmantošanu, ministriju stratēģisko plānu sasaisti ar budžetu. Plānotie valsts un pašvaldību lielie investīciju projekti ir jāiekļauj vidēja termiņa budžetā un jānosaka to īstenošanas prioritārā secība, ņemot vērā budžeta fiskālos un būvniecības jaudu ierobežojumus;
- pārņemot Eiropas Savienības prasības par enerģētikas un elektronisko sakaru un pasta tirgu tālāku atvēršanu, ir būtiski sekmēt reālu konkurenci un nodrošināt, lai veiktās izmaiņas būtu patērētāju interesēs. Jānodrošina enerģijas pieejamība un pietiekamība, pilnveidojot enerģijas apgādes infrastruktūru un plaši realizējot enerģijas efektivitātes pasākumus patērētāju sektorā, kā arī palielinot atjaunojamo energoresursu efektīvu izmantošanu un enerģijas ražošanu koģenerācijas procesā. **Tirgus liberalizācijas process jāasakaņo ar elastīgu regulēšanas principu piemērošanu un energouzņēmumu komerciālās darbības principu tālāku pilnveidošanu;**
- **jāpastiprina konkurences uzraudzība un jāveicina konkurences attīstība visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs**, laikus identificējot riska sektorus, kuros

iespējami konkurences tiesību pārkāpumi, ierobežojot administratīvos un citus šķēršļus konkurencei. Aktīvāk ir jāvērsas pret smagākajiem konkurences tiesību pārkāpumiem, tādiem kā dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, kartelvienošanās, ieviešot efektīvākus izmeklēšanas instrumentus un sankciju politiku. Līdztekus konkurences aizsardzības instrumentu *ex post* piemērošanai, kad deformācijas tirgū ir identificētas un izmeklēšana notiek konkrētu lietu ietvaros, aktīvāk jāpievēršas *ex ante*, preventīvu pasākumu izmantošanai, lai nepieļautu šādu deformāciju iespējamību;

- **jāizvērtē normatīvie akti jau to izstrādes gaitā**, lai identificētu un novērstu nepamatotus konkurences ierobežojumus, samazinot negatīvu ietekmi uz konkurenci, tirdzniecības tehniskās barjeras un diskriminējošos nosacījumus (juridiskās un administratīvās barjeras) brīvas preču un pakalpojumu aprites un uzņēmējdarbības tiesību jomā;
- **jānodrošina efektīva, vienota un neatkarīga sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas sistēma**, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai darbības lokā iekļaujot pašvaldību regulējamās nozares. Lai izvairītos no strauja inflācijas pieauguma, ir jābūt ne tikai konkrētiem cenu pārskatīšanas kritērijiem un metodoloģijai, kas nodrošina tarifu atbilstību ekonomiski pamatotām izmaksām, bet arī jāveido sistēma, kas ļautu prognozēt visu administratīvi regulējamo cenu, tai skaitā pašvaldību līmenī regulēto sabiedrisko pakalpojumu cenu, palielināšanas pasākumu iespējamo ietekmi uz inflāciju kopumā noteiktā laika periodā;
- **jāturpina cīņa ar korupciju un nelegāli iegūto līdzekļu legalizēšanu un iespējam darboties ēnu ekonomikā**. Valsts atbalsta un iepirkuma uzraudzība ir jāpilnveido, panākot augstu caurskatāmības līmeni valsts atbalsta projektiem, sekojot līdzi izmaiņām ES normatīvajos aktos un realizējot priekšnosacījumus iepirkumu procesa elektronizācijai. Efektīvāk jāizmanto normatīvajos aktos noteiktās iespējas naudas līdzekļu atmazgāšanas novēršanai. Būtiski ir nodrošināt informācijas pieejamību par komercsabiedrībām deleģēto valsts pārvaldes funkciju izpildi un tiesisko kontroli. Tas veicinātu līdzekļu efektīvāku izmantošanu un mazinātu korupcijas iespējas;

lai veidotu uzņēmējdarbības funkcionēšanai labvēlīgus nosacījumus un sekmētu iekšējā tirgus funkcionēšanu:

- **jāsamazina likumdošanas slogs uzņēmējdarbībai**, veicinot likumdošanas procesa vienkāršošanu, skaidrību, savstarpējo saskaņotību un caurspīdīgumu. Regulāri jāpapildina un jāīsteno *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns*, tajā ietverot *Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padomes, Mazo un vidējo uzņēmumu un amatniecības padomes, Ārvalstu investoru padomes Latvijā* rekomendācijas un uzturot pastāvīgu dialogu ar sociālajiem partneriem;
- **jānodrošina ES iniciatīvas „labāks regulējums” (angļu valodā – *better regulation*) pasākumu īstenošana Latvijā**, sadarbojoties ar nozaru ministrijām un Eiropas Komisiju, lai novērtētu no ES tiesību aktiem izrietošo administratīvo slogu un samazinātu to;
- **jānovērš šķēršļi brīvai pakalpojumu sniegšanai**. Jāapzina šobrīd LR normatīvajos aktos pastāvošie ierobežojumi brīvai pakalpojumu aprītei un jāizstrādā pasākumu plāns to atcelšanai;
- jāveicina pašvaldību attīstība un jānodrošina to kapacitātes paaugstināšana. **Administratīvi teritoriālā reforma ir jāīsteno līdz 2009. gada pašvaldību vēlēšanām**, lai izveidotu optimālu pašvaldību pārvaldes un organizatorisko struktūru un sekmētu to kapacitāti; **īpaša uzmanība jāpievērš mazāk attīstītu reģionu attīstības stimulēšanai**. Ir jārada reālas sviras un instrumenti, lai uzņēmējus stimulētu ieguldīt līdzekļus depresīvajos reģionos;
- lai nodrošinātu struktūrfondu un Kohēzijas fonda kvalitatīvu un efektīvu apguvi, **jāpilnveido ES fondu ieviešanas sistēma**, vienkāršojot procedūras un institucionālo sistēmu ES fondu līdzekļu piešķiršanai un izlietošanas kontrolei;
- **jāuzlabo enerģijas piegādes drošība un jādažādo enerģijas avoti**, tādējādi mazinot Latvijas atkarību no viena enerģijas piegādātāja. Galvenie uzdevumi ir liberalizēt elektroenerģijas tirgu un attīstīt Baltijas valstu un Ziemeļvalstu elektrisko tīklu un Centrāleiropas valstu elektrisko tīklu starpsavienojumus. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu energoresursu izmantošanu, **būtiska nozīme ir atbalstam energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumiem, koģenerācijas un atjaunojamo energoresursu izmantošanai, kā arī vides tehnoloģiju attīstības veicināšanai**;
- **jāsekmē valsts un privātās partnerības projektu īstenošana**, izvērtējot publisko investīciju plānus un programmas (pašvaldību, valsts un Eiropas Savienības), kuru ietvaros tiktu identificēti konkrēti projekti, kas būtu piemēroti VPP. Tāpat nepieciešams pilnveidot VPP projektu uzskaites mehānismu, nosakot atbildīgo institūciju lomu šajā procesā, lai

jau savlaicīgi, vēl tikai plānojot VPP projektus, varētu noteikt šādu projektu ietekmi uz valsts fiskālo politiku. Līdz ar Publiskās un privātās partnerības likuma izstrādes uzsākšanu un pēc tā spēkā stāšanās **jāturpina sekmēt sabiedrības izpratne par VPP**;

- **efektīvi jāpārvalda valsts rīcībā esošie īpašumi**, sekmējot valsts īpašumā esošo un valsts pārvaldes funkciju nodrošināšanai nevajadzīgo nekustamo īpašumu un kapitāla daļu atsavināšanu, t.sk. veicinot valsts īpašuma objektu privatizāciju, kā arī pilnveidojot un centralizējot valsts nekustamo īpašuma pārvaldes sistēmu;
- **jāveicina zemes reformas pabeigšana**, pilnveidojot normatīvos aktus īpašuma tiesību atjaunošanai uz zaudēto zemi, veicinot lietošanā piešķirto zemju izpirkšanu un nostiprinot nekustamā īpašuma tiesības zemesgrāmatā, kā arī veicinot ēkas un zem tās esošās zemes apvienošanu, lai veidotu vienotu nekustamā īpašumu (lietas kopība);
- **jāpastiprina patērētāju tiesību uzraudzība**, turpinot pilnveidot normatīvo aktu uzraudzības metodes, īpaši veidojot efektīvu tirgus uzraudzības sistēmu, patērētāju kolektīvo interešu aizsardzības mehānismu un nodrošinot sekmīgu patērētāju sūdzību izskatīšanu. Īpaša uzmanība jākoncentrē bērnu preču drošumam, pakalpojumu drošumam, kā arī patērētāju ekonomisko interešu ievērošanas uzraudzībai. **Jāpastiprina patērētāju un arī uzņēmēju informēšana un izglītošana**, tādējādi veicinot patērētāju tiesību pārkāpumu novēršanu pirms to rašanās;
- **jāveicina patērētāju tiesību ievērošana pārrobežu kontekstā un pārrobežu pārkāpumu novēršana**, nodrošinot ES Regulas par sadarbību starp patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm ieviešanu, kā arī efektīvi sadarbojoties ar Baltijas valstu patērētāju tiesību aizsardzības iestādēm;

lai sekmētu efektīvas un konkurētspējīgas nozaru struktūras veidošanos:

- **jāveicina pētniecība un attīstība un inovācija, it īpaši privātajā sektorā**. Jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas veicinātu izglītības, pētniecības un tautsaimniecības sektoru sadarbību, tai skaitā radošo profesiju attīstību, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārnesi. Ir jāpilnveido valsts pētījumu programmas un grantu finansēšanas principi. Ir jānodrošina valsts atbalsts inovatīviem uzņēmumiem un infrastruktūrai – tehnoloģiju pārneses kontaktpunktu, biznesa inkubatoru, zināšanu ietilpīgo tehnoloģiju uzņēmumu attīstībai;
- **jāveicina sabiedrības izpratne par inovācijas būtību un nepieciešamību**, it īpaši Latvijas reģionos;

- **aktīvāk jāsekmē informācijas sabiedrības veidošanās**, paaugstinot interneta pieejamību un ieviešot valsts e-pārvaldi. **Nepieciešams aktīvāk attīstīt e-pakalpojumus**, piemēram, ieviest elektronisko nodokļu deklarēšanu, uzlabojot saziņas režīmu starp nodokļu maksātāju un Valsts ieņēmumu dienestu;
- lai uzlabotu MVU piekļuvi finansējumam, **vairāk uzmanības ir jāpievērš finansējuma piešķiršanai uzņēmējdarbības attīstībai agrīnajā stadijā** (pasākumi pirmssēklas un sēklas kapitāla pieejamībai, iespējas saņemt aizdevumus ar atvieglotiem nosacījumiem) un finanšu pieejamībai riska kapitāla veidā, kā arī līdzfinansējumam komersantu attīstības projektiem īpaši atbalstāmajās teritorijās. **Jānodrošina MVU un uzņēmējdarbības uzsācējiem informatīvais un konsultatīvais atbalsts;**
- **regulāri jāveic darba tirgus analīze un prognozēšana**, tādējādi tiks sekmēta darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma savstarpējās atbilstības nodrošināšana un sniegta nepieciešamā informācija valsts pārvaldes iestādēm nepieciešamo izmaiņu ieviešanai darbaspēka sagatavošanā;
- **jāpaaugstina izglītības un apmācību sistēmas efektivitāte, kapacitāte, kvalitāte un tās atbilstība ilgtermiņa darba tirgus prasībām**. Ir jānostiprina sadarbība starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām, jāpaaugstina izmaksu efektivitāte visās izglītības pakāpēs un veidos. Īstenojot pārmaiņas izglītības sistēmā, ir jāievēro izglītības pieejamības princips, lai to nodrošinātu mūžizglītības kontekstā;
- **jāpilnveido doktorantūrā studējošo motivācijas sistēma**, lai atjaunotu zinātnes un pētniecības potenciālu, un **jāpaaugstina tehnoloģisko prasmju un dabas zinātņu zināšanu līmenis kopumā**, pilnveidojot profesionālās orientācijas sistēmu un nodrošinot profesionālās orientācijas pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem mūžizglītības kontekstā;
- **jāsekmē jaunu eksporta tirgu apgūšana un nostiprināšanās esošajos**. Izmantojot daudzpusējās un divpusējās tirdzniecības liberalizēšanas sarunas, **jānodrošina Latvijas eksportam lielāka tirgus pieejamība trešajās valstīs**, it īpaši strauji augošos – Krievijas, Ķīnas, Indijas, Brazīlijas – tirgos. Eksporta konkurētspējas stiprināšanai būtiska ir 2007. gadā atjaunotajā *ES tirgus pieejamības stratēģijā* ietvertu principu īstenošana, t.i. efektīva tirdzniecības ierobežojumu (tarifu un netarifu) identifikēšana un atcelšana trešajās valstīs, kā arī eksporta veicināšanas institucionālās bāzes nodrošināšana un pastāvīga tās kapacitātes celšana, ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīkla

attīstība, finanšu instrumentu pieejamība un atbalsts uzņēmumiem eksporta mārketiņgā;

- **jāsekmē kvalitātes pārvaldības sistēmu ieviešana**. Jāatbalsta un jāveicina tādu kvalitātes pārvaldības sistēmu ieviešana kā vides pārvaldības sistēmas, darba aizsardzības un drošības pārvaldības sistēmas, pārtikas produktu kvalitātes nodrošināšanas sistēmas un citas kvalitātes pārvaldības sistēmas, lai veicinātu uzņēmumu pilnveidi un līdz ar to arī to konkurētspējas pieaugumu;
- **jāuztur atbilstības novērtēšanas sistēma**, koordinējot nacionālā līmenī standartizācijas politiku, nodrošinot veikto mērījumu starptautisko izsekojamību un veicinot atbilstošu mērīšanas līdzekļu lietošanu, kā arī veicinot atbilstības novērtēšanas institūciju akreditāciju reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā. Piemērojot šos atbilstības novērtēšanas instrumentus, Latvijas uzņēmējiem un to saražotajiem produktiem/sniegtajiem pakalpojumiem būs papildu uzticamība arī citās Eiropas Savienības dalībvalstīs;
- **jāpilnveido esošās valsts atbalsta programmas**, padarot tās par efektīvu instrumentu Latvijas uzņēmēju ilgtermiņa konkurētspējas stiprināšanai. Jāuzlabo valsts atbalsta piešķiršanas sistēma, valsts atbalstu koncentrējot uz projektiem, kas nākotnē dos lielāko ieguldījumu tautsaimniecības attīstībā. Jāizvērtē esošo valsts atbalsta programmu ietekme uz Latvijas konkurētspēju un jānosaka valsts atbalsta programmas prioritātes nākošajam plānošanas periodam, jāveic izmaiņas atbalsta sniegšanas nosacījumos, lai novirzītu līdzekļus aktivitātēm, kuros valsts atbalsts būs nepieciešams visvairāk Latvijas uzņēmēju ilgtermiņa konkurētspējas stiprināšanai;

lai sekmētu nodarbinātību:

- **jārisina nodarbinātības strukturālās problēmas**, atbalstot centienus iegūt piemērotu un augstāku kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām un atvieglot darbaspēka mobilitāti, it īpaši uzlabojot transporta infrastruktūru;
- **nepieciešams atvieglot jauniešu darbu**, lai dotu iespēju elastīgāk nodarbināt jauniešus, **veicināt jauniešu ar īpašām vajadzībām nodarbinātību**, saglabājot pabalstu gadījumā, ja jaunietis strādā, **jauno māmiņu elastīgāku atgriešanos darbā**. Ieteicams dot tiesības darba devējam izvēlēties noteikt īsāku pārbaudes laiku, bet kā maksimālo likumā noteikt 6 mēnešus. Vēlams veidot darba tiesas, kas dotu iespēju efektīvāk un ātrāk atrisināt darba strīdus. Ieteicams darba devējam nenoteikt pienākumu segt izdevumus, kas saistīti ar mācību atvaļinājumu apmaksu, sedzot tos no valsts budžeta;

- **jārevidē nodokļu un pabalstu sistēma, lai strādāt ir materiāli izdevīgāk**, paaugstinot minimālo algu un palielinot neapliekamo minimumu, lai samazinātu nodokļu slogu zema atalgojuma algām, paaugstinot sociālo izdevumu efektivitāti un jāpalielina neapliekamais minimums;
- **jāsamazina nedeklarētā nodarbinātība**, samazinot nodokļu slogu uz nodarbinātību, un paaugstinot Valsts darba inspekcijas administratīvās spējas, piesaistot papildu personālu, pilnveidojot darba tiesību normu ievērošanās kontroli, paaugstinot sabiedrības informētību par darba tiesību jautājumiem, stiprinot arod biedrību un darba devēju apvienību lomu uzņēmējdarbībā, veicinot uzņēmēju apvienošanās uzņēmēju organizācijās, lai radītu labvēlīgu vidi sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības reputācijas palielināšanai;

Latvijas stratēģisko mērķu sasniegšanā būtiski ir turpināt uzlabot ekonomiskās politikas koordināciju valstī un turpināt valsts pārvaldes reformu, tai skaitā ir jāievieš vienota algu sistēma, kā arī jāpaaugstina valsts pārvaldes iestāžu kapacitāte.

Konsekventi īstenota ekonomiskā politika sekmēs konverģences procesu un iedzīvotāju dzīves līmeņa palielināšanos. Latvijas sekmīgu attīstību un ekonomisko izaugsmi noteiks ne tikai valsts institūciju darbs, bet arī ikviena cilvēka personīgā iniciatīva jebkurā Latvijas vietā sabiedrības savstarpējās sapratnes un dialoga apstākļos.